

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

**ΓΗΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΕΣΣΑ
ΑΠΟΨΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΙΔΟΥ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΙΤΛΟΥ

«Επιστήμες της Αγωγής με Νέες Τεχνολογίες»

Κατεύθυνση: Ανθρωπιστικές Σπουδές Και Νέες Τεχνολογίες

**ΦΛΩΡΙΝΑ
ΜΑΡΙΟΣ 2021**

Φύλλο Εξέτασης

1. Επόπτης: Ανδρέας Π. Ανδρέου

Βαθμός: _____

Υπογραφή: _____ Ημερομηνία: _____

2. Δεύτερος Βαθμολογητής : Σοφία Ηλιάδου – Τάχου

Βαθμός: _____

Υπογραφή: _____ Ημερομηνία: _____

3. Τρίτος Βαθμολογητής: Κωνσταντίνος Κασβίκης

Βαθμός: _____

Υπογραφή: _____ Ημερομηνία: _____

Γενικός Βαθμός: _____

Η συγγραφέας Δήμητρα Χατζηιωαννίδου βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στις εργασίες τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

Περιεχόμενα

Περίληψη	5
Abstract.....	6
Πρόλογος	7
Εισαγωγή	8
1. Ιστορικό πλαίσιο.....	10
1) Γενικά.....	10
2) Οι σχέσεις των δύο ομάδων	12
Α) Σχέσεις γηγενών και προσφύγων.....	12
Β) Σχέσεις μεταξύ των προσφυγικών ομάδων.....	14
Γ) Οι επιγαμίες γηγενών και προσφύγων	15
3) Η αυτοεικόνα και η εικόνα του άλλου	16
Α) Οι απόψεις των προσφύγων.....	16
Β) Οι απόψεις των γηγενών	17
4) Το πρόβλημα των γαιών.....	18
5) Η πολιτική συμπεριφορά.....	20
6) Το γλωσσικό πρόβλημα και το ζήτημα της εκπαίδευσης	23
Α) Το γλωσσικό πρόβλημα.....	23
Β) Το ζήτημα της εκπαίδευσης.....	26
7) Η στάση του ελληνικού κράτους	30
8) Άλλα προβλήματα	33
2. Συνοπτική παρουσίαση άλλων ερευνών στο πεδίο.....	35
3. Μεθοδολογία.....	37
4. Απόψεις και αντιλήψεις	43
1) Αυτοεικόνα.....	43
2) Ετεροεικόνα	54
3) Διαχωρισμός προσφυγικών ομάδων	72

4)	Αντιλήψεις για τη φιλοξενία, την ηθική, την εντιμότητα και τη διαχείριση των οικονομικών.....	76
	Α) Φιλοξενία.....	76
	Β) Ηθική.....	81
	Γ) Εντιμότητα	86
	Δ) Διαχείριση οικονομικών	89
5)	Βοήθησε την περιοχή η έλευση των προσφύγων.....	96
6)	Αδικήθηκαν	104
7)	Αδικίες.....	109
8)	Πρόβλημα.....	118
9)	Η νοοτροπία	125
	Α) Αν η νοοτροπία γηγενών και προσφύγων ταιριάζει	125
	Β) Που οφείλονται οι συγκλίσεις ή οι αποκλείσεις της νοοτροπίας.....	129
10)	Γλωσσικά θέματα.....	138
	Α) Η στάση γηγενών και προσφύγων απέναντι στο τοπικό ιδίωμα	138
	Β) Η στάση γηγενών και προσφύγων απέναντι στην ποντιακή διάλεκτο	144
	Γ) Η στάση γηγενών και προσφύγων απέναντι στη μουσική των γηγενών	149
	Δ) Η στάση γηγενών και προσφύγων απέναντι στο τι γλώσσα θα χρησιμοποιείται στην περιοχή.....	153
11)	Η συμβολή των συλλόγων	160
	Α) Στην ταυτότητα.....	160
	Β) Στη συνεργασία μεταξύ των ομάδων.....	165
12)	Επιγαμίες.....	170
	Α) Αν είναι οι ίδιοι μέλη μικτής οικογένειας	170
	Β) Αντιδράσεις για τους μικτούς γάμους που συνάφθηκαν μεταξύ γηγενών και προσφύγων.....	173
	Γ) Αν οι ίδιοι θα προχωρούσαν σε μικτό γάμο	177

Δ) Αν πιστεύει ότι θα δεχόταν αντιδράσεις σε περίπτωση που προχωρούσε σε μικτό γάμο	180
Ε) Αν οι πληροφορητές θα αντιδρούσαν σε μικτό γάμο μέλους της οικογένειάς τους.	183
13) Σχέσεις γηγενών και προσφύγων	186
Α) Η εικόνα των πληροφορητών για τις σχέσεις γηγενών και προσφύγων	186
Β) Οι προσωπικές σχέσεις των πληροφορητών.....	193
5. Διαπιστώσεις.....	198
6. Περιορισμοί της έρευνας	215
7. Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα	216
Βιβλιογραφία	217
Παράρτημα.....	222

Περίληψη

Η εργασία πραγματεύεται τη σχέση γηγενών και προσφύγων στην Έδεσσα του σήμερα. Στην πόλη κατοικούν γηγενείς, αλλά και πρόσφυγες δεύτερης, τρίτης, αλλά και τέταρτης γενιάς. Εξετάζεται λοιπόν αν η καταγωγή διαδραματίζει ρόλο στις διαπροσωπικές σχέσεις των δύο ομάδων, ποια είναι η εικόνα που έχει η κάθε ομάδα για τον εαυτό της, αλλά και για την άλλη ομάδα, ποιοι είναι οι παράγοντες που συμβάλλουν στη σύγκλιση ή την απόκλιση των δυο ομάδων, αλλά κι αν υπάρχει αφομοίωση των δύο ομάδων.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από την άνοιξη του 2019 ως το καλοκαίρι του 2020, οι 90 πληροφορητές ήταν κάτοικοι της πόλης, (γγγενείς, μικρασιάτες και πόντιοι), με εύρος ηλικιών τα 18 - 87 έτη. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε ήταν αυτή της ημιδομημένης συνέντευξης.

Από την εξέταση του υλικού διαπιστώθηκε ότι η πλειονότητα των πληροφορητών έχει θετική εικόνα για την ομάδα που ανήκει, ενώ αναγνωρίζονται και αρνητικά χαρακτηριστικά. Επιπλέον υπήρχε η τάση να αποδίδονται θετικά χαρακτηριστικά και στα μέλη της άλλης ομάδας, χωρίς ωστόσο να είναι τόσα πολλά όσα στην ομάδα του πληροφορητή. Μάλιστα μέσα από την έρευνα αναδείχτηκε και το ζήτημα ότι οι μικρασιάτες εν πολλοίς αγνοούνται ως προσφυγική ομάδα από τους γηγενείς, καθώς ως πιο ευπροσάρμοστη ομάδα κατάφεραν να προσαρμοστούν ευκολότερα.

Ως βασικό σημείο τριβής των δυο ομάδων αναδείχτηκε το γλωσσικό ζήτημα, κυρίως ως προς το τοπικό ιδίωμα της πόλης, ενώ το ζήτημα της γαιοκτησίας, το οποίο στο παρελθόν ήταν το μείζον σημείο αντιπαραθέσεων πλέον έχει ατονήσει εν μέρει. Ακόμα οι μικτοί γάμοι που στο παρελθόν αποτελούσαν θέμα ταμπού σήμερα γίνονται πολύ εύκολα αποδεκτοί.

Ακόμα αναδεικνύεται ο ρόλος των συλλόγων, καθώς οι πληροφορητές θεωρούν ότι αναδεικνύουν τη συλλογική μνήμη, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις λειτουργούν ακόμη κι αφυπνιστικά. Παράλληλα όμως υπάρχει η τάση να προωθείται η συνεργασία και η ανάδειξη της από κοινού ταυτότητας του εδεσσαίου, που οι διαφορετικές καταβολές λειτουργούν ως γέφυρα για την αρμονική συνύπαρξη των δύο ομάδων.

Λέξεις – κλειδιά

Γηγενείς, πρόσφυγες, γλωσσικό ζήτημα, αυτοεικόνα, ετεροεικόνα

Abstract

The work explores the relationship between natives and refugees in Edessa nowadays. The city is inhabited by natives, as well as second, third and fourth generation refugees. It is therefore examined whether the origin plays a role in the interpersonal relations of the two groups, what is the image that each group has of itself, but also of the other group, what are the factors that contribute to the convergence or divergence of the two groups, but even if there is assimilation of the two groups.

The research was conducted from the spring of 2019 to the summer of 2020 with the 90 participants, all residents of the city (natives, Asia Minor and Pontians), with an age range of 18-87 years. The method employed was that of a semi-structured interview.

From the examination of the material, it was found that the majority of the informants had a positive image of the group to which they belong, while the negative characteristics were also recognized. In addition, there was a tendency to attribute positive characteristics to the members of the other group, but not as many as to the informants belonging to the same group. In fact, the research highlighted that the people of Asia Minor are not considered as a refugee group by the natives, but a more flexible group which managed to adapt more easily.

The main point of contention between the two groups was the language issue, mainly in relation to the local idiom of the city, while the issue of land ownership, which in the past was the major point of contention, has now partially faded. Even mixed marriages that used to be taboo are now very easily accepted.

The role of clubs is also emphasized, as informants believe that they highlight the collective memory, whereas in some cases they even function as alarms. Nevertheless, there is simultaneously a tendency to promote cooperation and common identity of Edessa, in which the different origins function as a bridge for the harmonious coexistence of the two groups.

Keywords

natives, refugees, language issue, self-image, hetero-image

Πρόλογος

Στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών «Επιστήμες της Αγωγής με Νέες Τεχνολογίες» του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας εκπονήθηκε η παρούσα διπλωματική εργασία με θέμα «Γηγενείς και πρόσφυγες στην Έδεσσα. Απόψεις και αντιλήψεις».

Η έρευνα, που πραγματοποιήθηκε στην Έδεσσα από την άνοιξη του 2019 ως το καλοκαίρι του 2020, μου πρόσφερε σημαντικές εμπειρίες, χάρη στη γνωριμία μου και τη συνεργασία μου με πολύ αξιόλογους ανθρώπους, τους πληροφορητές μου.

Οφείλω να ευχαριστήσω τον κύριο Ανδρέα Ανδρέου, καθηγητή Ιστορίας, που μου έδωσε την ευκαιρία, την υποστήριξη και την καθοδήγηση για την εκπόνηση της εργασίας μου.

Θερμές ευχαριστίες οφείλω, επίσης, στα σεβαστά μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής της εργασίας μου: την κυρία Σοφία Ηλιάδου – Τάχου, καθηγήτρια Ιστορίας και τον κύριο Κώστα Κασβίκη, επίκουρο καθηγητή Ιστορίας, για την ευγενή καλοσύνη τους να διαβάσουν την εργασία μου και να με βοηθήσουν στην ολοκλήρωσή της με τις πολύτιμες παρατηρήσεις, υποδείξεις και διορθώσεις μου.

Ευχαριστώ ακόμη όλους τους πληροφορητές μου, που με μεγάλη προθυμία και χαρά μου εμπιστεύτηκαν τα βιώματα και τις απόψεις τους.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στις κυρίες Κατερίνα Παπαναστασίου και Ευαγγελία Νατσώλη, οι οποίες με έφεραν σε επαφή με το μεγαλύτερο μέρος των γηγενών πληροφορητών μου. Ευχαριστώ ακόμα ολόκληρο το Δ.Σ. του συλλόγου Ποντίων Έδεσσας «Άγιος Θεόδωρος Γαβράς», που μου παραχώρησε το εντευκτήριο του συλλόγου για την πραγματοποίηση των συνεντεύξεων και ιδιαίτερα τη γραμματέα του συλλόγου κυρία Χριστίνα Κιοσκερίδου, που όχι μόνο με βοήθησε να έρθω σε επαφή με τους Πόντιους πληροφορητές μου, αλλά και μεσολάβησε, ώστε να έρθω σε επαφή με τα μέλη του συλλόγου Μικρασιατών «Η Μπίγα». Ακόμα οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στον κύριο Αντώνη Μουράτογλου, ο οποίος με βοήθησε να γνωρίσω πολλούς από τους Μικρασιάτες πληροφορητές μου.

Από την καρδιά μου ευχαριστώ την κυρία Μαρίνα Σιληθωμά και τους γονείς μου Βασίλη και Αγάθη Χατζηιωαννίδη για την ηθική υποστήριξη και συμπαράσταση, καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου στο Π.Μ.Σ.

Τέλος πρέπει να πω ένα μεγάλο ευχαριστώ στα παιδιά μου Βασιλεία και Νεκτάριο και στο σύζυγό μου Χρήστο Καρατζόγλου για τη μεγάλη τους υποστήριξη σε όλη τη διάρκεια της ερευνητικής και συγγραφικής μου προσπάθειας.

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται τη σχέση γηγενών και προσφύγων στην Έδεσσα του σήμερα. Αφορμή για την επιλογή του συγκεκριμένου θέματος στάθηκε η συζήτηση με τον επιβλέποντα καθηγητή μου για το πώς είναι οι σχέσεις των γηγενών και των προσφύγων στην πόλη. Αναμοχλεύοντας τη μνήμη μου, θυμήθηκα περιστατικά που έζησα η ίδια - ως παιδί κυρίως - καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, που καταδείκνυαν, ότι υπέβασκε ένταση στη σχέση γηγενών και προσφύγων.

Η μακρόχρονη απουσία μου από την πόλη, αλλά και οι αλλαγές που συντελέστηκαν την πρώτη εικοσαετία του 21^{ου} αιώνα σε κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο έκαναν το ζήτημα της καταγωγής να ατονήσει. Ενώ λοιπόν τη δεκαετία του 1990 σε όλες τις συζητήσεις ακουγόταν έντονα η φράση «τι είσαι;» ή «είσαι δικός μας;», τα τελευταία χρόνια είχαν χαθεί.

Η κατάσταση στην πόλη άλλαξε άρδην τα τελευταία δύο – τρία χρόνια, καθώς οι συζητήσεις που οδήγησαν στη Συμφωνία των Πρεσπών, αλλά και η ίδια η συμφωνία όξυνε τις σχέσεις των δύο ομάδων. Από συζητήσεις που γίνονταν στην πόλη – ακόμα και από δεκαεπτάχρονους μαθητές, ενώ η κουβέντα περιστρεφόταν γύρω από τη θέση υπέρ ή κατά της συμφωνίας γρήγορα μεταβάλλονταν σε συζήτηση γύρω από την καταγωγή. Ωστόσο οι εντάσεις που προέκυψαν κρατήθηκαν μόνο στο λεκτικό επίπεδο, ενώ φάνηκε ότι όταν έληγε η επίμαχη συζήτηση, οι σχέσεις αποκαθίστανται.

Μέσα σε αυτό το κλίμα πραγματοποιήθηκε η έρευνα, η οποία επικεντρώνεται στο πώς η κάθε ομάδα αντιλαμβάνεται τον «εαυτό» και τον «άλλο», στα προβλήματα της συνύπαρξης, στο αν η νοοτροπία των ομάδων συγκλίνει ή όχι και ποιοι είναι οι παράγοντες που συνετέλεσαν σε αυτή την κατάσταση. Εξετάζονται τα ακανθώδη ζητήματα της κατοχής γης και του γλωσσικού ζητήματος που αποτέλεσαν στο παρελθόν σημείο τριβής μεταξύ των δυο ομάδων.

Βασικό ερευνητικό ερώτημα λοιπόν αποτελεί το αν οι σχέσεις γηγενών και προσφύγων έχουν ομαλοποιηθεί. Πιο συγκεκριμένα εξετάζεται η ομαλοποίηση των σχέσεων σε ποιο επίπεδο έχει φτάσει, δηλαδή αν οι δυο ομάδες έχουν πλέον συγχωνευτεί μεταξύ τους τόσο, ώστε συμπεριφέρονται ως μια; Οι διαφορές είναι τέτοιες, ώστε ενώ φαινομενικά οι σχέσεις μοιάζουν καλές στην πραγματικότητα να υποβόσκει ένταση, τέτοια που με την παραμικρή αφορμή θα υπάρξουν διαχωρισμοί; Επιπλέον οι εντάσεις του παρελθόντος έχουν ατονήσει στη μνήμη, ώστε πλέον θεωρούνται ασήμαντες; Σήμερα υπάρχουν αιτίες έντασης σε έναν πληθυσμό που συνυπάρχει και συγκατοικεί 100 περίπου χρόνια στον ίδιο τόπο; Αυτά είναι τα

ερωτήματα που επιχειρούνται να απαντηθούν μέσα από το πρίσμα των απόψεων και των αντιλήψεων που έχει η μια ομάδα για την άλλη.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημανθεί ότι το ζήτημα των σχέσεων των δυο ομάδων εντάσσεται σε αυτό που ονομάζεται «τραυματικά γεγονότα» της ιστορίας. Τραύμα στην ιστορία είναι κάθε είδους ανθρώπινη καταστροφή, που εμπεριέχει την εμπειρία και τη μνήμη του τραύματος και «αναγκάζει» τους ανθρώπους να μην μπορούν να μιλήσουν για το γεγονός που βίωσαν άμεσα. (Λιάκος, 2007, σσ. 223 - 225) Τέτοια γεγονότα βίωσαν τόσο οι πρόσφυγες, όσο και οι γηγενείς, ενώ ακόμα και οι σχέσεις των δυο ομάδων και οι εντάσεις που συνόδευσαν την αλληλεπίδρασή τους στάθηκαν τροχοπέδη στο να αλληλοεκφράσουν τις απόψεις τους για την άλλη ομάδα.

Η εργασία διαρθρώνεται από δύο μέρη, με επιμέρους ενότητες.

Στην πρώτη ενότητα γίνεται μια σύντομη παρουσίαση των ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί στην περιοχή και σχετίζονται με το ζήτημα της συνύπαρξης των δύο ομάδων. Ακολουθεί μια συνοπτική ιστορική αναδρομή, όπου εξετάζονται οι απόψεις και οι αντιλήψεις γηγενών και προσφύγων στην Έδεσσα, όπως αυτές διαμορφώθηκαν τον 20^ο αιώνα. Εκ παραλλήλου γίνεται αναφορά στα σοβαρά ζητήματα που κλυδώνισαν τις σχέσεις των κατοίκων της πόλης την ίδια εποχή. Στο τέλος γίνεται παρουσίαση του μεθοδολογικού εργαλείου που χρησιμοποιήθηκε για την πραγμάτωση της έρευνας.

Η δεύτερη ενότητα είναι το ερευνητικό μέρος της εργασίας. Εκεί παρουσιάζονται διεξοδικά οι απόψεις και οι αντιλήψεις γηγενών και προσφύγων για την ομάδα τους, αλλά και για την άλλη ομάδα. Ερευνώνται τα κυριότερα προβλήματα που οι ίδιοι θεωρούν ότι υπάρχουν σήμερα, αλλά και εκφράζουν τις αντιλήψεις που έχουν για τις αιτίες που οι σχέσεις τους είναι ή δεν είναι αρμονικές.

Ακολουθεί συζήτηση γύρω από όσα προέκυψαν από τη διεξαγωγή της έρευνας και παρουσιάζονται οι περιορισμοί της. Τέλος γίνονται προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

1. Ιστορικό πλαίσιο

1) Γενικά

Ο αριθμός των προσφύγων που έφτασαν στην Ελλάδα εξαιτίας της βίαιης εκρίζωσης των ελληνικών κοινοτήτων της Ανατολής ανέρχεται στους 1.300.000 - 1.500.000. Στις 30 Ιανουαρίου 1923 υπογράφηκε στη Λοζάνη, μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, Σύμβαση για την ανταλλαγή των μουσουλμάνων της Ελλάδας και των ελληνορθόδοξων της Τουρκίας που ουσιαστικά επικύρωσε και οριστικοποίησε την «έξοδο» των Ελλήνων από την Μικρά Ασία. (Μανρογορδάτος, 1983, p. 186; Μπαλτά, 2006, p. 98)

Σύμφωνα με το πρώτο άρθρο της Ελληνοτουρκικής σύμβασης της Λοζάνης, ορίζονταν υποχρεωτική ανταλλαγή μεταξύ των Ελλήνων της Τουρκίας και των μουσουλμάνων της Ελλάδας, ενώ σύμφωνα με το δεύτερο άρθρο εξαιρούνταν της ανταλλαγής οι Έλληνες της Κωνσταντινούπολης και οι μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης. (Δεληγιάννης, 1997, σ. 27) Επιπλέον σύμφωνα με το άρθρο 14 οι πρόσφυγες είχαν δικαίωμα να αποζημιωθούν από το κράτος με περιουσία ίσης αξίας με αυτή που άφησαν στις πατρίδες τους. (Πελαγίδης Ε., 1993, σ. 144)

Το μεγαλύτερο μέρος των προσφύγων εγκαταστάθηκε στη Μακεδονία. Στους τόπους εγκατάστασής τους, που ήταν είτε εγκαταλελειμμένα μουσουλμανικά χωριά είτε νέοι συνοικισμοί, έδωσαν νέες ονομασίες που θύμιζαν την πατρίδα τους, είτε ακόμη προτίμησαν να χρησιμοποιήσουν τον όρο «προσφυγικά». (Δεληγιάννης, 1997, σ. 49) Από αυτούς η Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων μπορούσε να αναλάβει λιγότερους από τους μισούς. Οι πρόσφυγες λοιπόν που έρχονται πρώτοι αποκαθίστανται ευκολότερα σε σχέση με τους πρόσφυγες που καταφτάνουν αργότερα. (Πελαγίδης Ε., 1993, σ. 65)

Στην περιοχή της Μακεδονίας συνυπήρχαν πολλές εθνικές και εθνοτικές ομάδες και η συνύπαρξή τους δεν ήταν πάντα αρμονική. Η κατάσταση επιδεινώθηκε με την άφιξη των προσφύγων, αυτό συνέβη γιατί η έλευσή τους μετέβαλε πολλούς τομείς τόσο της καθημερινότητας, όσο και οικονομικούς, πολιτικούς, ιδεολογικούς και σημειώθηκαν πολλές κοινωνικές ανακατατάξεις και ανταγωνισμοί. (Σόρτση, 2010, σ. 52)

Κατά την απογραφή του Απριλίου του 1923 οι πρόσφυγες στην Έδεσσα ανέρχονταν στα 2.253 άτομα ενώ το 1928 το σύνολο του πληθυσμού ήταν 13. 115 άτομα. Εκτός από τους μουσουλμάνους ανταλλάξιμους την περίοδο αυτή αποφασίζουν να εγκαταλείψουν τη χώρα και Βούλγαροι, υλοποιώντας έτσι τη συνθήκη του Νεϊγύ.

Η διάκριση γηγενών και προσφύγων αφορά σε μια πρώτη φάση την (εθνική) ταυτότητα των δύο ομάδων. Οι πρόσφυγες βίαια ξεριζωμένοι, έφτασαν στον Ελλαδικό χώρο, που εκτός από ξένος ήταν και εχθρικός, παρά τους δεσμούς θρησκείας, γλώσσας και εθνικής ταυτότητας. Παρ' όλο που υπήρχαν τόσα κοινά σημεία, η επαφή των δύο ομάδων αποτέλεσε πολιτισμικό σοκ, τόσο για τους μεν όσο και για τους δε, καθώς είχαν αναπτύξει τα σημεία αυτά κάτω από διαφορετικές συνθήκες και κοινωνικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα. Οι γλωσσικές διαφορές των προσφύγων, όπως οι διαφορετικές διάλεκτοι ή ακόμα περισσότερο η διγλωσσία ή η τουρκοφωνία, η διαφορετική κοσμοθεωρία, τα ήθη και έθιμα, αλλά ακόμα και τα επώνυμα των προσφύγων που συχνά είχαν την τουρκική κατάληξη -ογλου αποτέλεσαν σημεία διαφοράς από τους γηγενείς και αιτίες αποκλεισμού από την κοινωνία. Από την πρώτη στιγμή η εμφάνιση των προσφύγων στον ελλαδικό χώρο θεωρήθηκε απειλητική από τους γηγενείς. Ακόμα και οι πρόσφυγες που προέρχονταν από τα παράλια της Μικράς Ασίας και ήταν κοσμοπολίτες δεν αφομοιώθηκαν γρήγορα από την κοινωνία λόγω της διαφορετικής κουλτούρας τους, μάλιστα πολλές φορές γινόταν λόγος για τα «χαλαρά» ήθη – κυρίως των γυναικών. Η κατάσταση ήταν ακόμα χειρότερη για τους φτωχότερους πρόσφυγες. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η ένταξη παρέμεινε αργή και ανεπαρκής όσον αφορά τους πρόσφυγες πρώτης γενιάς. Σε πολλές μάλιστα περιπτώσεις η ελληνικότητα των προσφύγων έχει αμφισβητηθεί, ενώ εκφράσεις του τύπου «τουρκόσπορος» ακούγονταν συχνά. Η διάκριση μεταξύ και γηγενών – προσφύγων αποτέλεσε ουσιαστικά την αρχή της διαμάχης που θα κρατούσε πολλές δεκαετίες. Πολλές φορές μάλιστα ακούγονταν φράσεις «ας έμεναν στην πατρίδα τους», ενώ υπήρξαν και περιπτώσεις που η διαμάχη δεν περιορίστηκε σε λεκτικό επίπεδο, αλλά υπήρξε και σωματική βία. Μάλιστα υπήρξαν και περιπτώσεις που η βία δεν ξεκινούσε από τους πολίτες, αλλά από πολιτικούς. (Μανρογορδατος, 1983, pp. 193 - 194; Κιτρομηλίδης & Γιαννακόπουλος, 1992, pp. 20 - 21)

2) Οι σχέσεις των δύο ομάδων

Τα πρώτα χρόνια φαίνεται ότι οι πρόσφυγες είχαν μεταξύ τους καλές σχέσεις ως επί το πλείστον, καθώς θεωρούσαν ότι πιο πολλά πράγματα τους ένωναν, παρά τους χώριζαν, άσχετα με το αν ήταν μικρασιάτες ή πόντιοι. Το πρώτο διάστημα οι γηγενείς φέρθηκαν με συμπάθεια απέναντι στους πρόσφυγες, καθώς η εγκατάσταση θεωρήθηκε προσωρινή. Η σχέση άλλαξε πολύ σύντομα καθώς τα οικονομικά προβλήματα, όπως αυτό της στέγασης δημιούργησαν καχυποψία στους γηγενείς. (Hirschon R. , 2006, σ. 172) Ακόμα νόμοι που ψηφίστηκαν από το 1922 ως και το 1924 επέβαλλαν επιτάξεις κτιρίων, δημόσιων και ιδιωτικών, αλλά ακόμα και ένα μέρος των οικημάτων που ήδη διέμεναν οι γηγενείς. Η κατάσταση αυτή της συγκατοίκησης όξυνε την κατάσταση των σχέσεων μεταξύ γηγενών και προσφύγων, (Γκιζέλη, 1999, σσ. 82 - 84) αν και στις περισσότερες περιπτώσεις δεν υπήρχαν σοβαρά προβλήματα, παρά κάποιες λεκτικές συγκρούσεις, που αμβλύθηκαν όμως μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. (Φωτιάδης , Ηλιάδου Τάχου , & Αμαραντίδου , 2014, σ. 455) Σημείο τριβής μεταξύ γηγενών και προσφύγων ήταν η γαιοκτησία, αφού κυρίως οι ντόπιοι ένιωσαν αδικημένοι από τη διανομή της γης.

A) Σχέσεις γηγενών και προσφύγων

Στο νομό Πέλλας οι πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν και στις τέσσερις επαρχίες του νομού. Οι μελέτες που έχουν γίνει ήδη αφορούν κυρίως την επαρχία Γιαννιτσών. Εκεί οι πρόσφυγες πλειοψηφούσαν έναντι των γηγενών και ιδρύθηκαν πολλά αμιγώς προσφυγικά χωριά. Έτσι οι πρόσφυγες δεν αισθάνθηκαν τον ρατσισμό και την απομόνωση που ένοιωσαν αυτοί στους μικτούς οικισμούς, όπου οι γηγενείς κράτησαν επιφυλακτική στάση απέναντι στους πρόσφυγες ωστόσο δεν έπαψαν να υφίστανται τον διαχωρισμό με σχέση με τους γηγενείς. (Κολιαδήμου, 2006, σ. 108; Πελαγίδης Σ. , 1997, σ. 401)

Υπήρχαν βέβαια περιπτώσεις όπως αυτή των προσφύγων του συνοικισμού των Καρυών Γιαννιτσών και του χωριού Αρχοντικού Γιαννιτσών , που οι ντόπιοι κάτοικοι όχι μόνο αποδέχτηκαν τους πρόσφυγες, αλλά τους φιλοξένησαν οικειοθελώς στα σπίτια τους (Κεσανίδης, 2015, σσ. 58, 131, 362-3 , 384), σε αντίθεση με πρόσφυγες της συνοικίας Νέας Τραπεζούντας Γιαννιτσών που οι κάτοικοι ισχυρίζονται πώς οι προστριβές μεταξύ γηγενών και προσφύγων διήρκησαν μέχρι τη δεκαετία του 1970 και έπειτα εξαλείφθηκαν. (Κεσανίδης, 2015, σ. 98) Το ίδιο ίσχυε και στα χωριά Ακρολίμνη και Αραβησσό Γιαννιτσών καθώς οι

σχέσεις ήταν αρχικά οξυμένες – στην Αραβησσό μάλιστα τα καταγόμενα από διαφορετικές ομάδες παιδιά έπαιζαν μέχρι και πετροπόλεμο μεταξύ τους εξ αιτίας της καταγωγής – στη δεκαετία, όμως του 2010 οι διαφορές έχουν εξαλειφθεί. Στο Γυψοχώρι οι γηγενείς αντιστάθηκαν στην εγκατάσταση των προσφύγων, καθώς φοβήθηκαν ότι θα χάσουν μέρος των γαιών τους, η αντιπάθεια αυτή εκφράστηκε με τη δημιουργία προσφυγικής συνοικίας στην άκρη του χωριού, ενώ οι προσπάθειες συμφιλίωσης ξεκίνησαν τη δεκαετία του 1940. (Κεσανίδης, 2015, σσ. 204, 254, 362-3) Στο χωριό Μεσιανό Γιαννιτσών οι σχέσεις ήταν πιο ιδιόμορφες, από τη μια πλευρά υπήρχαν οι γηγενείς οι οποίοι δέχτηκαν τους πρόσφυγες, ενώ οι ίδιοι οι πρόσφυγες εξέφρασαν παράπονα για τη συμπεριφορά ορισμένων κατοίκων - θεωρώντας ότι θα μπορούσαν να τους φερθούν καλύτερα. Η αντιπάθεια μάλιστα των γηγενών εκφράστηκε με το πένθιμο χτύπημα της καμπάνας καθημερινά, με το ρόλο της εκκλησίας να είναι κατευναστικός και συμβιβαστικός ταυτόχρονα. (Κεσανίδης, 2015, σ. 178)

Στο χωριό Άγιος Λουκάς Γιαννιτσών συνυπήρξαν αρμονικά γηγενείς και πρόσφυγες από τη δεκαετία του 1920, αν και αρχικά ορισμένοι γηγενείς είδαν με σκεπτικισμό την εγκατάσταση των προσφύγων στην περιοχή, στη συνέχεια κυρίως ακούγοντας τις προτροπές ορισμένων συμπατριωτών τους δέχτηκαν την παρουσία των προσφύγων στην περιοχή. (Κεσανίδης, 2015, σ. 191) Στο χωριό Νέα Πέλλα που κατοικούνταν από πρόσφυγες και Σαρακατσάνους οι σχέσεις ήταν αρμονικές (Κεσανίδης, 2015, σσ. 487 - 8)

Στη δεκαετία του 1960 οι σχέσεις βελτιώνονται, καθώς δίνονται επιπλέον γαίες στους γηγενείς, αλλά και στους πρόσφυγες. Επιπλέον λόγω της οικονομικής ανάκαμψης και της συνακόλουθης βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου γίνεται εφικτή η πρόσβαση στην εκπαίδευση περισσότερων μαθητών, κάτι που μοιραία οδηγεί στην άρση των προκαταλήψεων της μιας ομάδας έναντι στην άλλη, χωρίς όμως να υπάρξει πλήρης εξάλειψή τους. (Κολιαδήμου, 2014, σ. 423)

Στην Έδεσσα αρχικά παρά την ανοχή που έδειξαν οι γηγενείς κάτοικοι στους πρόσφυγες – καθώς η πόλη δε γνώρισε τις εντάσεις που παρατηρήθηκαν εκτός του αστικού κέντρου δεν έγιναν και προσπάθειες ουσιαστικής επικοινωνίας των δύο ομάδων. Μάλιστα μέσα στην πόλη χτίστηκαν συγκεκριμένα οικοδομικά τετράγωνα που χαρακτηρίστηκαν «προσφυγικοί συνοικισμοί», που τα σπίτια ήταν ομοιόμορφα μεταξύ τους και διαφορετικά από αυτά της υπόλοιπης πόλης, οριοθετώντας έτσι την ομάδα των προσφύγων. (Αναγνωστοπούλου, 2006, σσ. 256 - 257) Έτσι η κάθε ομάδα διατηρεί τα ήθη – έθιμα, φαγητά, αλλά και διαφορετική κοσμοθεωρία, στην προσπάθεια της να περιχαρακώσει την ταυτότητά της απέναντι στην ετερότητα. Μόνο από την δεκαετία του 1940 και ιδιαίτερα του 1950 άρχισαν να αμβλύνονται οι διαφορές. (Ισχυρλιάδου, 2007, σ. 354; Αναγνωστοπούλου, 2006,

σ. 260) Ωστόσο φαίνεται ότι οι γηγενείς ακολούθησαν και υιοθέτησαν συνήθειες των προσφύγων. (Αρσέλ, 2014, σσ. 174-5)

B) Σχέσεις μεταξύ των προσφυγικών ομάδων

Προβλήματα δεν είχαν οι πρόσφυγες μόνο με τους γηγενείς, αλλά και μεταξύ τους. Η διαφορετική γλώσσα, καταγωγή, μορφωτικό επίπεδο, κοσμοθεωρία, συλλογική νοοτροπία, αλλά και βιώματα διαχώριζαν τους πρόσφυγες σε διακριτές ομάδες. (Αρσέλ, 2014, σ. 101) Τα πρώτα λοιπόν χρόνια παρατηρήθηκαν εντάσεις στις σχέσεις των προσφυγικών ομάδων με διαφορετική καταγωγή που κατοίκησαν στους ίδιους οικισμούς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα χωριά της Αριδαίας, όπου οι ομάδες των προσφύγων δεν συναναστρέφονταν η μια την άλλη, καθώς οι ελληνόφωνοι πρόσφυγες δεν ήθελαν να συνάψουν μικτό γάμο με μη ελληνόφωνους πρόσφυγες, στερεότυπο που επικράτησε ακόμα και τριάντα χρόνια μετά την εγκατάστασή τους στην περιοχή. Μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις, όπως το χωριό Άψαλος - το οποίο απέχει μόλις 15 χιλιόμετρα από το αστικό κέντρο - υπήρχαν ξεχωριστές συνοικίες μεταξύ των προσφυγικών ομάδων, οργανωμένες σε εθνοτοπική βάση, φαινόμενο που συναντάται σε πολλές περιοχές, ανά την Ελλάδα. Όπως και στο παράδειγμα της Αψάλου, έτσι και στην Αζό οι πρόσφυγες συνήθιζαν να συναναστρέφονται μόνο τους πρόσφυγες που είχαν κοινή καταγωγή. Έτσι σε αμιγώς προσφυγικά χωριά υπήρχε καχυποψία μεταξύ των κατοίκων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το χωριό Παλαίφυτο, το οποίο κατοικούσαν πρόσφυγες από την Κύδρια, ενώ λίγο αργότερα κατέφτασαν και πρόσφυγες από την Ανατολική Θράκη. Οι Μικρασιάτες πρόσφυγες προσπάθησαν – παραπλανητικά – να διώξουν τους ανατολικοθρακιώτες πρόσφυγες υπό τον φόβο να χάσουν τη γη τους. Η πράξη τους αυτή οδήγησε με μια σειρά συγκρούσεων, παρεξηγήσεων και εχθρότητας, η οποία δεν έχει πλήρως εξαλειφθεί, ενώ η διαφορά γλώσσας και νοοτροπίας των δυο ομάδων δεν βοήθησε στη μεταξύ τους προσέγγιση. Από τη μια οι ανατολικοθρακιώτες ήταν ελληνόφωνοι και είχαν ευρωπαϊκή νοοτροπία, ακολουθούσαν την ευρωπαϊκή μόδα και είχαν εξελιγμένο τρόπο ζωής, ενώ οι Μικρασιάτες αν και ελληνόφωνοι, είχαν βαριά προφορά και είχαν υιοθετήσει αρκετές τουρκικές λέξεις, η δε νοοτροπία τους ήταν περισσότερο επηρεασμένη από την ανατολή, έτσι διατήρησαν ενδυμασία με τουρκικά στοιχεία. (Κεσανίδης, 2015, σσ. 397, 403; Κολιαδήμου, 2006, σσ. 111 - 112; Μαραντζίδης, 2006, σ. 233; Εξερτζόγλου, 2011, σ. 195)

Ωστόσο ακόμα μεγαλύτερη έκπληξη προκαλεί ότι τα στερεότυπα «ανώτερων» και «κατώτερων» προσφυγικών ομάδων αναπαρήχθησαν ακόμη και στην πόλη. Τα ανώτερα

κοινωνικά στρώματα δεν βίωναν τόσο έντονα ή και καθόλου τον κοινωνικό ρατσισμό που δέχτηκαν οι πρόσφυγες των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων. Σύμφωνα με την Κολιαδήμου οι προσφυγικές ομάδες του νομού Πέλλας έτρεφαν αντιπάθειες μεταξύ τους (Κολιαδήμου, 2014, σσ. 418 - 419).

Η κατάσταση επιδειωνόταν κάθε φορά που ένα νέο κύμα προσφύγων κατέφτανε στην περιοχή, καθώς πέρα από τη διαφορά νοοτροπίας και κουλτούρας που λειτουργούσαν διασπαστικά υπέβασκε και ο φόβος πως οι νεοφερμένοι θα διεκδικήσουν τους ήδη διεκδικούμενους προσφυγικούς κλήρους, αλλά θα θέσουν και υπό αμφισβήτηση τους κεκτημένους. Ένα σοβαρό θέμα διαμάχης ήταν και η διαχείριση των υδάτων που προορίζονταν για άρδευση. Ενώ σημείο τριβής αποτέλεσε και η κάθε άλλη προσπάθεια καταπάτησης των δικαιωμάτων των άλλων προσφυγικών ομάδων, η οποία υποδαυλιζονταν σχεδόν πάντα από τον «αρχηγό» της κάθε μεριάς, ο οποίος συχνά αποσκοπούσε στο προσωπικό του όφελος. (Κολιαδήμου, 2014, σσ. 420 - 421)

Γ) Οι επιγαμίες γηγενών και προσφύγων

Σε σχέση με τις επιγαμίες φαίνεται ότι μεταξύ προσφυγικών οικογενειών – άσχετα από την καταγωγή – οι γάμοι τελούνταν χωρίς ιδιαίτερους ενδοιασμούς, αντίθετα φαίνεται να υπήρχαν αναστολές στην τέλεση μικτού γάμου μεταξύ γηγενών και προσφύγων. (Φωτιάδης , Ηλιάδου Τάχου , & Αμαραντίδου , 2014, σ. 456)

Τις πρώτες δεκαετίες δύσκολα προέβαινε κάποιος στην τέλεση μικτού γάμου κυρίως τις δύο πρώτες δεκαετίες. (Ανδρέου & Ηλιάδου - Τάχου , 2005, σ. 76) Μάλιστα παρατηρήθηκε το φαινόμενο – στην αρχή τουλάχιστον – όταν τελούνταν μικτοί γάμοι οι γηγενείς άντρες να μην παντρεύονται προσφυγοπούλες καθώς ο περίγυρος του γαμπρού μέμφονταν την ηθική της νύφης. (Κολιαδήμου, 2014, σ. 417)

Στην Έδεσσα οι πρώτοι μαζικοί «μεικτοί» γάμοι, ξεκίνησαν στη δεκαετία του 1960. (Ανδρέου & Ηλιάδου - Τάχου , 2020, σ. 17) Ωστόσο ακόμα και τότε έστω και υποσυνείδητα θεωρούσαν πως αποτελούν δυο διαφορετικές ομάδες με αρκετές αγεφύρωτες μεταξύ τους διαφορές. (Σόρτση, 2010, σ. 57)

3) Η αυτοεικόνα και η εικόνα του άλλου

Αναφορικά με την αυτοεικόνα και την εικόνα του άλλου ντόπιοι, αλλά και πρόσφυγες θεωρούσαν την άλλη ομάδα κατώτερη, ο καθένας για τους δικούς του λόγους. Έτσι λοιπόν από τη μια πλευρά βρίσκονται οι «Βούλγαροι», «νεζνάμηδες» και «απολίτιστοι» γηγενείς και από την άλλη οι «Ματζίρηδες¹», «τουρκόσποροι» και «άρπαγες» πρόσφυγες. (Κολιαδήμου, 2014, σ. 416; Ανδρέου & Ηλιάδου - Τάχου, 2020, σ. 9)

Η σχέση γηγενών και προσφύγων πέρασε από πολλές διακυμάνσεις. Σε αυτό συνέβαλαν τόσο τα οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά θέματα, όμως και η συμβολή του ελληνικού κράτους είχε καταλυτική σημασία, καθώς συνέβαλλε αρνητικά περιθωριοποιώντας τους σλαβόφωνους κατοίκους.

A) Οι απόψεις των προσφύγων

Οι πρόσφυγες διαχώριζαν την καταγωγή τους από τους υπόλοιπους Έλληνες αυτοπροσδιοριζόμενοι ως «Μικρασιάτες» ή «πρόσφυγες» έννοιες γι' αυτούς ταυτόσημες. Στη συνείδηση των προσφύγων η εθνική τους ταυτότητα, η ελληνική δεν έχει δεύτερη θέση, ίσα – ίσα τονίζουν ότι είναι Έλληνες, όμως θέλοντας να αναδείξουν και την τοπική τους καταγωγή ονομάζουν τους εαυτούς τους (Ανατολικο)θρακιώτη, Μικρασιάτη, Πολίτη, Πόντιο. (Αρσέλ, 2014, σ. 88) Η ταυτότητα τους ως πρόσφυγες είχε διττή σημασία: από τη μια πλευρά ότι ξεριζώθηκαν από τον τόπο καταγωγής τους και από την άλλη ότι ήθελαν να περιχαράξουν την ταυτότητα τους.² Και ενώ οι πρόσφυγες και οι γηγενείς δεν φαινόταν να έχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους καθώς οι περισσότεροι είχαν κοινή θρησκεία, εθνικότητα και ως ένα μεγάλο βαθμό γλώσσα δε συγχωνεύτηκαν ούτε γρήγορα, αλλά ούτε και χωρίς προβλήματα. (Hirschon R., 2008, pp. 4 - 5) Οι πρόσφυγες απογοητεύτηκαν τόσο από τη νέα πατρίδα, από την οποία έλειπε ο κοσμοπολίτικος χαρακτήρας, όσο και από το μορφωτικό επίπεδο και την έλλειψη καλλιέργειας των γηγενών, του οποίους θεωρούσαν άξεστους και αμόρφωτους, αδαείς τόσο ως προς των τεχνογνωσία, στη συμπεριφορά, αλλά και ως προς τις γενικές γνώσεις. (Hirschon R., 2008, pp. 30 - 31; Κατσάπης, 2011, p. 163)

¹ Η λέξη «ματζίρης» σύμφωνα με την Μπαλτά προέρχεται από τουρκικό μουατζίρης (=ανταλλάξιμος) και αφορούσε τους πρόσφυγες που έφτασαν στην Ελλάδα μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λοζάνης το 1923, ενώ πρόσφυγες χαρακτηρίζονται μόνο όσοι έφυγαν άτακτα αμέσως μετά την ήττα του ελληνικού στρατού. (Μπαλτά, 2006, σ. 99)

² Ανθρωπολογικά ο όρος «πρόσφυγας» αφορά ανθρώπους που υπέστησαν βίαιη εκρίζωση και την κατάσταση «ανάμεσα και μεταξύ», από νομική, οικονομική, κοινωνική ή ψυχολογική πλευρά. (Βουτυρά, 2006, σ. 247)

Σχετικά με τις απόψεις των προσφύγων, τόσο για την εικόνα του εαυτού, όσο και για την εικόνα του άλλου θεωρούσαν ότι οι γηγενείς είναι καλοί, εργατικοί και προκομμένοι, αλλά ότι οι ίδιοι υπερτερούν κυρίως σε τεχνικά θέματα, αλλά και σε μόρφωση. (Φωτιάδης , Ηλιάδου Τάχου , & Αμαραντίδου , 2014, σ. 456) Στα αρνητικά χαρακτηρίζαν τους γηγενείς «μυστικοπαθείς», «τσιγκούνηδες και «άξεστους – αμόρφωτους».

Η διατήρηση ηθών και εθίμων αποτέλεσαν προτεραιότητα των προσφύγων , οι οποίοι παράλληλα διατήρησαν την παραδοσιακή τους μουσική, αλλά και φρόντισαν στη διάδοση των φαγητών της πατρίδας τους. (Φωτιάδης , Ηλιάδου Τάχου , & Αμαραντίδου , 2014, σσ. 460 - 461)

B) Οι απόψεις των γηγενών

Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2010 (Σόρτση, 2010) οι γηγενείς ήταν επιφυλακτικοί όσον αφορά το να εκφέρουν γνώμη τόσο για τη στάση του ελληνικού κράτους, όσο και για το να αναφέρουν την άποψή τους για τους πρόσφυγες. Φάνηκε μάλιστα πώς δεν ήταν πρόθυμοι να συζητήσουν τέτοιου είδους ζητήματα, καθώς τα θεωρούσαν ιδιαίτερος ευαίσθητα. Αν και έγιναν προσπάθειες να υπάρξει προσέγγιση μεταξύ γηγενών και προσφύγων και οπωσδήποτε υπήρξε αλληλεγγύη και κατανόηση μεταξύ των δύο ομάδων, υπήρχε πάντα αμοιβαία καχυποψία στις σχέσεις τους. Έτσι οι ντόπιοι θεωρούσαν τους πρόσφυγες άρπαγες και ότι έγιναν η αιτία να δείξει η ελληνική κυβέρνηση το πιο σκληρό της πρόσωπο στους σλαβόφωνους, στάση την οποία δεν είχε επιδείξει όσο στην περιοχή κατοικούσαν μουσουλμάνοι (με τους οποίους θεωρούσαν ότι υπήρχαν πιο αρμονικές σχέσεις και συμβίωση). Επιπλέον θεωρούσαν ότι οι πρόσφυγες ήταν υπερόπτες και απόμακροι.

Βέβαια υπήρχαν και πιο μετριοπαθείς απόψεις εκατέρωθεν καθώς υπήρχαν γηγενείς που θεωρούσαν ότι η άφιξη των προσφύγων συνέβαλλε θετικά στην ανάπτυξη της πόλης, ενώ υπήρχαν και πρόσφυγες που θεωρούσαν ότι οι σχέσεις των δύο ομάδων ήταν αρμονικές. αποτυπωνόταν και στους χαρακτηρισμούς τους για αυτούς.

Μόνο στους χώρους εργασίας συνεργάστηκαν, όμως και πάλι μόνο σε ότι είχε σχέση με τα θέματα της εργασίας, ενώ στα διαλείμματα δεν συγχρωτίζονταν. Ενώ σύμπτωμα υπήρχε σε περιόδους απεργιακών κινητοποιήσεων, καθώς είχαν κοινές διεκδικήσεις. Η Έδεσσα βέβαια δεν γνώρισε τις εντάσεις που γνώρισαν άλλες περιοχές στις σχέσεις γηγενών – προσφύγων – ούτε επιγαμίες και φιλικές σχέσεις, όμως συνήθως υπήρχε ανοχή μεταξύ των δυο ομάδων. (Σόρτση, 2010, σσ. 54 - 55)

4) Το πρόβλημα των γαιών

Θεμελιώδες πρόβλημα στην αντιπαράθεση γηγενών και προσφύγων αποτέλεσε το ζήτημα της παροχής γης. Το μίλο της έριδας αποτέλεσαν τα μουσουλμανικά κτήματα που διεκδικούσαν τόσο οι γηγενείς, όσο και οι πρόσφυγες. (Ανδρέου & Ηλιάδου - Τάχου, 2008, σ. 13) Μια από τις αιτίες ήταν ότι τα κτήματα αυτά για πολλά χρόνια αν και μουσουλμανικά, ενοικιάζονταν και καλλιεργούνταν από χριστιανούς, οι οποίοι προσδοκούσαν ότι μετά την απομάκρυνση των μουσουλμάνων θα περνούσαν στα δικά τους χέρια. Από την άλλη οι πρόσφυγες απαιτούσαν την εφαρμογή της σύμβασης της Λοζάνης που όριζε πως η ανταλλάξιμη περιουσία έπρεπε να περάσει στα χέρια τους. Επιπλέον δεν πρέπει να αγνοηθεί το γεγονός ότι πολλοί μουσουλμάνοι πούλησαν τις περιουσίες τους στους γηγενείς παρά τις σχετικές απαγορεύσεις, αφού στις Νέες Χώρες απαγορεύτηκαν οι δικαιοπραξίες με τους νόμους δρλδ´(1913) και 341/25.10.1914, ώστε να αποτραπεί η απαλλοτρίωση των μουσουλμανικών ιδιοκτησιών, καθώς οι μουσουλμάνοι ιδιοκτήτες εγκατέλειπαν την Ελλάδα και έπρεπε να διασφαλιστούν τα δικαιώματα του Δημοσίου. Οι απαγορεύσεις μεταβιβάσεων για τις ακίνητες περιουσίες συνεχίστηκαν και τα επόμενα χρόνια με τους νόμους 699/1915, 717/1916, 924/1917 (Πετμεζάς, 2003, σ. 195; Χεκίμογλου, 2002, σ. 179)

Παρ' όλες τις απαγορεύσεις όμως το 1923 οι μουσουλμάνοι ιδιοκτήτες προχώρησαν σε οργανισμό αγοραπωλησιών, με το πρόσχημα ότι αυτές αφορούσαν παλιά χρέη, σκοπός ήταν η εξοικονόμηση όσο το δυνατόν περισσότερων κερδών. Όμως οι αγοραπωλησίες αυτές οδήγησαν στην οικονομική καταστροφή των γηγενών, καθώς ήδη είχαν πραγματοποιηθεί – αρκετές φορές μάλιστα χωρίς αποδεικτικά, αφού μεγάλο μέρος των συμφωνιών γίνονταν προφορικά. (Αλβανός, 2011, σ. 76; Αλβανός, 2019, σ. 84; Ανδρέου & Ηλιάδου - Τάχου, 2020, σ. 16)

Το ελληνικό κράτος πήρε την απόφαση να μη θεωρήσει καμιά τέτοια δικαιοπραξία έγκυρη, ιδίως στις παραμεθόριες περιοχές, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν αντεκδικήσεις μεταξύ γηγενών και προσφύγων. Εκτός από τις διαμάχες για τις γαίες διαμάχες ξεσπούσαν ακόμη και για τη νομή των βοσκοτόπων (Πελαγίδης Σ., 1997, σσ. 245 - 248, 258, 344 -345, 402)

Ο εποικισμός της περιοχής από τους πρόσφυγες και η συνακόλουθη παραχώρηση της γης οδήγησαν σε έντονες και κάποιες φορές βίαιες αντιδράσεις, καθώς θεωρούσαν πως έχαναν τις ιδιοκτησίες τους. Η διαμάχη συνεχίστηκε καθ' όλη τη διάρκεια του μεσοπολέμου, και είχε πολιτικές συνέπειες. (Μανρογordatos, 1983, σ. 249). (Βουρνάς, 1997, σ. 318)

Τα εδάφη που διανεμήθηκαν στους πρόσφυγες κατά το μεγαλύτερο μέρος αφορούσαν εγκαταλειφθέντα, από την ανταλλαγή πληθυσμών, εδάφη, ενώ τα υπόλοιπα προέκυψαν από την εφαρμογή της αγροτικής μεταρρύθμισης και τη συνολική απαλλοτρίωση και διανομή μεγάλων κτισμάτων. Ωστόσο τα κτήματα αυτά ήταν πολύ λιγότερα από τα κτήματα που οι πρόσφυγες έχασαν και η διαδικασία για την αποζημίωση επίπονη και χρονοβόρα. (Μανρογορδатов, 1983, σ. 187; Βουτυρά, 2006, σ. 243)

Οι οικονομικές διευκολύνσεις που δόθηκαν στους πρόσφυγες, όπως τα σπίτια με μικρό χρηματικό αντάλλαγμα, καθώς και η παροχή γης αποτέλεσε σημείο τριβής, ενώ επεκτάθηκε ακόμη και αναφορικά με την αγορά εργασίας και τον έλεγχο της αγοράς. Οι γηγενείς θεώρησαν ότι έχασαν μέρος της γης που τους ανήκε ή δικαιούνταν, καθώς και «θύματα», αφού δεν έτυχαν των ίδιων ευνοϊκών διευκολύνσεων με τους πρόσφυγες. Οι πρόσφυγες από την άλλη καταφέρονταν με μένος έναντι των ντόπιων ακτημόνων θεωρώντας ότι δεν ήταν δίκαιο να χαίρουν ίσης μεταχείρισης με τους ίδιους. Οι γηγενείς πάλι διαμαρτύρονταν ότι οι πρόσφυγες δεν χρειάζονταν όλες τις γαίες τις οποίες τους είχαν παραχωρηθεί, καθώς οι ίδιοι τις νοίκιαζαν με σκοπό την καλλιέργειά τους. (Κολιαδήμου, 2014, σ. 413; Αλβανός, 2019, σσ. 77, 80)

Οι γηγενείς από την πλευρά τους έδιωχναν από τα χωριά τους τους πρόσφυγες ή σε άλλες περιπτώσεις όπως των κοινοτήτων Φλαμουριάς και Πλατάνης που οι γηγενείς δεν επέτρεπαν στους πρόσφυγες των Καισαριανών να ποτίζουν από την ίδια παροχή νερού τα χωράφια τους.

Τα προβλήματα που αφορούσαν θέματα γαιοκτησίας συνεχίστηκαν ακόμα και μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. (Κολιαδήμου, 2014, σ. 413)

5) Η πολιτική συμπεριφορά

Οι πολιτικές αναταράξεις που γνώρισε η χώρα μετά την έλευση των προσφύγων, όπως η δεύτερη φάση του εθνικού διχασμού δημιούργησε σημαντικά προβλήματα σε όλα τα επίπεδα, ωστόσο επηρέασε πρωτίστως το προσφυγικό. Η διαφορετική πολιτική που ασκήθηκε από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, που εναλλάσσονταν στην εξουσία, όξυναν τις τεταμένες σχέσεις γηγενών και προσφύγων. Οι πρόσφυγες ένιωθαν απομονωμένοι και παραμελημένοι, ενώ και οι γηγενείς δεν βρίσκονταν σε καλύτερη κατάσταση, με αποτέλεσμα να γίνονται έρμαιο στα χέρια των πολιτικών κομμάτων. (Πελαγίδης Σ. , 1997, σσ. 68 - 69) Η πολιτική συμπεριφορά των δυο ομάδων διαμορφώθηκε από τα διαφορετικά συμφέροντα τους. (Ανδρέου & Ηλιάδου - Τάχου , 2020, σ. 28)

Η απομάκρυνση των γηγενών και προσφύγων έγινε φανερή στις εκλογικές διαδικασίες. Τόσο οι γηγενείς, όσο και οι πρόσφυγες στις εκλογές στήριζαν υποψηφίους με γνώμονα την κοινή καταγωγή . (Κολιαδήμου, 2014, σ. 415; Ανδρέου & Ηλιάδου - Τάχου, 2011, σ. 49) Όμως επειδή το κόμμα του Βενιζέλου τάχθηκε υπέρ της αποκατάστασης των προσφύγων, το Λαϊκό κόμμα προσεταιρίστηκε τους γηγενείς και προσέγγισε επιφανείς Μακεδονομάχους για τη θέση των υποψηφίων βουλευτών. Μάλιστα την δεκαετία του 1930 οι υποψήφιοι του Λαϊκού κόμματος, με την υπόσχεση να παρέχουν στους γηγενείς μειονοτικά δικαιώματα κατάφεραν να επικρατήσουν, με αυτή τη στάση τους όμως δεν βοηθούσαν στην ένταξη των πρώην εξαρχικών – και κατά κάποιον τρόπο βουλγαρόφιλων – αγροτικών πληθυσμών. (Γούναρης, 1994, σσ. 225, 233; Σόρτση, 2010, σ. 55)

Με νωπές τις μνήμες ακόμα από τον εθνικό διχασμό οι πρόσφυγες τάσσονται σχεδόν από την πρώτη στιγμή στο πλευρό του Βενιζέλου, καθώς θεωρούσαν ότι ο ξεριζωμός τους οφείλονταν στους χειρισμούς της βασιλικής παράταξης. (Hirschon R. , 2008, pp. 6, 47; Κατσάπης, 2011, p. 165) Η στάση τους αυτή προκάλεσε την έντονη δυσαρέσκεια των αυτοχθόνων – κυρίως των φιλοβασιλικών και πυροδοτείται εκ νέου μια νέα φάση εθνικού διχασμού, πολλές φορές πήρε τη μορφή βίας (γεγονός που συνέβη ακόμη και στην Έδεσσα). Χαρακτηριστικά είναι τα συνθήματα «θάνατος στους βενιζελικούς», «μαχαίρι στους Τουρκόσπορους πρόσφυγες», από ομάδες αντιβενιζελικών. (Βουρνάς, 1997, σ. 295; Glogg, 1995, σ. 111)

Η εκλογική αναμέτρηση του 1926 και η συμμετοχή των προσφύγων σε αυτές συνέβαλλε καθοριστικά στη διαμόρφωση του πολιτικού σκηνικού της εποχής καθώς η μοναρχία χάνει έδαφος, ενώ αν το εκλογικό αποτέλεσμα κρίνονταν μόνο από τους γηγενείς η

μοναρχία θα κέρδιζε έδαφος. (Μανρογορδάτος, 1983, p. 197; Κιτρομηλίδης & Γιαννακόπουλος, 1992, pp. 21, 36) Ενώ και στις εκλογές του 1928 το μεγαλύτερο ποσοστό των προσφύγων τάσσεται υπέρ του Βενιζέλου. (Μαζώβερ, 1992, σ. 122) Στην ίδια εκλογική αναμέτρηση οι ψήφοι προς το ΚΚΕ θεωρήθηκαν σημάδι ύπαρξης «αυτονομιστών» στην περιοχή, που επιζητούσαν απόσχιση της Μακεδονίας από την Ελλάδα. (Αλβανός, 2019, σ. 115)

Στην αναμέτρηση του 1928 φάνηκε σύμπνοια γηγενών και προσφύγων, οι οποίοι έτειναν προς τους Φιλελεύθερους, καθώς υπόσχονταν οριστική διανομή των γαιών. (Αλβανός, 2019, σ. 120) Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι σε αυτή αλλά και στις επόμενες εκλογικές αναμετρήσεις την περίοδο του μεσοπολέμου οι γηγενείς ανεξάρτητα με τη γλώσσα που μιλούσαν ακολούθησαν κοινή πορεία στην επιλογή των κομμάτων. (Αλβανός, 2019, σσ. 143 - 144)

Οι πολιτικοί χειρισμοί του Βενιζέλου, με την υπογραφή της συμφωνίας της Άγκυρας του 1930, την προσωρινή διανομή γης και όχι με πλήρη κυριότητα, καθώς και η επιμονή του Βενιζέλου για αποπληρωμή των προσφυγικών χρεών, μετατόπισαν μεγάλο μέρος της εκλογικής βάσης στα αριστερά κόμματα, πρακτική που ίσχυσε μέχρι και τη δεκαετία του 1970. (Hirschon R., 2008, pp. 6, 47; Μανρογορδάτος, 1983, pp. 206 -207; Μαζώβερ, 1992, pp. 124 - 125) Λόγω, όμως, των πολιτικών του ΚΚΕ που υποστήριζε την ιδέα ανεξάρτητου Μακεδονικού κράτους απομακρύνθηκαν, (Glogg, 1995, σ. 111) αρκετοί από τους πρόσφυγες δεν συντάχθηκαν με το ΚΚΕ, αντίθετα μάλιστα ασχολήθηκαν με επιχειρηματικές δραστηριότητες, επιβραδύνοντας ίσως το εργατικό κίνημα, όπως αυτό εξελίχθηκε στη Δυτική Ευρώπη. (Μπαλτά, 2006, σ. 105)

Ωστόσο και οι προσδοκίες των γηγενών διαψεύστηκαν λόγω των διώξεων που υπέστησαν μετά την άνοδο των αντιβενιζελικών – κυρίως του κόμματος των «Εθνικοφρόνων» στην εξουσία το 1933 και κυρίως από τον Ιωάννη Μεταξά, τον οποίο οι γηγενείς είχαν στηρίξει. Η κρίση στις σχέσεις των δύο ομάδων, με ενορχηστρωτή αυτής της κατάστασης τη μεταξική πολιτική έθετε ακόμα περισσότερο τους γηγενείς στο περιθώριο και όξυνε τα πάθη μεταξύ των δυο ομάδων. (Κολιαδήμου, 2014, σ. 417) Η στάση της Μεταξικής κυβέρνησης και η πολιτική που υιοθέτησε, στάθηκε η αφορμή αποσχιστικών στάσεων των γηγενών. (Ανδρέου & Ηλιάδου - Τάχου, 2020, σ. 43)

Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου υπήρξαν οι προϋποθέσεις που θα βοηθούσαν στον συγκερασμό των διαφορών μεταξύ γηγενών και προσφύγων και θα βοηθούσαν στην προσέγγισή τους. Ωστόσο ακόμα και κατά τη διάρκεια ή μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου η στάση τόσο των εθνικόφρονων όσο και των κομμουνιστών δυναμίτιζε το κλίμα μεταξύ γηγενών και προσφύγων. Έτσι τόσο οι εθνικόφρονες γηγενείς στρέφονταν

εναντίων των αριστερών προσφύγων, όσο και οι αριστεροί γηγενείς εναντίον των εθνικόφρονων προσφύγων. (Hirschon R. , 2008, p. 48)

Το χάσμα μεγάλωσε ακόμα περισσότερο όταν οι γηγενείς υιοθέτησαν την βουλγαρική και γιουγκοσλαβική προπαγάνδα, το μένος των εθνικόφρονων προσφύγων δεν συμμερίστηκαν οι αριστεροί, αλλάζοντας τις ισορροπίες στην περιοχή. (Κολιαδήμου, 2014, σσ. 422 - 423)

Μάλιστα κάποιοι από τους εθνικόφρονες στράφηκαν συλλήβδην κατά των σλαβόφωνων γηγενών, εξισώνοντάς τους με Βούλγαρους, ακόμα και αν οι ίδιοι οι γηγενείς δεν έτρεφαν φιλοβουλγαρικά αισθήματα. Πολλοί γηγενείς αμέσως μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου κατέφυγαν στην Γιουγκοσλαβία, το ελληνικό κράτος υπήρξε υπαίτιο για την διαταραχή των σχέσεων για ακόμη μια φορά, καθώς δήμευσε τις περιουσίες των εκπατρισμένων και τις διέθεσε σε συγχωριανούς τους. (Κολιαδήμου, 2014, σ. 423)

Σε τοπικό επίπεδο η άρχουσα τάξη της πόλης στα πρώτα χρόνια της εγκατάστασης των προσφύγων φαίνεται να δείχνει αδιαφορία προς τους πρόσφυγες. Όπως φαίνεται από την έρευνα της Αγνής Κολιαδήμου, οι γηγενείς δημοτικοί σύμβουλοι της Έδεσσας αδιαφορούσαν όχι μόνο για την κατάσταση των προσφύγων με το να αποφεύγουν ακόμη και τις επισκέψεις στους προσφυγικούς συνοικισμούς, αλλά και έθεταν σε κίνδυνο την υγεία των προσφύγων, καθώς το δημοτικό συμβούλιο, το οποίο αποτελείτο από διακεκριμένους και μορφωμένους πολίτες δεν ενέκρινε στην κατασκευή νέου υδραγωγείου και υπονόμων, αλλά ούτε και δρόμων στον Β΄ προσφυγικό συνοικισμό της Έδεσσας το 1928.

Και ενώ δεν κάνει εντύπωση ότι στα χωριά, που ως επί το πλείστον οι κάτοικοι – γηγενείς και πρόσφυγες- ανήκαν στα χαμηλότερα οικονομικά στρώματα είχαν διαφορές μεταξύ τους, που θα μπορούσαν να αιτιολογηθούν αν λάβει κανείς υπόψη τους τον αγώνα για επιβίωση, στην πόλη ο διαχωρισμός γηγενών και προσφύγων επιβιώνει, γεγονός που ξενίζει, καθώς τόσο οι πρόσφυγες, όσο και οι γηγενείς ήταν μορφωμένοι και σε καλή οικονομική κατάσταση. Έτσι λοιπόν βλέπουμε ότι παρ' όλο που οι πρόσφυγες συμμετείχαν στα κοινά δεν γίνονταν αποδεκτοί στις εκδηλώσεις των γηγενών.

6) Το γλωσσικό πρόβλημα και το ζήτημα της εκπαίδευσης

A) Το γλωσσικό πρόβλημα

Η αμοιβαία αντιπάθεια γηγενών και προσφύγων οξύνονταν ακόμα περισσότερο λόγω του γλωσσικού ζητήματος. Σε ορισμένες περιπτώσεις η κατάσταση ξέφευγε εκτός ορίων με αποτέλεσμα τη δημιουργία αιματηρών επεισοδίων. (Μαυρογορδάτος, 2003, σ. 15)

Το μεγαλύτερο μέρος του χριστιανικού πληθυσμού του ευρύτερου γεωγραφικού χώρου της Μακεδονίας, δεν ήταν ελληνόφωνο. Οι Σλαβόφωνοι τον 19^ο αιώνα χαρακτηρίζονταν κυρίως ως «Βούλγαροι», χαρακτηρισμός που δε σχετίζονταν τόσο με την εθνική ταυτότητα, όσο με τη γλώσσα. (Γούναρης, Οι σλαβόφωνοι της Μακεδονίας: η πορεία της ενσωμάτωσης στο ελληνικό εθνικό κράτος, 1870-1940, 1994, σσ. 211-212) Φυσικό ήταν λοιπόν το γλωσσικό πρόβλημα να αναδειχτεί σε μείζον ζήτημα. Οι γηγενείς κάτοικοι της περιοχής μιλούσαν ένα γλωσσικό ιδίωμα, με βάση τη σλαβική γλώσσα. (Κωστόπουλος, 2000, σσ. 33 - 34)

Μόνο κατά προσέγγιση μπορούμε να εκτιμήσουμε τον αριθμό των Σλαβόφωνων που ζούσαν στην Μακεδονία γενικά και στην Έδεσσα ειδικά, πριν τους Βαλκανικούς πολέμους. (Κοντογιώργη, 1998, σ. 200) Ωστόσο σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της «στατιστικής του Χριστιανικού & ιδίως του ορθόδοξου πληθυσμού της Μακεδονίας» οι Σλαβόφωνοι κάτοικοι της μητρόπολης της Έδεσσας ήταν 36681, εκ των οποίων οι 27216 ήταν Πατριαρχικοί, ενώ σύμφωνα με την ίδια στατιστική δεν υπήρχαν χριστιανοί, ομιλούντες την ελληνική γλώσσα. Αξίζει να σημειωθεί ότι η απογραφή αυτή πραγματοποιήθηκε το 1903, εποχή που η περιοχή της Αλμωπίας δεν είχε ενταχθεί ακόμα στην Μητρόπολη της Έδεσσας. (Κωστόπουλος, 2000, σσ. 25, 66) Το 1908 παρατηρείται από περιηγητές ότι οι κάτοικοι της περιοχής άρχισαν να μιλούν ελληνικά, λόγω της επιρροής Ελλήνων δασκάλων και ιερέων. (Urward, 1908, p. 202)

Σύμφωνα με επίσημα έγγραφα του Πατριαρχείου στην Έδεσσα το 1906 η γνώση και η διάδοση της ελληνικής γλώσσας ήταν πολύ περιορισμένη. Ακόμα και μετά τη λήξη των βαλκανικών πολέμων και την προσάρτηση της Έδεσσας στην Ελλάδα κάθε διαταγή η απόφασή του ελληνικού κράτους εκδίδεται στα ελληνικά, στα τουρκικά και στα εβραϊκά. (Κωστόπουλος, 2000)

Το 1914 ο υποδιοικητής της Έδεσσας αναφέρει σε έκθεση του προς τη γενική διοίκηση ότι από τότε που ανέλαβε υπηρεσία στην Έδεσσα δεν άκουσε ποτέ από τα παιδιά και τους εφήβους να μιλούν την ελληνική γλώσσα παρόλο που φοιτούν στα ελληνικά σχολεία, διαπιστώνει ακόμα ότι στην ευρύτερη περιοχή της Έδεσσας τέσσερα χωριά μιλούν τουρκικά ενώ όλοι οι υπόλοιποι την Βουλγαρική μακεδονική γλώσσα. (Κωστόπουλος, 2000)

Σύμφωνα με μελέτες η ελληνική γλώσσα στην περιοχή της Έδεσσας ομιλούνταν μόνο από άντρες οι οποίοι γνώριζαν τα ελληνικά, τα αντιμετώπιζαν όμως, ως ξένη γλώσσα και τα χρησιμοποιούσαν για να συνεννοούνται με αλλόγλωσσους, ενώ σύμφωνα με μαρτυρίες, ακόμα και οι ντόπιοι δάσκαλοι μιλούσαν ελληνικά με βαριά προφορά. Η Έδεσσα την πρώτη δεκαετία του 20ου αιώνα θεωρούνταν από τα πιο εξελιγμένα, ως προς τη γλώσσα, σλαβόφωνα μέρη. Έγινε προσπάθεια εξελληνισμού της γλώσσας κυρίως των μικρότερων, ηλικιακά, ομάδων, δηλαδή των νηπίων έτσι ώστε να υποκαταστήσουν τη μητρική τους γλώσσα με την ελληνική. Η ελληνική κυβέρνηση εισήγαγε το μέτρο της παρατεταμένης φοίτησης των κοριτσιών στα σχολεία. Προτάθηκε μάλιστα το μέτρο της μετατροπής του παρθεναγωγείου της Έδεσσας από πεντατάξιο σε επτατάξιο, ώστε οι ώρες απουσίας από το πατρικό σπίτι, όπου γινόταν χρήση του τοπικού ιδιώματος να είναι όσο το δυνατόν λιγότερη. Οι νεαρές γυναίκες οι οποίες απασχολούνταν στις βιομηχανίες της περιοχής υποχρεώνονταν να μιλούν την ελληνική γλώσσα στους τόπους εργασίας τους, μέτρο το οποίο πάρθηκε με σκοπό την ανατροφή της επόμενης γενιάς σε ελληνόφωνο περιβάλλον. (Κωστόπουλος, 2000, σσ. 58 - 59)

Σύμφωνα με απόρρητη στατιστική που διενήργησε η Γενική Διοίκηση Μακεδονίας στις αρχές του 1925, οι σλαβόφωνοι ανέρχονταν στους 162.506 και κατά συντριπτική πλειοψηφία κατοικούσαν στους νομούς Φλώρινας και Πέλλας. Οι σλαβόφωνοι αποτελούσαν το 11% του συνολικού των κατοίκων της Μακεδονίας (27% στη Δυτική Μακεδονία, 8% στην Κεντρική, 6% στην Ανατολική Μακεδονία). (Αλβανός, 2011, σ. 70)

Αρχικά οι πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν σε κτήματα ανταλλάξιμων Μουσουλμάνων, έτσι δημιουργήθηκαν αμιγείς προσφυγικοί οικισμοί, όπου αυτό ήταν εφικτό, ενώ δεν έλλειψαν και οι μεικτοί οικισμοί σε χωριά ελληνόφωνα, αλλά κυρίως σλαβόφωνα με σκοπό την γλωσσική, αλλά και κοινωνική αφομοίωση των σλαβόφωνων, με εξαίρεση τη Δυτική Μακεδονία που οι πρόσφυγες δεν ήταν πολλοί, αναλογικά με το ντόπιο σλαβόφωνο στοιχείο. (Κοντογιώργη, 1998, σ. 212) Καθώς υπήρχαν και φωνές που υποστήριζαν ότι δεν συνέφερε από εθνική άποψη να εξαναγκαστούν οι σλαβόφωνοι - εξαιτίας της εγκατάστασης των προσφύγων - να μετοικήσουν στη Βουλγαρία, αλλά και από την άλλη επειδή η εθνική τους συνείδηση ήταν αδιαμόρφωτη δεν αποτελούσαν απειλή, καθώς με την κατάλληλη εκπαίδευση θα έτειναν προς την απόκτηση ελληνικής εθνικής συνείδησης. (Κοντογιώργη, 1998, σσ. 213-214)

Πολλές φορές το Ελληνικό κράτος φέρθηκε με βίαιο τρόπο στους σλαβόφωνους, οι ενέργειες αυτές είχαν διττό σκοπό, από τη μια να εξαλειφθεί κάθε εθνική παραφωνία, και από την άλλη αφομοίωση των αλλόγλωσσων ομάδων (Μανρογορδάτος, 1983, σ. 248)

Γλωσσικά προβλήματα όμως, εκτός από τους γηγενείς γνώρισαν και οι πρόσφυγες, οι οποίοι δεν αποτελούν ένα ενιαίο πολιτιστικό και γλωσσικό σύνολο, κάποιοι μιλούν την ελληνική γλώσσα και κάποιοι άλλοι τα μικρασιατικά ιδιώματα.

Τα Μικρασιατικά ιδιώματα ήταν

1. η ποντιακή διάλεκτος
2. η καππαδοκική διάλεκτος

Υπήρχαν πολλοί τουρκόφωνοι, ενώ ακόμα και αυτοί που μιλούσαν τα νέα ελληνικά, χρησιμοποιούσαν ιδιοματισμούς ή έκαναν χρήση τουρκικών λέξεων, ενώ κάποιοι ήταν κουρδόφωνοι ή μιλούσαν αρμενικά. (Μαυρομάτης, 2006, σ. 360)

Οι πρόσφυγες που κατέφυγαν στη Μακεδονία και εγκαταστάθηκαν σε σλαβόφωνες περιοχές είχαν να αντιμετωπίσουν επιπλέον πρόβλημα συνεννόησης με τους γηγενείς που δεν μιλούσαν ελληνικά, αλλά μια άγνωστη γι' αυτούς γλώσσα. Παρά τις δυσκολίες τόσο οι γηγενείς, όσο και οι πρόσφυγες έμαθαν ο ένας τη γλώσσα του άλλου, ώστε να επικοινωνούν και να συναλλάσσονται. (Τομπαΐδης, 1992, p. 247)

Πολλοί πρόσφυγες δεν γνώριζαν καθόλου ελληνικά μια και η μητρική τους γλώσσα ήταν τα τουρκικά (Κενανίδης, 2015, σ. 308). Σύμφωνα μάλιστα με την απογραφή του 1928, 100000 ήταν τουρκόφωνοι. (Μαραντζίδης, 2006, σ. 230) Η άγνοια της ελληνικής γλώσσας δημιούργησε μια σειρά προβλημάτων στη συνύπαρξη τους με τους γηγενείς, κάποιοι μάλιστα από τους τουρκόφωνους πρόσφυγες έμειναν απομονωμένοι για δύο δεκαετίες, καθώς το γλωσσικό χάσμα δεν είχε γεφυρωθεί και η τουρκοφωνία χαρακτηριζόταν ως στοιχείο μη εθνικής καθαρότητας. Ακόμα μεγαλύτερο πρόβλημα αντιμετώπισαν οι γυναίκες που η θέση τους στην κοινωνία ήταν κατώτερη. (Κενανίδης, 2015, σ. 87; Μαραντζίδης, 2006, σσ. 232 - 234)

Αρχικά οι Πόντιοι πρόσφυγες χρησιμοποιούσαν αποκλειστικά την ποντιακή διάλεκτο στην επικοινωνία τους, οι περισσότεροι από αυτούς μπορούσαν να καταλάβουν την ελληνική γλώσσα, ωστόσο δεν μπορούσαν οι ίδιοι να εκφραστούν στα ελληνικά, αυτό είχε ως συνέπεια στη δυσκολία συνεννόησης με τους ελληνόφωνους γηγενείς. (Κενανίδης, 2015, σ. 151; Παραδεισοπούλου, 2012, σσ. 333 - 334)

Μέσα στο Δεκέμβριο του 1936 ο δήμαρχος της Έδεσσας ζητά από τους κατοίκους της πόλης, τόσο στις ιδιωτικές όσο και στις δημόσιες συναναστροφές τους να μιλούν μόνο ελληνικά. Στο διάγγελμα του προς τον εδεσσαϊκό λαό αναφέρεται τόσο στους ντόπιους όσο και στους πρόσφυγες κατοίκους της περιοχής για την εξάλειψη τόσο του ιδιώματος όσο και της τουρκικής γλώσσας, καθώς και της ποντιακής διαλέκτου. (Κωστόπουλος, 2000)

Η ποινή που επιβάλλονταν από το ελληνικό κράτος για όποιον μιλούσε οποιαδήποτε γλώσσα πλην της ελληνικής ήταν η υποχρεωτική κατανάλωση ρετσινόλαδου την οποία επέβαλαν οι χωροφύλακες. Η ποινή επιβάλλονταν ως επί το πλείστον τους σλαβόφωνους πολίτες οι οποίοι συλλαμβάνονται απ' αυτοφώρω να μιλούν τοπικό ιδίωμα και λιγότερο σε ομιλούντες την ποντιακή διάλεκτο. (Κωστόπουλος, 2000; Ανδρέου & Ηλιάδου - Τάχου, 2020, σ. 18)

Ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος συνέβαλλε στην ομαλοποίηση των σχέσεων των δύο ομάδων. Βασική αιτία που οι πρόσφυγες καθυστέρησαν να μάθουν την ελληνική γλώσσα ήταν οι δύσκολες συνθήκες διαβίωσης κατά τα πρώτα χρόνια της άφιξής τους στη χώρα, που δεν τους επέτρεπαν την φοίτηση στο σχολείο, καθώς προτεραιότητά τους ήταν η επιβίωση. Βεβαίως υπήρξαν και πρόσφυγες που φοιτούσαν σε νυχτερινό σχολείο. (Κεσανίδης, 2015, σ. 146)

Ακόμα και 30 χρόνια μετά τη λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου στην περιοχή της Έδεσσας γίνονται προσπάθειες μέσω της εκπαίδευσης για την εξάλειψη του ιδιώματος με τη λειτουργία οικοτροφείου, ώστε να εξαλειφθεί το τοπικό ιδίωμα.

Το γλωσσικό ζήτημα ακόμη και τη δεκαετία του 1960 αποτελούσε ένα «αγκάθι» στις σχέσεις των δύο ομάδων. Από τη μια πλευρά οι σλαβόφωνοι γηγενείς με επιμονή συνέχισαν να μιλούν το τοπικό ιδίωμα, αλλά και οι πρόσφυγες της δεύτερης γενιάς με τη σειρά τους διατηρούσαν τις διαλέκτους τους. Πολλές φορές αυτό είχε ως συνέπεια οι πρόσφυγες να κριτικάρονται για τη χρήση των διαλέκτων τους με αποτέλεσμα να αποφεύγουν τη δημόσια χρήση τους, ενώ υπήρξαν και φορές που απέκρυσαν ακόμα και την καταγωγή τους. (Κολιαδήμου, 2014, σ. 424) Το τοπικό ιδίωμα δεν έπαψε να χρησιμοποιείται, έτσι στην εφημερίδα Ελευθέρος Τύπος στις 8/3/1992 δημοσιεύτηκε κείμενο στο οποίο αναφέρονταν ότι το τοπικό ιδίωμα χρησιμοποιείται από τους κάτοικους της πόλης τόσο στις ιδιωτικές τους συναλλαγές, αλλά και στη δημόσια ζωή, ενώ σε γάμους, γιορτές και πανηγύρια τραγουδούσαν τραγούδια στη γλώσσα του ιδιώματος. (Κωστόπουλος, 2000)

B) Το ζήτημα της εκπαίδευσης

Το 1869, ιδρύεται στην Αθήνα ο «Σύλλογος προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων» με σκοπό την εκπαίδευση δασκάλων και την τοποθέτησή τους έπειτα σε νευραλγικά σημεία της Μακεδονίας. Σκοπός ήταν η τόνωση της ελληνικής εθνικής συνείδησης στους κατοίκους της περιοχής, αλλά και η μεταλαμπάδευση της ελληνικής παιδείας στους καλούς μαθητές και έπειτα δασκάλους της περιοχής. (Πρέκα, 2015, σσ. 41,52 - 53) Στην περιοχή της Έδεσσας, πριν από την ένταξή της στον ελληνικό κορμό – τέλη 19^{ου} - αρχές 20^{ου}

– υπήρχε σεβαστός αριθμός ελληνικών σχολείων, αλλά και μαθητών που φοιτούσαν στην περιοχή. Συγκεκριμένα υπήρχαν 21 ελληνικά σχολεία, 21 δάσκαλοι και 452 μαθητές. (Παππού, 2006, σ. 193)

Με την ένταξη της περιοχής στον εθνικό κορμό, η κρατική εκπαιδευτική πολιτική έπρεπε να προσαρμοστεί, ώστε να εντάξει όλους τους αλλόγλωσσους πληθυσμούς – μέσω της εκπαίδευσης στον εθνικό κορμό. (Ανδρέου & Ηλιάδου - Τάχου, 2005, σ. 75; Ηλιάδου - Τάχου & Ανδρέου, 2005)

Οι γηγενείς, αμέσως μετά την ένταξη της περιοχής στον ελληνικό κορμό ένιωσαν δυσφορία από τη στάση του ελληνικού κράτους απέναντί τους. Και η κατάσταση επιδεινωνόταν εξαιτίας της στάσης των δημοσίων υπαλλήλων που αντιμετώπιζαν διαφορετικά τους ντόπιους, λόγω της γλώσσας. (Γούναρης, 1994, σ. 221) Επιπλέον, ενώ κατά τη διάρκεια του Μακεδονικού αγώνα λειτουργούσαν στην περιοχή ελληνικά σχολεία, τα πρώτα χρόνια μετά την ένταξη η κατάσταση μεταβλήθηκε άρδην λόγω της οικονομικής δυσπραγίας του ελληνικού κράτους. Ακόμα οι δάσκαλοι συνήθως δεν κατάγονταν από την περιοχή, δεν γνώριζαν την κουλτούρα και τη νοοτροπία του πληθυσμού, αλλά ούτε και προσπαθούσαν να αφομοιωθούν από τον γηγενή πληθυσμό με αποτέλεσμα να περιβάλλονται από καχυποψία. Ενώ αν ο δάσκαλος ήταν ντόπιος και γνώριζε την ιδιοσυγκρασία του πληθυσμού δεν είχε ως μητρική την ελληνική γλώσσα με αποτέλεσμα να την διδάσκει διαφορετικά από τις επιταγές του ελληνικού κράτους. Όσον αφορά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αυτή ήταν ανύπαρκτη με αποτέλεσμα να μην βελτιώνεται αισθητά το μορφωτικό επίπεδο των γηγενών. (Τούντα - Φεργάδη, 2006, σ. 251; Γούναρης, Οι σλαβόφωνοι της Μακεδονίας: η πορεία της ενσωμάτωσης στο ελληνικό εθνικό κράτος, 1870-1940, 1994, σσ. 231 - 232) Η δυσλειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος όμως δημιούργησε πρόβλημα αναφορικά με τη γλωσσική αφομοίωση των σλαβόφωνων γηγενών.

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα όπως διαμορφώθηκαν μετά την ενσωμάτωση της Μακεδονίας είχαν σαν στόχο τη γλωσσική αφομοίωση των γηγενών και την ενίσχυση της εθνικής τους συνείδησης. Τα προγράμματα αυτά, όμως δεν υλοποιήθηκαν λόγω της ανεπαρκούς χρηματοδότησης των σχολείων, την υποστελέχωση του διδακτικού προσωπικού, αλλά και την ανεπαρκή εκπαίδευσή του. (Ηλιάδου-Τάχου, 2004)

Τα πρώτα χρόνια της ένταξης της Έδεσσας στον εθνικό κορμό, στοιχεία εθνικής ταυτότητας θεωρούνταν το θρήσκευμα και η γλώσσα. Έτσι με την υποκίνηση του κράτους στην Έδεσσα, αλλά και στη γύρω περιοχή τόσο από τις εκκλησίες όσο και από σχολεία καταστράφηκαν οι σλαβικές επιγραφές και κήκαν τα λατρευτικά βιβλία τα οποία ήταν γραμμένα στη βουλγαρική γλώσσα. Οι εξαρχικοί ιερείς και δάσκαλοι διώχτηκαν από την

περιοχή. Αν και στην Έδεσσα το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ανήκε στους πατριαρχικούς γλωσσικά ήταν σλαβόφωνο, ενώ οι κάτοικοι δεν προσπαθούσαν να αποκοπούν από την χρήση του τοπικού ιδιώματος, εκτός από σπάνιες περιπτώσεις που η μητέρα ήταν ελληνόφωνη. Η χρήση του τοπικού ιδιώματος στις περισσότερες περιπτώσεις δεν συνδεόταν με το σχολείο, καθώς τα περισσότερα σχολεία που λειτουργούσαν στην πόλη ήταν ελληνικά, ωστόσο η χρήση της καθαρεύουσας δεν διευκόλυνε την κατάκτηση της ελληνικής, ενώ και οι ντόπιοι δάσκαλοι δε θεωρούνταν κατάλληλοι για τη μετάδοση της ελληνικής, καθώς και γι' αυτούς αποτελούσε δεύτερη γλώσσα και όχι μητρική. Άλλοι παράγοντες που συνέβαλλαν στη μη θεμελίωση της ελληνικής ως πρώτης γλώσσας στην πόλη ήταν οι επιγαμίες μεταξύ ελληνόφωνων και βουλγαρόφωνων της πόλης, η χαλαρότητα της εθνικής συνείδησης, ο σχετικά μικρός χρόνος φοίτησης των κοριτσιών στα σχολεία, αλλά και απουσία αναλυτικών προγραμμάτων σ' αυτά. Την περίοδο αμέσως μετά τον Μακεδονικό αγώνα δόθηκε προτεραιότητα από το ελληνικό κράτος ο εξελληνισμός των γυναικών από γλωσσική και ιδεολογική άποψη στην Έδεσσα ξεκίνησε να λειτουργεί οικοτροφείο θηλέων με σκοπό τον εξελληνισμό των γυναικών καθώς στη συνέχεια θα γίνονταν μητέρες, έπρεπε λοιπόν να έχουν ελληνική συνείδηση, ώστε να την μεταλαμπαδεύσουν στα παιδιά τους. (Κωστόπουλος, 2000; Βούρη, 2007, σσ. 311 - 313)

Μέριμνα υπάρχει και για τη μόρφωση των προσφύγων καθώς το 1930 στην πόλη θεμελιώνεται Δημοτικό σχολείο στον έναν από τους προσφυγικούς συνοικισμούς. (Ισμουρλιάδου, 2007, σ. 351) Η εδραίωση του σχολείου είχε ως στόχο την ένταξη των προσφύγων στο ελληνικό κράτος. Πολλοί από τους πρόσφυγες δεν είχαν ως μητρική την ελληνική, αλλά την τουρκική γλώσσα, με αποτέλεσμα να βρίσκονται σε δυσχερή θέση, νιώθοντας ντροπή για τη γλώσσα τους. Αντίθετα για τους ελληνόφωνους πρόσφυγες τα πράγματα ήταν σαφώς πιο εύκολα. (Μαυρομαμάτης, 2006, σ. 362)

Η Έδεσσα είχε σημαντική πνευματική κίνηση καθώς πλήθος ευκατάστατων γηγενών και προσφύγων ακολουθούσαν την ανώτατη εκπαίδευση. Από τους γηγενείς όμως περισσότερες ευκαιρίες στην εκπαίδευση δόθηκαν σε αυτούς που ήταν απόγονοι μακεδονομάχων ή που είχαν ξεκάθαρα ελληνική εθνική συνείδηση. (Σόρτση, 2010, σ. 50)

Στα Γιαννιτσά πάλι φαίνεται ότι τα πρώτα χρόνια μετά την εγκατάσταση των προσφύγων δεν υπήρξαν σοβαρά ζητήματα στον τομέα της εκπαίδευσης. (Κεσανίδης, 2015, σ. 63)

Σύμφωνα με τις θέσεις του ΕΑΜ την περίοδο 1943 – 45 σε περιοχές που μιλούσαν το τοπικό ιδίωμα έπρεπε να λειτουργήσουν παράλληλα με τα Ελληνικά σχολεία και σχολεία που θα δίδασκαν και τη σλαβική γλώσσα. Μάλιστα έγινε προσπάθεια έκδοσης και σλαβικού

αλφαβηταρίου στα πρότυπα του Ελληνικού, ενώ εκπαιδεύτηκαν και εκπαιδευτικοί με σκοπό να διδάξουν σ' αυτά. Τελικά η λειτουργία των σχολείων είτε δεν ξεκίνησε ποτέ ή ήταν βραχύχρονη, όπου έγινε. (Ηλιάδου Τάχου & Ανδρέου , 2014, σσ. 250 - 251; Ανδρέου & Ηλιάδου - Τάχου, 2008, σσ. 18-19)

7) Η στάση του ελληνικού κράτους

Ένας άλλος παράγοντας που επέτεινε την ρήξη των σχέσεων μεταξύ γηγενών και προσφύγων ήταν και η ίδια η στάση του κράτους, τόσο οι γηγενείς, όσο και οι πρόσφυγες θεωρούσαν ότι το ελληνικό κράτος δεν έκανε τις απαραίτητες ενέργειες, ώστε να διευκολύνει τη θέση τους.

Οι γηγενείς μέμφονταν το κράτος που αντί να ακολουθήσει πολιτική προστατευτισμού απέναντι στους αυτόχθονες, οι οποίοι είχαν υποστεί τα δεινά των Βαλκανικών και του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, δεν τους παρείχε καμία διευκόλυνση, σε σχέση με τα θέματα γαιοκτησίας, αλλά παράλληλα εγκατέστησε πρόσφυγες στην περιοχή. Αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας ήταν οι συγκρούσεις μεταξύ τους, που κάποιες φορές ήταν ολέθριες (Κολιαδήμου, 2014, σσ. 402 -404). Ενώ και ίδια η στάση του ελληνικού κράτους υπονόμει τη θέση των γηγενών, καθώς πήρε μια σειρά μέτρων που έθιγαν τα συμφέροντά τους. Ένα από αυτά ήταν ότι οι γηγενείς υποχρεώθηκαν να μοιραστούν τα σπίτια τους με τους πρόσφυγες, πολλές φορές μάλιστα με σκοπό να πιεστούν οι σλαβόφωνοι να εγκαταλείψουν τη χώρα. (Αλβανός, 2019, σ. 75) Καθώς η εγκατάσταση και αποκατάσταση των προσφύγων ήταν χρονοβόρα διαδικασία, το πρώτο διάστημα περισσότερες από μια προσφυγικές οικογένειες διέμεναν στο ίδιο σπίτι με αποτέλεσμα να νιώθουν παραμελημένοι. (Πελαγίδης Σ. , 1997, σ. 70; Πελαγίδης Ε. , 1993, σ. 20). Εκτός αυτού υπήρξαν φορές που το κράτος δεν λειτούργησε με ίσους όρους απέναντι στους γηγενείς, καθώς έδειξε μεγαλύτερη ελαστικότητα στους νόμους απέναντι στους πρόσφυγες, επιζητώντας κατά το δυνατό τρόπους αποκατάστασή τους. (Κολιαδήμου, 2014, σ. 406) Εκτός όμως από τα οικονομικά μέτρα, το κράτος σύμφωνα με την αναφορά του νομάρχη Φλώρινας Β. Μπάλκου προς το Υπουργείο εσωτερικών, τη Γενική Διεύθυνση Μακεδονίας, αλλά και το γραφείο του πρωθυπουργού στην Αθήνα, το ελληνικό κράτος δεν πήρε και όλα εκείνα τα μέτρα που θα μπορούσαν να διασπάσουν το Βουλγαρικό κομμάτι, όπως αυτό είχε διαμορφωθεί κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου στην περιοχή της Μακεδονίας. Παράλληλα αντί να στηρίζει τους Σλαβόφωνους της περιοχής, με ελληνική εθνική συνείδηση, τους άφησε έρμαιο στα χέρια των Βουλγάρων, ενώ δεν έγιναν ούτε και προσπάθειες αφομοίωσης των μειονοτήτων. (Τούντα - Φεργάδη, 2006, σ. 250)

Φωνές διαμαρτυρίας όμως ακούγονταν για τους προσφυγικούς συνοικισμούς και τα προσφυγικά χωριά, καθώς οι γηγενείς θεώρησαν ότι έργα υποδομής, όπως διάνοιξη δρόμων, συγκοινωνιακό δίκτυο και λειτουργία σχολείων, πραγματοποιούνταν μόνο σε αυτά, ενώ στα χωριά που κατοικούσαν αυτόχθονες δεν πραγματοποιούνταν έργα. Βέβαια πράγματι στα

ντόπια χωριά δεν πραγματοποιούνταν έργα, οπότε οι διαμαρτυρίες τους ήταν βάσιμες, αλλά ούτε και το επίπεδο των υποδομών στους προσφυγικούς οικισμούς ήταν υψηλό. (Κολιαδήμου, 2014, σ. 414) Πολλοί γηγενείς, νοιώθοντας εγκαταλελειμμένοι από το ελληνικό κράτος και θεωρούσαν ότι δεν προστατεύονται τα συμφέροντά τους, κατέφυγαν στο σερβικό προξενείο Θεσσαλονίκης, για να ζητήσουν προστασία, αλλά και υπηκοότητα. (Κολιαδήμου, 2014, σ. 407)

Τόσο ο τοπικός, όσο και ο τύπος της Θεσσαλονίκης πολλές φορές ασχολήθηκε με τις τεταμένες σχέσεις γηγενών και προσφύγων, καθώς και τις συγκρούσεις που απέρρεαν από αυτές, είτε πυροδοτούνταν από τους αυτόχθονες, ή από τους πρόσφυγες. Χαρακτηριστικό είναι ότι στην εφημερίδα «Ταχυδρόμος Εδέσσης» (χ, 1931, σσ. 1,2) γίνεται αναφορά στην άδικη «αρπαγή» κτημάτων των γηγενών κατοίκων του χωριού Ξανθόγεια, από τους πρόσφυγες του χωριού Παναγίτσα με την ανοχή των κρατικών υπαλλήλων.

Παρά τις διαβεβαιώσεις του δημοσίου, ότι οι γηγενείς δεν θα έμεναν ακτήμονες, η οριστική κατοχύρωση των γαιών τους έγινε τουλάχιστον 10 χρόνια αργότερα και σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις όταν οι πρόσφυγες είχαν εγκαταλείψει τους οικισμούς τους, ενισχύοντας την πεποίθηση των γηγενών ότι το κράτος αδιαφορούσε για την ευημερία τους. Ενώ υπήρχαν και περιπτώσεις που το κράτος αρνούνταν την απαλλοτρίωση των δημοσίων κτημάτων υπέρ των γηγενών ακόμα και μετά την αποχώρηση των προσφύγων. Οι πρόσφυγες από την πλευρά τους διαμαρτύρονταν ότι τα εδάφη που τους παραχωρούνταν στις ίδιες περιοχές ήταν χέρσα. Ενώ δεν ήταν λίγες και οι φορές που το θέμα των γαιών προχωρούσε σε επίπεδο κοινοτήτων, καθώς υπήρχαν εδάφη που ήταν αντικείμενο διεκδικήσεων από δύο κοινότητες. (Κολιαδήμου, 2014, σ. 409)

Σημείο ανταγωνισμού αποτέλεσε και η στάση των κρατικών υπαλλήλων, οι οποίοι μερίμνησαν για την αποκατάσταση των προσφύγων. Η κατάσταση αυτή προκάλεσε το μένος των γηγενών, οι οποίοι ένοιωσαν παραμελημένοι, καθώς ο κρατικός μηχανισμός δεν είχε μεριμνήσει ανάλογα και για τις δικές τους ανάγκες. Επιπλέον η παροχή γαιών και οικημάτων με τόσο χαμηλότοκα δάνεια όσο αυτά που παραχωρήθηκαν στους πρόσφυγες θεωρήθηκαν σκανδαλώδη, καθώς στην περίπτωση των γηγενών δεν ήταν τόσο μεγάλο ούτε το εύρος των παραχωρήσεων, αλλά ούτε και των διευκολύνσεων. (Πετμεζάς, 2003, σσ. 205 - 206)

Ένα από τα παράπονα των γηγενών είναι ότι στα δημόσια αξιώματα της πόλης δεν διορίζονταν γηγενείς πολίτες, αλλά στην πλειοψηφία τους ήταν πρόσφυγες, είτε κατάγονταν

από την παλιά Ελλάδα. Η πρακτική αυτή αποσκοπούσε στο να μην έχουν δεσμούς αίματος με τους γηγενείς σλαβόφωνους, ώστε – όταν το θεωρούσαν απαραίτητο - να μην έδειχναν ελαστικότητα σε θέματα εθνικής πολιτικής. (Τούντα - Φεργάδη, 2006, σσ. 251- 253) Έτσι λοιπόν παρατηρείτε ότι ο μοναδικός Έδεσσαίος νομάρχης ήταν ο Εμμανουήλ Κωνσταντίνου – μακεδονομάχος. (Μίντσης, 2007, σ. 332) Οι γηγενείς πληθυσμοί ένοιωσαν παραγκωνισμένοι από το Ελληνικό κράτος, καθώς αποκλείστηκαν τόσο από τις δημόσιες θέσεις, όσο και από τα δημόσια αξιώματα. Αντίθετα επί οθωμανικής κυριαρχίας ντόπιοι σλαβόφωνοι εργάζονταν σε υπηρεσίες όπως στις μεταφορές (τρένα), ταχυδρομείο, πυροσβεστική ή αγροφυλακή. Μετά την ενσωμάτωση της Έδεσσας στο Ελληνικό κράτος οι ντόπιοι άρχισαν να παραγκωνίζονται, κατάσταση που διήρκησε μέχρι περίπου μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1970, προκαλώντας το αίσθημα τους γηγενείς πως αδικούνταν. Ως τη δεκαετία του 1970 οι νομάρχες και άλλοι αξιωματούχοι κατάγονταν από περιοχές της νοτίου Ελλάδας, ενώ οι γηγενείς πολλές φορές ένιωθαν φόβο από τη στάση των δημόσιων λειτουργών, που τους αντιμετώπιζαν με σκληρότητα εξαιτίας της Σλαβοφωνίας τους. Από την άλλη πλευρά οι πρόσφυγες αφομοιώθηκαν πιο γρήγορα στο δημόσιο, καθώς δεν αντιμετωπίστηκαν με καχυποψία από το ελληνικό κράτος. (Σόρτση, 2010, σσ. 48 - 49)

8) Άλλα προβλήματα

Χάσμα παρατηρήθηκε στην καθημερινότητα γηγενών και προσφύγων καθώς οι καθημερινές συνθήκες διέφεραν πάρα πολύ. Από την άλλη πλευρά οι πρόσφυγες ερχόμενοι στην περιοχή και βλέποντας τις κακές συνθήκες διαβίωσης των γηγενών, συνέκριναν το βιοτικό επίπεδο των γηγενών με το αντίστοιχο δικό τους στην πατρίδα τους και ένιωθαν ανωτερότητα. Οι γηγενείς όμως ήταν ήδη στην πατρίδα τους και αντιδρούσαν ή δεν αποδέχονταν το αίσθημα ανωτερότητας των προσφύγων.

Η αμοιβαία καχυποψία επίσης οφείλεται και σε μια σειρά άλλων παραγόντων όπως η διαφορά ηθών και εθίμων, φυλετικές διαφορές, κοσμοθεωρία, ιδιοσυγκρασία. Οι γηγενείς για πολλά χρόνια ευρισκόμενοι υπό οθωμανική κυριαρχία είχαν αναπτύξει συμπεριφορά υποτελή που έφτανε στα όρια της δουλικότητας, ενώ λόγω των διαρκών πολεμικών συγκρούσεων είχαν αποκτήσει έντονη καχυποψία και κρυψίνια. Η συμπεριφορά των γηγενών όμως θα μπορούσε να αποδοθεί και στο ότι παραδοσιακά ήταν οργανωμένοι σε κλειστές κοινωνίες με ισχυρό τον ρόλο των γυναικών. (Ανδρέου & Ηλιάδου - Τάχου, 2020, σ. 35) Οι πρόσφυγες από την άλλη λόγω της βίαιης εκδίωξης τους από την πατρίδα τους ήταν πιο σκληροί και επιζητούσαν με κάθε τρόπο την επιβίωση, έτσι υπήρξαν ιδιαίτερα δραστήριοι. Από την άλλη αναπολώντας τις καλύτερες συνθήκες διαβίωσης στις πατρίδες τους κοιτούσαν με έπαρση τους γηγενείς που γι' αυτούς ζούσαν «πρωτόγονα».

Επιπλέον η αναγκαστική συγκατοίκηση που επιβλήθηκε μετά τις επιτάξεις των ακινήτων των γηγενών, όξυνε την κατάσταση, καθώς οι ντόπιοι ένιωθαν ότι παραβιάζεται το οικογενειακό τους άσυλο, ενώ αγανακτούσαν και εξαιτίας των φθορών που προκαλούσαν οι πρόσφυγες στα επιταγμένα κτίρια. Από την άλλη η καθημερινή τριβή των δύο ομάδων αναδείκνυε τη διαφορετική κουλτούρα και όξυνε τη φήμη περί ελευθέρων ηθών των προσφύγων. (Γκιζέλη, 1999, σ. 82; Σταματοπούλους, 2017, σ. 18)

Ακόμη η διαφορά σε απλές καθημερινές συνθήκες, όπως η μουσική ως τραγούδι και χορός, τα έθιμα, ακόμα και οι διατροφικές συνθήκες είχαν τόσο μεγάλες διαφορές που δεν έβρισκαν κανένα σημείο τομής στις σχέσεις τους.

Οι διαμάχες και οι διαφορές άρχισαν να αμβλύνονται μόνο όταν επήλθε η οριστική διανομή των γαιών και κυρίως μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Άγκυρας, που οι πρόσφυγες κατάλαβαν ότι οι ελπίδες τους για επιστροφή στις πατρίδες τους ματαιώνονται οριστικά. (Κολιαδήμου, 2006, σσ. 10 - 11)

Η εισαγωγή του νέου ημερολογίου ήταν επίσης ένας παράγοντας διάσπασης μεταξύ κράτους και γηγενών, πολλοί γηγενείς προκειμένου να γιορτάσουν τις θρησκευτικές γιορτές με συγγενείς τους που ζούσαν στη Σερβία κατέφευγαν στην άλλη πλευρά των συνόρων με αποτέλεσμα να έρχονται σε επαφή με την Σερβική πολιτική ιδεολογία. (Γούναρης, 1994, σσ. 231 - 2)

Οι περισσότεροι από τους πρόσφυγες που ήρθαν στην Έδεσσα ασχολήθηκαν με τα επαγγέλματα που ασχολούνταν και στις πατρίδες τους. Στην Έδεσσα ανθίζουν δυο νέες βιοτεχνικές δραστηριότητες η ταπητουργία και η μεταξουργία. (Ισμυρλιάδου, 2007, σσ. 350 - 351) Στην πόλη λειτουργούσαν εννιά ταπητουργία που απασχολούσαν εργατικό δυναμικό – κυρίως γυναίκες πρόσφυγες.

Οι γυναίκες πρόσφυγες παρακάμπτοντας το στερεότυπο που κυριαρχούσε στην ελληνική κοινωνία βγήκαν στην αγορά εργασίας από τα πρώτα χρόνια της άφιξης τους στην Ελλάδα ενώ ακόμα και τη δεκαετία του 1970 αποτελούσαν σημαντικό τμήμα του εργαζόμενου πληθυσμού (Hirschon R. , 2008, p. 98) Η είσοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας θεωρούνταν αποδεκτή η εργασία των γυναικών κυρίως όσων δεν ήταν παντρεμένες, καθώς μέσω της εργασίας θα μπορούσε να ενισχυθεί η προίκα, η οποία προετοιμάζονταν και από τις πρεσβύτερες της οικογένειας (Hirschon R. , 2008, p. 129).

Επιπλέον τόσο οι πρόσφυγες που σε γενικές γραμμές ήταν πιο τολμηροί επιχειρηματικά, όσο και οι γηγενείς (κυρίως οι έχοντες ελληνική συνείδηση) δημιούργησαν τουριστικές επιχειρήσεις εκμεταλλευόμενοι τη θέση της πόλης και τη σύνδεσή της με άλλες μεγαλύτερες.

Μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου έφτασε ένα ακόμα κύμα προσφύγων οι οποίοι σε πρώτο χρόνο είχαν καταφύγει στη Ρωσία. Την άφιξή τους είδαν με σκεπτικισμό γηγενείς και πρόσφυγες υπό τον φόβο ότι θα έχαναν τα κεκτημένα τους. (Κολιαδήμου, 2014, σ. 423)

Στη δεκαετία του 1960 οι σχέσεις βελτιώνονται, καθώς δίνονται επιπλέον γαίες στους γηγενείς, αλλά και στους πρόσφυγες. Επιπλέον λόγω της οικονομικής ανάκαμψης και της συνακόλουθης βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου γίνεται εφικτή η πρόσβαση στην εκπαίδευση περισσότερων μαθητών, κάτι που μοιραία οδηγεί στην άρση των προκαταλήψεων της μιας ομάδας έναντι στην άλλη, χωρίς όμως να υπάρξει πλήρης εξάλειψή τους. (Κολιαδήμου, 2014, σ. 423) Ενώ για μια ακόμη φορά οι ισορροπίες άλλαξαν με την κατάλυση της δημοκρατίας.

2. Συνοπτική παρουσίαση άλλων ερευνών στο πεδίο

Στο παρελθόν πραγματοποιήθηκαν πολλές έρευνες που αφορούσαν την αποκατάσταση των προσφύγων στην Ελλάδα γενικά, αλλά και στην περιοχή της Έδεσσας ειδικά. Ωστόσο καμία έρευνα δεν είχε ως αποκλειστικό αντικείμενο τις σχέσεις γηγενών και προσφύγων. Βεβαίως σε όσες μελέτες έγιναν για τους πρόσφυγες συναντάμε συχνά κάποιες αναφορές που να αφορούν και τη σχέση γηγενών – προσφύγων.

Αναφορικά με την περιοχή του νομού Πέλλας, πιο εκτεταμένη είναι η διδακτορική διατριβή της Αγνής Κολιαδήμου «*Πρόσφυγες στο Νομό Πέλλας: 1912-1967*» (Κολιαδήμου, 2014), η οποία στα τελευταία κεφάλαια αναφέρεται και στις σχέσεις γηγενών και προσφύγων, αλλά και προσφύγων μεταξύ τους. Η έρευνα καλύπτει το διάστημα 1912- 1967. Όπως επισημάνθηκε και προηγουμένως, μόνο κάποια από τα κεφάλαια αναφέρονται στο θέμα που μας απασχολεί. Πρέπει επίσης να λάβουμε υπ' όψει ότι καλύπτεται μόνο μια συγκεκριμένη χρονική περίοδος, όμως δεν υπάρχουν πληροφορίες για το πώς εξελίχθηκαν οι σχέσεις από την εποχή αυτή κι έπειτα. Ακόμα, επειδή το μεγαλύτερο μέρος των προσφύγων εγκαταστάθηκε στις επαρχίες Γιαννιτσών και Σκύδρας, το μεγαλύτερο μέρος του υλικού δίνει έμφαση στις περιοχές αυτές.

Στη σχέση γηγενών και προσφύγων αναφέρεται ακροθιγώς και ο Λάζαρος Κενανίδης, στη δική του διδακτορική διατριβή «*Η εκκλησιαστική, εκπαιδευτική, πνευματική και κοινωνική ζωή των προσφυγικών εγκαταστάσεων στην πόλη και την επαρχία Γιαννιτσών*». Οι αναφορές του εστιάζουν στα πρώτα χρόνια της εγκατάστασης των προσφύγων καλύπτουν την εποχή μέχρι και λίγο μετά τον εμφύλιο πόλεμο, ενώ από τις συνεντεύξεις διαπιστώνει και θίγει πώς εξελίσσονται ως τη δεκαετία του 2010. Ωστόσο, όπως και η Κολιαδήμου ασχολείται με την περιοχή των Γιαννιτσών, όπου το προσφυγικό στοιχείο υπερτερεί αριθμητικά έναντι της Έδεσσας, που οι πρόσφυγες είναι μειοψηφία. (Κενανίδης, 2015).

Με την πόλη της Έδεσσας ασχολείται η Σοφία Σόρτση στη διπλωματική της εργασία «*Ιστορική μνήμη της πόλης- επαγγέλματα και εθνοτισμός: η περίπτωση της Έδεσσας*». (Σόρτση, 2010) Εκεί εξετάζονται οι διακοινωνικές σχέσεις, ωστόσο ο μικρός αριθμός πληροφορητών, αλλά και ο δισταγμός από την πλευρά των γηγενών να εκφέρουν ανοιχτά άποψη για τους πρόσφυγες, αλλά και την απροθυμία τους να μιλήσουν για το γλωσσικό ζήτημα δεν έδειχνε με σαφήνεια τις απόψεις της μιας ομάδας για την άλλη. Στην ίδια εργασία ανασταλτικός παράγοντας ήταν και η ηλικία των πληροφορητών, καθώς όλοι ήταν πάνω από 50 ετών, οπότε δεν είναι εύκολο να διαπιστωθεί αν οι απόψεις που εκφράζονται είναι αντιπροσωπευτικές.

Μικρές αναφορές στη σχέση γηγενών και προσφύγων στην πόλη της Έδεσσας γίνονται και στο έργο του Γιώργου Μαυρογορδάτου «Stillborn Republic: Social Coalitions and Party Strategies in Greece, 1922-1936» (Mavrogordatos, 1983), που εξετάζεται η σχέση υπό το πρίσμα της ιδιομορφίας του πληθυσμού καθώς οι γηγενείς κατά το παρελθόν τουλάχιστον ήταν ως επί το πλείστον σλαβόφωνοι.

Τα έργα των Ανδρέα Ανδρέου και Σοφίας Ηλιάδου (Ηλιάδου - Τάχου & Ανδρέου , 2005) (Ανδρέου & Ηλιάδου - Τάχου, 2008) (Ηλιάδου - Τάχου & Ανδρέου , 2005) (Piadou - Tachou & Andreou, 2018) ασχολούνται με θέματα γλωσσικά, εκπαιδευτικά και πολιτικά, που σχετίζονται με γηγενείς και πρόσφυγες – κυρίως, όμως αφορούν την περιοχή της Φλώρινας.

Το κενό στη σχέση σλαβόφωνων και προσφύγων ήρθε να καλύψει το έργο του Ραϋμόνδου Αλβανού, το οποίο αναφέρεται στη σχέση γηγενών και προσφύγων κατά την περίοδο του μεσοπολέμου, το έργο όμως αναφέρεται κυρίως στην περιοχή της Καστοριάς. (Αλβανός, 2019)

Οι σχέσεις γηγενών και προσφύγων της Κοζάνης και της Πτολεμαΐδας την περίοδο του Μεσοπολέμου μέσα από τα αρχεία των εφημερίδων μελετά στη διπλωματική του ο Κλεάνθης Πολατίδης. Στο έργο του στέκεται εκτός των άλλων στο ακανθώδες ζήτημα των ανώμαλων δικαιοπραξιών. (Πολατίδης , 2016)

Το ίδιο θέμα απασχόλησε και τη μεταπτυχιακή φοιτήτρια Χριστίνα Μάντζαρη, η οποία εστίασε στα μικτά χωριά του νομού Φλώρινας. Μάλιστα τη σχέση που αναπτύχθηκε σε κάθε χωριό χωριστά. Στην εργασία που πραγματοποιήθηκε με συνεντεύξεις αναδεικνύονται θέματα που απασχολούν και τη παρούσα εργασία, ωστόσο αναδεικνύεται μόνο η πλευρά των προσφύγων. (Μάντζαρη , 2019)

Τα υπόλοιπα έργα που αφορούν στην πόλη, εστιάζουν σε ζητήματα εκπαίδευσης (Βούρη, 2007; Παππού, 2006; Ισμυρλιάδου, 2007), στο γλωσσικό ζήτημα, (Κωστόπουλος, 2000), σε ζητήματα απόσχισης του πληθυσμού από οτιδήποτε θεωρούνταν μη ελληνικό (Μίντσης, 2007; Τούντα - Φεργάδη, 2006)

Η παρούσα έρευνα εξετάζει τις σχέσεις γηγενών και προσφύγων στην Έδεσσα σήμερα. Επιχειρείται όχι μόνο η αποτύπωση των ιδεών που έχουν η μια ομάδα για την άλλη από την άλλη, αλλά το πώς λειτούργησε η μνήμη στη διαμόρφωση των σχέσεων. Εκτός αυτού γίνεται προσπάθεια να διερευνηθεί η προθυμία του πληθυσμού να συνεργαστεί, αλλά και να κατονομάσει τους παράγοντες που συμβάλλουν στην ενοποίηση ή απόσχιση του πληθυσμού και αν τα συλλογικά όργανα των ομάδων συμβάλουν στην αφομοίωση των δυο ομάδων.

3. Μεθοδολογία

Η παρούσα ερευνητική εργασία εξετάζει κι επιχειρεί, εκ παραλλήλου να ερμηνεύσει τις απόψεις και της αντιλήψεις των γηγενών και των προσφύγων στην Έδεσσα του σήμερα. Πραγματοποιήθηκε κατά το χρονικό διάστημα από την άνοιξη του 2019 ως και το καλοκαίρι του 2020.

Για την εκπόνηση της παρούσας έρευνας χρησιμοποιήθηκαν η μέθοδος της ημιδομημένης συνέντευξης εις βάθος. (Ισαρη & Πουρκός, 2015) Υπήρχε, δηλαδή, ένα σύνολο προκαθορισμένων, ερωτήσεων που κάλυπταν το πλαίσιο της συνέντευξης. Υπήρχε ευελιξία: α) ως προς την τροποποίηση του περιεχομένου των ερωτήσεων ανάλογα με τον ερωτώμενο, β) ως προς την εμβάθυνση σε κάποια θέματα με συμμετέχοντες που κρίνονται κατάλληλοι, γ) ως προς τη σειρά με την οποία τίθενται οι ερωτήσεις και δ) ως προς την πρόσθεση ή αφαίρεση ερωτήσεων ή θεμάτων για συζήτηση. (Ισαρη & Πουρκός, 2015)

Το περιεχόμενο των ερωτήσεων αφορούσε τους εξής άξονες:

1. Προσδιορισμό του εαυτού
2. Προσδιορισμό του άλλου
3. Ομοιότητες και διαφορές στη νοοτροπία
4. Οι σχέσεις μέσα στο χρόνο
5. Γλωσσικά ζητήματα
6. Οι τοπικοί σύλλογοι και η προσφορά τους

Οι βασικές ερωτήσεις που γίνονταν σε όλους τους πληροφορητές ήταν οι εξής:

- 1) Πώς θα χαρακτήριζες τους γηγενείς;
- 2) Πώς θα χαρακτήριζες τους πρόσφυγες;
- 3) Πιστεύεις ότι η έλευση των προσφύγων βοήθησε τη χώρα/περιοχή;
- 4) Οι γηγενείς/πρόσφυγες είναι γενικά έντιμοι άνθρωποι;
- 5) Οι γηγενείς/πρόσφυγες είναι φιλόξενοι/σπάταλοι/ηθικότεροι άνθρωποι;
- 6) Θεωρείς ότι υπερτερεί κάποια ομάδα της άλλης;
- 7) Ποια τα πλεονεκτήματα/μειονεκτήματα; (χωρίς διευκρίνηση, τι θεωρούσαν γενικά ως πλεονέκτημα ή μειονέκτημα)
- 8) Θεωρείς ότι οι πρόγονοί σου αδικήθηκαν από την άλλη ομάδα;
- 9) Πώς νιώθεις όταν ακούς εντόπιο ιδίωμα/την ποντιακή διάλεκτο;

- 10) Πιστεύεις ότι πρέπει να μιλάμε μόνο την επίσημη ελληνική ή και το ιδίωμα/διάλεκτο;
- 11) Οι σύλλογοι βοηθούν στη συγκρότηση της ταυτότητας;
- 12) Οι σύλλογοι προωθούν/απομακρύνουν τη συνεργασία;
- 13) Ποιο πιστεύετε ότι είναι το κυριότερο πρόβλημα που δημιουργήσε στην ελληνική κοινωνία η παρουσία των προσφύγων;
- 14) Ποιες οι σχέσεις σου με πρόσφυγες/ντόπιους;
- 15) Γενικά πώς πιστεύεις ότι είναι οι σχέσεις των δύο ομάδων;
- 16) Εντοπίζεις συγκλίσεις ή αποκλίσεις σε νοοτροπίες/συμπεριφορές;
- 17) Πού τις αποδίδεις;
- 18) Θα προχωρούσες σε μικτό γάμο;
- 19) Αν είναι μέλος οικογένειας μικτού γάμου ή αν υπάρχει μέλος της οικογένειας που έχει συνάψει μικτό γάμο;

Οι ερωτήσεις διατυπώνονταν πάντα με τρόπο που να γίνεται αντιληπτό και σαφές το περιεχόμενο και δίνονταν πάντα διευκρινίσεις σε περίπτωση που κάτι προκαλούσε ασάφεια και σύγχυση.

Οι πληροφορητές δεν είχαν προκαθορισμένο χρόνο να απαντήσουν στις ερωτήσεις και αφήνονταν ελεύθεροι να διατυπώσουν τις σκέψεις τους και να πουν τις απόψεις τους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα από τη μια πλευρά η διάρκεια των συνεντεύξεων να μην είναι συγκεκριμένη, έτσι κυμαίνονταν από πέντε λεπτά ως και πενήντα πέντε λεπτά. Από την άλλη πλευρά λόγω αυτής της ευελιξίας που υπήρξε στο πώς θα απαντούσαν και τι θα έλεγαν οι πληροφορητές διατυπώθηκαν επιπλέον ερωτήσεις και έτσι άνοιξαν νέα θέματα προς διερεύνηση. Μέρος των νέων ερωτήσεων διατυπώθηκε σε επόμενες συνεντεύξεις -όπου ήταν δυνατό . Οι νέες αυτές ερωτήσεις αφορούσαν τη μουσική και τη στάση ζωής της μιας ομάδας, έναντι στην άλλη. Επιπλέον ανέκυψαν θέματα που αφορούν την πολιτική και θρησκευτική ιδεολογία των πληροφορητών. Αυτή η δεύτερη ομάδα των ερωτήσεων διατυπώθηκε μόνο σε λίγους από τους πληροφορητές, οι οποίοι ήταν διατεθειμένοι να συζητήσουν ζητήματα που αφορούν τόσο προσωπικά δεδομένα, αλλά και η ερευνήτρια είχε την οικειότητα να ρωτήσει. Ως εκ τούτου το δείγμα από το οποίο πάρθηκαν τα δεδομένα αυτά είναι σαφώς μικρότερο από το αρχικό δείγμα και έτσι δεν είναι δυνατό να γίνει εξαγωγή σαφών συμπερασμάτων για την πολιτική και θρησκευτική συμπεριφορά των πληροφορητών

Οι απαντήσεις καταγράφονταν σε μαγνητόφωνο και σε δεύτερο χρόνο απομαγνητοφωνούνταν.

Αναφορικά με την εξέταση του ακουστικού υλικού έγινε ανάλυση περιεχομένου δηλαδή ανάλυση μηνυμάτων ενός υλικού που αποτελεί μέσο επικοινωνίας (λέξεων, σημασιών, συμβόλων). Η πληροφορία προέρχεται από κείμενο προφορικού λόγου (Τσακιρίδου, 2017) στο οποίο είχαν καταγραφεί οι πληροφορητές. Σε όλα τα αρχεία η κατάσταση περιγράφεται από την πλευρά που το βλέπει και το αντιλαμβάνεται ο πληροφορητής και γι' αυτό θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ερμηνευτική, καθώς κεντρική προσπάθεια είναι να κατανοηθεί ο υποκειμενικός κόσμος της ανθρώπινης εμπειρίας, προκειμένου να διεισδύσουν μέσα στο άτομο και να το κατανοήσουν εκ των έδων. (Cohen, Manion, & Morrison, 2007, σ. 44)

Το δείγμα που συμμετείχε στην συνέντευξη ήταν 90 κάτοικοι της Έδεσσας. Η καταγωγή των πληροφορητών ήταν 30 γηγενείς, 30 ποντιακής καταγωγής και 30 Μικρασιάτες. Από αυτούς άντρες ήταν οι 40 και γυναίκες ήταν οι 50. Στον παρακάτω πίνακα 1 φαίνεται η κατανομή των πληροφορητών ανάλογα με την καταγωγή και το φύλο.

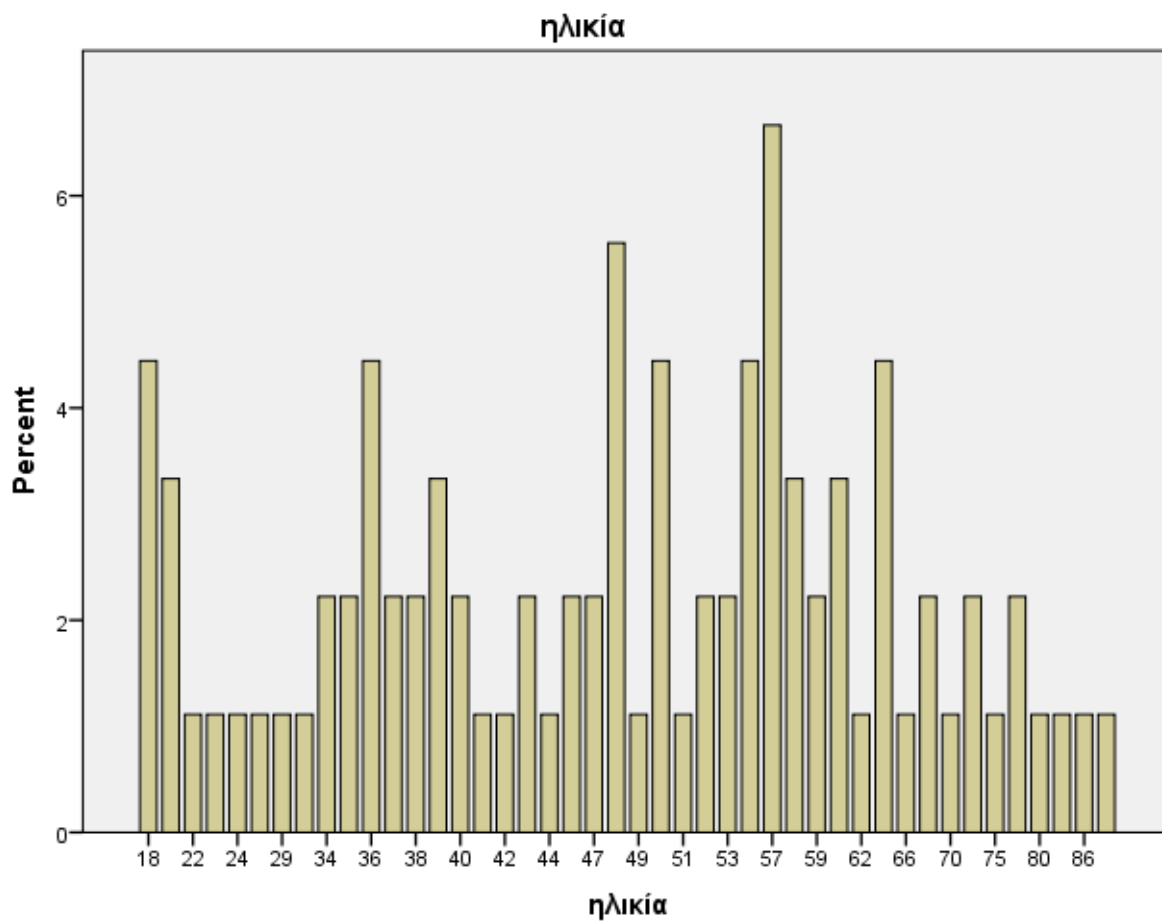
καταγωγή * φύλο Crosstabulation

Count		φύλο		Total
		άντρας	γυναίκα	
καταγωγή	γηγενείς	13	17	30
	μικρασιάτες	17	13	30
	πόντιοι	10	20	30
Total		40	50	90

Πίνακας 1

Η δειγματοληψία ήταν βολική, καθώς οι πληροφορητές είτε προέρχονταν από τον οικογενειακό και φιλικό κύκλο, είτε ήταν μέλη των συλλόγων Ποντίων «Θεόδωρος Γαβράς» και τον σύλλογο Μικρασιατών «Η Μπίγα».

Οι πληροφορητές ήταν ηλικίας 18 – 87 ετών. Στο παρακάτω ραβδόγραμμα και πίνακα απεικονίζεται η κατανομή των πληροφορητών, ανά ηλικιακή ομάδα.

ραβδόγραμμα 1

Statistics

ηλικία

N	Valid	90
	Missing	0
Mean		48,87
Median		49,50
Mode		57
Std. Deviation		16,740
Variance		280,229
Range		69
Minimum		18
Maximum		87
Percentiles	25	37,00
	50	49,50
	75	59,00

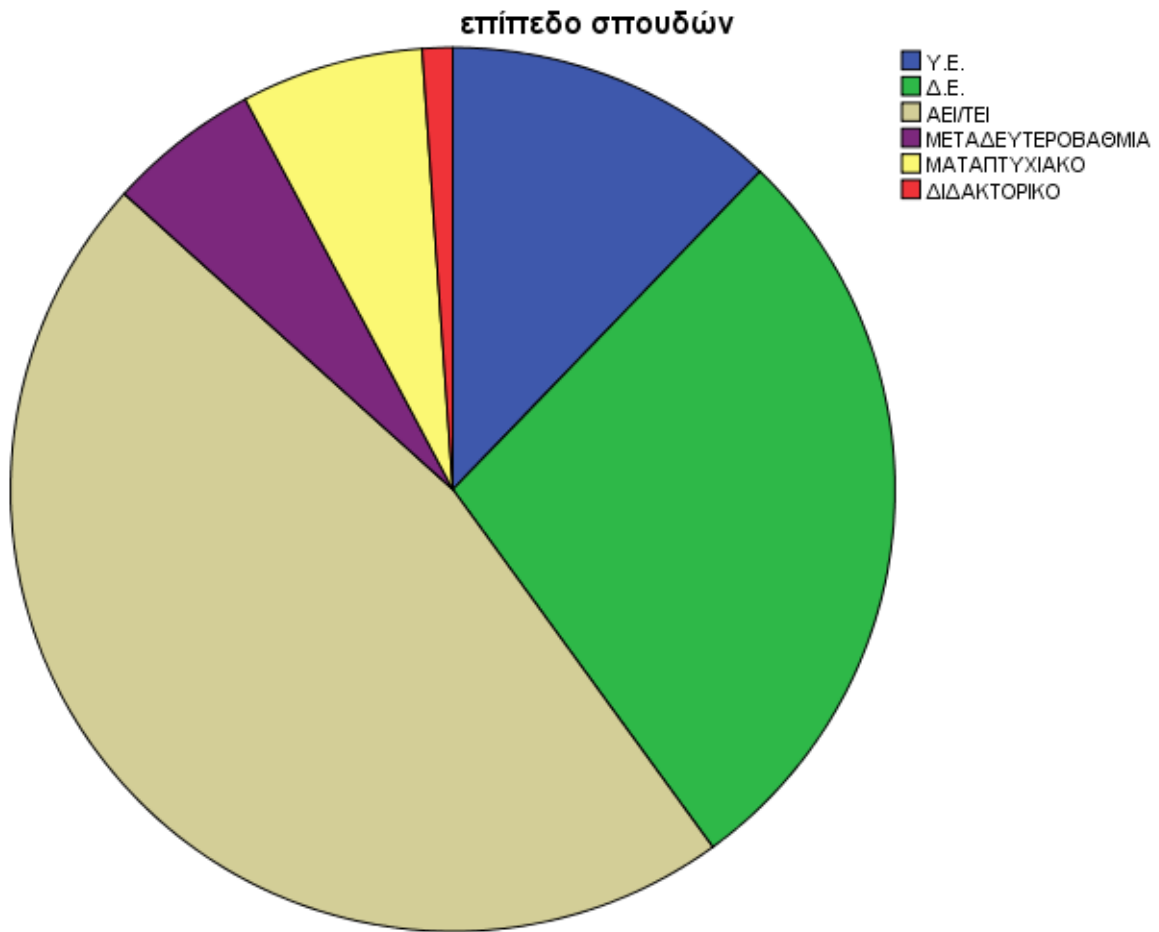
Πίνακας 2

Παρατηρούμε λοιπόν ότι η μέση ηλικία των πληροφορητών του δείγματος ήταν τα 49,5 έτη με τυπική απόκλιση τα 17 περίπου έτη. Η μεγαλύτερη ηλικία που παρατηρήθηκε στο δείγμα ήταν 87 έτη και η μικρότερη τα 18 έτη. Δηλαδή υπήρξε εύρος 69 έτη στο δείγμα. Οι περισσότεροι πληροφορητές (επικρατούσα τιμή) είχαν ηλικία 57 έτη. Οι μισοί (το 50% των πληροφορητών είχε ηλικία έως 49,5 έτη. Το 25% των πιο νέων πληροφορητών είχε ηλικία έως 37 έτη και το 25% των πιο ηλικιωμένων πληροφορητών, είχε ηλικία μεγαλύτερη από 59 έτη.

Από το σύνολο των πληροφορητών οι 11, δηλαδή το 12, 2% ήταν απόφοιτοι υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Οι 25, δηλαδή το 27,8% δηλαδή ήταν απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι 5, δηλαδή το 5,6% ήταν απόφοιτοι μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι 42, δηλαδή το 46,7% φοιτούσαν ή ήταν απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι 6, δηλαδή το 6,7% είχαν ολοκληρώσει τις μεταπτυχιακές τους σπουδές και ο 1, δηλαδή το 1,1% ήταν κάτοχος διδακτορικού διπλώματος.

		επίπεδο σπουδών			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Υ.Ε.	11	12,2	12,2	12,2
	Δ.Ε.	25	27,8	27,8	40,0
	ΑΕΙ/ΤΕΙ	42	46,7	46,7	86,7
	ΜΕΤΑΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	5	5,6	5,6	92,2
	ΜΑΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ	6	6,7	6,7	98,9
	ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟ	1	1,1	1,1	100,0
	Total	90	100,0	100,0	

Πίνακας 3

κυκλικό διάγραμμα 1

Μετά από αίτημα μέρους των πληροφορητών να μην δημοσιοποιηθούν τα ονόματά τους, ώστε να υπάρχει μεγαλύτερη ελευθερία έκφρασης οι συνεντεύξεις κωδικοποιήθηκαν μόνο με τα αρχικά γράμματα του ονόματος και του επωνύμου τους.

4. Απόψεις και αντιλήψεις

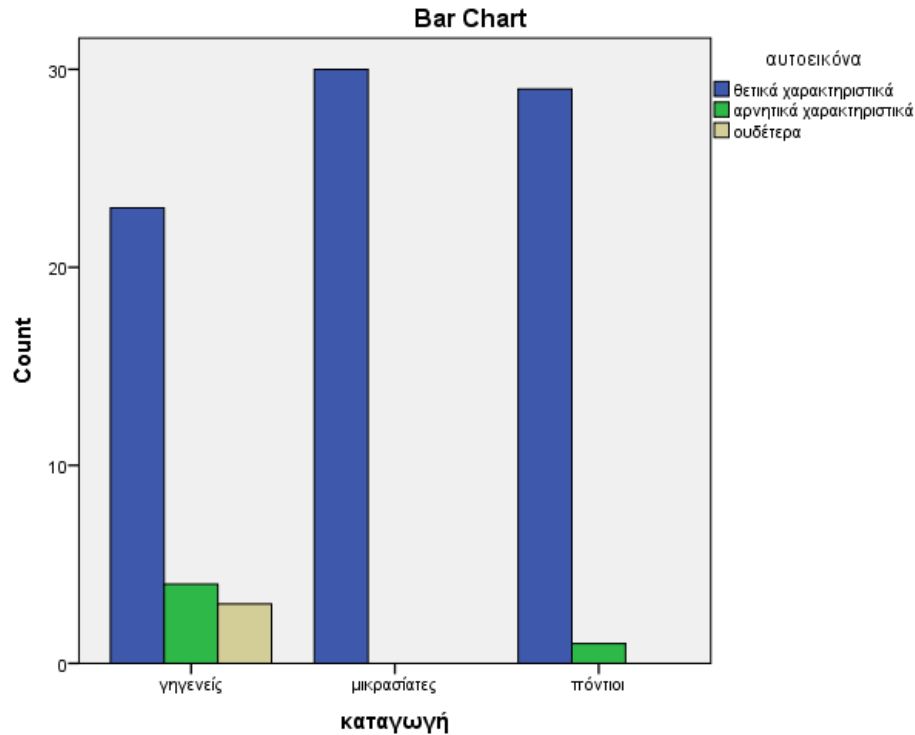
1) Αυτοεικόνα

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * αυτοεικόνα	90	100,0%	0	0,0%	90	100,0%

καταγωγή * αυτοεικόνα Crosstabulation

			αυτοεικόνα			Total
			θετικά χαρακτηριστικά	αρνητικά χαρακτηριστικά	ουδέτερα	
καταγωγή	γηγενείς	Count	23	4	3	30
		% within καταγωγή	76,7%	13,3%	10,0%	100,0%
	μικρασιάτες	Count	30	0	0	30
		% within καταγωγή	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	πόντιοι	Count	29	1	0	30
		% within καταγωγή	96,7%	3,3%	0,0%	100,0%
Total		Count	82	5	3	90
		% within καταγωγή	91,1%	5,6%	3,3%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1-sided)			
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	12,249 ^a	4	,016	,012 ^b	,009	,015			
Likelihood Ratio	13,652	4	,008	,012 ^b	,009	,015			
Fisher's Exact Test	9,243			,012 ^b	,009	,015			
Linear-by-Linear Association	7,675 ^c	1	,006	,005 ^b	,004	,007	,003^b	,002	,005
N of Valid Cases	90								

a. 6 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,00.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 92208573.

c. The standardized statistic is -2,770.

Σχετικά την αυτοεικόνα που έχουν γηγενείς και πρόσφυγες για τον εαυτό τους απάντησαν και οι 90 πληροφορητές.

Από τον παραπάνω πίνακα, αλλά και το διάγραμμα παρατηρούμε ότι από το σύνολο των πληροφορητών που είναι γηγενείς, το 76,7% , δηλαδή οι 23, προσδίδει στους γηγενείς θετικά χαρακτηριστικά, το 13,3%, δηλαδή οι 4 αρνητικά χαρακτηριστικά και το 10,0% ουδέτερα χαρακτηριστικά.

Από σύνολο των πληροφορητών που είναι μικρασιάτες το 100%, δηλαδή και οι 30 προσδίδει στους μικρασιάτες θετικά χαρακτηριστικά.

Από το σύνολο των πληροφορητών που είναι πόντιοι το 96,7%, δηλαδή οι 29, προσδίδει στους πόντιους θετικά χαρακτηριστικά και μόλις το 3,3%, δηλαδή ο ένας προσδίδει αρνητικά χαρακτηριστικά.

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι όλες οι ομάδες κατά βάση έχουν καλή εικόνα του εαυτού τους.

Σχεδόν όλοι οι πληροφορητές απέδιδαν στον εαυτό τους τόσο θετικά, όσο και αρνητικά ή ακόμα ουδέτερα χαρακτηριστικά. Ωστόσο πάντα κάποια από αυτά τα χαρακτηριστικά επικρατούσαν.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ καταγωγής και αυτοεικόνας ($\chi^2 = 12,249$, $df= 4$, $p = ,003 < ,005$)

Απόψεις γηγενών:

«Είμαστε εργατικοί, αδικημένοι, οικογενειάρχες. Δουλεύουμε όλοι δεν τεμπελιάζουμε, η δική μου η σειρά τώρα τα μικρά έχουν αλλάξει, περιμένουν από τα έτοιμα.[....] Εμείς είμαστε πιο διακριτικοί.» Γ.Τ.

«Έχουν οι ντόπιοι μια ιδιαίτερη τάση να πίνουν μεγάλες ποσότητες αλκοόλ τους αρέσει να πίνουν, είναι άνθρωποι που εργάζονται πολύ περισσότερο από τους μικρασιάτες, μπορώ να πω άνθρωποι που δεν ξέρουν δεν έχουν ροπή στη διασκέδαση, όπως οι μικρασιάτες, είναι οι άνθρωποι είναι περισσότερο της οικογένειας και του σπιτιού και της δουλειάς και αυτό. Κάποιοι άνθρωποι που δεν ξέρουν να σέβονται την επιτυχία του άλλου και θέλουν πάντα να μάχονται για να περάσουν τον άλλον ή ζηλεύουν τον άλλον, είναι ανταγωνιστικοί. Ειδικά στα χωριά οι γυναίκες είναι κουτσομπόλες, οι πρόσφυγες δεν είναι τόσο.» Ι.Ζ

«Πώς θα χαρακτήριζα τους γηγενείς ε; αυτά μένουν. Είναι δύσκολη περίπτωση. Σηκώνει κανείς τα χέρια ψηλά. Για μένα τα βασικά τους χαρακτηριστικά θα έλεγα ότι είναι κουτοπόνηροι, είναι πολύ συντηρητικοί υπό την έννοια ότι είναι προσκολλημένοι στη συνήθεια, αρνούνται να αλλάξουν συνήθεια και δεν είναι καθόλου φιλοπρόοδοι, δηλαδή αρέσκονται στο να φυτοζωούν, γενικά σε όλα τα επίπεδα [...] Οι γηγενείς δε σέβονται τον εαυτό τους δεν είναι ότι οι πρόσφυγες δεν τους σέβονται.» Σ.Ν.

«Οι ντόπιοι είναι εργατικοί, είναι οικονομοί αρκετά, σφιχτοί θα έλεγα.» Κ.Π.

«Είναι συνεσταλμένοι, δε θέλουν να δημιουργούν προβλήματα στους άλλους ανθρώπους.» Ν.Τ.

«Εμείς είμαστε πιο οικονομοί, συνήθως σκεφτόμαστε εγώ εργάζομαι όλη μέρα και κουράζομαι δεν θα πάω στην ταβέρνα να τα φάω, θα πάρω την μπύρα και θα κάτσω στο σπίτι. Έτσι οι ντόπιοι κάνουν οικονομία. Είμαστε επίσης χαμηλών τόνων, πιο φιλήσυχοι» Ι.Ν.

«Δεν είμαστε τόσο άνθρωποι τη διασκέδασης και του έξω. Δε μας λείπουν οι παρέες, αλλά στο σπίτι. Είμαστε άνθρωποι της οικονομίας από παλιά τους παππούδες τους, τους ενδιέφερε να έχουν το γουρούνι τους, το σιτάρι, να γεμίσουν τα αμπέλια, η αχερώνα να γεμίσει χόρτα για τα ζώα Ξύλα ντάνα στην αυλή και έτσι όλη μέρα μεθυσμένοι ήταν, πίναν πολύ. Λένε ότι εμείς πίνουμε, αλλά όχι όπως έπιναν εκείνοι. Είμαστε πολύ εργατικοί. Πιο ήρεμοι άνθρωποι είμαστε...» Κ.Ν

«Εγώ νομίζω είναι ήσυχοι άνθρωποι, δεν έχουν έντονο χαρακτήρα και προσωπικότητα, δεν είναι πολύ μαχητικοί, κοιτάζουν τη δουλεία τους, είναι ήρεμοι και δέχονται περισσότερο κάποιες καταστάσεις» Κ. Μ

«Οι ντόπιοι είναι φιλόξενοι, περίεργοι, θεωρώ ότι όλοι θέλουμε να τα μαθαίνουμε όλα και ιδίως οι παλιότερες γενιές έχουν μια έφεση στο να ανακατεύονται παντού, εργατικοί.» Μ.Β.

«Οι ντόπιοι είναι πολύ δεμένοι μεταξύ τους και είναι πολύ αγνοί άνθρωποι» Χ.Α.

«Οι γηγενείς είναι κλειστοί, φοβικοί, ως προς ότι δε γνωρίζουν, είναι αγαθοί άνθρωποι, αλλά μέσα στους αγαθούς υπάρχουν κάποιοι που είναι παμπόνηροι, κρυψίνοες.» Τ.Π.

«Δεν είμαστε ρατσιστές.» Μ.Τ.

«...οι ντόπιοι είναι πιο συνεσταλμένοι. Γενικά είμαστε καταπιεσμένοι και το κράτος μας αδίκησε...» Α. Γ.

«Είναι φιλότιμοι, πρόθυμοι να βοηθήσουν τον διπλανό τους και φανατισμένοι στο ότι είναι ντόπιοι, θεωρούν επίσης ότι είναι καλύτεροι από τους πόντιους και υπάρχει μια αρνητικότητα απέναντι στους πόντιους.» Α. Μ.

«Καλοί είναι, αλλά έχουν τις παραξενιές τους [...]κατά πλειοψηφία είναι πιο «κιμπάρηδες» και πιο εργατικοί, κοιτάνε πώς τις περιουσίες τους να τις μεγαλώσουν» Π.Τ.

«...νομίζω είναι λίγο πιο περίεργοι από τους υπόλοιπους ανθρώπους δεν ξέρω για ποιο λόγο, είναι λίγο πιο παράξενοι, υποτίθεται υποστηρίζουν τους δικούς του αλλά και πάλι όχι ακριβώς... ας πούμε μπορεί να ζηλεύουν τις επιτυχίες, την πορεία του άλλου. Θεωρώ ότι η νοοτροπία που έχουν είναι η νοοτροπία του «εγώ είμαι και κανείς άλλος», δεν τους νοιάζει τι κάνει ο γείτονας ή να βοηθήσει με κάποιον άλλο. Τον εαυτόλη τους, θεωρώ ότι κοιτάνε λες και είναι κάποιος ανώτερης κλάσης. Αφ' υψηλού κοιτάνε, σε κοιτάνε σνομπ.» Ν. Μ.

«Οι ντόπιοι ως άνθρωποι είναι πολύ νορμάλ, όχι γιατί είμαι ντόπια, αλλά νομίζω δεν έχουν πολλά κόμπλεξ και είναι και φιλόξενοι.» Σ.Μ.

«Δε νομίζω έχουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που να σχετίζονται με την καταγωγή. Δηλαδή αν είναι ντόπιος να είναι καλός ή κακός, ιδιότροπος και όλα αυτά δε νομίζω ότι επηρεάζει η καταγωγή καθόλου. Βασικά έχω πάρα πολλά χρόνια να ρωτήσω τι είσαι εσύ;» Α.Μ.

Απόψεις Μικρασιατών

«Οι Μικρασιάτες είναι πιο ντόμπροι άνθρωποι νομίζω πιο ξεκάθαροι έχουνε πλούσια πολιτιστική παράδοση και γενικά έχουν παράδοση αρκετή και στα φαγητά τους και τον τρόπο ζωής τους έχουνε πολιτισμό που μου αρέσει πάρα πολύ θα ήθελα να έχουμε τα έθιμα που είχαν. Μου αρέσουν επίσης τα έθιμα που έχουμε στις γιορτές, τους γάμους εδώ τα έθιμα είναι πιο

«κλειστά». [...] Μου φαίνονται πιο γελαστοί άνθρωποι, πιο έξω καρδιά, πιο ανοιχτοί γενικά ίσως φταίει και ο τρόπος ζωής τους, έτσι όπως έχουν πάρει τις παραδόσεις από τους γονείς τους στις αρχές τις αξίες όλα αυτά μου φαίνεται διαφορετικοί. [...] Επιπλέον οι μικρασιάτες έχουν έπαρση για την κουζίνα τους καθώς έχουν πλούσια κουζίνα σε αντίθεση με τους ντόπιους που έχουν μικρό εδεσματολόγιο. Η μαμά μου κάθε φορά που μαγειρεύει κάτι μικρασιάτικο είναι περήφανη γι' αυτό. Ακόμα και να την περιφρονούσαν το αντιμετώπιζε τελείως διαφορετικά με τον αέρα της ανωτερότητας. » Δ.Δ.

«Γλεντζέδες, ανοιχτόκαρδοι, δοτικοί και δεκτικοί. Καθόλου ρατσιστές, νομίζω ποτέ δεν έτυχε να πουν ή να φερθούν άσχημα. Η μητέρα της μητέρας μου έχει τελείως διαφορετική νοοτροπία από την άλλη μου γιαγιά, είναι πιο ανοιχτός άνθρωπος, πιο κοινωνική, δεν έχει πρόβλημα να συναναστρέφεται ανθρώπους, είναι παραδοσιακή και οικογενειακή. Σε κάθε γιορτή θέλει τους πάντες μαζεμένους. όμως εξαιτίας του πατέρα μου προσπάθησε να ενστερνιστεί και τις παραδόσεις των ντόπιων, κράτησε και υιοθέτησε ότι της άρεσε περισσότερο από τους ντόπιους. όταν μας τα πέρασε όπλα αυτά όμως πάντα μας τόνιζε από ποια πλευρά το κρατάει ντόπιους ή στους πόντιους.» Γ.Κ.

«...Είναι γλυκείς, ήρεμοι, καλόβολοι...»Κ.Σ.

«Γενικά οι μικρασιάτες (και οι πόντιοι) από παλιά είναι έξω καρδιά άνθρωποι, οπότε δεν κάθονται να πουν κέρασε με. Έχουν μάθει να κάνουν το τραπέζι, ενώ οι ντόπιοι τα κάνουν μασούρια. Οι μικρασιάτες και οι πόντιοι είναι έτη φωτός μπροστά.» Χ.Ψ.

«Οι Μικρασιάτες έχουν αυτό το εμπορικό το πνεύμα. Έχουν και πολλά αρνητικά οι μικρασιάτες αγύριστα κεφάλια, εκρηκτικοί, μουντάρηδες οι άντρες, οι γυναίκες πολύ υπομονετικές, πολύ ανοιχτοχέρηδες» Ι.Α.

«Είναι φιλόξενοι, εργατικοί, παραγωγικοί, ανοιχτόμυαλοι έχουν το αίσθημα της φιλοξενίας, της παράδοσης, της οικογενειακής ζωής.» Ι.Α.

«Μία χαρά άνθρωποι είναι δεν μπορώ να μπω στη διαδικασία να κρίνω κάποιον από την καταγωγή του. Ποτέ δεν έχω καθίσει να ρωτήσω κάποιον τι είσαι για να κρίνω αν είναι καλός ή

κακός. Νομίζω ότι οι διαφορές που έχουν είναι κυρίως τον άνθρωπο και τόπος μεγάλωσε παρά στην καταγωγή.» Ν.Δ.

«Οι πρόσφυγες είναι ανοιχτοί σαν χαρακτήρες, με μυαλό που μπορεί να δεχτεί αρκετές επιρροές, είναι έμπιστοι, είναι φιλόξενοι – αυτά βέβαια τα λέω εγώ ως πρόσφυγας – είναι άνθρωποι έξω καρδιά, είναι πατριώτες, είναι άνθρωποι με απόψεις που μπορούν να χαρακτηριστούν συντηρητικές, αλλά και φιλελεύθερες. [...] Οι πρόσφυγες ρισκάρουν περισσότερο, κάτι το οποίο έφεραν από τον τόπο τον οποίο ήρθαν καθώς και εκεί ασχολούνταν με το εμπόριο και το εμπόριο σε κάνει να αναλαμβάνεις περισσότερα ρίσκα ενώ εδώ δεν είχαν χρειαστεί κάτι τέτοιο.» Δ.Γ.

«Είναι όμως γενικά ήρεμοι, ήσυχoi, εργατικοί, καλόπιστοι.» Γ.Γ.

«Οι πρόσφυγες είναι ανοιχτοί, βοηθητικοί, προσπαθούν να στηρίζουν πολύ τους άλλους στις προσπάθειές τους.» Μ.Χ

«Οι Μικρασιάτες των παραλίων ήταν πιο εξωστρεφείς, πιο χαρούμενοι, οι Μικρασιάτες της Καπαδοκίας και του πόντου είναι πιο αυστηροί, πιο εσωστρεφείς.» Ε.Κ.

«Οι πρόσφυγες ήρθαν και εργάστηκαν σκληρά για να πετύχουν ότι έχουν καταφέρει και να κερδίσουν ξανά ότι άφησαν στην πατρίδα τους χαρακτηριστικό που φτάνει μέχρι και στο σήμερα.» Κ.Χ.

«Οι Μικρασιάτες ως άνθρωποι είναι πολύ φιλόξενοι, πάρα πολύ τιμάνε την οικογένεια και έχουνε οικογενειακούς δεσμούς ισχυρούς, πιστεύουν πάρα πολύ στη θρησκεία, τηρούν τις παραδόσεις, τους αρέσει να γλεντάνε,, είναι καλόκαρδοι εξωστρεφείς είναι ανοιχτοί σαν άνθρωποι.» Μ.Μ.

«...άνθρωποι κοσμοπολίτες, και εξ αυτού εξωστρεφείς,...[...] κοντά στην απόλυτη φτώχεια σήμερα έχουν προχωρήσει πολύ μπροστά και βρίσκονται εκεί που βρίσκεται ο μέσος όρος κάθε άλλου Έλληνα. Αυτό προφανώς είναι αποτέλεσμα εργατικότητας, γνώσεων, εμπειριών, πολιτισμού που μαζί με τις ζωές τους και τα κειμήλια που κατάφεραν και έσωσαν έφεραν στην Ελλάδα.» Δ.Τ.

«Είναι αρκετά εξωστρεφείς, οι πρώτοι τουλάχιστον που ήρθαν ήταν φοβερά εργατικοί γιατί είχαν να αντιμετωπίσουν και να φτιάξουν τη ζωή τους από τη φτώχεια και γλεντζέδες και ανοιχτόκαρδοι σε σχέση με τους γηγενείς...» Α.Μ.

«Οι πρόσφυγες και πιο πολύ οι Μικρασιάτες είναι ανοιχτόκαρδοι, φιλόξενοι και εργατικοί. Αν και ήρθαν από μακριά ενσωματώθηκαν εύκολα στον Ελλαδικό χώρο γιατί βαθιά μέσα τους είχαν ριζωμένο το ελληνικό στοιχείο. Φυσικά και βοήθησαν την περιοχή γιατί ήταν εργατικοί και συνεργάσιμοι και αγαπούσαν πολύ την Ελλάδα. [...] Οι πρόσφυγες είναι ανοιχτοί, φιλόξενοι, ενωμένοι, εργατικοί, αγαπάνε την οικογένεια και προσφέρουν βοήθεια απλόχερα σε όλους! Είναι όμως πολύ πεισματάρηδες.» Γ.Σ.

«Οι Μικρασιάτες αυθεντικοί, φιλικοί, δυναμικοί, τίμιοι και γενναίοι.» Β.Κ.

«Οι Μικρασιάτες έχουν εμπορικό μυαλό, μπορώ να πω ότι είναι πιο εργατικοί από τους ντόπιους.» Β.Ι.

«Οι πρόσφυγες στηρίζουν πολύ την οικογένειά τους, όχι μόνο τα παιδιά αλλά και ανίψια δεν τα χόριζαν από τα παιδιά τους, ούτε και τα παιδιά των φίλων τους.» Ε.Χ.

«Οι Μικρασιάτες, οι πρόσφυγες και νερό να μην έχουν θα βρουν τρόπο να πλυθούν, να καθαριστούν, οι ντόπιοι εκείνη την εποχή ήταν πολύ βρώμικοι. Σκέψου ότι θέλαν να έχουν έναν καθρέφτη πριν βγουν να κοιταχτούν ότι είναι περιποιημένοι. Δεν θέλουν να σε βλέπουν καλύτερα από αυτούς. Οι Μικρασιάτες πίνανε πολύ.» Σ.Χ.

«Θα μπορούσα να πω ότι είναι ανοιχτοχέρηδες, στην πλειονότητά τους είναι πρόσχαροι, φιλόξενοι, γενικά όπως είναι όλος ο κόσμος» Χ.Κ.

«Οι πρόσφυγες σαν άνθρωποι είναι καλοκάγαθοι, ήρεμοι, έντιμοι και χουβαρντάδες, και εργατικοί, όμως είναι υπέρ του δέοντος καλοί, δεν ξεκινάνε ποτέ με κακές προθέσεις, δεν καταλαβαίνουν εύκολα την εκμετάλλευση.[...] ενώ οι πρόσφυγες που είναι πιο ανοιχτοχέρηδες και πιο «καλοπερασάκηδες» να μην έχουν τόσα πολλά» Ξ.Π.

«Οι πρόσφυγες είναι φιλόξενοι, φιλότιμοι και εργατικοί.» Φ.Κ.

«Ειλικρινείς, πεισματάρηδες ,απόλυτοι, δουλευταράδες, δοτικοί» Ν.Γ.

«Τους Μικρασιάτες θα τους θεωρούσα λίγο πιο ανοιχτούς τις προκλήσεις, αυτό φαίνεται νομίζω και από τη διάθεση από τους χορούς, από τον τρόπο λειτουργίας τους και από την ενσωμάτωσή σε μια κοινωνική ομάδα μεγαλύτερη[...]θα έλεγα είμαστε λίγο πιο δεκτικοί, πιο ανοιχτοί στις προκλήσεις. [...] Οι Μικρασιάτες πάλι πιο ευέλικτοι, νομίζω ότι κατάφεραν να επιβιώνουν μέσα σε δυσκολίες» Κ.Τ.

Απόψεις ποντίων

«Οι πόντιοι σαν άνθρωποι είναι καλοί, βέβαια υπάρχουν καλοί και κακοί, νομίζω οι περισσότεροι πόντιοι είναι καλοί. Πιο φιλόξενοι είναι, πιο ανοιχτόκαρδοι, πιο πρόσχαροι.» Α.Χ.

«Οι πόντιοι είναι φιλόξενοι, εργατικοί και αγαπούν τον κόσμο. Συζούν με άλλες φυλές εδώ που έχει και είμαστε πολύ καλά.» Β.Χ.

«Είμαστε ένας λαός που ο αυτοσαρκασμός και ο αριστοφανισμός είναι πολύ έντονα στοιχεία. Οι πόντιοι είναι πολύ εξωστρεφείς, πολύ φιλόξενοι [...] Στα θετικά μας εκτός από τη φιλοξενία μας χαρακτηρίζει μια έντονη καλοκαρδία, πολύ μεγάλη ευθύτητα, αυτό που σκεφτόμαστε για τον άλλον θα του το πούμε μπροστά του, δεν θα κρυφτούμε, απολαμβάνουμε κάθε στιγμή της ζωής είτε είναι καλή, είτε είναι κακή, ζούμε έντονα και τη χαρά και τη λύπη, ξεπερνάμε τις λύπες μας. Μετά τα δεινά που πέρασε ο λαός μας με τη γενοκτονία έχουμε μια άλλη στάση ζωής σε σχέση με τους γηγενείς που δεν έχουν ζήσει τέτοιες καταστάσεις.. Στα αρνητικά είμαστε λίγο ξεροκέφαλοι, εμμένουμε στην άποψή μας, αυτό είναι και καλό και κακό ενίοτε, αλλά από την άλλη έχουμε πολύ μεγάλη αίσθηση του δικαίου. Θέλουμε να είμαστε δίκαιοι και αναζητάμε το δίκαιο.» Γ.Γ.

«... φωνακλάδες, πληθωρικοί, χαρούμενοι, εργατικοί, δεν το βάζουν κάτω στις δυσκολίες... εμείς θα γλεντήσουμε., θα βγούμε. Πιστεύω βοήθησαν οι πρόσφυγες τη χώρα, ήταν πολύ εργατικοί και ασχολήθηκαν πολύ με την γεωργία.» Π.Κ

«Οι άντρες πιο πολύ διατηρούν αυτό το «είμαι άντρας» θεωρούν ότι ο άντρας έχει κυρίαρχο ρόλο στη σχέση, εντάξει καταστράφηκαν σε πολλά άλλα κρατάνε έντονα τους ρόλους διακριτούς. Ίσως οι πόντιοι είναι λιγότερο φιλόξενοι και πιο επιφυλακτικοί, αλλά έκαναν και τους ντόπιους πιο επιφυλακτικούς. Επίσης οι πόντιοι έβαζαν τα παιδιά τους να δουλεύουν και όχι να πάνε στο σχολείο.» Γ.Σ.

« Οι πόντιοι είναι φωνακλάδες, αλλά καλόκαρδοι» Ε.Κ.

«Χωρίς να θέλω να θίξω το 50% της φύσεως μου πιστεύω όμως ότι η αγάπη προς την πατρίδα και προς την εκκλησία σ' αυτό το κομμάτι υπερτερούν οι πόντιοι. Χαρακτηριστικό παράδειγμα βέβαια είναι το γεγονός ότι φεύγοντας από εκεί προτίμησαν - αντί να πάρουν χρήματα, κάποια οικογενειακά κειμήλια - να πάρουν τις εικόνες και τα δυσκολότηρα, τα λείψανα των αγίων από τις εκκλησίες» Α.Δ.

«Οι πόντιοι είναι πολύ δοτικοί, στοργικοί και φιλότιμοι» Δ.Α.

«Κι εμείς δεν είμαστε άγιοι όλοι και σε μας υπάρχουν παράξενοι. Οι πόντιοι ήταν πιο αγνοί άνθρωποι παλιά, με τα χρόνια όμως ανακατευτήκαμε, παντρευτήκαμε, μπήκανε κι άλλοι ανάμεσα μας, αλλά αυτό που βαραινεί είναι ότι έχουμε πιο καλά στοιχεία. Δίνουμε δεύτερες ευκαιρίες στους ανθρώπους» Ε.Π.

«Εμείς σαν πόντιοι έχουμε τα καλά μας, αλλά έχουμε και τα ανάποδά μας τον πόντιο αν του μιλήσεις στα ίσια και την ψυχή του θα σε δώσει. Δεν θέλει μπαγαποντιές. Είμαστε ευθείς σαν χαρακτήρες δεν παίζουμε το διπλό πρόσωπο, γι' αυτό και το ποντιακό στοιχείο διαφέρει. Διαφέρει επίσης ως προς την εντιμότητα του και την ντομπροσύνη του. Αυτός είναι ο πόντιος ο πραγματικός. Οι πόντιοι συνήθως μόνο καλά έχουμε (χιούμορ) αλλά εν πάση περιπτώσει είμαστε λίγο νευρικοί, λίγο εγωιστές, Μπορεί μεταξύ μας να τρωγόμαστε για τους ξένους ενωνόμαστε, οπότε γινόμαστε μία γροθιά.» Α. Π.

«Οι πόντιοι είναι περισσότερο του συνόλου. Οι πόντιοι είναι φωνακλάδες και όχι μόνο στο ύψος της φωνής, αυτό που θέλουν θα το δείξουνε, θα το πούνε, θα το εκφράσουν.» Φ.Μ

«Οι πόντιοι είναι εξωστρεφείς, χαρούμενοι, έχουν πηγαίο χιούμορ. Τα μειονεκτήματα των πόντιων είναι ότι μιλάνε πολύ, λένε πάρα πολλά, πολλές φορές λένε πράγματα που δεν τα εννοούν, όμως αυτό είναι ένα χαρακτηριστικό της κοινωνικότητάς τους. Έχουν χιούμορ, θέλουν να συμμετέχουν και να είναι πρωτεργάτες και πρωταγωνιστές σε κάθε συζήτηση, θέλουν να παίρνουν και τα πρωτεία. Έχουν πάρα πολύ ισχυρό πείσμα, που αν το χρησιμοποιήσουν σε κάποια πράγματα, όσον αφορά το παιδευτικό κομμάτι το γνωστικό κομμάτι θα τους επιφέρει επιτυχίες. Αν το χρησιμοποιούν σε κακές επιλογές ή σκέψεις, εκεί δε θα τους βοηθήσει. Θα τους δημιουργήσει περισσότερο πρόβλημα.» Χ.Σ.

«Τους πόντιους θα τους χαρακτήριζα ως δυναμικούς και ισχυρογνώμονες, όμως με καλή ψυχή.» Ε.Ν.

«Οι πρόσφυγες είναι ανοιχτόκαρδοι πολύ δοτικοί. Νομίζω στερήθηκαν πράγματα... Ίσως έχουν μάθει να δείχνουν ότι αγαπούν» Μ.Σ.

«Γενναιόδωροι ανοιχτοχέρηδες και πάρα πολύ φιλόξενοι, πάρα πολύ εργατικός λαός και πολύ προοδευτικοί [...] Αυτό που μπορώ να πω σίγουρα είναι ότι στην εργατικότητα οι πόντιοι υπερτερούν. Μειονεκτήματα ίσως είμαστε λίγο νευρικοί. [...] Οι πόντιοι υπερτερούν στο οικονομικό κομμάτι γιατί με τη δουλειά τους το κάναν, δούλεψαν και αγόρασαν γενικότερα» Ο.Χ.

«Οι πόντιοι είναι πάρα πολύ καλοί σαν άνθρωποι, πρόσχαροι, πάρα πολύ εργατικοί, έχουν δουλέψει πάρα πολύ στη ζωή τους και μπορούν πολύ εύκολα να προσαρμοστούν και με τους ντόπιους, απλά οι ντόπιοι είναι που δημιουργούν κάποιες φορές προβλήματα. [...] Θεωρώ ότι είναι πολύ έξυπνοι και επειδή ήταν εργατικοί κάνανε πολλά πράγματα στον τόπο μας και σε άλλες περιοχές.» Γ.Α.

«Οι πόντιοι είναι απίστευτα εργατικοί, πεισματάρηδες και πολύ φιλόξενοι γιατί με όλα αυτά που περάσανε, όταν βλέπουν έναν άνθρωπο ότι έχει μια ανάγκη, αναλογιζόμενοι τι έχουνε περάσει αυτοί ανοίγουν εύκολα την πόρτα και θα δώσουν ότι έχουν. [...] Οι πόντιοι έχουν πολύ πείσμα» Ε.Ζ.

«Είναι φιλόξενοι, έξυπνοι, δραστήριοι, πεισματάρηδες» Κ.Κ.

«Οι πόντιοι είναι δυναμικοί, τολμηροί και μπορώ να πω πεισματάρηδες και φιλότιμοι, εγωιστές περηφάνεια και θετικά και αρνητικά.» Π.Κ.

«Είναι πολύ ειλικρινείς οι σχέσεις τους βασίζονται στην αλήθεια και ποτέ στο ψέμα. Τώρα αν πάμε στα αρνητικά, είναι πολύ ισχυρογνώμονες και εγωιστές, είναι επίσης ανάποδοι που πηγάζει από τον εγωισμό, θεωρούν ότι έχουν πάντα δίκαιο και θέλουμε πιο πολύ τα δικά μας από τα άλλα, επίσης δεν υπολογίζουν ιδιαίτερα το χρήμα.» Χ.Κ.

«Οι πρόσφυγες είναι εργασιομανείς, φιλόξενοι, ειλικρινείς, καλοσυνάτοι και με μεγάλο δέσιμο μεταξύ τους και με την οικογένειά τους.» Κ.Γ.

«Οι πόντιοι είναι ταλαιπωρημένος λαός με πλούσιο πολιτισμό, προκομμένοι και φιλόξενοι άνθρωποι, που όταν ήρθαν βοήθησαν τη χώρα αφού έφεραν τον πολιτισμό που είχαν. Οι πόντιοι είναι υπομονετικοί άνθρωποι και αυτό είναι το μειονέκτημά τους γιατί πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης.» Π.Μ.

«Φιλόξενοι, έξυπνοι, δραστήριοι, τολμηροί, χουβαρντάδες» Φ.Κ.

«Είναι ότι καλύτερο. Οι ντόπιοι μας εκμεταλλεύτηκαν» Θ. Π.

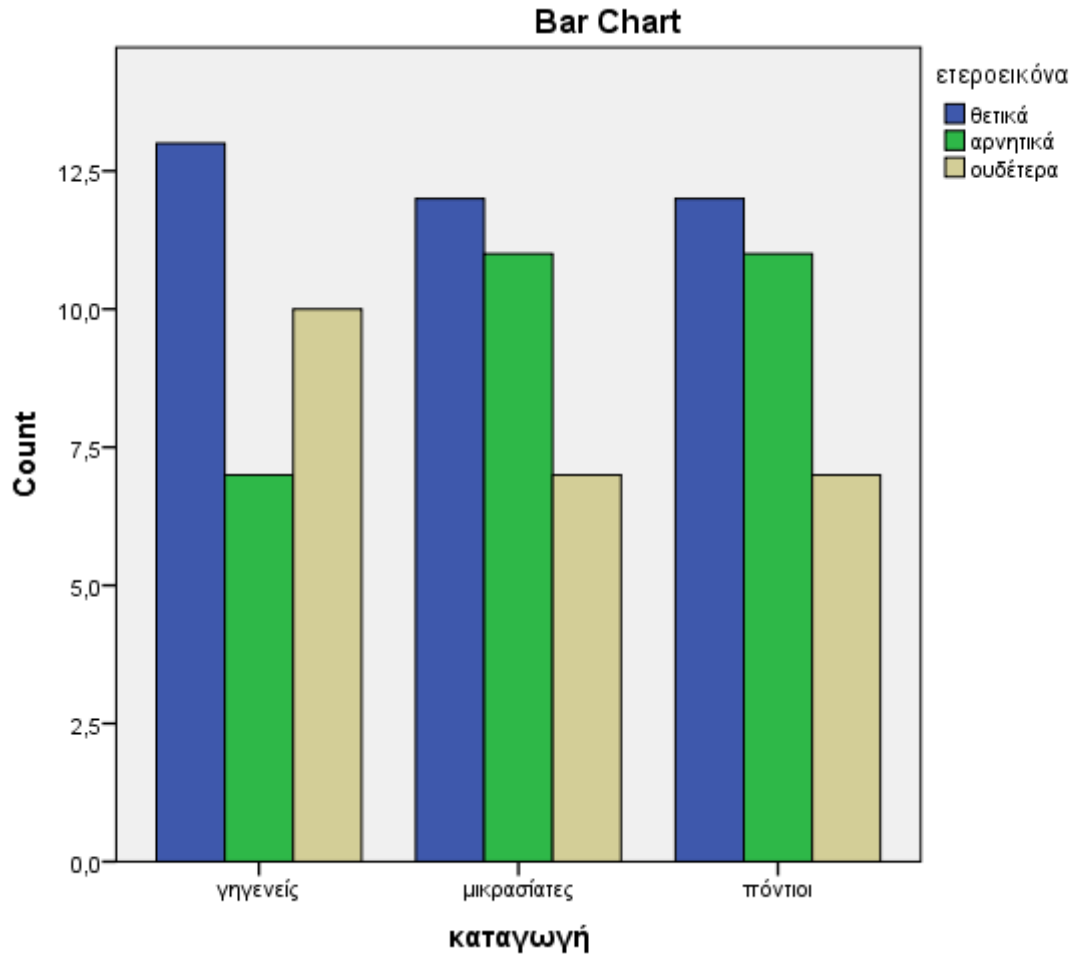
2) Ετεροεικόνα

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * ετεροεικόνα	90	100,0%	0	0,0%	90	100,0%

καταγωγή * ετεροεικόνα Crosstabulation

			ετεροεικόνα			Total
			θετικά	αρνητικά	ουδέτερα	
καταγωγή	γηγενείς	Count	13	7	10	30
		% within καταγωγή	43,3%	23,3%	33,3%	100,0%
	μικρασιάτες	Count	12	11	7	30
		% within καταγωγή	40,0%	36,7%	23,3%	100,0%
	πόντιοι	Count	12	11	7	30
		% within καταγωγή	40,0%	36,7%	23,3%	100,0%
Total		Count	37	29	24	90
		% within καταγωγή	41,1%	32,2%	26,7%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	1,908 ^a	4	,753	,770 ^b	,759	,781			
Likelihood Ratio	1,944	4	,746	,765 ^b	,754	,776			
Fisher's Exact Test	1,961			,765 ^b	,754	,776			
Linear-by-Linear Association	,100 ^c	1	,751	,812 ^b	,802	,822	,409 ^b	,396	,422
N of Valid Cases	90								

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,00.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1993510611.

c. The standardized statistic is -,317.

Όπως και στον αυτοπροσδιορισμό, έτσι και στον ετεροπροσδιορισμό (την εικόνα και τα χαρακτηριστικά των άλλων ομάδων) απάντησαν και οι 90 πληροφορητές.

Από τον παραπάνω πίνακα, αλλά και το διάγραμμα παρατηρούμε ότι από το σύνολο των πληροφορητών που είναι γηγενείς, το 43,3%, δηλαδή οι 13, προσδίδει στους πρόσφυγες θετικά χαρακτηριστικά, το 23,3%, δηλαδή οι 7 αρνητικά χαρακτηριστικά και το 33,3%, δηλαδή οι 10 ουδέτερα χαρακτηριστικά.

Από σύνολο των πληροφορητών που είναι μικρασιάτες το 40,0%, δηλαδή και οι 12 προσδίδει στους γηγενείς θετικά χαρακτηριστικά. Το 36,7%, δηλαδή οι 11, θεωρούν ότι στους γηγενείς επικρατούν κατά βάση τα αρνητικά χαρακτηριστικά. Ενώ οι 23,3%, δηλαδή οι 7 έχουν ουδέτερη εικόνα για τους γηγενείς.

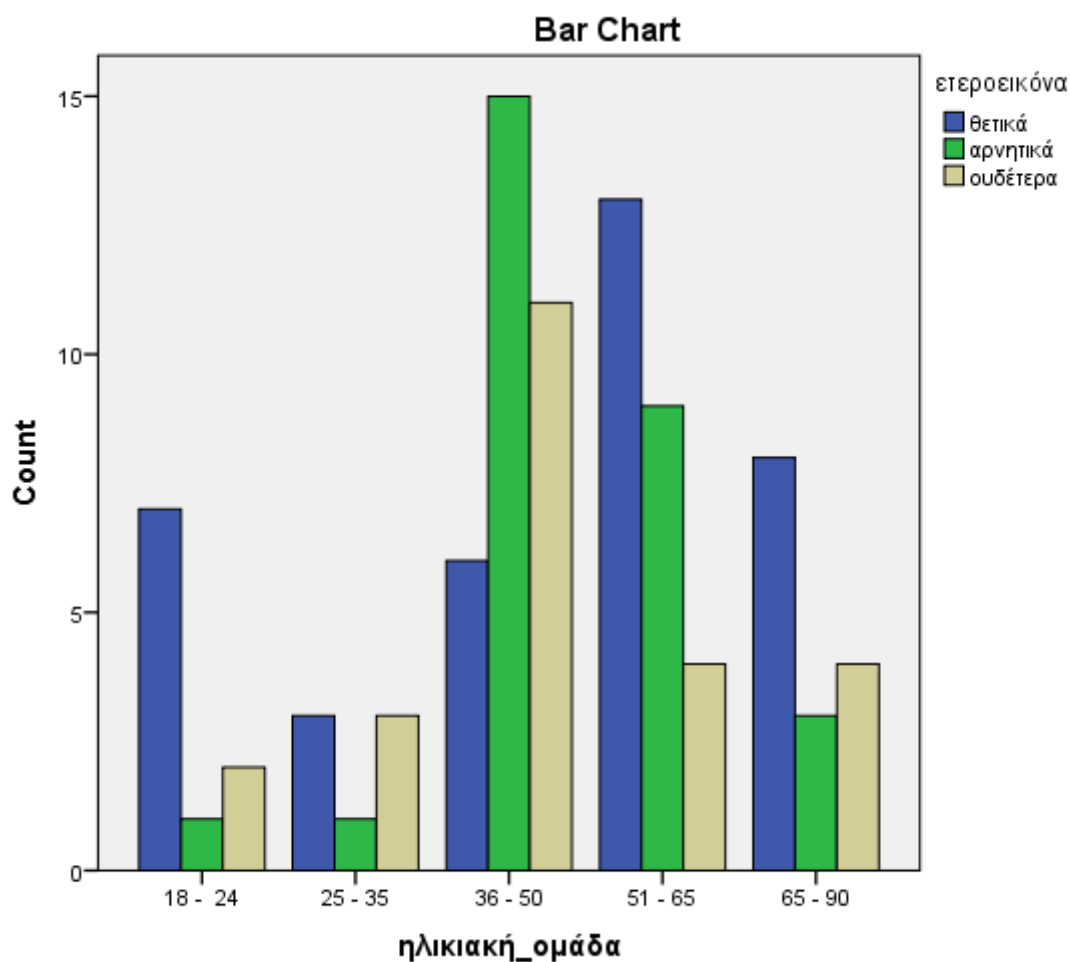
Από το σύνολο των πληροφορητών που είναι πόντιοι το 40,0%, δηλαδή και οι 12 θεωρεί ότι οι γηγενείς έχουν θετικά χαρακτηριστικά. Το 36,7%, δηλαδή οι 11, θεωρούν ότι οι γηγενείς έχουν κυρίως αρνητικά χαρακτηριστικά. Ενώ οι 23,3%, δηλαδή οι 7 έχουν ουδέτερη εικόνα για τους γηγενείς.

Στην ίδια ερώτηση φαίνεται ότι τόσο οι μικρασιάτες, όσο και οι πόντιοι πληροφορητές αναφέρονται στην άλλη προσφυγική ομάδα με θετικούς χαρακτηρισμούς κατά βάση.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ καταγωγής και ετεροεικόνας ($\chi^2 = 1,908$, $df= 4$, $p = ,409 > ,05$)

ηλικιακή_ομάδα * ετεροεικόνα Crosstabulation

			ετεροεικόνα			Total
			θετικά	αρνητικά	ουδέτερα	
ηλικιακή_ομάδα	18 - 24	Count	7	1	2	10
		% within ετεροεικόνα	18,9%	3,4%	8,3%	11,1%
	25 - 35	Count	3	1	3	7
		% within ετεροεικόνα	8,1%	3,4%	12,5%	7,8%
	36 - 50	Count	6	15	11	32
		% within ετεροεικόνα	16,2%	51,7%	45,8%	35,6%
	51 - 65	Count	13	9	4	26
		% within ετεροεικόνα	35,1%	31,0%	16,7%	28,9%
	65 - 90	Count	8	3	4	15
		% within ετεροεικόνα	21,6%	10,3%	16,7%	16,7%
Total		Count	37	29	24	90
		% within ετεροεικόνα	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	14,886 ^a	8	,061	,058 ^b	,052	,064			
Likelihood Ratio	16,121	8	,041	,067 ^b	,061	,074			
Fisher's Exact Test	14,950			,047 ^b	,041	,052			
Linear-by- Linear Association	,096 ^c	1	,756	,785 ^b	,774	,795	,397 ^b	,384	,409
N of Valid Cases	90								

- a. 8 cells (53,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,87.
- b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 475497203.
- c. The standardized statistic is -,310.

Από τους πληροφορητές που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 18 -24 οι 7 έχουν θετική εικόνα για τον άλλον, οι 2 ουδέτερη εικόνα, ενώ ο αρνητική εικόνα. Στην ηλικιακή ομάδα 25 – 35 από 3 έχουν θετική και ουδέτερη εικόνα αντίστοιχα και μόνο ο 1 αρνητική. Στην ηλικιακή ομάδα 36 – 50 οι 15 έχουν αρνητική εικόνα, οι 11 ούτε θετική, ούτε και αρνητική, ενώ οι 6 έχουν θετική εικόνα. Στην ηλικιακή ομάδα 51 – 65 οι 13, έχουν θετική εικόνα του άλλου, 9 αρνητική και 4 ουδέτερη. Στην ηλικιακή ομάδα 65 – 90 οι 8 έχουν θετική εικόνα του άλλου, οι 4, ουδέτερη και οι 3 αρνητική.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ ηλικιακής ομάδας και ετεροεικόνας ($\chi^2 = 14,886$, $df= 8$, $p = ,397 > ,05$)

Απόψεις γηγενών για τους πρόσφυγες

«Οι πόντιοι και οι μικρασιάτες είναι πάρα πολλοί φιλόξενοι. [...] Στη διαχείριση των οικονομικών γνωρίζω κάποιους φίλους μου που έχουν ποντιακές ρίζες που είναι λίγο σπάταλοι κατά τη δική μου γνώμη αυτά που κάνουνε. Ε, μα συγγνώμη αλλά είναι δυνατόν η άλλη να παίρνει τουλάχιστον δυο χιλιάρικα το μήνα και να τα κάνει όλα ρούχα; Θεωρώ ότι οι πόντιοι έχουν πολύ καλύτερες συνταγές. Σε ένα σπίτι που η οικοδέσποινα είναι πόντια πάντα θα υπάρχει κάτι σε γλυκό ποντιακό.» Δ.Σ.

« Ως προς τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες οι πόντιοι και γενικά οι πρόσφυγες είναι κλάσεως ανώτεροι. Οι πρόσφυγες είναι περισσότερο ειλικρινείς και έχουν προς τον άλλο μια συμπεριφορά πιο οικεία. Είναι λιγότερο ζηλόφθονες, οι άλλοι είναι πιο Στα αρνητικά θα έλεγα ότι οι πρόσφυγες – κυρίως οι πόντιοι είναι πιο πληθωρικοί αν δηλαδή μπου σ' έναν χώρο τον καταλαμβάνουν ευκολότερα σε σχέση με τους ντόπιους που είναι πιο μαζεμένοι. [...] Αν αυτοί κατάφεραν για κάποιους λόγους να τους ξεπεράσουνε δεν πρέπει να είναι υπόλογοι γι' αυτό. [...] Και οι πόντιοι πριν έρθουν εδώ ήταν σε ένα περιβάλλον που ήταν εχθρικό, αλλά μεγαλούργησαν» Σ.Ν.

«Οι πόντιοι, άλλοι είναι πιο ήπιοι και άλλοι πιο επιθετικοί, εξαρτάται από τον άνθρωπο».
Θ. Π.

«Οι πόντιοι κάποιοι είναι φιλόξενοι και κάποιοι είναι στριμμένοι. Νομίζω βέβαια ότι εξαρτάται από το σπίτι που μεγαλώνεις περισσότερο» Α.Π.

«Οι πόντιοι είναι εγωιστές και αγύριστα κεφάλια και εθνικιστές. [...] Πήγαμε με έναν κουμπάρο πόντιο στη Θεσσαλονίκη σε Κρητικό μαγαζί και τους έδωσε να βάλουν κασέτα με ποντιακά, δεν νιώθουν. Και η λύρα τους γρούτσου - γρούτσου στα νεύρα μου τη δίνει. Δεν μπορώ να πάω σε γλέντι δικό τους με τίποτα. Μισή ώρα κάθομαι και φεύγω.» Γ.Τ.

«Οι Μικρασιάτες είναι γλεντζέδες πραγματικά όμως το κάνουνε αυτό που το κάνουν να διασκεδάζουν με την ψυχή τους. Έτσι γεννήθηκαν είναι στο αίμα τους η μουσική τους είναι από τις καλύτερες που υπάρχουν εδώ στην Ελλάδα. Έχουν αλλάξει τρομερά τον πολιτισμό μας με αυτό που έχουν προσφέρει. Η διατροφή τους - είναι πολύ πλούσιοι - έχουνε πλούσια κουζίνα, μου αρέσουν νομίζω πιο πολύ ταιριάζω με τους μικρασιάτες.» Ι.Ζ.

«Οι πόντιοι ανοίγονται πιο εύκολα στις επιχειρήσεις, σε άλλα τέτοια δε φοβούνται, [...] κάνουν μια επιχείρηση και ότι γίνει ή του ύψους ή του βάθους.» Ν.Α.

«Σε άλλα χωριά προσφυγικά ή που έχουν πρόσφυγες δεν αφήνουν ούτε πράγματα στο χωράφι, γιατί θα τους τα κλέψουν ή ότι χρωστάνε λεφτά από πολλά χρόνια και δεν τα πληρώνουν. Δεν έχω όμως προσωπική εμπειρία.» Κ.Π.

«Οι πόντιοι είναι πιο σκληροί, πιο διεκδικητικοί, όταν ζητάνε κάτι» Ν.Τ.

«Με τα δεδομένα που έχω ζήσει εγώ οι πόντιοι φέρονται πολύ καλά, τώρα αν υπάρχουν και ανάποδοι, παντού υπάρχουν. Οι πόντιοι κοιτάζουν λίγο το χρήμα πιο πολύ, αν έχεις χρήματα σε πλησιάζουν. Ένα άλλο αρνητικό που έχω δει από πόντιο εγώ είναι ότι μόλις με έβλεπε για διάφορα συμφέροντα κρυβόταν. Θέλω να πω δεν είναι ευθείς και έχουν περισσότερο εγωισμό, είναι πιο σκληροί. Όταν μιλάνε με μας δεν ξέρουν πως να μας αντιμετωπίσουν, νομίζουν επειδή είναι πιο μορφωμένοι θα μας πουν, αλλά δεν ξέρουν, με το στόμα ανοιχτό μένουν. Σου μιλάνε μόνο όταν θέλουν αυτοί.» Θ.Ν.

«Οι πόντιοι είναι πιο φωνακλάδες. Οι πόντιοι δε βοηθάνε, αν πάει στο χωριό τους ένας και πέσει το αυτοκίνητό τους στο χαντάκι ένας δε θα σε βοηθήσει να το βγάλεις, στο δικό μας το

χωριό αν γίνει θα πάνε 50 άνθρωποι να βοηθήσουν, είναι άλλοι, άλλη ράτσα, άλλη νοοτροπία. Αν σε έχουν ανάγκη γλείφονται, αν δε σε έχουν, ούτε καλημέρα δε σου λένε. Δεν έχουνε την ίδια λεπτότητα, την ίδια αγάπη προς τον συνάνθρωπο, τα βλέπουν αλλιώς τα πράγματα. Είναι πιο σκληροί, πιο εγωιστές. Η γιαγιά μου έλεγε με τους τούρκους πιο καλά περάσαμε, όταν ήρθαν αυτοί πολλά μας έκαναν, αυτοί, έλεγε, ήταν χειρότεροι απ' τους Τούρκους. Μας πήραν τους κλήρους και τώρα οι πόντιοι είναι πιο στηριγμένοι από την κυβέρνηση γενικώς. Τους δικούς μας πουθενά δεν τους βάζαν ούτε στο στρατό, ούτε λοχίες τους βάζαν, τους είχαν για Βούλγαρους, για Σκοπιανούς κι ακόμα τώρα, Σκοπιανούς μας φωνάζουν τώρα. Μας έχουν ξένους στον τόπο που ήμασταν πάππου προ πάππου πόσες γενιές οι παππούδες μας. Παιδάκι ήμουν θα 'μουν δε θα 'μουν 10 χρονών, στο σχολείο ερημιά... εκεί το 62 – 63 και πηγαίναμε στα ζύλα με τον πατέρα μου μπροστά αυτός πίσω εγώ και βλέπω ένα γκρεμισμένο σπίτι και τον ρωτάω μπαμπά το σπίτι αυτό ποιανού είναι; Του παππού του τάδε μου λέει, και ρωτάω που είναι ο παππούς; Α λέει έφυγε επάνω. Πώς έφυγε ρωτάω, λέει ένα βράδυ τότε με τον εμφύλιο πόλεμο ήρθαν οι αντάρτες – δε φυλαγόταν το χωριό απ' το στρατό- μπήκαν στο σπίτι με τα όπλα, τους τάισε, του 'σφάζαν το γουρούνι, κάναν γλέντι, ότι περίσσεψε τα πήραν, φύγαν οι αντάρτες, την άλλη μέρα ήρθαν οι «πατριώτες» και για αντίποινα που φιλοξένησε τους αντάρτες του καίνε το σπίτι, και μάζεψε τα πράγματά του και έφυγε. Αλλά και πάλι δεν είναι άνθρωποι, αν δε σ' έχουν ανάγκη δε σε ζυγώνουν, και οι νέοι, αν έχουν ανάγκη θα γλειφτούν, αν δεν έχουν είναι έτοιμοι να σε δείρουν. Όπως τους φερόμαστε εμείς δε φέρονται αυτοί. Οι πόντιοι το παίζανε πατριώτες, αλλά ήταν ρουφιάνοι, ρουφιάνευαν στο κράτος αυτοί είναι κομμουνιστές, μιλάνε ντόπια και μας έστελναν στις φυλακές, στα κρατητήρια και μετά πήγαιναν στη βάβω και έλεγαν δώσε δυο τρεις λίρες να στον βγάλουμε απ' τη φυλακή και τρώγαν τα λεφτά.» Κ.Ν.

«Οι πόντιοι σαν άνθρωποι νομίζω ότι είναι πιο δυναμικοί και διεκδικούν περισσότερο αυτό που θέλουνε. [...] Το αρνητικό των ποντίων είναι ότι δεν αλλάζουν τη γνώμη τους, είναι ισχυρογνώμονες» Κ.Μ.

«Οι πόντιοι θα έλεγα ότι είναι ισχυρογνώμονες, είναι περήφανοι για την καταγωγή και την ιστορία τους. Το ίδιο και οι μικρασιάτες, αλλά δεν έχω επαφές με μικρασιάτες.» Μ.Β.

«Για μένα πόντιοι ντόπιοι είναι το ίδιο, δεν τους ξεχωρίζω. Έτυχε όλοι να ζήσουμε σ' αυτόν τον χώρο, πρέπει όλοι να γνωριζόμαστε, όλοι να αγαπιόμαστε.» Χ.Α.

«Οι πρόσφυγες είναι ξεροκέφαλοι, κολλημένα μυαλά, κυρίως τους πόντιους και κλειστοί στις κοινωνικές τους ομάδες, το ακριβώς αντίθετο από το κρυψίνους, δηλαδή τα λένε όλα φόρα παρτίδα, οι Μικρασιάτες έχουν ένα τουπέ γιατί νομίζουν ότι είναι ανώτεροι και από τους μεν και από τους δε. [...] . Οι πόντιοι/ πρόσφυγες κουβαλάνε μια πιο καθαρή αντίληψη περί ρωμιοσύνης και περί όχι ελληνικότητας, περί συνέχειας του ελληνισμού ανά τους αιώνες. Βιώσανε διαφορετικά την οθωμανική κυριαρχία και κουβαλάνε αυτή τη διαφορετικότητα σε σχέση με τους ντόπιους.» Τ.Π.

«Υπάρχουν ορισμένοι πόντιοι, που το ντόπικο στοιχείο νομίζουν ότι είναι παρακατιανό ενώ οι παππούδες μας και οι προπαπούδες μας εδώ ήταν κι αυτοί μας ήρθαν το '12, το '18 και το '22 και προσπαθούν να μας κάνουν κουμάντο. [...] Οι πόντιοι είναι 13 φυλές από αυτούς έχει και καλούς έχει και κακούς. [...] Νομίζουν ότι είναι πιο Μακεδόνες από μας και προσπαθούν και τον Μέγα Αλέξανδρο να τον κάνουνε πόντιο, τον Χριστό πόντιο . Οι γέροι που ήρθαν εδώ το '22 έλεγαν ότι οι ντόπιοι τους φέρθηκαν πάρα πολύ καλά, τους δώσαμε ρουχισμό, στάρια να κάνουνε ψωμιά, τους καλοκοιτάξαμε. Και είναι άλλοι που λέγαν εμείς τα φέραμε απ' τον πόντο. Τί έφερες; Ψωμί έφερες απ' τον πόντο; Εδώ εμείς σε βοηθήσαμε, αφού ήρθες ξυπόλυτος. [...] Αντί να πουν εγώ είμαι πρόσφυγας – πρόσφυγας ήρθα την τάδε χρονολογία με βοήθησε το κράτος και τα λοιπά εσείς ήσασταν εδώ δεν υπάρχει ούτε αυτή η σέβαση.» Τ.Τ.

«Γενικά οι πόντιοι είναι θρασεείς» Α.Γ.

«Φταίγαν τα πολλά προνόμια που έδωσε το κράτος στους πόντιους και έχουν αυτή την έπαρση τώρα, γιατί έχουν το κράτος με το μέρος τους και δε σέβονται. Και μάλιστα ενώ ήταν πρόσφυγες είναι οι πρώτοι που τώρα δε δέχονται πρόσφυγες. [...] Είναι ρατσιστές, βρίζουν Αλβανούς, βρίζουν τους πρόσφυγες τώρα, μετανάστες τους ανεβάζουν και τους κατεβάζουν και αυτό νομίζω προέρχεται από φόβο γιατί δεν έχουν πατρίδα, ούτε κι εκεί έχουν πατρίδα, ούτε κι εδώ. Βέβαια υπάρχουν και πόντιοι που είναι καλοί και ξέρουν να πούνε κι ένα ευχαριστώ που τους δεχτήκαμε. Οι πόντιοι είναι ρατσιστές με τη γλώσσα μας. Μας καταπιέζουν. [...] Τους ακούς και λένε γυφτοσκοπιανοί, βρομότουρκοι, γυφταλβανοί, δηλαδή όλο τους φταίνε και μόνο οι Έλληνες είμαστε οι ωραίοι και οι γνήσιοι. Είναι δυνατόν να είμαστε όλοι γνήσιοι;» Θ.Τ.

«Όμως πιο νοικοκυραίοι είναι οι πρόσφυγες. Ήταν επίσης πιο χαρούμενοι άνθρωποι, πιο ανοιχτοί» Γ.Ν

«Οι πόντιοι είναι λίγο πονηροί και βγάζουνε και κακία και είναι πιο κλειστοί και λιγότερο πρόθυμοι να βοηθήσουν» Κ.Μ.

«Υπάρχουν πόντιοι που είναι τρελοί, και πόντιοι πολύ καλοί.» Π.Τ.

«Οι πόντιοι έχω την εντύπωση, ότι έχουν κάποιες παραξενιές παραπάνω [...] Οι πόντιοι είναι πολύ πεισματάρηδες ίσως, ανταγωνιστικοί, δε θέλουν να τους περνάει κανένας και χρησιμοποιούν όλα τα μέσα. [...] Αλλά κι αυτοί καλοί άνθρωποι είναι. Οι μικρασιάτες νομίζω έχουν το πιο καλό φαγητό.» Σ.Μ.

Απόψεις μικρασιατών για τους γηγενείς

«Οι ντόπιοι μου φαίνονται συνηθισμένοι, ίσως γιατί έχω μεγαλώσει και στον τόπο που όπου γεννήθηκα και τους ζω καθημερινά φυσικά είναι λίγο περίεργοι με τις παραδόσεις τους δηλαδή είναι λες και φοράνε παρωπίδες βλέπουνε στους μικρασιάτες μερικά έθιμα και παραδόσεις τα βλέπουνε λίγο σαν ταμπού ακόμα δηλαδή μήπως έχει τύχει φορές που είπα για την καταγωγή μου για τις παραδόσεις που είχαμε. [...]. Των ντόπιων το μεγαλύτερο μειονέκτημα ακόμα και σήμερα είναι η αντιμετώπιση προς τους μικρασιάτες και τους πόντιους, έχω τύχει σε περιστατικά που οι ντόπιοι λένε τους πρόσφυγες τουρκόσπορους, τουρκαλάδες πολλά τέτοια. Στην κοινή συνείδηση υπάρχουν ακόμα τα ταμπού. Είναι επιφυλακτικοί όλοι τους.» Δ.Δ.

«Τους ντόπιους τους θεωρώ λίγο κλειστούς ανθρώπους, λίγο μίζερους, πιο ρατσιστές. Και στη διασκέδασή τους είναι ρατσιστές δε δέχονται εύκολα άλλες παραδόσεις» Γ.Κ.

«Οι ντόπιοι είναι πιο της οικογένειας, πιο ήρεμοι, πιο διπλωμάτες, δεν είναι τόσο ισχυρογνώμονες.» Κ.Σ.

«Τους θεωρώ λίγο φοβισιάρηδες, λίγο ευθυνόφοβους, και αρκετά όταν μιλάω πίσω από την πλάτη σου λέω πολλά, ενώ μπροστά σου δε λέω τίποτα, είμαι άλλος άνθρωπος. [...] Γενικά με την ιστορία έχουν ένα θέμα δεν το ψάχνουνε, ακούνε μόνο κάποια τους ενδιαφέρει να ακούνε την αλήθεια. [...] Έχουν την αίσθηση ότι είναι καλύτεροι, έχουν την αίσθηση ότι με ότι και να καταπιούν θα το καταφέρουν. Γενικά είναι ένας μεγαλοϊδεατισμός και θρασυδειλία μαζί και

βέβαια το βασικότερο έχουν λεφτά με φούντες που λένε αλλά πως κρύβουν στα στρώματα και στα σεντούκια» Χ.Ψ.

«Οι ντόπιοι είναι πολύ νοικοκύρηδες να το πω τσιγκούνηδες, σφιχτοχέρηδες [...] είναι πάρα πολύ κρυψίνοι δε βγάζεις τίποτα, για να σου πούνε κάτι και να το ξέρεις δε σου το επιβεβαιώνουν, από κει βγήκε και το νεσναμιδες = δεν ξέρουν, είναι μυστικοπαθείς σε βαθμό που είναι άρρωστοί να υποφέρουν και δε λένε, μόνο στους πολύ δικούς τους. [...] Οι ντόπιοι είναι πιο συντηρητικοί» Ι.Α

«Οι ντόπιοι απέφευγαν δεν μας στήριζαν στα μαγαζιά μας, αποφεύγαν να οι ντόπιοι να έρχονται. [...] Οι ντόπιοι είναι φιλόξενοι, είναι κι αυτοί παραγωγικοί, αλλά είναι λίγο συγκρατημένοι, δεν ανοίγονται, είναι πιο κλειστοί. Τώρα πηγαίνουν στα μαγαζιά των πόντιων, το έχουν ξεπεράσει αυτό το θέμα.» Ι.Α.

«Οι γηγενείς είναι άνθρωποι πιο μαζεμένοι – φυσιολογικό το θεωρώ δεν το λέω ως αρνητικό, πιο καχύποπτοι, πιο περιχαρακωμένοι και βαδίζουνε πολύ σε σίγουρα βήματα είναι πολύ διαφορετικό σε σχέση με τους πρόσφυγες. [...] Ο ντόπιος θέλει πρώτα να σε γνωρίσει αρκετά για να μπορέσει να ανοιχτεί αυτή είναι η άποψή μου και να σε φιλοξενήσει και να σου δείξει όλη του την αγάπη [...] Οι ντόπιοι με το χαρακτηριστικό πιο μαζεμένοι και πιο συντηρητικοί σε όλα τους τα βήματα.» Δ.Γ.

«Οι ντόπιοι χωρίζονται σε δυο μεγάλες κατηγορίες σ' αυτούς που έχουν ελληνική συνείδηση και σε αυτούς που δεν έχουν. Αυτές και οι δύο ομάδες είναι κλειστές και δεν ανοίγονται εύκολα, ούτε αποδέχονται με ευκολία τους πρόσφυγες, αλλά η πρώτη ομάδα σαφώς και κάνει προσπάθειες και προσπαθεί να συνεργαστεί, ενώ η άλλη δεν είναι προσπαθεί.» Μ.Χ.

«Με τους ντόπιους καθώς ζω 30 χρόνια στην Έδεσσα κι έχω φίλους και συναδέλφους είναι άνθρωποι που δε θέλουν να δημιουργούν προβλήματα, συνεσταλμένοι, της οικογένειας [...] οι ντόπιοι είναι... κρυψίνοες... Οι ντόπιοι είναι λίγο πιο διστακτικοί στο να παίρνουν πρωτοβουλίες και να βγαίνουν μπροστά, αν τους στηρίξεις και πεις είμαι μαζί σου θα προσπαθήσουμε συνεργάζονται, αλλά θέλουν να είναι κάποιος άλλος μπροστά.» Μ.Μ.

«Θα έλεγα ότι ήταν πιο κλειστοί, ενδεχομένως πιο φοβισμένοι, εξίσου εργατικοί, εξίσου ικανοί με έναν πολύ σημαντικό πολιτισμό ειδικά στους χορούς, αλλά μια πιο κλειστή κοινωνία,

ενδεχομένως λίγο περισσότερο φοβισμένοι απ' ότι έπρεπε και σίγουρα σφιχτοί στα όρια του τσιγκούνη στην οικονομική τους διαχείριση.» Δ.Τ.

«Οι γηγενείς είναι πιο κλειστοί ως άνθρωποι, δεν εκδηλώνονταν εύκολα την κοινωνική και οικογενειακή τους ζωή κι αυτό το είδα και με γείτονες που είχαμε που δεν καταλάβαινες τι έχουνε κάνει παρά μόνο μετά από καιρό, για τα θέματα της γειτονιάς, της πόλης, δύσκολα κάποιος εξέφραζε την άποψή του ή έστω να σχολιάσει κάτι, γενικά είναι πιο κλειστοί σαν άνθρωποι» Α.Μ.

«Οι ντόπιοι είναι κλειστοί άνθρωποι. Δεν έχουν πολλές επαφές και κοιτάζουν μόνο το συμφέρον τους. [...] Οι ντόπιοι είναι κλειστοί, ανειλικρινείς, και όχι και τόσο ενωμένοι μεταξύ τους». Γ. Σ.

«Οι ντόπιοι είναι φιλόξενοι, δεκτικοί, ευσυνείδητοι, ηθικοί και πρόσχαροι» Β.Κ.

«Ένα χαρακτηριστικό των ντόπιων που σίγουρα δεν ισχύει για όλους είναι η πονηριά, κουτοπονηριά.» Β.Ι.

«..έτσι είναι οι ντόπιοι δεν θέλουν να τους περνάς, ούτε θέλουν να βοηθάνε. Φέρονται πονηρά. Από τη μια μεριά δείχνουν να σ' αγαπάνε μέσα στη δουλεία έδειχναν άλλα κι εκεί έδειξαν αισχρότητα. [...] Πάντα ρωτάνε ακόμα και παρέα να σου κάνουν τι είσαι; Δικός μας είσαι; Αυτή είναι φράση που ρωτάνε. Αν δεν είσαι δικός τους και δεν έχουν συμφέρον δε σε ζυγώνουν. Όταν δεν είσαι ντόπιος δε σου δίνουν τίποτα, μόνο μεταξύ τους υποστηρίζονται και είναι «μοναχοφάηδες» Ε.Χ.

«Οι ντόπιοι δεν ήξεραν να μαγειρεύουν τις μπάμιες, τα ρεβίθια, δεν ξέρουν. Είστε ντόπιοι; Πάντα το ρωτάνε » Δ.Θ.

«Οι ντόπιοι... ένα ελάχιστο ποσοστό πιστεύω ότι είναι πολύ καλοί άνθρωποι, αλλά είναι ελάχιστο το ποσοστό, οι περισσότεροι είναι το κρυψίνους, κλειστοί, επιφυλακτικοί να το πω δεν ξέρω είναι πιο κουμπωμένοι και περισσότερο είναι πιο ανοιχτοί τους όμοιούς τους, δηλαδή στους ντόπιους είναι αλλιώς, αλλά σε όλους τους άλλους απόμακροι σαν να τους θεωρούν ξένους.» Χ.Κ.

«Αυτοί είναι «εθνικιστές» ή μάλλον καλύτερα κολλημένοι πιο πολύ με τον τόπο, παρά με τη χώρα. Πρώτα ντόπιοι και μετά Έλληνες – αν όλοι νιώθουν Έλληνες, πολύ απόλυτοι σαν άνθρωποι, δεν δέχονται εύκολα τον μη δικό τους, α και δεν είναι καθόλου ευθείς. [...] Οι ντόπιοι υπερτερούν στη δημιουργικότητα, με την έννοια ότι επειδή με την τσιγγουνιά τους αποταμιεύουν χρήματα, μπορεί να έχουν ένα σπίτι παραπάνω» Ε.Π.

«Οι ντόπιοι είναι σφιχτοί και δύσκολοι άνθρωποι.» Φ.Κ.

«Ηρεμοί, νοικοκύρηδες, δεκτικοί, περίεργοι, ευθυνόφοβοι, φιλήσυχοι, ειρηνικοί, δεν δημιουργούν προβλήματα δεν έχουν μάθει να ζητάνε, επαναπαύονται σε αυτά που έχουν που προσωπικά δείχνει έλλειψη φιλοδοξιών για εμένα» Ν.Γ.

«Θεωρώ ότι είναι πολύ πιο κλειστή ομάδα που πολύ δύσκολα σε βάζουνε στο δικό του το περιβάλλον ίσως είναι και λίγο καχύποπτοι και δύσκολα ανοίγονται σε κάτι καινούργιο, σε κάποιον νέο στο περιβάλλον άνθρωπο και στους πρόσφυγες μεταξύ αυτών. [...] θεωρώ ότι είναι μια ομάδα που λίγο δύσκολα αποδέχονται ζαναλέω το διαφορετικό» Κ.Τ.

Απόψεις ποντίων για τους γηγενείς

«Οι ντόπιοι της Έδεσσας είναι πιο απόμακροι. [...] Οι ντόπιοι είναι αλλιώς κρατάνε μυστικά. Δε λένε τι τους συμβαίνει και άρρωστοι να είναι δεν το λένε, το κρύβουν» Α.Χ.

«Οι ντόπιοι είναι λίγο δειλοί, ακόμα και στο σχολείο που πηγαίναμε δεν είχαν σιγουριά για αυτά που έλεγαν. Φοβόντουσαν, και δίσταζαν να μιλήσουν, ενώ εμείς είχαμε σιγουριά για αυτά που λέγαμε. Και γενικά και οι μεγάλοι το ίδιο. Αποφεύγουν τις ευθύνες, π.χ. να κάνουν κάτι για το χωριό ή κάτι για εδώ. Στο χωριό ως επί το πλείστον οι πόντιοι είχαν την ευθύνη του χωριού. Οι ντόπιοι δεν μαζερόντουσαν, αν το έκαναν ήταν κρυφά, δεν ακουγόntonτουσαν να κάνουνε γλέντια και ξέρω 'γώ κανένας τους. [...] Στην Έδεσσα θεωρώ ότι οι ντόπιοι είναι απόμεροι.» Β.Χ.

«Η σιωπή λογάται ως απάντηση; Οι γηγενείς είναι εσωστρεφείς, υπάρχει ένα πέπλο διπροσωπίας πάνω τους δηλαδή ποτέ δεν είναι ανοιχτοί, δεν είναι ευθείς δεν θα σου θέσουν τίποτα στα ίσια

όπως κάνουν οι πρόσφυγες [...] είναι πολύ επιφυλακτικοί στο πως θα προσεγγίσουν ένα θέμα, έναν άνθρωπο, είναι περισσότερο κλειστοί, δεν ανοίγονται τόσο εύκολα, πάντοτε θα αξιολογήσουν τον άλλον για το πως θα ανοιχτούνε απέναντι του. Τους ενδιαφέρει πάρα πολύ αν είσαι ντόπιος ή κάτι άλλο.» Γ.Γ.

«Οι ντόπιοι είναι επιφυλακτικοί από θέμα φύσεως, είναι κλειστοί, αλλά ανοίγονται για τους ίδιους λόγους με τους πόντιους. Συνήθως αναγνωρίζουν το καλό που τους κάνουν οι άλλοι. Εντάξει υπάρχουν και κάποιοι ντόπιοι αυτή τη στιγμή στις περιοχές του βορείου τμήματος του νομού. Δεν πειράζει εγώ θα αναφερθώ σε όσους είχαμε ένα κρούσμα πριν από 15 - 20 ημέρες επάνω στην Κερασιά όπου εμφανίστηκε ένας σκοπιανός από το Μοναστήρι με την σημαία των Σκοπίων και δεν άνοιξε ρουθούνι. Πες μου εσύ τώρα εγώ τι να σκεφτώ; ενισχύουν δηλαδή αυτό που μας λέγανε ότι «είσατε τούρκοι» εμείς τους λέγαμε «ευτυχώς που είμαστε εμείς εδώ και τα σύνορα δεν έχουν κατέβει κάτω απ' τη Λάρισα.» Τέτοιου είδους σκηνικά όπως αυτό το προχθεσινό στην Κερασιά με τον τύπο που σήκωσε την σκοπιανή σημαία σε χορό ο οποίος ήτανε μάλιστα με συγκροτήματα της άλλης πλευράς του βουνού εμένα σε τι σκέψεις να με βάλουν τώρα; και πρόσεξε σου μιλάει ένας άνθρωπος ο οποίος είναι 50 - 50.» Α.Δ.

«Οι πόντιοι είναι πολύ δοτικοί, στοργικοί και φιλότιμοι. [...] Νομίζω ότι οι πόντιοι είναι πιο δεμένοι» Δ.Α.

«...το κάνουν άλλα νομίζω είναι προσποιητά τα πράγματα από κει...» Ε.Π.

«Οι ντόπιοι θεωρώ ότι είναι ύπουλοι. Αυτό που σκέφτονται δε θα το πούνε κατευθείαν., θα το κρατήσουν μέσα τους και θα κάνουν αυτό που θέλουν με τον τρόπο τους [...] Είναι πιο εγωιστές...» Φ.Μ.

«Οι ντόπιοι είναι πιο κλειστοί άνθρωποι, πιο εσωστρεφείς, δε νομίζω να έχουν πολλά πλεονεκτήματα.» Χ.Σ.

«Θα χαρακτηρίζα τους ντόπιους ως σκληρούς αλλά κατά τα άλλα, απλούς και φυσιολογικούς ανθρώπους.» Ε.Ν.

«Υπάρχει μια υποτίμηση από αυτούς προς τα εμάς μας θεωρούν λίγο κατώτερους σαν ανθρώπους οι ντόπιοι. Δεν είναι τόσο του νοικοκυριού από αυτά που άκουγα και από αυτά

που βλέπω ακόμα και τώρα που είναι λίγο μεροδούλι μεροφάι, Φιλικοί είναι ναι, είναι και λίγο πιο σφιχτοί. Οι ντόπιοι είναι πρόσχαροι με τους γνωστούς τους ίσως γίνονται και εύθυμοι.» Ο.Χ.

«Οι ντόπιοι λίγο μας μισούνε απ' ότι έχω καταλάβει εμάς τους πόντιους γενικά δε μας θέλαν από παλιά, συνεχίζουν ακόμα λίγες μέρες πριν το 2020 να μη μας θέλουνε και ειδικά στα χωριά που μένουν τους έχουν λίγο πιο απόμακρους δε θέλουν να έχουν σχέσεις. Στην Έδεσσα είναι καλά, αλλά πίσω από τις πλάτες των ποντίων γίνονται και λέγονται πράγματα, αλλά και μόνο που συνεχίζουν να μας λένε τούρκους και τουρκόσπορους ακόμα, μιλάνε πολλές φορές άσχημα και το έχω ζήσει, φαίνεται ότι δε μας θέλουν καθόλου.» Γ.Α.

«Οι ντόπιοι είναι λίγο δύσκολοι σαν άνθρωποι. Είναι πολύ κλειστοί, δύσκολα θα σου κάνουνε καλό, και καμιά φορά το χαμόγελό τους είναι λίγο υποκριτικό. [...] Δεν μπορώ να εντοπίσω καλά ντόπιων γιατί έχω δυστυχώς άσχημες εικόνες.» Ε. Ζ.

«Οι γηγενείς είναι φιλότιμοι άνθρωποι, είναι τίμιοι άνθρωποι, βέβαια δεν είναι ανοιχτοί, δεν ανοίγονται εύκολα, είναι κλειστοί, και χαμηλών τόνων. Είναι φιλήσυχοι, τίμιοι, επιφυλακτικοί.» Κ.Κ.

«Οι ντόπιοι είναι συνετοί, οικογενειάρχες, φιλικοί» Κ.Κ.

«Οι ντόπιοι εξαρτάται από τους ντόπιους αν πας στα χωριά επάνω Παναγία μου ... στην Έδεσσα εγώ βλέπω τεράστιες διαφορές με τους πόντιους, αλλά δεν είναι όλοι έτσι. Τα απ' έξω άτομα που ξέρουν και τους ντόπιους και τους πόντιους μας λένε κι εμάς φανατικούς, αλλά εγώ βλέπω ότι οι ντόπιοι είναι φανατικοί. Εμένα δε μ' αρέσει αυτό, έχουνε μια πονηριά, μια κακία μέσα τους, αυτό μου βγάζουσε σε σχέση με τους ... [...] . Υπάρχουν και ντόπιοι που είναι πολύ καλά άτομα, είναι άτομα που τυχαίνει να μην έχουν αυτό το φαν μέσα τους.» Μ.Π.

«Οι ντόπιοι πιστεύω είναι ήπιοι έχω γνωρίσει και ντόπιους που είναι νοικοκυραίοι σαν τους πόντιους, είναι λίγο καχύποπτοι.» Π.Κ.

«Οι ντόπιοι δεν είναι ευθείς, πότε δε μιλάνε στα ίσια και είναι τσιγκούνηδες. οι ντόπιοι λένε δεν έχω ενώ έχουν πολλά λεφτά...» Χ.Κ

«Οι παλιότεροι ντόπιοι θεωρώ ότι ήταν αγράμματοι και ανιστόρητοι, αλλά ότι τώρα είμαστε όλοι το ίδιο» Μ.Ν

«Οι ντόπιοι είναι εσωστρεφείς, τσιγκούνηδες και αφιλόξενοι... είναι ότι τους συμφέρει» Κ.Γ.

«Θα τους έλεγα ήσυχους ανθρώπους, εργατικούς, αφιλόξενους, κομπλεξικούς, πονηρούς , δειλούς, τσιγκούνηδες» Φ.Κ.

«Οι πόντιοι είναι καλοί και οι ντόπιοι το ίδιο δεν μπορώ να ξεχωρίσω. Ίδιοι μου φαίνονται.» Μ.Σ.

«Οι ντόπιοι είναι πιο κλειστοί, δηλαδή δεν ανοίγονται εύκολα, αλλά αν ανοιχτούν είναι πολύ έμπιστοι. Είναι πάρα πολύ εργατικοί και πάρα πολύ της οικογένειας.» Π.Κ.

« Νομίζω ότι οι ντόπιοι είναι πολύ έξυπνοι και πολύ πονηροί μιλάνε συνέχεια για τα χωριά τους, έχουν εμμονή με το σπίτι, είναι πιο ευθείς ως άνθρωποι, δεν κρατάνε κακία» Γ.Σ.

«Οι ντόπιοι μένουν στους γνωστούς δρόμους, δεν θέλουν να καινοτομήσουν για κάτι παραπάνω. [...] Οι ντόπιοι είναι καλόκαρδοι μόνο μ' αυτούς που θέλουνε. Νομίζω είναι πιο τοπικιστές οι ντόπιοι και στηρίζουν μόνο τους δικούς τους, [...] Οι ντόπιοι είναι πιο κλειστοί δεν ανοίγονται εύκολα.» Ε.Κ.

Οι ντόπιοι είναι καλοί, οικογενειάρχες, κοιτάζουν στο σπίτι τους τίποτα να μη λείπει.» Γ.Ν

«Κάποιοι είναι πολύ δοτικοί άνθρωποι , αλλά είναι πιο καχύποπτοι δεν είναι τόσο ανοιχτόκαρδοι, δεν μπορούν τόσο εύκολα να αποδεχτούν το διαφορετικό» Δ.Α.

«Ο ντόπιος αν σε πει καλημέρα κοιτάζε ο ήλιος που βρίσκεται, αλλά λένε και άλλα εννοούν, δεν έχει την ευθύτητα που έχει ο πόντιος. [...] Την καλημέρα ο ντόπιος εύκολα δε στη λέει, αν δεν αποσκοπεί κάπου δε στη λέει και δε σε βάζει και στο σπίτι, [...] οι ντόπιοι είναι κλειστοί, δεν μπορείς να τους πάρεις κουβέντα, αν σε πλησιάσει πρέπει να αποσκοπεί κάπου.» Α.Π.

«Οι ντόπιοι θεωρώ ότι είναι ύπουλοι. Αυτό που σκέφτονται δε θα το πούνε κατευθείαν, θα το κρατήσουν μέσα τους και θα κάνουν αυτό που θέλουν με τον τρόπο τους. [...] Είναι πιο εγωιστές» Φ.Μ.

«Οι ντόπιοι είναι πιο κλειστοί άνθρωποι, πιο εσωστρεφείς, δε νομίζω να έχουν πολλά πλεονεκτήματα» Χ.Σ.

«Δεν είναι τόσο του νοικοκυριού από αυτά που άκουγα και από αυτά που βλέπω ακόμα και τώρα που είναι λίγο μεροδούλι μεροφάι [...] οι ντόπιοι και πως θα περάσουμε καλά. Φιλικό είναι ναι» Ο.Χ.

«Οι ντόπιοι είναι λίγο δύσκολοι σαν άνθρωποι. Είναι πολύ κλειστοί, δύσκολα θα σου κάνουνε καλό, και καμιά φορά το χαμόγελό τους είναι λίγο υποκριτικό» Ε.Ζ.

«Οι γηγενείς είναι φιλότιμοι άνθρωποι, είναι τίμιοι άνθρωποι, βέβαια δεν είναι ανοιχτοί, δεν ανοίγονται εύκολα, είναι κλειστοί, και χαμηλών τόνων» Κ. Κα.

«Οι ντόπιοι είναι συνετοί, οικογενειάρχες, φιλικόί» Κ. Κω.

«Οι ντόπιοι εξαρτάται από τους ντόπιους αν πας στα χωριά επάνω Παναγία μου ... [...] εγώ βλέπω ότι οι ντόπιοι είναι φανατικοί. Εμένα δε μ' αρέσει αυτό, έχουνε μια πονηριά, μια κακία μέσα τους, αυτό μου βγάζουνε [...] Υπάρχουν και ντόπιοι που είναι πολύ καλά άτομα, είναι άτομα που τυχαίνει να μην έχουν αυτό το φαν μέσα τους.» Μ.Π.

«Θα τους χαρακτηρίζα αφιλόξενους, κομπλεξικούς, πονηρούς, δειλούς, τσιγκούνηδες, ήσυχους, εργατικούς» Γ.Κ.

Απόψεις μικρασιατών/ ποντίων για τους πόντιους/ μικρασιάτες

«Οι πόντιοι νομίζω ότι είναι ακριβώς σαν τους Μικρασιάτες μου φαίνονται διχασμένες προσωπικότητες. Εντάξει λάθος ίσως είναι δηλαδή κρίνω λόγω της καταγωγής τους ας πούμε λόγω της ποντιακής καταγωγής όλης της γενοκτονίας των Ποντίων καταλαβαίνω ότι είναι πιο ευαίσθητοι και μπορούν να καταλάβουν ότι με το νέο προσφυγικό, είναι πιο συμπονετικοί με τους ανθρώπους που έρχονται και άλλοι είναι πιο σκληροί, από μερικούς έχω εισπράξει μίσος και για

τωρινό προσφυγικό για μερικά πράγματα που έχουν σχέση με το έθνος, με την Ελλάδα. [...] Για τους πόντιους δεν έχω εντοπίσει μειονεκτήματα.» Δ.Δ.

«[...] Θεωρώ τους πόντιους πιο έξυπνους κι ας είμαι Μικρασιάτισσα» Γ.Κ.

«Οι πόντιοι είναι πιο πολύ της παράδοσης, έχουν πιο ωραία φαγητά.» Κ.Σ.

«Οι Μικρασιάτες και οι πόντιοι είναι έτη φωτός μπροστά.» Χ.Ψ

«Οι πόντιοι είναι έξω καρδιά επίμονοι, αυτά που θέλουν να κάνουν θα τα κάνουν, θα σε βάλουν στο σπίτι τους εύκολα είναι αυτό που έλεγαν όσο πιο εύκολα να σε βάλουν στο σπίτι, τόσο δύσκολα θα σε διώξουν. Είναι πεισματάρηδες, εγωιστές, μπορούν να βρίσουν τον άλλον, έχουν σκαμπανεβάσματα, γυρίζει το κεφάλι τους, δύσκολα πείθεται ο πόντιος.» Ι.Α.

«Δεν διαφοροποιώ τους πόντιους από αυτούς τους χαρακτηρισμούς, αλλά θα έλεγα ότι ίσως οι πόντιοι είναι πιο παραδοσιακοί και πιο δεμένοι μεταξύ τους, όχι ότι οι Μικρασιάτες δεν είναι, αλλά δείχνουν να είναι πιο αδελφοποιημένοι.» Δ.Γ.

«Οι πόντιοι επειδή είναι συνήθως ορεσίβιοι άνθρωποι είναι λίγο πιο «πολεμοχαρείς». Έτσι μάθαν είναι στο DNA τους από τις συνθήκες ζωής τους. Οι συνθήκες ζωής τους ήταν πολύ πιο δύσκολες από τους μικρασιάτες. [...] Είναι πιο δεμένοι μεταξύ τους. Είναι φιλήσυχοι άνθρωποι, δεν δέχονται εύκολα» Γ.Γ.

«Μορφολογικά είναι διαφορετικοί, πιο σκούρα χρώματα, έχουμε διαφορές. Νομίζω ότι το προοδευτικό μυαλό που είχαν και οι πόντιοι και οι καππαδόκες που σαν χαρακτήρες ήταν διαφορετικοί ήταν άνθρωποι που μέσα τους είχαν την οργάνωση, και η οργάνωση αυτή βοήθησε κυριολεκτικά την Ελλάδα να ορθοποδήσει και η αλήθεια είναι ότι διαχρονικά ράτσες όπως οι πόντιοι είναι άνθρωποι που τα ιδανικά της πατρίδας τα έχουν πάρα πολύ ψηλά κάτι που δεν συμβαίνει σε όλους οι πόντιοι όμως ακόμα το κρατάνε,». Ε.Κ.

«Μικρασιάτες πόντιοι το ίδιο είναι.» Σ.Χ.

«Καθ' ότι είμαι νύφη πόντια και άρα έχω ίδια άποψη επί του θέματος και αυτοί έχουν αντίστοιχα χαρακτηριστικά, αυτοί ακόμη πιο πολύ τηρούν τους οικογενειακούς δεσμούς, χαρακτηριστικά λέγεται ότι είναι «συγγενόπιστοι» μια έκφραση που εμείς οι Μικρασιάτες δεν τη χρησιμοποιούμε. Τηρούν κι αυτοί πολύ τις παραδόσεις, σε μεγαλύτερο βαθμό από μας τους Μικρασιάτες.» Μ.Μ.

«Οι πόντιοι είναι επίσης ιδιαίτερα εργατικοί, νομίζω επειδή οι πόντιοι γνώρισαν πιο έντονα τη γενοκτονία, τις σφαγές απ' ότi οι Μικρασιάτες αυτό τους έκανε πιο σκληρούς στη θέση τους ως προς την φυλετική τους προέλευση, σίγουρα όμως και αυτοί κλήθηκαν να ξεκινήσουν από το μηδέν, επομένως ήταν εργατικοί, αλλά και πιο απόλυτοι στις απόψεις τους, που είναι και το μειονέκτημά τους, όμως παρέμειναν φλογεροί Έλληνες, φλογεροί πατριώτες και άνθρωποι που είχαν όρεξη στον τόπο που ήρθαν να στεριώσουν, να φτιάξουν οικογένειες και να στηρίζουν την περιοχή.» Δ.Τ.

«Θέλουν και οι πόντιοι να ενταχθούν, αλλά κρατάνε περισσότερο κάποια στοιχεία τα οποία θα μπορούσαν να είχαν εξελιχθεί λίγο λίγο κατά κάποιον τρόπο το πιστεύω των κατά κάποιον τρόπο έλεγα ότι είναι λίγο «κατακέφαλοι. [...] Ας πάρουμε τους πόντιους νομίζω ότι οι πόντιοι έχουν ένα δέσιμο μεταξύ τους και μία στήριξη ένας στον άλλον, αλλά να πω και το άλλο ότι όταν αγαπιούνται, αγαπιούνται και όταν μισιούνται, μισιούνται. Είναι πολύ ακραίες οι εκδηλώσεις τους οι συμπεριφορές τους, αυτό είναι και θετικό και αρνητικό δεν ξέρω πώς θα το χαρακτηρίσω, πραγματικά έτσι έχοντας ως παιδί παραδείγματα από το χωριό που μεγάλωσα έτσι όταν ήταν όλοι μαζί είναι πραγματικά μια γροθιά, αλλά και όταν ένας δεν ήθελε τον άλλο θα τον «τρώγαν» πραγματικά θα τον τρώγαν.» Κ.Τ.

«Στο χωριό δεν είχαμε Μικρασιάτες, τους γνώρισα μεγάλος. Είναι καλοί άνθρωποι και πολύ φιλόξενοι, έχουν λίγο περισσότερο πείσμα.» Β.Χ.

«Οι Μικρασιάτες είναι δυναμικοί, νομίζω πιο ήπιοι από μας έχουμε κοινά βιώματα.» Π.Κ.

«Οι Μικρασιάτες λειτουργούν κάπως ... δεν είναι ευθείς, αλλά είναι ανοιχτοί και δεκτικοί με ανθρώπους άλλης ράτσας, επίσης έχουν μια πιο ιδιαίτερη σχέση με το χρήμα, χρησιμοποιούν με διπλωματία το χρήμα. [...] Συμπερασματικά νομίζω ότι τα χρήματα που έχουν οι Μικρασιάτες κάνουν σοφή διαχείριση των οικονομικών.» Χ.Κ.

3) Διαχωρισμός προσφυγικών ομάδων

Σύμφωνα με τα προηγούμενα, παρατηρήθηκε ότι τόσο οι γηγενείς όσο και οι πρόσφυγες δεν διαχωρίζουν τους πρόσφυγες σε δύο ομάδες, δηλαδή σε μικρασιάτες και πόντιους. Οι μεν γηγενείς γιατί – όπως προκύπτει από το παρακάτω διάγραμμα δεν αναγνωρίζουν τους μικρασιάτες ως ομάδα, καθώς είτε τους αγνοούν πλήρως, θεωρώντας πως δεν υπάρχουν καθόλου μικρασιάτες στην πόλη, είτε τους θεωρούν όλους πόντιους. Οι δε πρόσφυγες συνήθως θεωρούν ότι μικρασιάτες και πόντιοι είναι όμοιες ομάδες.

Στην ερώτηση λοιπόν αν από διακρίνουν τις δύο προσφυγικές ομάδες αποδίδοντάς τους διαφορετικά χαρακτηριστικά απάντησαν 88 πληροφορητές, ενώ το συγκεκριμένο ζήτημα σε δύο πληροφορητές, από ένας για κάθε προσφυγική ομάδα έμεινε αδιερεύνητο.

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * διαχωρισμός_π_μ	88	97,8%	2	2,2%	90	100,0%

καταγωγή * διαχωρισμός_π_μ Crosstabulation

			Διαχωρισμός_π_μ			Total
			ναι	όχι	όχι, γιατί αγνοούνται σαν ομάδα	
καταγωγή	γηγενείς	Count	11	2	17	30
		% within καταγωγή	36,7%	6,7%	56,7%	100,0%
	μικρασιάτες	Count	11	18	0	29
		% within καταγωγή	37,9%	62,1%	0,0%	100,0%
	πόντιοι	Count	7	20	2	29
		% within καταγωγή	24,1%	69,0%	6,9%	100,0%
Total		Count	29	40	19	88
		% within καταγωγή	33,0%	45,5%	21,6%	100,0%

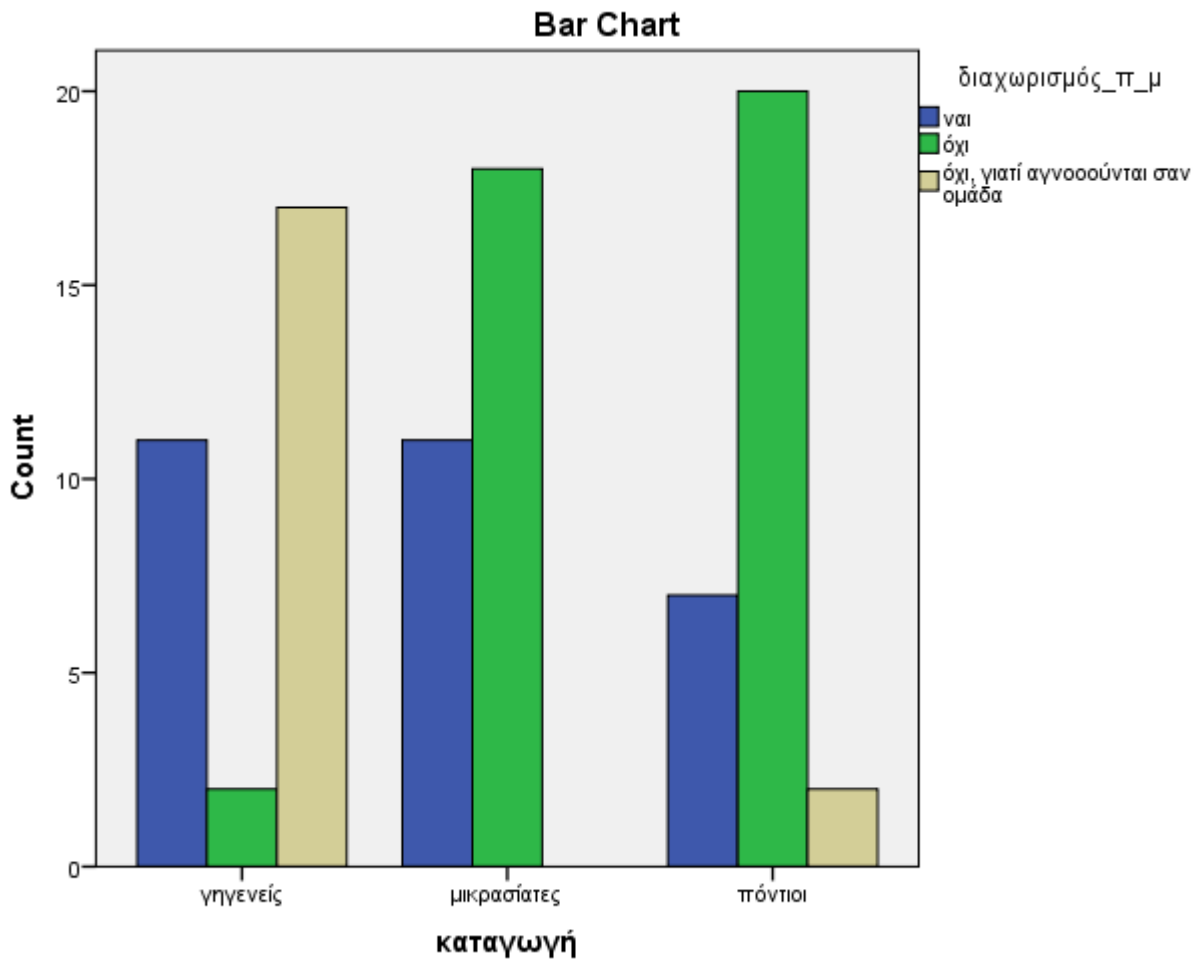
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	42,501 ^a	4	,000	,000 ^b	,000	,000			
Likelihood Ratio	49,538	4	,000	,000 ^b	,000	,000			
Fisher's Exact Test	44,647			,000 ^b	,000	,000			
Linear-by-Linear Association	3,887 ^c	1	,049	,051 ^b	,045	,056	,029^b	,024	,033
N of Valid Cases	88								

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,26.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 79654295.

c. The standardized statistic is -1,972.

Πιο αναλυτικά, λοιπόν διαπιστώνουμε ότι από τους 30 γηγενείς που ρωτήθηκαν οι 11, δηλαδή το 36,7% θεωρούσε ότι πόντιοι και μικρασιάτες είναι δυο διαφορετικές ομάδες με διακριτά χαρακτηριστικά. Πρέπει να επισημανθεί, ωστόσο ότι με εξαίρεση τους δυο από αυτούς, οι υπόλοιποι είτε οι ίδιοι ήταν μέλος οικογένειας μικτού γάμου μεταξύ γηγενή και μικρασιάτη, είτε είχαν κάποιον μικρασιάτη στο άμεσο περιβάλλον τους. Οι 2, δηλαδή 6,7% θεωρούσε τους πρόσφυγες ενιαίο σύνολο. Ενώ οι 17 από τους γηγενείς, δηλαδή το 56,7% θεωρούν ότι όλοι οι πρόσφυγες είναι πόντιοι και δεν ξεχωρίζουν σαν ομάδα τους μικρασιάτες.

Από τους μικρασιάτες οι 11, δηλαδή το 37,9% θεωρεί ότι μικρασιάτες και πόντιοι αν και μοιάζουν πολύ σαν νοοτροπία δεν είναι ίδια ομάδα. Ενώ οι 18, δηλαδή το 62,1% θεωρούν ότι πρόκειται για ενιαία ομάδα.

Από το σύνολο των πόντιων που απάντησαν οι 7, δηλαδή το 24,1%, θεωρούν ότι οι δύο ομάδες μοιάζουν αρκετά, όμως δεν αποτελούν ενιαίο σύνολο, ενώ οι 20, δηλαδή το 69,0% δεν μπορούν να εντοπίσουν καμιά διαφορά. Τέλος οι δύο από τους πόντιους, δηλαδή το 6,9% δεν γνωρίζουν κανέναν μικρασιάτη και άρα δεν τοποθετούνται.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ καταγωγής και διαχωρισμού των προσφυγικών ομάδων ($\chi^2 = 42,501$, $df = 4$, $p = ,029 < ,05$)

«Έχουμε Μικρασιάτες στην Έδεσσα;» Σ.Μ.

«Βασικά νομίζω Μικρασιάτες δεν έχουμε στην Έδεσσα, νομίζω σε άλλα μέρη ζουν» Α.Μ.

«Οι Μικρασιάτες και οι πόντιοι είναι ίδιοι έχουν κοινές ρίζες.» Χ.Ψ.

«Δεν διαφοροποιώ τους πόντιους από αυτούς τους χαρακτηρισμούς» Δ.Γ.

«Η έννοια της Μικράς Ασίας είναι γεωγραφικά ένα πολύ μεγάλο μέρος που περιλαμβάνει και τον πόντο και το λέω γιατί υπάρχουν πολύ μεγάλες διαφορές αλλά και όλοι οι Μικρασιάτες μοιάζουν μεταξύ τους.» Ε.Κ.

«Τηρούν κι αυτοί πολύ τις παραδόσεις, σε μεγαλύτερο βαθμό από μας τους Μικρασιάτες...» Μ.Μ.

«Τον διαχωρισμό πόντιοι, Μικρασιάτες εγώ δεν τον κατάλαβα, δεν το ένιωσα ότι υπήρξε μες στο σπίτι μου, δεν ένιωσα οι γονείς μου ή οι παππούδες μου να νιώθουν αυτή τη διαφορά ή να ακολουθούν μια τέτοια διαφοροποίηση» Δ.Τ.

«Οι δύο πόντιοι και Μικρασιάτες αν και είναι και οι δυο πρόσφυγες ξεχωρίζουν [...] Οι πόντιοι είναι πιο συμπαγείς ομάδα είναι και αυτοί έχουν ένα κλειστό κύκλο είναι ανοιχτοί οι άνθρωποι είναι πρόσχαροι, αλλά είναι και ταυτόχρονα κλειστοί στην πατρίδα τους βλέπεις ότι περιστρέφονται γύρω από τον Πόντο τα πάντα περιστρέφονται γύρω από τον Πόντο.» Χ.Κ.

«Ο πόντιος και ο Μικρασιάτης, βέβαια δεν καταλαβαίνω τη διαφορά την διάφορά ο πόντος και η μικρά Ασία δεν είναι κάτι ξεχωριστό, ο πόντος είναι αναπόσπαστο κομμάτι της μικράς Ασίας.» Α.Δ.

«Δεν ξέρω πολλούς Μικρασιάτες, αλλά και αυτούς τους κατατάσσω μαζί με τους πόντιους» Γ.Α.

«Οι Μικρασιάτες είναι δυναμικοί, νομίζω πιο ήπιοι από μας έχουμε κοινά βιώματα.» Π.Κ.

4) Αντιλήψεις για τη φιλοξενία, την ηθική, την εντιμότητα και τη διαχείριση των οικονομικών

A) Φιλοξενία

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * φιλόξενοι	89	98,9%	1	1,1%	90	100,0%

καταγωγή * φιλόξενοι Crosstabulation

		φιλόξενοι					Total	
		γηγενείς	πρόσφυγες	πόντιοι	μικρασιάτες	απροσδιόριστο		κανένας
καταγωγή γηγενείς	Count	9	2	1	1	15	2	30
	% within καταγωγή	30,0%	6,7%	3,3%	3,3%	50,0%	6,7%	100,0%
Μικρασιάτες	Count	0	19	1	1	9	0	30
	% within καταγωγή	0,0%	63,3%	3,3%	3,3%	30,0%	0,0%	100,0%
πόντιοι	Count	2	12	7	1	7	0	29
	% within καταγωγή	6,9%	41,4%	24,1%	3,4%	24,1%	0,0%	100,0%
Total	Count	11	33	9	3	31	2	89
	% within καταγωγή	12,4%	37,1%	10,1%	3,4%	34,8%	2,2%	100,0%

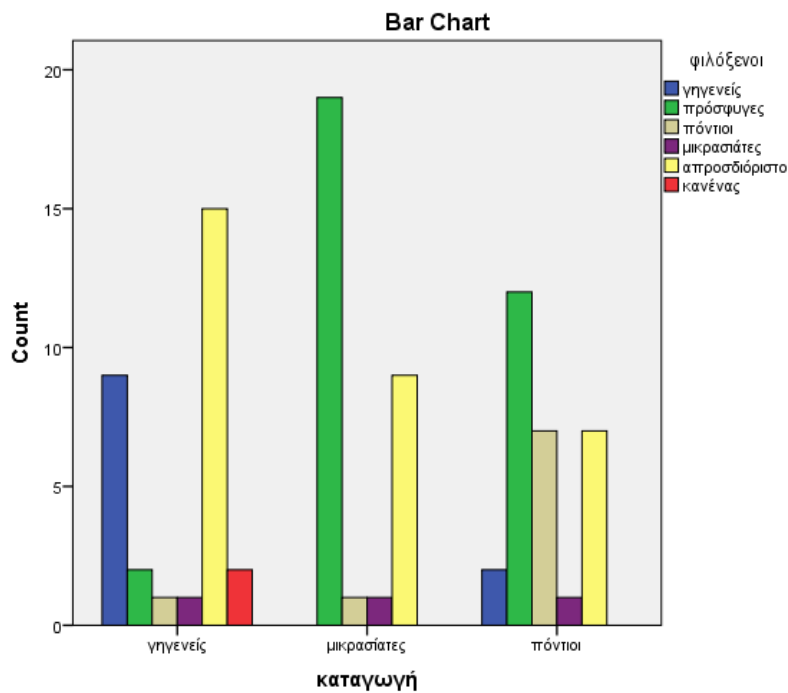
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1-sided)			
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	40,603 ^a	10	,000	,000 ^b	,000	,000			
Likelihood Ratio	44,857	10	,000	,000 ^b	,000	,000			
Fisher's Exact Test	38,652			,000 ^b	,000	,000			
Linear-by-Linear Association	2,162 ^c	1	,141	,154 ^b	,145	,163	,080 ^b	,073	,087
N of Valid Cases	89								

a. 12 cells (66,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,65.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 957002199.

c. The standardized statistic is -1,470.

Σχετικά με το ποια ομάδα θεωρείται πιο φιλόξενη απάντησαν οι 89 πληροφορητές.

Από τους γηγενείς που ρωτήθηκαν ποιους θεωρούν πιο φιλόξενους οι 9, δηλαδή το 30% θεωρούν ότι οι γηγενείς είναι πιο φιλόξενοι, από την κάθε ομάδα προσφύγων. Οι δύο, δηλαδή το 6,7% θεωρούν ότι οι πρόσφυγες γενικά είναι πιο φιλόξενοι. Από ένας, δηλαδή από 3,3% θεωρούν ότι πιο φιλόξενοι είναι οι πόντιοι και οι Μικρασιάτες αντίστοιχα. Οι 15 δηλαδή το 50% θεωρούν ότι φιλόξενοι είναι όλοι. Τέλος οι δυο, δηλαδή το 6,7% θεωρούν ότι κανείς δεν είναι φιλόξενος.

Από τους Μικρασιάτες οι 19, δηλαδή το 63,3%, θεωρούν ότι οι πρόσφυγες ως σύνολο είναι πιο φιλόξενοι. Από ένας, δηλαδή από 3,3% θεωρούν ότι πιο φιλόξενοι είναι οι πόντιοι και οι Μικρασιάτες αντίστοιχα. Ενώ οι 9, δηλαδή το 30% θεωρούν ότι όλοι είναι το ίδιο φιλόξενοι.

Από τους πόντιους οι 2, το 6,9% θεωρούν πιο φιλόξενους τους γηγενείς. Οι 12, δηλαδή το 41,4 % θεωρούν ότι οι πρόσφυγες είναι πιο φιλόξενοι. Από 7, δηλαδή από 24,1% δηλώνουν ότι θεωρούν τους πόντιους και όλους τους εδεσσαίους αντίστοιχα φιλόξενους, ενώ ένας, δηλαδή το 3,4% θεωρεί τους Μικρασιάτες την πιο φιλόξενη ομάδα στην πόλη.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ καταγωγής και πιο φιλόξενης ομάδας ($\chi^2 = 40,603$, $df = 10$, $p = ,080 > ,05$)

«Με την καταγωγή δεν έχουν σχέση αυτά» Μ.Ζ.

«Οι πόντιοι και οι Μικρασιάτες είναι πάρα πολλοί φιλόξενοι, οι ντόπιοι είναι κι αυτοί φιλόξενοι, αλλά μόνο με όποιον θέλουν. Δεν σε βάζουν εύκολα στο σπίτι τους.» Δ.Σ.

«Αν και οι πρόσφυγες – εν προκειμένω οι πόντιοι είναι πολύ φιλόξενοι, δεν μπορώ να πω και οι ντόπιοι φιλόξενοι είναι.» Σ.Ν.

«Φιλόξενοι οι πόντιοι είναι πιο φιλόξενοι. Αλλά κι εμείς.» Γ.Τ.

«Οι Μικρασιάτες ... είναι πιο φιλικοί πιο φιλόξενοι από τους ντόπιους.» Ι.Ζ.

«Νομίζω ότι και οι ντόπιοι και οι πόντιοι είμαστε το ίδιο φιλόξενοι.» Κ.Π.

«Φιλόξενοι νομίζω κι εμείς είμαστε, αλλά οι πόντιοι πιο πολύ» Μ.Β.

«Ούτε οι μεν ούτε οι δε θεωρώ ότι είναι ιδιαίτερα φιλόξενοι, οι μεν γιατί κλειστοί ως άνθρωποι, οι δε γιατί είναι κλειστοί στο δικό τους περιβάλλον και πολλοί ανοιχτοί στο δικό τους περιβάλλον, αλλά πολύ κλειστοί για τους υπόλοιπους» Α.Π.

«Νομίζω ότι οι ντόπιοι είναι πιο φιλόξενοι.» Κ.Μ.

«Νομίζω ότι πόντιοι και ντόπιοι είναι εξίσου φιλόξενοι» Π.Τ.

«Δεν θα έλεγα ότι κάποια ομάδα είναι ιδιαίτερα φιλόξενη, εξάλλου το γενικώς αποδεκτό είναι ότι οι κρητικοί είναι φιλόξενοι στην Ελλάδα, δε νομίζω ότι κάτι ιδιαίτερο λέγεται για πόντιους ντόπιους ή Μικρασιάτες» Α.Μ.

«Νομίζω ότι είναι όλες οι ομάδες το ίδιο φιλόξενες, έχει πιο πολύ σχέση με την προσωπικότητα.» Δ.Δ.

«Φιλόξενοι οι Μικρασιάτες και οι πόντιοι είναι πάρα πολλοί οι ντόπιοι δεν ξέρω αν είναι τόσο φιλόξενοι, οι πρόσφυγες το είχαν από κει και το έφεραν κι εδώ.» Γ.Κ.

«Οι πρόσφυγες είναι πιο φιλόξενοι, με την έννοια ότι ο ντόπιος θέλει πρώτα να σε γνωρίσει αρκετά για να μπορέσει να ανοιχτεί αυτή είναι η άποψή μου και να σε φιλοξενήσει και να σου δείξει όλη του την αγάπη, ο πρόσφυγας είναι πιο γρήγορα φιλόξενος και έχει παίζει ρόλο στο που μεγάλωσε ο καθένας» Δ.Γ.

«Οι πρόσφυγες ίσως αναγκάστηκαν να είναι πιο φιλόξενοι γιατί ήταν κυνηγημένοι, ξεριζωμένοι, γι' αυτό τον λόγο και όχι γιατί από τη φύση τους είναι φιλόξενοι.» Γ.Γ.

«Εγώ η αλήθεια είναι ότι αυτό το είναι φιλόξενη η μια ράτσα δεν τα πολυπιστεύω να πω την αλήθεια, θεωρώ ότι είναι ζήτημα ανθρώπου, εξίσου φιλόξενος ή αφιλόξενος μπορεί να είναι οποιοσδήποτε είτε πόντιος ή ντόπιος ή Μικρασιάτης. Δε νομίζω ότι η συμπεριφορά προς τη φιλοξενία είναι ζήτημα φυλετικής καταγωγής. Βέβαια από φίλους μου που ήρθαν και εργάστηκαν από άλλα μέρη της Ελλάδας ακούω ότι οι εδεσσαίοι είναι κλειστοί, μια κλειστή κοινωνία που δε

σε βάζουν εύκολα στο σπίτι τους. Δεν το βίωσα και δεν το πολυπιστεύω, μολονότι έχω τέτοια ακούσματα. Το είμαι φιλόξενος είναι ζήτημα οικογένειας και προσωπικής συμπεριφοράς κι όχι ράτσας.» Δ.Τ.

«Οι γηγενείς είναι [...] όχι ιδιαίτερα φιλόξενοι. [...] Οι πρόσφυγες είναι φιλόξενοι»

«Πιστεύω ότι και οι δυο ομάδες είναι φιλόξενες.» Β.Κ.

«Φιλόξενοι ήταν και οι δύο.» Α.Χ.

«Δεν θεωρώ ότι κάποια ομάδα είναι πιο φιλόξενη από τους άλλους τώρα στη συγκεκριμένη περίπτωση που ήρθαν οι πρόσφυγες μπορεί να μην ήταν αλλά γενικά δεν μπορώ να πω για τη φιλοξενία, είναι το ίδιο φιλόξενοι.» Β.Ι.

«Περιποιούμαστε πάρα πολύ όποιον έρχεται σπίτι μας, θέλουμε τα σπίτια μας να είναι γεμάτα». Σ.Χ.

«Ο πρόσφυγας είναι πιο φιλόξενος - καμία σχέση με τον ντόπιο.» Χ. Κ.

«Οι πρόσφυγες είναι πολύ πιο φιλόξενοι, βασικά οι άλλοι δεν είναι φιλόξενοι.» Ξ.Π.

«Οι ντόπιοι πιο φιλόξενοι» Γ.Σ.

«Οι πόντιοι είναι πιο φιλόξενοι αυτό το ξέρει όλος ο κόσμος» Β.Χ.

«Πιο φιλόξενους βρίσκω τους Μικρασιάτες» Ε.Κ.

«Όσο για τη φιλοξενία δεν νομίζω να φτάνουν τους πόντιους, που θα πας για καφέ και ο άλλος θα σε ταΐσει και μεσημεριανό για να φύγεις.» Ο.Χ.

«Εγώ από την προσωπική μου εμπειρία θεωρώ ότι οι πόντιοι είναι πολύ φιλόξενοι γιατί μεγάλωσα με μια γιαγιά που δεν είχε στον ήλιο μοίρα και η φιλοξενία ήταν το Α και το Ω στη ζωή της σε βαθμό έδινε απ' το υστέρημά της αρκεί να φιλοξενήσει το σπίτι ήταν ανοιχτό, πιστεύω και οι μικρασιάτες είναι το ίδιο και κάποιοι από τους ντόπιους μπορώ να πω ότι είναι φιλόξενοι.» Π.Κ.

«Σαφώς οι πόντιοι πιο φιλόξενοι». Θ.Π.

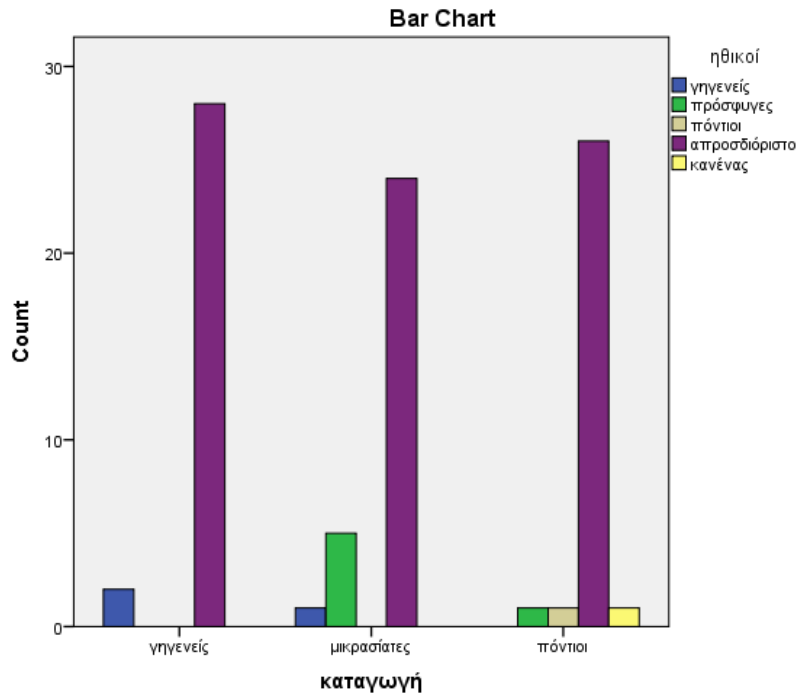
Β) Ηθική

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * ηθικοί	89	98,9%	1	1,1%	90	100,0%

καταγωγή * ηθικοί Crosstabulation

			ηθικοί					Total
			γηγενείς	πρόσφυγες	πόντιοι	απροσδιόριστο	κανένας	
καταγωγή	γηγενείς	Count	2	0	0	28	0	30
		% within καταγωγή	6,7%	0,0%	0,0%	93,3%	0,0%	100,0%
Μικρασιάτες	Count	1	5	0	24	0	30	
	% within καταγωγή	3,3%	16,7%	0,0%	80,0%	0,0%	100,0%	
πόντιοι	Count	0	1	1	26	1	29	
	% within καταγωγή	0,0%	3,4%	3,4%	89,7%	3,4%	100,0%	
Total	Count	3	6	1	78	1	89	
	% within καταγωγή	3,4%	6,7%	1,1%	87,6%	1,1%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	13,279 ^a	8	,103	,048 ^b	,042	,054			
Likelihood Ratio	15,229	8	,055	,048 ^b	,042	,053			
Fisher's Exact Test	11,372			,044 ^b	,039	,049			
Linear-by-Linear Association	,207 ^c	1	,649	,677 ^b	,665	,689	,353 ^b	,341	,365
N of Valid Cases	89								

a. 12 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,33.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 92208573.

c. The standardized statistic is ,455.

Σχετικά με το ποια ομάδα θεωρείται πιο ηθική απάντησαν οι 89 από τους πληροφορητές. Από τους γηγενείς οι 2, δηλαδή το 6,7% θεωρούν ότι οι γηγενείς είναι πιο

ηθικοί, ενώ οι υπόλοιποι 28, δηλαδή το 93,3% θεωρούν ότι η ηθική εξαρτάται από το χαρακτήρα κι όχι από την καταγωγή.

Από τους μικρασιάτες ο ένας, δηλαδή το 3,3% θεωρεί ότι οι γηγενείς είναι πιο ηθικοί. Οι 5, δηλαδή το 16,7% θεωρούν ότι οι πρόσφυγες είναι ηθικότεροι, ενώ οι 24, δηλαδή το 80% θεωρούν ότι η ηθική είναι θέμα χαρακτήρα.

Από τους πόντιους οι 26, δηλαδή το 89,7% θεωρεί η ηθική σχετίζεται με τον χαρακτήρα, ενώ από ένας, δηλαδή από 3,4% θεωρούν ότι πιο ηθικοί είναι οι πρόσφυγες, οι πόντιοι και κανένας αντίστοιχα.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ καταγωγής και ηθικής ($\chi^2 = 13,279$, $df= 8$, $p = ,353 >,05$)

«Δεν ξέρω αν κάποιος είναι πιο ηθικός ή πιο ανήθικος νομίζω όμως ότι απ' ότι έχω πει οι πόντιοι είναι πιο ηθικοί.» Σ.Ν.

«Στο ηθικό κομμάτι δεν ξεχωρίζουν θα έλεγα, ίσως λίγο οι ντόπιοι.» Κ.Μ.

«Θεωρώ τους μικρασιάτες πιο φιλελεύθερους, όχι ότι ήταν πρόστυχοι ή πιο ανήθικοι απλά ήταν πιο ξεκάθαροι άνθρωποι και θεωρούσαν κάποια πράγματα φυσιολογικά που οι ντόπιοι τα θεωρούσαν πιο ανήθικα.» Δ.Δ.

«Αν και είμαι τρίτη γενιά οι μικρασιάτες ήταν πιο ανοιχτοί απ' όλους, αλλά αυτό δε σημαίνει πως δεν ήταν ηθικοί.» Γ.Κ.

«Δεν νομίζω ότι [...] η ηθική δεν σχετίζεται με τη φυλή διακρίνει μια ηθικότητα τους ντόπιους ίσως επειδή δεν είναι του γλεντιού.» Ι.Α.

«Η κατηγορία προς την ηθική των γυναικών είναι αβάσιμη, επειδή μεγάλωσα στον Α' προσφυγικό συνοικισμό δεν είχε ακουστεί για καμία κάτι σε σχέση με την ηθική. Τώρα ηθικοί και ανήθικοι άνθρωποι παντού υπάρχουν, απλά έστελνε στη δουλειά ο πρόσφυγας την κόρη του πολύ πιο εύκολα, απ' ότι την έστελνε ο ντόπιος, ο ντόπιος δεν θα την έστελνε στη δουλειά, καθώς είχε τη νοοτροπία «εγώ έχω περιουσία, εγώ μπορώ να ταΐσω την κόρη μου, να την προικίσω», ενώ ο πρόσφυγας δεν είχε τίποτα, ως επί το πλείστον ήταν φτωχός, τουλάχιστον εδώ στην

Έδεσσα, δεν ξέρω ποιοι ήταν οι πλούσιοι πρόσφυγες – γιατί υπήρχαν και εργοστασιάρχες κτλ οι ντόπιες που δούλευαν στα εργοστάσια ήταν μετρημένες, δούλευε 4000 κυρίως γυναίκες, ο πρόσφυγας έστελνε το κορίτσι του που δεν πήγαινε να σπουδάσει να δουλέψει, ένα κορίτσι που από μικρό βγάζει μεροκάματο είναι σαφές ότι ξανοίγεται πιο εύκολα, ερωτεύεται πιο εύκολα, βγαίνει απ' το σπίτι του πιο εύκολα είναι πολύ πιο εύκολο να πεις «παρδαλή» μια που βλέπεις έξω από την άλλη που είναι σπίτι της και δεν βγαίνει. Μ' αυτή τη λογική είχαν πάτημα να λένε ότι οι γυναίκες πρόσφυγες ήταν «παρδαλές».» Γ.Γ.

«Ανήθικοι οι πρόσφυγες σε καμιά περίπτωση ίσα ίσα, οι πρόσφυγες προέρχονται από την περιοχή που έχουν παραγάγει το δεύτερο κύμα των αγίων, οι ίδιοι οι χοροί τους που είναι αργοί και δε θέλουν να έρθουν σε έκσταση και είναι σεμνοί οι χοροί ίσα ίσα μια ηθικότητα προσδίδουν παρά ανηθικότητα γενικά έχουν έναν πολιτισμό που δεν έχει να κάνει με την ανηθικότητα, σε όλες τις ομάδες υπάρχουν ηθικοί και ανήθικοι, αλλά κυρίως οι πρόσφυγες προέρχονται από μια περιοχή που κυρίαρχη κουλτούρα ήταν η ορθοδοξία.» Μ.Χ.

«Ούτε τότε ίσχυε το περί ανηθικότητας αλλά οι πρόσφυγες είχαν άλλα στάνταρ ζωή σε σχέση με τους γηγενείς, ειδικά οι άνθρωποι των παραλίων που σχετίζονταν με την Ευρώπη και ήταν του πνεύματος και των γραμμάτων και αυτό φαινόταν πιο ανήθικοί αλλά στην ουσία ήταν πιο ανοιχτόμυαλοι, καθώς η επαφή με τη θάλασσα κάνει τους ανθρώπους πιο ανοιχτούς, ίσως πιο κλειστοί να ήταν και άνθρωποι που ήρθαν από την Καππαδοκία και αυτοί που ζούσαν στα 2000 υψόμετρο και ήταν από αγροτικές κτηνοτροφικές περιοχές, τέτοιες ήταν οι δραστηριότητές τους και δεν είχαν δει τίποτα παραπάνω και την ανταλλαγή όταν φτάνανε στα παράλια βλέπαν για πρώτη φορά θάλασσα» Α.Μ.

«Ενώ η ηθική εξαρτάται από τον άνθρωπο.» Β.Κ.

«Με την ηθική δεν μπορεί να γίνει σύγκριση, όμως λογικά τους βλέπανε με άλλο μάτι, πιθανόν να ήταν ακόμη και πιο κοσμοπολίτικους και να βλέπαν παραπάνω πράγματα, και να είχαν κάνει παραπάνω πράγματα να τους θεωρούσαν οι ντόπιοι ανήθικους, αλλά θεωρώ ότι κάτι τέτοιο ίσχυε μόνο στη θεωρία των ντόπιων και δεν ίσχυε.» Β.Ι.

«Επειδή οι δικοί μας παρ' όλα όσα πέρασαν δε χάνανε το κέφι τους και γι' αυτό κι οι ντόπιοι έλεγαν «ματζήρες» είναι δεν είναι καλές, μα έλεγαν ανήθικες, επειδή ήταν μοντέρνες και κοκέτες, ντυμένες, καθαρές,» Σ.Χ.

«Και πιο ηθικό. Η ηθική είναι λίγο σύνθετη και περισσότερο έχει να κάνει με το πως την αντιλαμβάνεται ο καθένας αλλά θεωρώ ότι πιο ηθικούς ότι είναι πρόσφυγες, χωρίς να μηδενίσω έτσι; γιατί υπάρχουν πολλά ηθικά στοιχεία με μικρό ποσοστό αλλά υπάρχουν αρκετά.» Χ.Κ.

«Ζηλεύαν πάρα πολύ οι γυναίκες τις προσφυγοπούλες. Και τις κατηγορούσαν ότι είναι πόρνες σταμάτησε - το έλεγε η γειτόνισσα με την πεθερά μου, που είναι και οι δυο βλάχες- έλεγαν βλέπαμε τις προσφυγοπούλες με τα (ένα ύφασμα – δε θυμάμαι πως το λένε) στους γάμους και στα πανηγύρια με τα βραχιόλια και λέγαμε «πω - πω τι παλιογυναίκες», αλλά μετά που λίγο τακτοποιηθήκανε οικονομικά και ντύνονταν κι αυτές ανάλογα τότε σταμάτησαν να το λένε.» Ξ.Π.

«Σε ζητήματα ηθικής πιστεύω πως δεν έχει να κάνει με τη "ράτσα" αλλά με το τι αρχές έχει πάρει ο καθένας μας από το σπίτι του. Γενικά στην Ελλάδα σε ζητήματα ηθικής είμαστε προσεκτικοί. Παλαιότερα ήταν ακόμα πιο έντονο αυτό. Με τα χρόνια και τη πολυπολιτισμικότητα έχει χαθεί ως ένα σημείο η ηθική σε πολλά θέματα.» Ν.Γ.

«Οι πόντιοι είναι πιο ηθικοί » Π.Μ.

Γ) Εντιμότητα

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * έντιμοι	89	98,9%	1	1,1%	90	100,0%

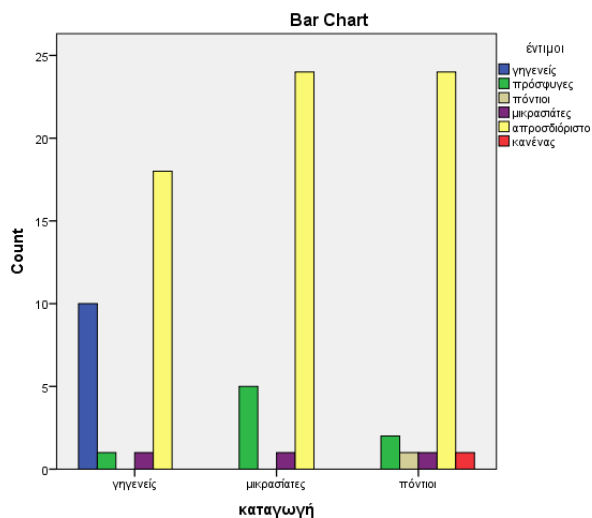
καταγωγή * έντιμοι Crosstabulation

		έντιμοι						Total
		γηγενείς	πρόσφυγες	πόντιοι	μικρασιάτες	αππροσδιόρι στο	κανένας	
καταγωγή γηγενείς	Count	10	1	0	1	18	0	30
	% within καταγωγή	33,3%	3,3%	0,0%	3,3%	60,0%	0,0%	100,0%
Μικρασιάτες	Count	0	5	0	1	24	0	30
	% within καταγωγή	0,0%	16,7%	0,0%	3,3%	80,0%	0,0%	100,0%
πόντιοι	Count	0	2	1	1	24	1	29
	% within καταγωγή	0,0%	6,9%	3,4%	3,4%	82,8%	3,4%	100,0%
Total	Count	10	8	1	3	66	1	89
	% within καταγωγή	11,2%	9,0%	1,1%	3,4%	74,2%	1,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	28,220 ^a	10	,002	,000 ^b	,000	,001			
Likelihood Ratio	30,647	10	,001	,000 ^b	,000	,001			
Fisher's Exact Test	24,932			,000 ^b	,000	,000			
Linear-by-Linear Association	9,850 ^c	1	,002	,002 ^b	,001	,002	,001 ^b	,000	,001
N of Valid Cases	89								

- a. 15 cells (83,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,33.
- b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1993510611.
- c. The standardized statistic is 3,138.

Όπως και στις απόψεις περί φιλοξενίας και ηθικής, έτσι και στην εντιμότητα πήραν θέση οι 89 πληροφορητές.

Από τους γηγενείς οι 10, δηλαδή το 33,3% θεωρούν ότι οι γηγενείς είναι πιο έντιμοι, ενώ από ένας, δηλαδή από 3,3% αποδίδουν στους πρόσφυγες γενικά και στους μικρασιάτες πιο συγκεκριμένα το στοιχείο της εντιμότητας. Οι 18, δηλαδή το 60% αποδίδουν το στοιχείο της εντιμότητας στην προσωπικότητα του κάθε ανθρώπου.

Από τους μικρασιάτες οι 5, δηλαδή το 16,7% θεωρεί ότι οι γηγενείς πρόσφυγες σαν σύνολο είναι πιο έντιμοι. Ο ένας, δηλαδή το 3,3% θεωρεί οι μικρασιάτες είναι εντιμότεροι, ενώ οι 24, δηλαδή το 80% θεωρούν ότι η εντιμότητα δεν σχετίζεται με την καταγωγή.

Από τους πόντιους οι 2, δηλαδή το 6,9% θεωρεί οι πρόσφυγες είναι η πιο έντιμη ομάδα. Από ένας δηλαδή από 3,4% αποδίδουν την τιμιότητα σε πόντιους, μικρασιάτες και σε κανέναν αντίστοιχα, ενώ οι 24, δηλαδή το 82,8% πιστεύουν ότι η εντιμότητα είναι ένα χαρακτηριστικό που δύσκολα αποδίδεται σε ομάδες, αλλά σε άτομα.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ καταγωγής και εντιμότητας ($\chi^2 = 28,220$, $df = 10$, $p = ,001 = ,001$)

«Νομίζω πιο έντιμοι είναι η ντόπιοι. Πάντα με πλήρωναν, δεν μου άφηναν χρέη. Οι πόντιοι μόνο φέσια αφήναν. Ήταν πόντιοι και τα αφεντικά της γυναίκας μου. Της έδιναν λίγα, που θα ντρεπόμουν να τα δώσω στον υπάλληλό μου και αυτοί έβγαιναν και ψώνιζαν συνέχεια, αυτό τίμιο είναι;» Γ.Τ.

«Γενικά οι ντόπιοι είναι πιο έντιμοι.» Ν.Α.

«Γενικότερα πιστεύω, τόσο οι ντόπιοι, όσο και οι πρόσφυγες, ότι είναι έντιμοι άνθρωποι, αλλά υπάρχουν και κάποιοι ανέντιμοι. Θεωρώ κακόβουλο να ψάζω.» Τ.Π.

«Οι ντόπιοι είναι πολύ πιο έντιμοι.» Τ.Τ.

«Δεν νομίζω ότι η εντιμότητα [...] σχετίζεται με τη φυλή» Ι.Λ.

«...θεωρώ ότι παντού σε όλες τις ομάδες υπάρχουν και έντιμοι και όχι έντιμοι» Ν.Δ.

«Τόσο οι γηγενείς όσο και πρόσφυγες δεύτερης και τρίτης γενιάς είναι έντιμοι και οι δύο, τους μικρασιάτες όμως τους έχω για πιο έντιμους.» Γ.Κ.

«Νομίζω επίσης ότι πιο έντιμοι είναι οι πόντιοι και οι μικρασιάτες» Κ.Σ.

«Στην εντιμότητα δε διακρίνω διαφορά, πιο φιλόξενοί είναι οι πρόσφυγες» Α.Μ

«Οι γηγενείς [...] μπροστά σου λένε άλλα κι από πίσω σου άλλα! Οι πρόσφυγες είναι τίμιοι.» Γ.Σ.

«Πιστεύω πως και οι δύο χαρακτηρίζονται από εντιμότητα» Β.Κ.

«Οι πρόσφυγες ως άνθρωποι του καιρού εκείνου, αλλά και οι ντόπιοι όπως τους θυμάμαι τη δεκαετία του 1940 και παλιότερα ήταν έντιμοι άνθρωποι και ήταν πολύ θεοφοβούμενοι, τότε και οι δυο κοινωνικές ομάδες. Οι ντόπιοι είναι έντιμοι, συνεργάσιμοι. Εγώ είχα ένα κατάστημα το

οποίο κληρονόμησα από τον πατέρα μου με έτοιμα ενδύματα και υφάσματα είχα πάρα πολλούς ντόπιους πελάτες οι οποίοι ήταν εντιμότατοι στις συναλλαγές τους.» Α.Χ.

«Οι πρόσφυγες σε σχέση με τους γηγενείς είναι πολύ πιο έντιμοι.» Β.Ι.

«Για το ποιος είναι έντιμος, εδώ δεν μπορώ να εκφέρω άποψη γιατί υπάρχουν και ντόπιοι που είναι έντιμοι. Να σου πω εδώ δεν μπορώ να ξέρω γιατί θέμα ανθρώπου εντιμότητα.» Κ.Χ.

«Πιο τίμιοι δεν έχει, σε όλους έχει και τίμιους και ανέντιμους.» Α. Χ.

«Νομίζω όμως ότι οι πόντιοι είναι πιο έντιμοι» Γ.Σ

«Οι ντόπιοι δεν είναι έντιμοι, νομίζω Μικρασιάτες και πόντιοι είναι το ίδιο.» Χ.Κ.

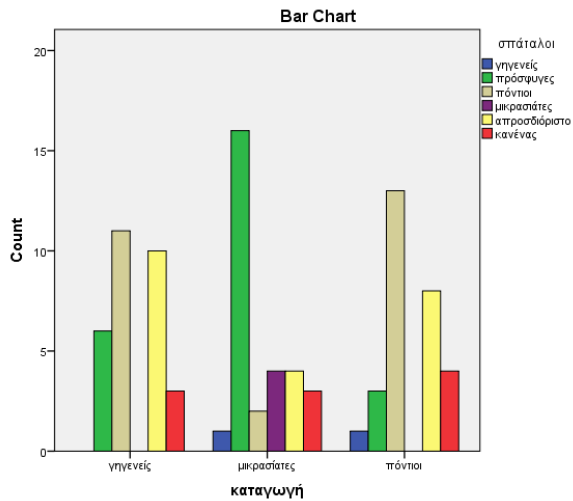
«Απ' ότι ακούω οι ντόπιοι είναι πιο έντιμοι. Σε άλλα χωριά προσφυγικά ή που έχουν πρόσφυγες δεν αφήνουν ούτε πράγματα στο χωράφι γιατί θα τους τα κλέψουν ή ότι χρωστάνε λεφτά από πολλά χρόνια και δεν τα πληρώνουν.» Κ.Π.

Δ) Διαχείριση οικονομικών

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * σπάταλοι	89	98,9%	1	1,1%	90	100,0%

καταγωγή * σπάταλοι Crosstabulation

		σπάταλοι						Total
		γηγενείς	πρόσφυγες	πόντιοι	μικρασιάτες	απροσδιόριστο	κανένας	
καταγωγή γηγενείς	Count	0	6	11	0	10	3	30
	% within καταγωγή	0,0%	20,0%	36,7%	0,0%	33,3%	10,0%	100,0%
	Residual	-,7	-2,4	2,2	-1,3	2,6	-,4	
Μικρασιάτες	Count	1	16	2	4	4	3	30
	% within καταγωγή	3,3%	53,3%	6,7%	13,3%	13,3%	10,0%	100,0%
	Residual	,3	7,6	-6,8	2,7	-3,4	-,4	
πόντιοι	Count	1	3	13	0	8	4	29
	% within καταγωγή	3,4%	10,3%	44,8%	0,0%	27,6%	13,8%	100,0%
	Residual	,3	-5,1	4,5	-1,3	,8	,7	
Total	Count	2	25	26	4	22	10	89
	% within καταγωγή	2,2%	28,1%	29,2%	4,5%	24,7%	11,2%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	30,672 ^a	10	,001	,000 ^b	,000	,001			
Likelihood Ratio	34,053	10	,000	,000 ^b	,000	,001			
Fisher's Exact Test	29,148			,000 ^b	,000	,001			
Linear-by-Linear Association	,002 ^c	1	,961	,962 ^b	,958	,967	,492 ^b	,480	,505
N of Valid Cases	89								

a. 9 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,65.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 2000000.

c. The standardized statistic is ,049.

Στο θέμα της διαχείρισης των οικονομικών ο χαρακτηρισμός που επικράτησε για τους γηγενείς από τις άλλες ομάδες και κάποιες φορές από τους ίδιους ήταν η λέξη «τσιγκούνηδες», ενώ για τους πόντιους η λέξη «σπάταλοι». Και για το συγκεκριμένο θέμα απάντησαν οι 89 πληροφορητές.

Κανένας λοιπόν γηγενής δε χαρακτηρίζει τον εαυτό του σπάταλο, ενώ οι 6, δηλαδή το 20% θεωρούν ότι και οι δυο ομάδες προσφύγων είναι σπάταλοι. Οι 11, δηλαδή το 36,7% πιστεύουν ότι οι πιο σπάταλοι είναι οι πόντιοι. Οι 10, δηλαδή το 33,3% θεωρεί ότι η σπατάλη είναι θέμα προσωπικότητας. Ενώ οι 3, δηλαδή το 10% πιστεύει ότι κανείς δεν είναι σπάταλος, αλλά ούτε και τσιγκούνης, ίσως βέβαια θεωρούν πιο φειδωλούς τους ντόπιους.

Από τους μικρασιάτες ο ένας, δηλαδή το 3,3% χαρακτηρίζει πιο σπάταλους τους γηγενείς. Οι 16, δηλαδή το 53,3% πιστεύουν ότι πιο σπάταλοι είναι οι πρόσφυγες. Οι δύο, δηλαδή το 6,7% θεωρεί τους πόντιους πιο σπάταλους. Από 4, δηλαδή από 13,3% θεωρούν ότι οι μικρασιάτες είναι πιο σπάταλοι ή ότι είναι θέμα προσωπικότητας. Ενώ οι 3, δηλαδή το 10% θεωρεί ότι κανείς δεν είναι σπάταλος.

Από τους πόντιους ο ένας, δηλαδή το 3,4% πιστεύει ότι οι γηγενείς είναι πιο σπάταλοι. Οι 3, δηλαδή το 10,3%, πιστεύουν ότι οι πρόσφυγες είναι πιο σπάταλοι. Οι 13, δηλαδή το

44,8% χαρακτηρίζουν τους πόντιους πιο σπάταλους. Οι 8, δηλαδή το 27,6% δηλώνει ότι η διαχείριση των οικονομικών είναι θέμα χαρακτήρα. Τέλος οι 4, δηλαδή το 13,8% θεωρεί ότι καμία ομάδα δεν είναι σπάταλη.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ καταγωγής και διαχείρισης των οικονομικών ($\chi^2 = 30,672$, $df= 10$, $p = ,492 >,05$)

«Στη διαχείριση των οικονομικών γνωρίζω κάποιους φίλους μου που έχουν ποντιακές ρίζες που είναι λίγο σπατάλη κατά τη δική μου γνώμη αυτά που κάνουνε. Ε, μα συγγνώμη αλλά είναι δυνατόν η άλλη να παίρνει τουλάχιστον 2 χιλιάδικά το μήνα και να τα κάνει όλα ρούχα;» Δ.Σ.

«Εμείς είμαστε οικονόμοι, αυτοί είναι σπάταλοι και επιδειξιμανείς. Η άλλη δεν έχει λεφτά να περάσει το μήνα και ξοδεύει πόσα στις φιγούρες.» Γ.Τ.

«Στα οικονομικά έχουμε κι εμείς σπάταλους, αλλά νομίζω οι πρόσφυγες είναι πιο σπάταλοι από μας» Θ.Π.

«Οι ντόπιοι είναι πιο συμμαζεμένοι στα έξοδα δεν κάνουν άσκοπα έξοδα, ενώ οι πόντιοι ξεφεύγουν, είναι σπάταλοι. Έχει δεν έχει να φάει θα χρεωθεί, ενώ ο ντόπιος αυτό δεν το κάνει.» Τ.Τ.

«Νομίζω επίσης πως και οι δύο κάνουν οικονομία, αλλά με διαφορετικό τρόπο. Εμείς θα ξοδέψουμε για το σπίτι, οι πρόσφυγες προς τα έξω. Νομίζω οι Μικρασιάτες ίσως διαχειρίζονται καλύτερα τα οικονομικά» Σ.Μ.

«Οι ντόπιοι είναι πιο "σφιχτοί" σε σχέση με τη διαχείριση των οικονομικών λόγω και γενικά και ότι δεν είχαν τόσα κτήματα όσο οι πρόσφυγες, αλλά και λόγω της κακής οικονομικής κατάστασης της χώρας έμαθαν να είναι σφιχτοί. Αντίθετα με τους Μικρασιάτες που είχαν την οικονομική ευχέρεια οπότε μπορούσαν να σπαταλάνε περισσότερο τάση που πέρασε το σήμερα. Ακόμα και σήμερα οι Μικρασιάτες ξοδεύουν πιο πολλά χρήματα για ρούχα, αρώματα και γενικά για τον εαυτό τους, οπότε ήταν και είναι πιο σπάταλοι.» Δ.Δ.

«Οι πρόσφυγες δεν είναι τόσο καλοί στη διαχείριση των οικονομικών, θα έλεγα είναι πιο σπάταλοι. Οι ντόπιοι με το χαρακτηριστικό πιο μαζεμένοι και πιο συντηρητικοί σε όλα τους τα βήματα». Δ.Γ

«Οι ντόπιοι εκτός από κλειστοί είναι και σφιχτοχέρηδες» Γ.Κ.

«Πιο σπάταλοι... μάλλον τους πόντιους θα χαρακτήριζα σπάταλους» Κ.Σ.

«Οι ντόπιοι είναι πολύ νοικοκύρηδες να το πω τσιγκούνηδες, σφιχτοχέρηδες [...] και πιο σπάταλοι οι Μικρασιάτες.» Ι.Α.

«Πιο τσιγκούνηδες είναι οι σλαβόφωνοι με κλειστά μάτια» Μ.Χ

«Λέγεται ότι στο παρελθόν η εθνική τράπεζα της Έδεσσας είχε πάρα πολλές καταθέσεις και μάλλον είναι και μια αριθμητική αλήθεια, όμως όλα έχουν κοινωνιολογική ερμηνεία, προφανώς αφού συνέβαινε αυτό, συνέβαινε γιατί κάποιο λόγο είχαν οι άνθρωποι και ήταν η ανασφάλεια που ζήσαν εδώ» Δ.Τ.

«Οι γηγενείς είναι «σφιχτοί»» Γ.Σ.

«Οι μικρασιάτες έχουν πιο σωστή αντιμετώπιση στα οικονομικά, οι ντόπιοι είναι πιο τσιγκούνηδες.» Β.Κ.

«Όσοι ήταν από τη δυτική μικρά Ασία και μέρη που γενικά κυριαρχούσε το ελληνικό στοιχείο ήταν ανοιχτοχέρηδες, αυτοί που ήρθαν απ' την κεντρική Μικρά Ασία ήταν πιο σφιχτοί γιατί είχαν μεγαλύτερη καταπίεση, οι πόντιοι από την άλλη δεν είναι απλά ανοιχτοχέρηδες, αλλά θέλουν να φανούν έχουν χρήματα, σπάταλοι θα έλεγα» Α.Χ.

«Θεωρώ ότι οι γηγενείς ξεκάθαρα είναι πιο τσιγκούνηδες.» Β.Ι.

«Θα μπορούσα να πω ότι είναι ανοιχτοχέρηδες» Κ.Χ.

«Εννοείται ότι πιο τσιγκούνηδες είναι οι ντόπιοι.» Ξ.Π.

«Πιο σφιχτοί οικονομικά είναι οι ντόπιοι, αλλά ούτε οι πρόσφυγες είναι σπάταλοι» Φ.Κ.

«Οι πρόσφυγες είναι πιο ανοιχτοχερηδες, σπαταλάνε τα χρήματα πιο εύκολα για τις αγορές τους, όταν βγαίνουν έξω, στις γιορτές σε αντίθεση με τους γηγενείς που είναι πιο μαζεμένοι σε αυτό το θέμα» Ν.Γ.

«Οι ντόπιοι όμως μαζεύουν περισσότερα χρήματα, οι Μικρασιάτες είναι κάπου στη μέση, ενώ οι πόντιοι δεν έχουν, είναι μεν οικονόμοι, αλλά όχι σαν τις άλλες ομάδες» Κ.Τ.

«Πιο σπάταλοι είναι οι πόντιοι, δεν είναι ότι δεν κρατάνε, αλλά αν κάτι το χρειάζονται τα δίνουν, οι ντόπιοι είναι πιο σφιχτοχέρηδες». Α.Χ.

«Οι Μικρασιάτες είναι πιο σπάταλοι από τους ντόπιους, αλλά οι πόντιοι είναι πιο σπάταλοι απ' όλους. » Β.Χ.

«Πιο σπάταλοι είμαστε εμείς γιατί θέλουμε να απολαμβάνουμε τη ζωή, όχι ότι δεν έχουμε την οικονομία, άλλωστε πολλά τραγούδια αναφέρονται στο «καρδάνευμα» να καρδανεύομαι λεφτά, αλλά από την άλλη δε θα στερηθούμε κιόλας – πράγμα που το κάνουν οι γηγενείς, είναι πολύ σφιχτοί στα οικονομικά τους. Σίγουρα τσιγκούνηδες υπάρχουν παντού, αλλά η τσιγκουνιά δεν χαρακτηρίζει τους πόντιους.» Ι.Γ.

«Στα οικονομικά και οι δυο είναι οικονόμοι, αλλά οι ντόπιοι είναι τσιγκούνηδες, ενώ οι πόντιοι δεν το κάνουν από τσιγκουνιά, αλλά για να 'χούμε και για αύριο» Φ.Μ.

«Στον οικονομικό τομέα θεωρώ ότι οι ντόπιοι πάντα τα πήγαιναν πιο καλά, με την έννοια ότι ήταν πιο πλούσιοι. Οι πόντιοι από την άλλη θεωρώ ότι είναι πιο αυτάρκεις άνθρωποι και προσπαθούν να πορευτούν με αυτά που έχουν. Οι ντόπιοι είναι πολύ σφιχτοί, αλλά πάντα είχαν λεφτά, αυτό μου έρχεται. Οι ντόπιοι είχανε πάντα χρήματα, πάντα ακίνητα, οι πόντιοι τα έβγαζαν πιο δύσκολα πέρα με τα χωράφια τους με τα ζώα τους.» Μ.Σ.

«Είναι και λίγο πιο σφιχτοί οι ντόπιοι» Ο.Χ.

«Πολλές φορές υπερβάλλουμε εαυτό για να μπορέσουμε να περάσουμε στα παιδιά μας απλά πράγματα, όχι κάτι σημαντικό» Ε.Ζ.

«Οι ντόπιοι είναι πολύ σφιχτοί οικονομικά και πολύ επιφυλακτικοί, και αυτοί το παραδέχονται» Κ.Κ.

«Ως προς το οικονομικό κομμάτι οι ντόπιοι είχαν άλλη σχέση με το χρήμα ήταν πιο οικονομικοί. Εμείς όταν έχουμε λεφτά δίνουμε, δεν το έχουμε πολύ το αποταμιευτικό.» Π.Κ.

«Οι Μικρασιάτες [...] έχουν μια πιο ιδιαίτερη σχέση με το χρήμα, χρησιμοποιούν με διπλωματία το χρήμα. Οι ντόπιοι είναι τσιγκούνηδες, οι ντόπιοι λένε δεν έχω, ενώ έχουν πολλά λεφτά, ο πόντιος θα σου πει έχω ακόμα κι αν δεν έχει. Οι πόντιοι είναι ανοιχτοχέρηδες και πολύ φιλότιμοι. Συμπερασματικά νομίζω ότι τα χρήματα που έχουν οι Μικρασιάτες κάνουν σοφή διαχείριση των οικονομικών» Χ.Κ.

«Οι πόντιοι δεν είναι ότι είναι σπάταλοι, αλλά όχι και τόσο τσιγκούνηδες όσο οι ντόπιοι.» Π.Μ.

«Οι πόντιοι είναι σπάταλοι» Φ.Κ.

5) Βοήθησε την περιοχή η έλευση των προσφύγων.

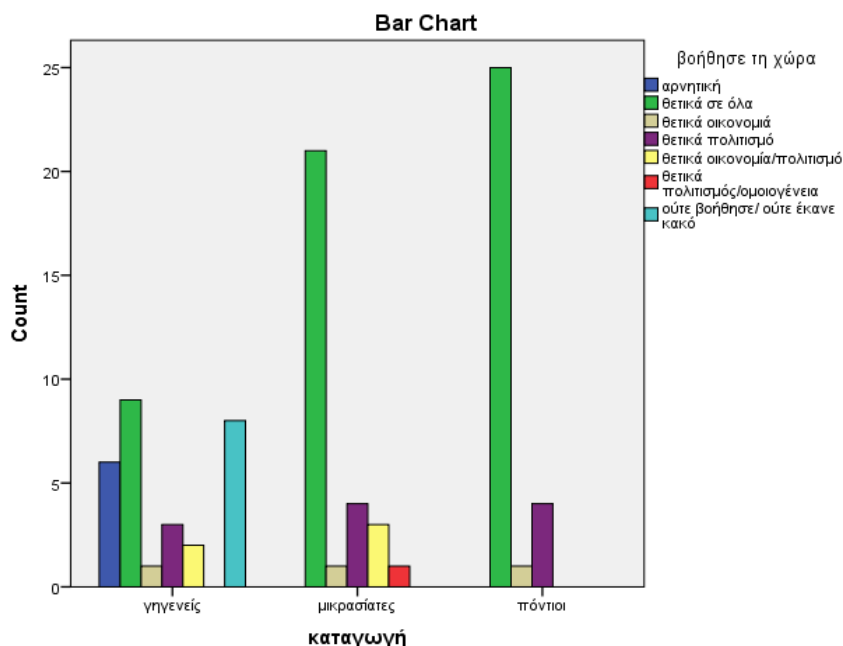
Σχετικά με το αν η έλευση των προσφύγων βοήθησε τη χώρα ή όχι οι πληροφορητές ανάλογα με την καταγωγή είχαν διάσταση στις απόψεις τους. Σε αυτή την ερώτηση πήραν θέση οι 89 από τους πληροφορητές.

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * βοήθησε τη χώρα	89	98,9%	1	1,1%	90	100,0%

καταγωγή * βοήθησε τη χώρα Crosstabulation

		βοήθησε τη χώρα							Total	
		Αρνητική	θετικά σε όλα	θετικά οικονομία	θετικά πολιτισμό	θετικά οικονομία/πολιτισμό	θετικά πολιτισμός/μοιογένεια	ούτε βοήθησε/ούτε έκανε κακό		
καταγωγή	γηγενείς	Count	6	9	1	3	2	0	8	29
	% within καταγωγή		20,7%	31,0%	3,4%	10,3%	6,9%	0,0%	27,6%	100,0%
Μικρασιάτες	Count	0	21	1	4	3	1	0	0	30
	% within καταγωγή		0,0%	70,0%	3,3%	13,3%	10,0%	3,3%	0,0%	100,0%
πόντιοι	Count	0	25	1	4	0	0	0	0	30
	% within καταγωγή		0,0%	83,3%	3,3%	13,3%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Total	Count	6	55	3	11	5	1	8	89	
	% within καταγωγή		6,7%	61,8%	3,4%	12,4%	5,6%	1,1%	9,0%	100,0%

Έτσι από τους 29 γηγενείς που τοποθετήθηκαν πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα οι 6, δηλαδή το 20,7% θεωρεί ότι η έλευση των προσφύγων δεν βοήθησε καθόλου την περιοχή. Οι 8, δηλαδή του 27,6% θεωρεί ότι ναι μεν, δε βοήθησε την περιοχή όμως δεν συνέβαλε και αρνητικά η παρουσία τους. Τέλος οι 15, δηλαδή 51,6% θεώρησε ότι συνέβαλαν θετικά έστω και σε έναν τομέα, όπως η οικονομία, ο πολιτισμός ή εθνική ομοιογένεια. Έτσι λοιπόν από τους 15 γηγενείς που θεώρησαν ότι οι πρόσφυγες συνέβαλαν θετικά στην περιοχή ο ένας, δηλαδή το 3,4% πιστεύει ότι η παρουσία των προσφύγων συνέβαλλε κυρίως στην ανάπτυξη της οικονομίας της περιοχής. Οι 3, δηλαδή το 10,3% αποδίδουν στους πρόσφυγες την πολιτιστική/ πολιτισμική ανάπτυξη της περιοχής. Οι 2, δηλαδή το 6,9% τόσο την οικονομική, όσο και πολιτιστική/ πολιτισμική ανάπτυξη, ενώ οι 9, δηλαδή το 31% θεωρούν ότι οι πρόσφυγες βοήθησαν την περιοχή σε όλους τους προαναφερόμενους τομείς.

Από τις δύο προσφυγικές ομάδες, τόσο οι 30 μικρασιάτες, όσο και οι 30 πόντιοι που απάντησαν σε αυτό το ζήτημα θεώρησαν ότι η έλευση των προσφύγων συνέβαλλε θετικά στην ανάπτυξη της περιοχής.

Από τους μικρασιάτες ο ένας, δηλαδή το 3,3% θεωρεί οι πρόσφυγες συνέβαλλαν κυρίως στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής. Οι 4, δηλαδή το 13,3% ανέφεραν ότι η συμβολή των προσφύγων είχε καταλυτική σημασία για τον πολιτισμό της περιοχής. Οι 3, δηλαδή το 10% ανέφερε ότι οι πρόσφυγες συνέβαλαν τόσο στον οικονομικό, όσο και στον πολιτιστικό/ πολιτισμικό τομέα, ενώ ο ένας, δηλαδή το 3,3% αναφέρει ότι οι πρόσφυγες συνέβαλλαν στην πολιτιστική/ πολιτισμική ανάπτυξη της περιοχής και στην εθνική

ομογενοποίηση της χώρας. Τέλος οι 21, δηλαδή το 70% θεωρεί τη συμβολή των προσφύγων καταλυτική σε όλους τους τομείς.

Από τους πόντιους που τοποθετήθηκαν στο συγκεκριμένο θέμα ο 1, δηλαδή το 3,3% θεώρησε ότι η έλευση των προσφύγων συνέβαλλε θετικά μόνο στην οικονομία της περιοχής, οι 4, δηλαδή 13,3% θεώρησαν ότι ο πολιτισμός ήταν ο τομέας που κυρίως πρόσφεραν οι πρόσφυγες στην περιοχή. Τέλος οι 25, δηλαδή το 83,3% των ποντίων θεωρούν ότι οι πρόσφυγες συνέβαλλαν θετικά σε όλους τους τομείς.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					ce	Lower Bound		Upper Bound	ce
Pearson Chi-Square	40,889 ^a	12	,000	,000 ^b	,000	,000			
Likelihood Ratio	45,784	12	,000	,000 ^b	,000	,000			
Fisher's Exact Test	35,708			,000 ^b	,000	,000			
Linear-by-Linear Association	11,592 ^c	1	,001	,000 ^b	,000	,001	,000 ^b	,000	,001
N of Valid Cases	89								

a. 18 cells (85,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,33.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 475497203.

c. The standardized statistic is -3,405.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ καταγωγής και της άποψης ότι η έλευση των προσφύγων βοήθησε την περιοχή ($\chi^2 = 40,889$, $df = 12$, $p = ,000 < ,05$)

«Οι πρόσφυγες με την έλευσή τους φέρανε κάποια στοιχεία από την κουλτούρα τους ενισχύοντας με νέα στοιχεία τον πληθυσμό εδώ.» Α.Π.

«Νομίζω ότι η περιοχή αναπτύχθηκε με τους πόντιους. Το χωριό του παππού μου έχει πολλά ξενοδοχεία και τα έχουν πόντιοι περισσότερο.» Δ.Σ.

«Εμάς ήρθαν οι πρόσφυγες και μας κατάστρεψαν» Γ.Τ.

« Δεν νομίζω η έλευση των προσφύγων να έβλαψε την περιοχή, αλλά ούτε τη βοήθησε κιόλας.» Κ.Π.

«Βοήθησαν οι πρόσφυγες, φέραν κάποιες τεχνικές και κάποιον πολιτισμό, γιατί ήταν πιο ελεύθεροι ως άνθρωποι, ενώ εδώ εμείς ήμασταν σκλαβωμένοι. Έτσι εφάρμοσαν τις γνώσεις τους και τους ακολούθησαν και οι ντόπιοι. Νομίζω έμαθε ο ένας στον άλλον πράγματα.» Κ.Μ.

«Η έλευση των προσφύγων βοήθησε τη χώρα υπερβολικά πολύ, έφερε νέες νοοτροπίες, νέο πνεύμα, νέα μυαλά, νέες συνταγές μαγειρικές εργατικά χέρια στην περιοχή και επειδή έφυγε μεγάλο μέρος του πληθυσμού με την απελευθέρωση και ενσωμάτωση της περιοχής, βόρια και προς Βουλγαρία ήρθαν και συμπληρώσανε πληθυσμιακά κενά και ομογενοποίησανε ελληνικά την περιοχή, γιατί υπήρχαν άνθρωποι που δεν είχαν καθαρή συνείδηση ελληνική, οι περισσότεροι είχαν, αλλά μετά από 500 χρόνια σκλαβιάς δεν είχαν τόσο καθαρή είχαν χαλαρώσει» Γ.Π.

«Γενικά θεωρώ ότι λειτούργησε αρνητικά η έλευση των προσφύγων και αυτό γιατί το κράτος διέθεσε όλους τους πόρους στους πρόσφυγες και δε βοήθησε την περιοχή, τους ντόπιους, για να ενσωματωθούν και να ζήσουν.» Κ.Μ.

«Οι πρόσφυγες ερχόμενοι, από οικονομικής πλευράς βοήθησαν την περιοχή [...]. Αλλά κατά τα άλλα την περιοχή τη βοήθησαν, έγινε λίγο πιο ανεπτυγμένη στο τι παράγει.» Π.Τ.

«Οποιαδήποτε προσθήκη πληθυσμού προσφέρει κάτι καλό στην περιοχή, οπότε και οι πόντιοι ερχόμενοι βοήθησαν. Έφεραν γνώσεις ή τεχνικές που είχαν εκεί και ήταν πιο μπροστά, σε τεχνογνωσία σε τρόπο που αντιμετώπιζανε πράγματα, πως καλλιεργούσαν, αλλά θεωρώ ότι και αυτοί πήραν κάτι από τους ντόπιους, ο ένας δηλαδή επηρέασε τον άλλο.» Α.Μ.

«Το μόνο αρνητικό που βρίσκω στην έλευση των προσφύγων ήταν ο μεγάλος αριθμός που έφτασε σε μια χώρα που δεν είχε ορθοποδήσει οικονομικά γενικά βρισκόταν στα πρόθυρα της κατάρρευσης, δηλαδή δεν είχε ορθοποδήσει οικονομικά. Τώρα ως προς τον πολιτισμό θεωρώ ότι τον ενίσχυσε ως και τον αναζωογόνησε. Πόντιοι και Μικρασιάτες είχαν πλούσιο πολιτισμό, πλούσια παράδοση, αξίες. Όλα αυτά τα έχουν μεταφέρει στην Ελλάδα και έχουν συμβάλει αρκετά στον τωρινό πολιτισμό. Θεωρώ επίσης ότι όλοι ήταν πνευματικοί άνθρωποι, είχαν αναπτύξει τις δεξιότητές τους και τα ταλέντα τους και βοήθησαν τη χώρα να ορθοποδήσει. Ίσως συνέβαλλαν και στη σύνδεση της Ελλάδας με την Ευρώπη, καθώς η Ελλάδα δεν είχε και πολλούς δεσμούς, γενικά θεωρώ ότι βοήθησαν πολύ στη χώρα και ήταν πολύ θετική η έλευσή τους. Φυσικά θετικότερο θα ήταν να έμεναν στις περιοχές τους, αλλά μεταδίδοντας τον πολιτισμό τους εδώ.» Δ.Δ.

«Φέραμε έναν άλλον αέρα, φέραμε γνώσεις που δεν τις είχαν εύκολα ή τις είχαν εκλεκτά μέλη της κοινωνίας δεν βοήθησαν στο να γίνουμε οι πρώτες μηχανές έγιναν οι πρώτες κλωστοϋφαντουργία, διάφορες εταιρείες, φέρανε τεχνογνωσία, έδωσαν δουλειές τους ανθρώπους εδώ πέρα αυτό κάποιοι δεν το σεβάστηκαν κάποιοι άλλοι όχι.» Χ.Ψ

«Ήμασταν πολύ νοικοκυρέοι οι πρόσφυγες. Εμείς φέραμε το ασβέστομα στα δέντρα και πήραμε γνώσεις. Όπως επίσης η γιαγιά μου έλεγε είχανε από κάτω ζώα και από πάνω να μένουν αυτοί. Μετά είδαν ότι εμείς τα έχουμε χωριά το σπίτι ξεχωριστό και σιγά-σιγά έγινε το πήραν κι αυτοί» Ι.Α.

«Οι πρόσφυγες εδώ συνέβαλλαν στη μόρφωση, την ανάπτυξη του βιοτικού επιπέδου, αναπτύξαν στην περιοχή τα γράμματα, τις τέχνες, και έφεραν πρόοδο» Ι.Α.

«Βοήθησε την περιοχή 100%» Δ.Γ.

«Εγώ προσωπικά πιστεύω ότι οπουδήποτε έρχεται νέο αίμα βοηθάει στην ανάπτυξη του τόπου. Στην Έδεσσα ειδικά ήρθαν πρόσφυγες που ανέπτυξαν την ταπητουργία και όλος ο προσφυγικός πληθυσμός δούλεψε στα εργοστάσια και τα υφαντήρια που υπήρχαν στην πόλη, δούλεψαν πάρα πολύ συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της βιομηχανίας. [...] Πιστεύω ότι καλώς εγκαταστάθηκαν στην περιοχή γιατί το πρόβλημα θα ήταν πολύ πιο έντονο στην περιοχή χωρίς την εγκατάσταση των προσφύγων με το μακεδονικό ζήτημα.» Γ.Γ.

«Οι ντόπιοι ήταν αρκετά πίσω μιλώντας με παλιούς ντόπιους φαίνεται ότι ήταν πίσω πολιτισμικά π.χ. Έλεγαν ότι από φαγητό γνώριζαν μόνο πράσα, κολοκύθια και τέτοια πράγματα «από πολιτισμό γνωρίζαμε πολύ λίγα πράγματα, ούτε πιρούνια δεν είχαμε τρώγαμε στο πάτωμα σ' ένα ξύλινο πιάτο» Από την άλλη οι μικρασιάτες είχαν αναπτύξει το εμπόριο και εκεί κατείχαν θέσεις σημαντικές εμπόριο, βιομηχανία, βιοτεχνία τα γνώριζαν πάρα πολύ καλά ακόμα και σε πόλεις σαν την Έδεσσα αν παρατηρήσει κανείς το εμπόριο το πήραν οι μικρασιάτες στα χέρια τους π.χ. ο Ελμαλόγλου, ο Χατζηαντωνίου, άνθρωποι που ασχολήθηκαν από 'κει με τα υφάσματα και το εμπόριο ερχόμενοι εδώ ανέλαβαν τα ηνία της αγοράς.[...] Οι πρόσφυγες είχαν από τη φύση τους πιο προοδευτικά μυαλά, αυτό τους βοήθησε σε όλα, είναι ένα πραγματικό θαύμα τόσα εκατομμύρια ανθρώπων να έχουν ένα τόσο πετυχημένο αποτέλεσμα.» E.K.

«Ότι η έλευση των προσφύγων βοήθησε την περιοχή είμαι απόλυτα σίγουρος. Η έλευση των προσφύγων έφερε έναν νέο πολιτισμό, ή για να μια πιο ακριβής στη διατύπωσή μου «μπόλιασε» τον υπάρχοντα πολιτισμό των ανθρώπων που ζούσαν κι απ' τις προηγούμενες γενιές σ' αυτή την περιοχή με τον πολιτισμό των ανθρώπων που ήρθαν από τις ελληνικές περιοχές της ανατολής και της Μικράς Ασίας και γενικά αυτό το μπέρδεμα, το μπόλιασμα πολιτισμών για μένα είναι θετικό και προάγει και την οικονομία και τις αξίες της κοινωνίας και τον πολιτισμό. Νομίζω πως δε δημιούργησε πρόβλημα, αλλά τόνωσε την ελληνική κοινωνία, διότι μπήκαν 2,5 εκατομμύρια άνθρωποι με ελληνική συνείδηση μέσα στον εθνικό κορμό. Φέραν γνώσεις, τέχνες, πλούτο, επιστήμες, κουλτούρα, εργατικά χέρια, ενδεχομένως ένα κομμάτι πλούτου και το αποτέλεσμα ήταν θετικό δεν μπορώ να βρω και να σταθμίσω αρνητικά. » Δ.Τ.

«Κακό δεν έκανε καθώς έφυγαν οι μουσουλμάνοι που υπήρχαν στην Έδεσσα και κάλυψαν το κενό οι πρόσφυγες. Βέβαια ίσως πληθυσμιακά ήταν περισσότεροι. Βοήθησε πάρα πολύ κυρίως στην οικονομία καθώς στην υπάρχουσα βιομηχανία της πόλης προσέθεσε δραστηριότητες όπως η μεταξουργία και η ταπητουργία. Άρα οι πρόσφυγες βοήθησαν οικονομικά στη ήδη υπάρχουσα ανάπτυξη της Έδεσσας όπως και στην αγροτική ανάπτυξη της περιοχής γιατί με τον μικρό κλήρο που υπήρχε στην περιοχή και πήρε ο καθένας αναγκάστηκαν να στραφούν προς τις δυναμικές καλλιέργειες και βασικά προς την δενδροκαλλιέργεια που απαιτεί πολλή ένταση εργασίας για να έχει αποτελέσματα, δεν είναι σαν τη μονοκαλλιέργεια του σιταριού κι αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να αναπτυχθεί πάρα πολύ η οικονομία στην Έδεσσα και στην ευρύτερη περιοχή.» Α.Μ.

«Εμείς οι πρόσφυγες τους μάθαμε εδώ τη μαγειρική, εδώ μόνο πράσα ήξεραν να μαγειρεύουν, προσφυγοπούλα και να μη μαγειρεύει δε γίνεται.» E.X.

«Ίσα ίσα ακόμα και στις καλύβες τάξη είχαν, σε καθαριότητα, οι ντόπιοι από νοικοκυριό τίποτα δεν ξέρανε. Εμείς τους τα μάθαμε όλα.» Δ.Θ.

«Φυσικά και βοήθησαν και πολιτιστικά και στον εργασιακό τομέα, στις τέχνες που ήξεραν εδώ πέρα και στο θρησκευτικό κομμάτι, γιατί είχαν πολύ θρησκευτική κουλτούρα.» Χ.Κ.

«Και σιγά – σιγά δουλεύαν σε εργοστάσια και όπως κι εδώ και στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη τις περισσότερες βιοτεχνίες τις έχουν δημιουργήσει οι πρόσφυγες – ακόμη και σήμερα οι επωνυμίες υπάρχουν! Και δώσαν και δουλεία στους ντόπιους – που οι ντόπιοι ούτε ήθελαν να πάνε να δουλέψουν σε ξένες δουλείες ως τότε» Ξ.Π

«Σίγουρα η κουζίνα που έχουμε στην ανατολή είναι καλύτερη, εντάξει υπήρχε βέβαια και ένα πείραγμα μεταξύ μας το οποίο όταν μας λέγανε οι ντόπιοι τουρκόσπορους τους λέγαμε ότι ευτυχώς που ήρθαμε κι εμείς εδώ κι εκτός από πράσα και λάχανα φάγατε και κάτι άλλο σαν κουζίνα προτιμώ τη ποντιακή.» Α.Δ.

«Όταν ήρθαν οι πόντιοι εδώ κατ' αρχήν έφεραν τον πολιτισμό τους από κει, εκεί ο τρόπος ζωής τους ήταν πολύ διαφορετικός απ' ότι εδώ. Όταν χρησιμοποιούσαν τα ξύλινα τα κρεβάτια εδώ δε χρησιμοποιούσαν κρεβάτια από το μαλλί. Και το μαλλί απ' τα πρόβατα που χρησιμοποιούσαν οι ντόπιοι εδώ ήταν με τα καλαμπόκια με τις ρόκες που βγάζαν τέτοια στρώματα είχαν. Είχαν διαφορά στα φαγητά οι δικοί μας έκαναν διάφορα φαγητά, εδώ έτρωγαν δυο τρία φαγητά. Έμαθαν από μας κι εδώ» Α.Π.

«Όταν ήρθαν εδώ πιάσανε την πέτρα, την στύψανε και δημιούργησαν ζωή από το τίποτα. Αναγεννήσανε την περιοχή, βλέπω περιοχές που μπήκανε πόντιοι και εξακολουθούν να ζουν σήμερα είναι ζωντανές και πας και σε ντόπια χωριά και αυτό που εισπράττεις είναι ότι ένας θέλει να βγάλει το μάτι του άλλου» Ε.Ζ.

«Γενικά όλη η προσφυγιά βοήθησε όχι μόνο την Έδεσσα, αλλά και όλη την Ελλάδα ήρθαν καινούργια ήθη και έθιμα, νέες νοοτροπίες, είτε αυτό αφορά τη γεύση, τα φαγητά, την εργασία, νέες καλλιέργειες, άλλο τρόπο που αντιλαμβάνονταν τη ζωή.» Κ.Κ.

«Οι πρόσφυγες όταν ήρθαν εδώ ήταν ρακένδυτοι, χωρίς λεφτά πεινασμένοι και σχεδόν «εξευτελισμένοι», ενώ πίσω τους αφήσανε μεγάλη περιουσία και πολιτισμό, από την κουζίνα τους, τα φαγητά τους τα πάντα, και όλα αυτά τα φέρανε εδώ εκτός ίσως από τις περιουσίες τους οι περισσότεροι. Οι ίδιοι οι ντόπιοι λένε ότι όταν ήρθαν οι πρόσφυγες εδώ μας μάθανε να μαγειρεύουμε, επίσης μας έμαθαν να χτίζουμε, καθώς έφεραν νέες οικοδομικές τεχνικές, επίσης λένε εμείς είχαμε τις τουαλέτες έξω από το σπίτι και οι πρόσφυγες τις έβαλαν μέσα στο σπίτι και άλλα πολλά.» Χ.Κ.

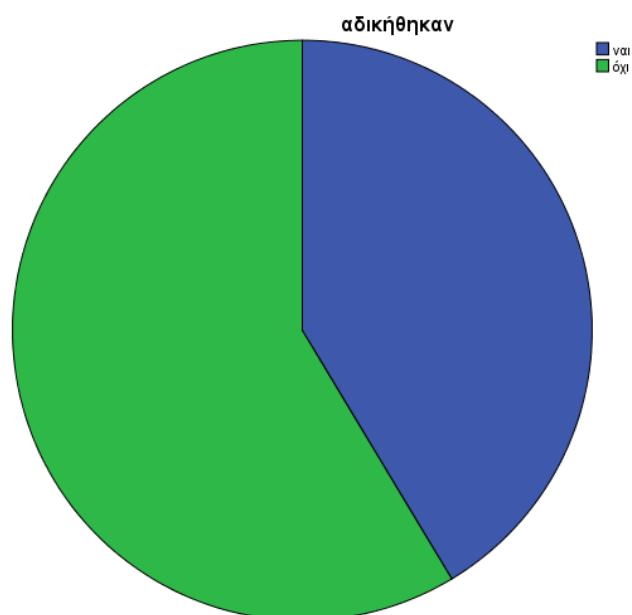
6) Αδικήθηκαν

Σχετικά με το αν αδικήθηκαν τόσο οι γηγενείς, όσο και οι πρόσφυγες από την άλλη ομάδα θα εξεταστεί η ομάδα των γηγενών και κάθε προσφυγική ομάδα χωριστά.

A. Οι γηγενείς

Στην ερώτηση αν οι πρόγονοι των γηγενών αδικήθηκαν απάντησαν οι 29 από τους γηγενείς πληροφορητές.

		αδικήθηκαν			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ναι	12	40,0	41,4	41,4
	όχι	17	56,7	58,6	100,0
	Total	29	96,7	100,0	
Missing	System	1	3,3		
Total		30	100,0		

Από τους 29 γηγενείς που απάντησαν στην ερώτηση αν αδικήθηκαν από τους πρόσφυγες , οι 12, δηλαδή το 41,4% απάντησαν ότι οι πρόσφυγες αδίκησαν τους προγόνους τους, ενώ κάποιιοι από αυτούς θεωρούν ότι η αδικία συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Το 58,6% των γηγενών θεωρούν ότι πρόγονοί τους δεν αδικήθηκαν από τους πρόσφυγες ή δεν έτυχε να ακούσουν ότι οι πρόγονοί τους δέχτηκαν αδικίες.

«Οι ίδιοι τρώνε τον εαυτό τους οπότε δεν έχουνε λόγο να κατηγορούν τους πρόσφυγες ότι κατάφεραν να τους ξεπεράσουν. Βέβαια οι πρόσφυγες πήραν ένα κομμάτι της περιουσίας τους, εμένα για παράδειγμα ήταν ο παππούς μου αντιβενιζελικός γιατί έλεγε μας έφερε ο Βενιζέλος τους πρόσφυγες και μας πήραν τα χωράφια και μπορεί σε κάποιες περιπτώσεις να πήραν και καλύτερα χωράφια απ' ότι έμειναν στους γηγενείς, αυτό είναι βέβαιο, αλλά από κει πέρα ως ένα βαθμό είχανε την ίδια βάση για να ξεκινήσουν. Αν αυτοί κατάφεραν για κάποιους λόγους να τους ξεπεράσουνε δεν πρέπει να είναι υπόλογοι γι' αυτό. Μπορεί να πλήρωσαν τους μουσουλμάνους που έφυγαν να αγοράσουν τα χωράφια, αλλά εν τέλει τα χωράφια δεν τα πήραν μόνοι τους οι πρόσφυγες, τους τα έδωσε το κράτος, οπότε υπόλογοι πρέπει να είναι οι πολιτικοί, τους οποίους και κάποιο ντόπιοι ψήφιζαν, οι πόντιοι έκαναν τη δική τους δουλειά και οι ντόπιοι έπρεπε να κάνουν τη δική τους δουλειά» Σ.Ν.

«Δεν έχουν αδικηθεί οι πρόγονοί μου από τους πρόσφυγες, από το κράτος αδικήθηκαν» Α.Π.

«Οι πόντιοι δε μας κάνανε κάτι κακό, οι τούρκοι, οι τούρκοι μας κάνανε πολλά, μας πούλαγαν τα χωράφια και δεν επιτρεπόταν, οι Τούρκοι τα φταίνε όλα» Χ.Α.

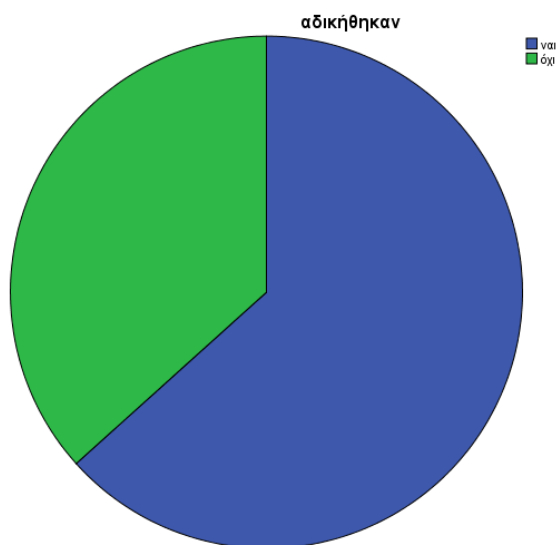
«Οι προγονοί μου αδικήθηκαν, αλλά και οι πόντιοι αδικήθηκαν το κράτος ήταν που έφταιγε. Ήταν στημένη η κατάσταση να φέρουν τους πόντιους εδώ και να τους αδικήσουν για να τους βουλώσουν το στόμα, όπως και αδικήσανε και τους ντόπιους γιατί πήρανε πολλές περιουσίες εδώ ντόπιων. Όλο το Ριζαρι ανήκε σε δυο τρεις οικογένειες στην Έδεσσα. Τους πήραν τα χωράφια και κάναν το Ριζάρι.» Π.Τ.

B. Μικρασιάτες

Στο αν οι προηγούμενες γενιές των μικρασιατών που εγκαταστάθηκαν στην Έδεσσα αδικήθηκαν απάντησαν όλοι οι μικρασιάτες πληροφορητές.

αδικήθηκαν

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ναι	19	63,3	63,3	63,3
όχι	11	36,7	36,7	100,0
Total	30	100,0	100,0	

Από τους μικρασιάτες οι 19, δηλαδή το 63,3% απάντησαν ότι οι ίδιοι ή οι πρόγονοί τους αδικήθηκαν από τους γηγενείς, ενώ οι 11, δηλαδή το 36,7% απάντησαν ότι δεν έχουν υποστεί κάποια αδικία από τους γηγενείς.

«Δεν είπαν οι δικοί μου ότι αδικήθηκαν ποτέ από τους ντόπιους» Ι.Α.

«Τα πρώτα χρόνια που ήρθαν οι δικοί μας, μας έβλεπαν με μισό μάτι.» Κ.Χ.

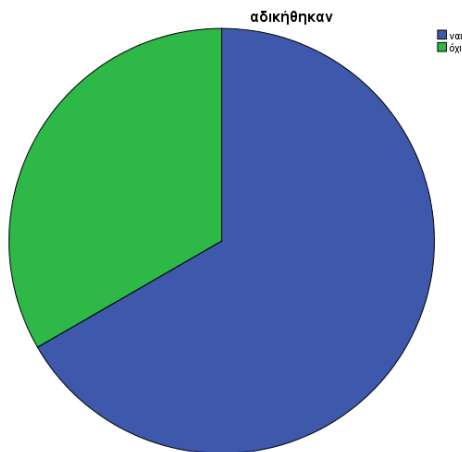
«Οι δικοί μου ήρθαν σε ένα καθαρά τουρκικό χωριό και δεν είχαν επαφές με γηγενή πληθυσμό αλλά από διηγήσεις που έχω ακούσει κι εδώ στην Έδεσσα από διάφορα άλλα που έχω διαβάσει τα τελευταία χρόνια, έχω ακούσει άσχημες συμπεριφορές ομάδας πολιτών γηγενών απέναντι στο προσφυγικό στοιχείο.» Κ.Τ.

Γ. Πόντιοι

Στο αν οι πρόγονοι των ποντίων αδικήθηκαν από τους γηγενείς απάντησαν και οι 30.

αδικήθηκαν

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ναι	20	66,7	66,7	66,7
όχι	10	33,3	33,3	100,0
Total	30	100,0	100,0	

Chi-Square Tests

Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1-sided)			
			Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
				Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound

Pearson Chi-Square	4,526 ^a	2	,104	,108 ^b	,100	,116			
Likelihood Ratio	4,518	2	,104	,108 ^b	,100	,116			
Fisher's Exact Test	4,411			,108 ^b	,100	,116			
Linear-by-Linear Association	3,779 ^c	1	,052	,072 ^b	,065	,079	,037 ^b	,032	,042
N of Valid Cases	89								

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 12,38.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 2000000.

c. The standardized statistic is -1,944.

Από τους πόντιους οι 20, δηλαδή το 66,7% θεωρούν ότι οι ίδιοι ή οι πρόγονοί τους αδικήθηκαν από τους γηγενείς, ενώ οι 10, δηλαδή το 33,3% θεωρεί ότι δεν αδικήθηκαν από τους γηγενείς.

«Οι ντόπιοι δεν ήθελαν τους πόντιους και έκαναν διάφορες ενέργειες για να φύγουν. Γενικά τόσο η προγιαγιά μου, αλλά και όλοι οι πρόσφυγες δεν αντιμετώπισαν θετικό κλίμα.» Ι.Σ.

«Η υποδοχή τους στην πόλη της Έδεσσας ήταν πολύ δύσκολη. Βρήκανε πάρα - πάρα πολλές δυσκολίες σε σχέση με τους συνοικισμούς που στηθήκανε τα παραπήγματα , ο κόσμος ήταν πολύ συγκρατημένος απέναντί τους δεχτήκανε και ένα είδος εκφοβισμού κάποια στιγμή. Φυσικά υπήρχαν και άνθρωποι στην Έδεσσα που τους υποδεχτήκανε και τους υποστηρίζανε. Υποστήριξη δεν είχαμε από την πλευρά του κράτους, ήταν πολλά τα προβλήματα, όλες οι κατοικίες ήταν μέσω της εθνικής τραπέζης που διεκδικούσε χρήματα από τους πρόσφυγες, ακόμα και σήμερα υπάρχουν μετέωρα προσφυγικά σπίτια ως προς το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς, λυπηρά πράγματα. Μέσα στην πόλη ήρθαν γύρω στις 40 οικογένειες προσφύγων, η Έδεσσα γέμισε αργότερα πρόσφυγες, με το πέρασμα των χρόνων. Ήρθαν εσωτερικοί μετανάστες, λόγω εργασίας, οικονομικών υποχρεώσεων» Ι.Γ.

«Ναι ένιωσαν ανεπιθύμητοι οι πρόγονοί μου, αλλά νομίζω ήταν μια φυσιολογική αντίδραση μια και ήρθαν κάποιοι κατά την άποψή τους ξένοι στον τόπο τους» Κ.Κ.

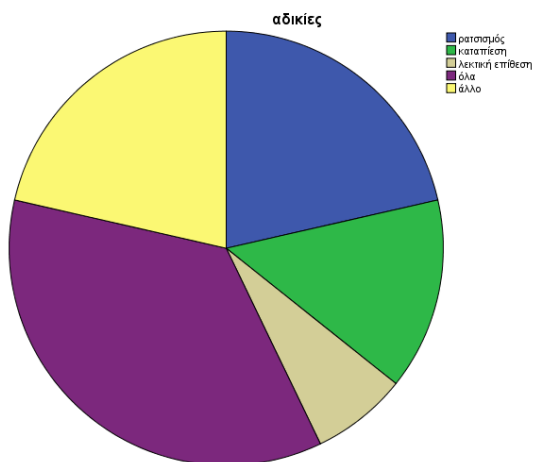
7) Αδικίες

Α)Γηγενείς

Εκτός από τους 12 γηγενείς που αδικήθηκαν, ακόμα δυο γηγενείς απάντησαν ότι έχουν τη γενική αίσθηση πως στο παρελθόν οι γηγενείς υπέστησαν ρατσισμό. Έτσι λοιπόν από τους 14 που απάντησαν οι 3, δηλαδή το 21,4% δήλωσε πως υπέστη ρατσισμό από τους πρόσφυγες. Οι 2, δηλαδή το 14,3% ότι υπέστη καταπίεση. Ο ένας, δηλαδή το 7,1% ανέφερε ως αδικία τη λεκτική επίθεση, ενώ οι 5, δηλαδή το 35,7% δηλώνουν ότι είχαν υποστεί και τις τρεις προηγούμενες αδικίες. Τέλος οι 3, δηλαδή το 21,4% αναφέρει άλλη αιτία.

αδικίες

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ρατσισμός	3	10,0	21,4	21,4
	καταπίεση	2	6,7	14,3	35,7
	λεκτική επίθεση	1	3,3	7,1	42,9
	όλα	5	16,7	35,7	78,6
	άλλο	3	10,0	21,4	100,0
	Total		14	46,7	100,0
Missing	System	16	53,3		
Total		30	100,0		

«Οι πρόγονοί μου σίγουρα δεν αδικήθηκαν, αλλά αδικούνται σήμερα. Κάθε φορά που παίρνουμε αποζημίωση για χαλάζι ή καταστροφές στο χωράφι σε άλλα χωριά προσφυγικά παίρνουν πιο πολλές αποζημιώσεις από εμάς.» Μ.Π.

«Έχουν πέσει θύματα ρατσισμού ειδικότερα τους έλεγαν Βούλγαρους, από την άλλη και οι δικοί μας τους άλλους τούρκους στην πραγματικότητα και οι δύο πλευρές έχουν τα δίκια σου γιατί και οι ντόπιοι που λέμε δεν είμαστε πιο Έλληνες πεθαίνεις έχουμε κάποιες σλαβικές ρίζες με το πέρασμα των αιώνων ήρθαν σλάβοι, αλλά και οι μικρασιάτες να έχουν κι αυτοί κάποιες τούρκικες ρίζες λόγω της μακραίωνης παρουσίας τους στην περιοχή. Γενικά υπήρξαν θύματα ρατσισμού και από τις δύο μεριές.» Ι.Ζ

« ...αλλά με ενοχλεί όταν μιλάμε εμείς να λένε τι γλώσσα είναι αυτή; Ενώ για τη δικιά τους δε λένε κάτι, νιώθω ότι με αντιμετωπίζουν ρατσιστικά, μόνο η δικιά τους γλώσσα είναι σωστή, έτσι νομίζουν αυτοί, και όχι μόνο οι πόντιοι όλοι οι ξένοι που ήρθαν εδώ έτσι μας αντιμετωπίζουν και οι μικρασιάτες και οι βλάχοι.» Ν.Α.

«Ο πατέρας της πεθεράς μου είχε ένα κτήμα 30 στρέμματα το δούλευε και τότε με την ανταλλαγή το δώσανε επειδή δεν είχε αποδεικτικά στοιχεία και του το πήραν το κτήμα. Αδικήθηκαν. Ήταν και από την άποψη ότι πολέμησαν για να απελευθερωθούνε και ήρθαν άλλοι και τους τα πήραν και τους θεωρούσαν και σαν ξένους, γιατί μιλούσαν άλλη γλώσσα, ενώ κι αυτοί δε μιλούσαν ελληνικά και τους θεωρούσαν τους δικούς μας λες και ήταν ξένοι, αλλά και οι δικοί μας επειδή οι πόντιοι δε μιλούσαν ελληνικά ξένους τους θεωρούσαν.» Κ.Μ.

«Μας πιέζουν πολύ με τη γλώσσα μας. Μας πνίγουν. Όπως δέχομαι εγώ τον πόντιο και τον αφήνω και ακούω τη μουσική του οφείλει και ο πόντιος να σεβαστεί το ντόπιο [...]. Μας καταπιέζουν και οι πόντιοι και το κράτος. Στον εμφύλιο πόλεμο μας κατατρέχανε για να φύγουμε από τη γη της Μακεδονίας. Όλοι αυτοί που είναι πάνω στη Βόρεια Μακεδονία είναι από τα τριγύρω χωριά μας και φύγανε. Τα αντάρτικα βγαίνανε κατά του ντόπιου στοιχείου. Τα αλλάξαν τα ονόματα στα χωριά μας για να μην υπάρχουν στοιχεία. Ήρθαν οι πόντιοι στη Μακεδονία πήραν την κουζίνα και τώρα κάνουμε συζήτηση να μοιράσουμε και το σαλόνι. Αντί να πουν εγώ είμαι πρόσφυγας – πρόσφυγας ήρθα την τάδε χρονολογία με βοήθησε το κράτος και τα λοιπά εσείς ήσασταν εδώ δεν υπάρχει ούτε αυτή η σέβαση.» Τ.Τ.

«Μας καταπιέζαν μη μιλάτε αυτή τη γλώσσα. Ναι τώρα το παίζουν πιο Μακεδόνες από μας. Μας καταπίεσαν πάρα πολύ, ούτε τα τραγούδια μας δεν μπορούμε να πούμε τα ποντιακά τα τραγουδάνε, αυτό μας πειράζει εμάς. Και τους δεσποτάδες μας όλους μας τους φέρνουν από κάτω. Τις εικόνες μας τις κάψαν όλες, ότι ήταν σλαβικά γραμμένα τα χαλάσανε, τα πάντα. Δε μας έχουν για Έλληνες, αλλά στο στρατό να πάμε και φόρους να πληρώσουμε. Ενώ στην επιστράτευση ήταν όλοι από δω κανέναν από κάτω. Ενώ οι πόντιοι ήρθαν από κει και φέραν και τα ονόματά τους, όλα είναι από κει και τα δικά μας τα έσβησαν» Μ.Τ.

«Ένας δεσπότης ντόπιος δεν έχει γίνει, ούτε εδώ στην περιοχή ούτε πουθενά, δεν είναι λίγο παράξενο; Αν είναι δυνατόν να μην υπάρχει ντόπιος δεσπότης. Ένας παλιός δεσπότης όταν ήρθε ο αδερφός του από κάτω από την παλιά Ελλάδα είπε επιτέλους ήρθε Έλληνας να αναπνεύσω Ελλάδα³, δεν ένιωθε ότι εδώ ήταν Ελλάδα. Εδώ δε μας θεωρούνε Έλληνες. . Εδώ στα μνήματά μας είχαμε σλάβικες γραφές στα μνημεία, αυτά τα εξαφανίσανε, τα χαλάσανε για να χαθεί, να μην υπάρχει στοιχείο και των εντοπίων τα μνημεία ήταν μόνο αυτά – οι τάφοι των νεκρών τους. Δεν υπήρχαν άλλα μνημεία. Και στις εικόνες, φρόντισαν όπου είχε σλαβικές γραφές τα σβήσανε όλα, τα εξαφανίσανε για να μην υπάρχει στοιχείο και γι' αυτό εγώ είμαι πάρα πολύ θυμωμένη με την εκκλησία, με τη διοίκηση δηλαδή. Αφού και στα βιβλία τα ελληνικά φαινόμεσαν σαν Μακεδονία. Γιατί να αλλάξουν τα ονόματα στα χωριά μας; Στα ποντιακά χωριά δεν έγινε αυτό. Τα δικά μας τα σβήσανε, τα εξαφανίσανε. Αλλά δεν μπόρεσαν να αλλάξουν τα ονόματα των χωραφιών μας, δεν μπόρεσαν τόσο βαθιά να φτάσουν. [...] Δεν έχει ακούσει να μιλάνε ντόπια; Μα δε μιλάνε κάτι άλλο, ειδικά οι ηλικιωμένοι άνθρωποι και πάμε σε ένα γλέντι στις Μέτσκες

³ Αναφέρεται στον Μητροπολίτη Καλλίνικο, ο οποίος στις 23/6/2020 αγιοκατατάχθηκε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Η συνέντευξη είχε δοθεί τον 6/2019.

και αρχίζουν και τραγουδάνε και εκνευρίζεται κι αρχίζει να μου λέει τι γλώσσα είναι αυτή; Τι γύφτικη γλώσσα είναι αυτή; Είναι δυνατόν; Δηλαδή τι θέλουν να πούνε; Τι θέλουν να μας δείξουν; Αυτό είναι ρατσισμός.» Θ.Τ.

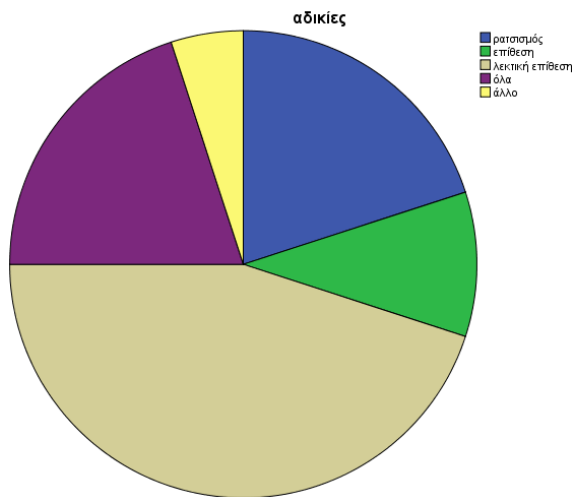
«Παλιά οι πόντιοι σκότωναν ντόπιους, ότι τους κατέσφαζαν οι πόντιοι, όχι άλλη φυλή, όχι τους δικούς μου, άλλους απ' το χωριό» Κ.Μ.

B. Μικρασιάτες

Από τους 20 μικρασιάτες που ανέφεραν ότι οι ίδιοι ή οι πρόγονοί τους αδικήθηκαν από γηγενείς οι 4, δηλαδή το 20% ανέφεραν ότι υπέστησαν ρατσισμό, οι 2, δηλαδή το 10% επίθεση, οι 9, δηλαδή το 45% λεκτική επίθεση, οι 4, δηλαδή το 20% όλες τις προηγούμενες μορφές, ενώ 1, δηλαδή το 5% ανέφερε διαφορετική μορφή αδικίας.

αδικίες

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ρατσισμός	4	13,3	20,0	20,0
	επίθεση	2	6,7	10,0	30,0
	λεκτική επίθεση	9	30,0	45,0	75,0
	όλα	4	13,3	20,0	95,0
	άλλο	1	3,3	5,0	100,0
	Total	20	66,7	100,0	
Missing	System	10	33,3		
Total		30	100,0		

«Διαπίστωσα ότι κάτι με κοροϊδευαν σαν Τουρκάλα και τα λοιπά επειδή είχα την καταγωγή και νιώθω ότι με περιφρονούν ακόμα και σήμερα. Θεωρώ ότι η μαμά ένιωσε ότι την κοίταζαν με μισό μάτι, αλλά δεν το αντιμετώπισε άσχημα ήταν περήφανη και χαρούμενη για την καταγωγή της.» Δ.Δ.

«Θα σου πω κάτι που έζησα όταν το 1996 -97 δεν θυμάμαι ακριβώς. Είχα πάει για να πιάσω δουλειά σε μια εταιρεία. Πήγα να πάω στη δουλειά μου λένε να πάω να μιλήσω με αυτόν που θα ήταν προϊστάμενός μου. Μου λέει πως λέγεσαι; -ογλού; Εσύ δεν είσαι δικός μας, όχι είμαι Μικρασιάτης λέω. Τι ήρθες να κάνεις εδώ; Να πιάσω δουλειά, εδώ είμαστε μόνο ντόπιοι δεν έχουμε μικρασιάτες και πόντιους, του λέω εντάξει πλάκα μου κάνεις δεν υπάρχει αυτό το πράγμα, φτάσαμε κοντά στο 2000, ίσως να πάω σε άλλο γραφείο, σε άλλο τμήμα αλλά να ξέρεις ότι δεν θα περάσεις καλά εδώ καλά. Κάπως υποτιθέμενος εκφοβισμός [...] Ουσιαστικά ή δεν τους έδιναν σημασία ή τους βρίζανε.» Χ. Ψ

«Οι ντόπιοι στα πρώτη αντίδραση δεν τους καλοδέχτηκαν, είχαν αντιδράσεις κλείνανε τις πόρτες στην εκκλησία στο σχολείο, δεν τους θέλαν, δεν τους αποδεχόντουσαν μέχρι λοιπόν να φτιάξουν στην Πλατάνη τους έδωχαν μας αποφεύγανε. Τώρα πηγαίνουν στα μαγαζιά των πόντιων, το έχουν ξεπεράσει αυτό το θέμα. Πιστεύω ότι οι σχέσεις είναι καλές» Ι.Α.

«Από τις συζητήσεις που ακούω και είμαι 62 χρονών έχω αρκετές πια συζητήσεις και συζητήσεις γι' αυτά τα θέματα και «Ματζιρηδες» τους ανεβάζουν «Ματζιρηδες» τους κατεβάζουν, ματζιρης δε σημαίνει πρόσφυγας, είναι άλλο πράγμα, είναι ο κακομοίρης, είναι ο ξυπόλυτος, είναι τσιγγούνης είναι κακιά λέξη, πρόσφυγας είναι αυτός που ξεριζώθηκε από τον τόπο του και πήγε να ζήσει κάπου αλλού. Οι πόντιοι επειδή είναι πιο δεμένοι και επειδή κράτησαν τη γλώσσα τους ακόμη μιλάνε και δε νομίζω να υπάρχει οικογένεια με πόντιους που το παιδί δεν ξέρει ποντιακά, ενώ εγώ δεν έμαθα ούτε μια λέξη τούρκικα, οι πόντιοι κρατάν τη γλώσσα τους και οι ντόπιοι έχουν τεράστιο πρόβλημα με τους πόντιους.» Γ.Γ.

«Αδικήθηκαν πολύ όταν ήρθαν γιατί αντιμετώπισαν αντιδράσεις εχθρότητας και ύβρεις από τους γηγενείς» Γ.Σ.

«Υπάρχουν μερικές περιπτώσεις που έχω δει να βρίζει η μια ομάδα την άλλη και να μη φέρεται καλά και να θεωρεί ότι πρέπει να είναι χωριστά υπάρχει αυτό ακόμα από κάποιους αυτή η νοοτροπία, ευτυχώς όχι σε μεγάλο επίπεδο, αυτό το εντοπίζω σε πιο μεγάλους» Β.Ι.

«Οι ντόπιοι έλεγαν «ματζήρκες» είναι δεν είναι καλές, μα έλεγαν ανήθικες, επειδή ήταν μοντέρνες και κοκέτες, ντυμένες, καθαρές, αυτοί εδώ ούτε βρακί δε φορούσαν.» Σ.Χ.

«Εμείς ούτε μπαζέδες είχαμε, ούτε τίποτα αυτοί στον Λόγγο είχαν μπαζέδες φρούτα, λαχανικά, οι δικοί μας δεν είχανε, ούτε ένα δέντρο δεν είχανε, απ' αυτή την πλευρά νιώθανε αδικημένοι, αλλά όχι ότι τους έφταιγαν οι ντόπιοι, σε ορισμένους μπορεί να φταίγαν, εγώ λέω πως νιώθανε. Πήγα μια φορά με τον άντρα μου κάτω στο Λόγγο και σύκα μαζεύαμε, αυτά που έπεφταν απ' τα δέντρα για γλυκό. Είχε κάτω φυτεμένα κάτι που ήταν πολύ μικρά, δεν ξέραμε τι είναι και είχε πολλά, αναρωτιόμασταν τι να είναι και ξεριζώνει ένα ο άντρας μου, ήταν πολύ μικρά καροτάκια και έρχονται οι ιδιοκτήτες με τις τσάπες στα χέρια και ορμήσαν να τον σκοτώσουν – για ένα καροτάκι, ο πατέρας μεγάλος και νευρικός και ο γιος δεν έλεγε να τον συγκρατήσει. Φώναζε τι δουλειά έχετε εσείς εδώ; Έχετε χωράφι εδώ κάτω; Είστε ντόπιοι; Αυτό έχει 25 χρόνια που έγινε.» Δ.Θ.

«Οι δικοί μου δυσκολεύτηκαν γιατί οι ντόπιοι δεν ήταν φιλικοί, δεν ήμασταν ξένοι, Έλληνες ήμασταν κι εμείς αλλά μας δέχτηκαν σαν ξένους.» Φ.Κ.

«Υπάρχει ο διαχωρισμός ακόμη και είναι κάτι που το αισθάνομαι και σε ανθρώπους της ηλικίας μου και ακόμη το βλέπω σε μικρότερους από μέρους των ντόπιων. Η αναφορά στους πρόσφυγες γίνεται και μ' ένα πολύ απαίσιο χαρακτηρισμό ο όρος τουρκόσπορος που δε διστάζουν να χρησιμοποιούν ακόμα και τώρα και πάνω σ' αυτό έχω να πω ποιος είναι ο τουρκόσπορος; Οι πρόσφυγες που ζούσαν στη Μικρά Ασία και οι Πόντιοι που ζούσαν σε κλειστές κοινωνίες σαν κάστες και δεν παντρεύονταν ξένους τούρκους και ήταν ντροπή αυτό; Η οι ντόπιοι εδώ που είχαν τον τούρκο πάνω απ' το κεφάλι τους;» Ε.Π.

«Υπήρχαν περιπτώσεις που οι πρόγονοι μου αδικήθηκαν ερχόμενοι στην Ηπειρωτική Ελλάδα εκείνα τα χρόνια. Μη ξεχνάμε πως έφυγαν διωγμένοι από την Μικρά Ασία, ως άπιστοι Έλληνες και εδώ έζησαν ειδικά τα πρώτα χρόνια ρατσισμό από τους ντόπιους που τους αποκαλούσαν τουρκόσπορους, ογλούδες, τις γυναίκες παστρικές κτλ. Υπήρχαν όμως και περιπτώσεις που οι ντόπιοι αγκάλιασαν τους πρόσφυγες συμπατριώτες τους, τους βοήθησαν να κάνουν ένα νέο ξεκίνημα και είχαμε με τον καιρό και γάμους μεταξύ των ,πράγμα πρωτόγνωρο για τα πρώτα χρόνια του ερχομού τους εδώ. Οι πρώτες μέρες, μήνες των προσφύγων εδώ σίγουρα και από μαρτυρίες ήταν δύσκολοι και θα έλεγα πως η μία ομάδα με την αλλά ζούσαν μέσα σε ένα κλίμα καχυποψίας.» Ν.Γ.

« Έχω ακούσει εδώ στο Σάμαρι στο χωριό είχαν κάψει τις σκηνές των προσφύγων, είχαν μπει μέσα και έκαψαν, και για ένα περιστατικό στο χωριό Ύδρα από τους γηγενείς προς τους πρόσφυγες. Υπήρχαν αποτυχημένες και άσχημες συμπεριφορές γενικότερα, όμως δεν πρέπει να παραβλέπουμε ότι υπήρχαν και γηγενείς που αγκάλιασαν το προσφυγικό στοιχείο, μας συμπαράσταν και συμπορευτήκαν μαζί του σε αυτά τα δύσκολα χρόνια. Τα πρώτα χρόνια

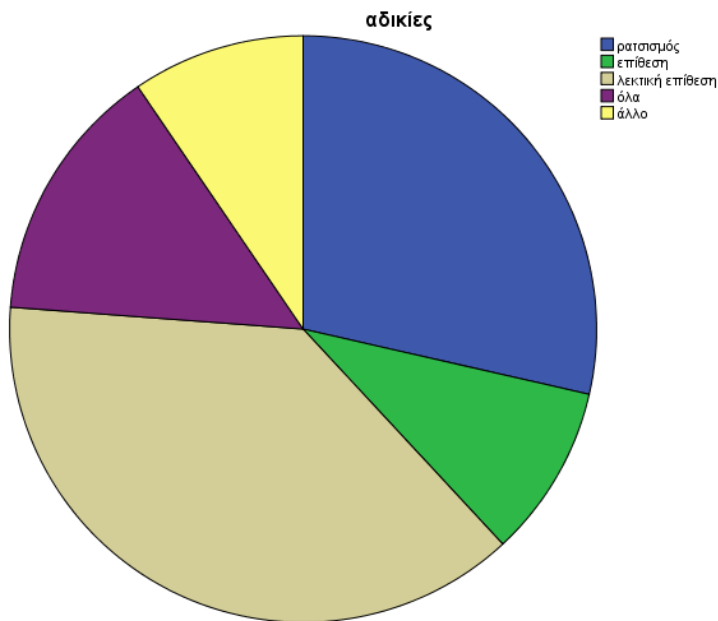
της καταρχάς και εδώ στην Έδεσσα υπάρχουν καταπληκτικές συγκινητικές ιστορίες για το πώς αγάλιασαν και δέχτηκαν τους πρόσφυγες.» Κ.Τ.

Γ. Πόντιοι

Όπως και οι γηγενείς, έτσι και ένας από τους πόντιους παρ' όλο που δεν υπέστη αδικία ο ίδιος ή η οικογένεια του αδικήθηκαν γνωστοί του με διαφορετικό τρόπο. Πιο αναλυτικά ο ρατσισμός είναι η αδικία που αναφέρουν ότι δέχτηκαν οι 6, δηλαδή το 28,6%. Για επίθεση μίλησαν οι 2, δηλαδή το 9,5%, ενώ οι 8, δηλαδή το 38,1% αναφέρει τη λεκτική επίθεση. Οι 3 δηλαδή το 14,3% δέχτηκαν και τις προηγούμενες μορφές, ενώ 2, δηλαδή το 9,5% μίλησαν για διαφορετικές μορφές αδικίας.

αδικίες

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ρατσισμός	6	20,0	28,6	28,6
	επίθεση	2	6,7	9,5	38,1
	λεκτική επίθεση	8	26,7	38,1	76,2
	όλα	3	10,0	14,3	90,5
	άλλο	2	6,7	9,5	100,0
	Total	21	70,0	100,0	
Missing	System	9	30,0		
Total		30	100,0		

«Η προγιαγιά μου με τον προπαππού μου είχανε περίπτερο και οι ντόπιοι συνέχεια φώναζαν την αστυνομία με την κατηγορία ότι οι παππούδες μου είναι άλλος λαός. Στην πλατεία του χωριού που ήταν τα καφενεία γινόταν χαμός με τους ντόπιους και τους πρόσφυγες, τα πρώτα χρόνια κυρίως πριν τον πόλεμο.» Ι.Σ.

«Ένα από τα πιο άσχημα που το διηγήθηκε ο ντόπιος που το έκανε πήγαν στο σιδηροδρομικό σταθμό της Έδεσσας που θα κατέβαιναν οι πρόσφυγες και έριχναν λάδια, αβγά, ενώ ήδη οι πρόσφυγες ήταν σε άθλια κατάσταση, χώρα ότι Ματζίρηδες τους ανέβαζαν, Ματζίρηδες τους κατέβαζαν. Και στο χωριό υπήρχαν αρκετές εντάσεις με γηγενείς, πολλές φορές αντιδικήσαμε, μας πρόσβαλλαν συχνά, αλλά στο πέρασμα των χρόνων με κάποιους είχαμε και πολύ καλές σχέσεις, ίσως με τους περισσότερους, αλλά τα πρώτα χρόνια ήταν άσχημα. Όταν πρωτοήρθαν είχε κακοκαιρία και οι ντόπιοι δεν άνοιγαν τα σπίτια τους να μουν μέσα. Στην κυριολεξία εισβάλανε πολλές φορές μέσα.» Ι.Γ.

«Εγώ πιστεύω ότι αδικία υπήρχε από την πλευρά των ντόπιων γιατί πήγαν να καταπατήσουν τα χωράφια αυτά και μετά τους κακοφάνηκε που τα πήραν ξανά πίσω οι πρόσφυγες.» Ε.Κ.

«Οι απ' έξω πάντα είχαν κι εγώ το έξησα στο πετσί μου και μιλάμε για τη δεκαετία του '80, 60 χρόνια μετά την έλευση των προσφύγων ακούγαμε το «τουρκόσπορος» αν και η μαμά μου είναι ντόπια και το ήρθατε εδώ και μας πήρατε τα κτήματα., πάντα από έξω, από συγγενικά πρόσωπα

ποτέ.[...] Υπήρχε και μέχρι πρότινος και δεν έχει υποχωρήσει, αλλά τώρα γίνεται σε επίπεδο «καλαμπούρι» η φράση του τουρκόσποροι και το ήρθατε εδώ και μας πήρατε τα χωράφια.» Α.Δ.

«Οι ντόπιοι δε θα μπορέσουν ποτέ να μας αποδεχτούνε παντρεύτηκα το 1994, το 2010 χώρισα. Ποτέ - ποτέ - ποτέ. Η γιαγιά του έζησε μέχρι 98 χρονών, δε με έλεγε ποτέ με τ' όνομά μου ποτέ ματζήρκα με ανέβαζε, ματζήρκα με κατέβαζε και ο πρώην άντρας μου στους καυγάδες μας τουρκόσπορο με έλεγε.» Ε.Π.

«Από την πλευρά του πατέρα μου όμως έχω ακούσει άπειρες φορές «να βούλιαζε το καράβι που σας έφερε» καθώς θεωρούσαν ότι ήρθαν κάποιοι ξένοι, οι οποίοι απέκτησαν περισσότερα δικαιώματα απ' αυτούς, όταν ήρθαν, δηλαδή ότι τους δίνουν καλύτερα κομμάτια γης, ότι τους δίνουν μάλλον δωρεάν γη, ενώ αυτοί την είχαν αγοράσει κι ενώ αυτά που πήραν ήταν ξεροκόμματα σε σχέση με αυτά που άφησαν. Και αυτό το πιστεύουν ακόμη.» Φ.Μ.

«Μόνο ένα πράγμα όταν ήρθε η προγιαγιά μου με τον προπάππου μου μαζί με τα παιδιά τους έστειλαν να μείνουν σε μία οικογένεια ντόπιων αλλά η οικογένεια αυτή επειδή η γιαγιά μου ήταν πόντοι δεν τους δέχτηκαν δεν τους άφησαν να μείνουνε δεν ξέρω για ποιο λόγο έγινε» Μ.Σ.

«Δεν τους δέχθηκαν και με χαρά, αλλά αναγκάστηκα συνυπήρξαν θέλοντας και μη» Ο.Χ.

«Η γιαγιά το τουρκόσποροι το άκουγε συχνά. Ακόμα κι έμενα πριν 2 -3 χρόνια ένας γείτονας μου είπε είστε τουρκόσποροι» Π.Κ.

«Η γιαγιά μου όταν ήρθε χήρα και έχοντας παιδί με νοητική στέρηση, δέχτηκε μεγάλο ρατσισμό από τους ντόπιους με εξαίρεση μια οικογένεια και τη βοήθησαν πάρα πολύ. Βέβαια δεν προχώρησαν πέρα από την υποτίμηση και τον λεκτικό ρατσισμό, όμως λόγω της στάσης της γιαγιάς μου που επέδειξε αξιοπρέπεια με τον καιρό ελαττώθηκε και σχεδόν αφανίστηκε.⁴» Χ.Κ.

⁴ Το 60 – 70% των προσφύγων ήταν γυναίκες και παιδιά, με αποτέλεσμα το 1/3 των οικογενειών να μην έχουν «προστάτη». Η έλλειψη αυτή επιβράδυνε σημαντικά την αποκατάσταση. (Αρσέλ, 2014, σ. 275)

8) Πρόβλημα

Στην ερώτηση ποιο ήταν το κυριότερο πρόβλημα που δημιούργησαν οι πρόσφυγες με την έλευσή τους στην τοπική κοινωνία απάντησαν μόλις οι 33 από τους ερωτηθέντες, καθώς οι υπόλοιποι θεωρούσαν ότι οι πρόσφυγες σε δημιούργησαν προβλήματα. Από αυτούς που απάντησαν οι 20 ήταν οι γηγενείς, οι 5 μικρασιάτες και οι 8 πόντιοι. Όλοι όσοι δεν απάντησαν σ' αυτή την ερώτηση ήταν γιατί θεώρησαν πως οι πρόσφυγες δε δημιούργησαν κανένα πρόβλημα με την έλευσή τους.

Από τους γηγενείς οι 12, δηλαδή το 60% θεώρησε ότι οι πρόσφυγες δημιούργησαν πρόβλημα σε σχέση με τη διανομή των γαιών. Ο ένας, δηλαδή 5% προβλήματα ως προς τη χρήση του τοπικού ιδιώματος, οι δύο, δηλαδή το 10% όχι μόνο στο θέμα της γαιοκτησίας, αλλά και στο θέμα του σεβασμού, ενώ ένας, δηλαδή το 5% η γαιοκτησία και τα χωράφια. Τέλος οι 4, δηλαδή το 20% ανέφερε ότι οι πρόσφυγες είναι αιτία όλων των παραπάνω προβλημάτων στην περιοχή.

Από τους μικρασιάτες οι 2, δηλαδή το 40% θεωρεί ότι το πιο σοβαρό πρόβλημα είναι αυτό της γαιοκτησίας και οι 3, δηλαδή το 60% αναφέρει άλλα προβλήματα. Τέλος από τους πόντιους οι 7, δηλαδή το 87,5% αναφέρει ως πρόβλημα τη γη και ο 1, δηλαδή το 12,5% άλλο πρόβλημα.

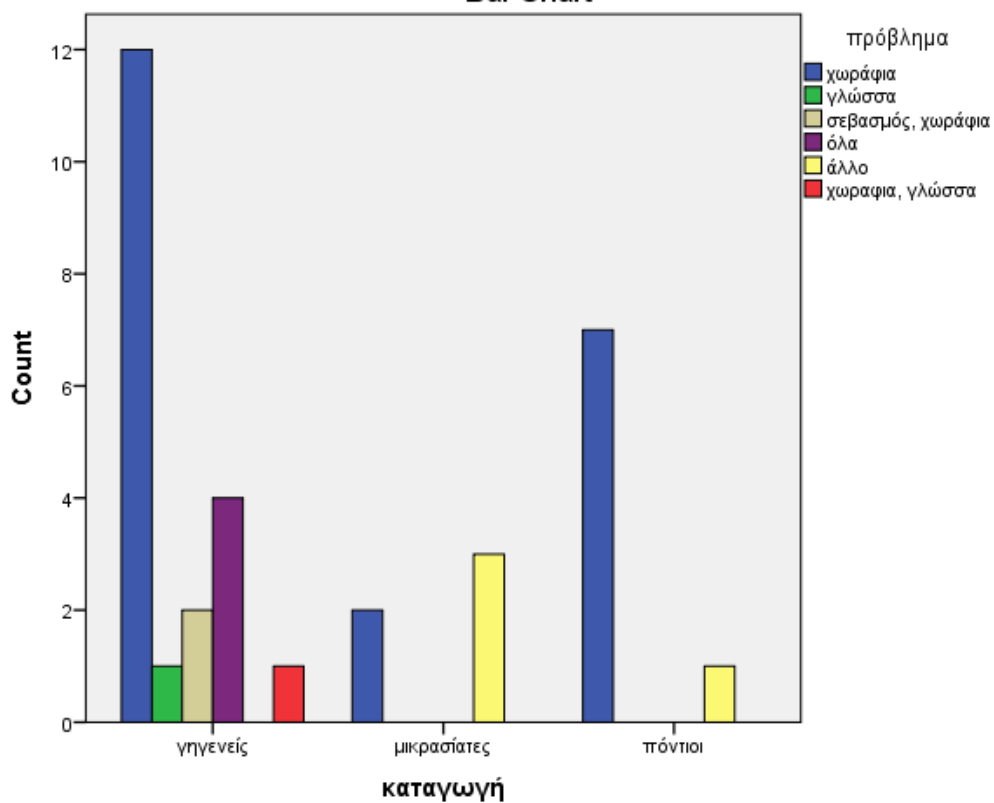
Case Processing Summary

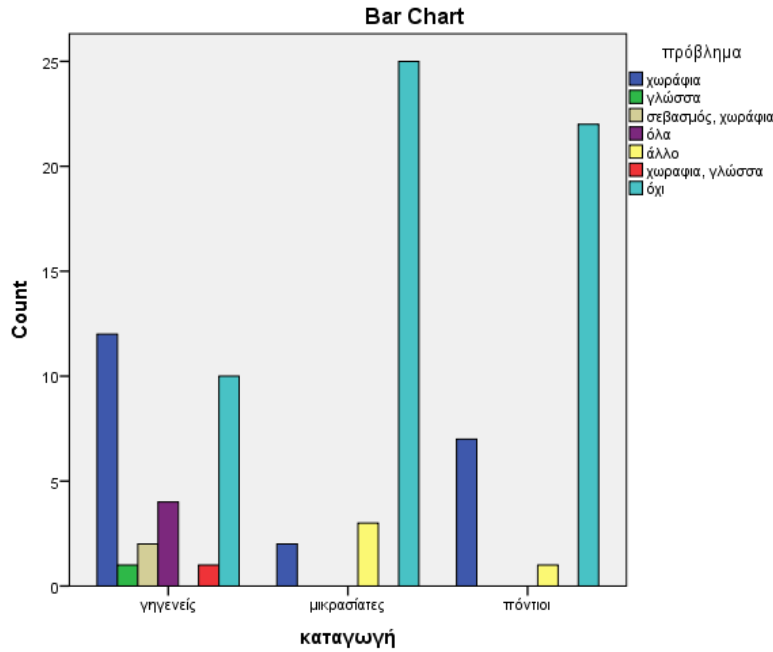
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * πρόβλημα	33	36,7%	57	63,3%	90	100,0%

καταγωγή * πρόβλημα Crosstabulation

			πρόβλημα					Total	
			χωράφια	γλώσσα	σεβασμός, χωράφια	όλα	άλλο		χωράφια, γλώσσα
καταγωγή	γηγενείς	Count	12	1	2	4	0	1	20
		% within καταγωγή	60,0%	5,0%	10,0%	20,0%	0,0%	5,0%	100,0%
	Μικρασιάτες	Count	2	0	0	0	3	0	5
		% within καταγωγή	40,0%	0,0%	0,0%	0,0%	60,0%	0,0%	100,0%
	πόντιοι	Count	7	0	0	0	1	0	8
		% within καταγωγή	87,5%	0,0%	0,0%	0,0%	12,5%	0,0%	100,0%
Total		Count	21	1	2	4	4	1	33
		% within καταγωγή	63,6%	3,0%	6,1%	12,1%	12,1%	3,0%	100,0%

Bar Chart

Chi-Square Tests (αφορά αυτούς που απάντησαν ότι υπήρξαν προβλήματα)

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	5,946 ^a	6	,429	,435 ^b	,423	,448			
Likelihood Ratio	7,043	6	,317	,521 ^b	,508	,534			
Fisher's Exact Test	5,389			,521 ^b	,508	,534			
Linear-by-Linear Association	,713 ^c	1	,398	,427 ^b	,414	,440	,231 ^b	,221	,242
N of Valid Cases	84								

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,32.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 475497203.

c. The standardized statistic is -,845.

Chi-Square Tests (αφορά στην ερώτηση αν υπήρξαν προβλήματα)

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1-sided)			
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	33,274 ^a	12	,001	,000 ^b	,000	,000			
Likelihood Ratio	37,128	12	,000	,000 ^b	,000	,000			
Fisher's Exact Test	29,214			,000 ^b	,000	,000			
Linear-by-Linear Association	7,438 ^c	1	,006	,007 ^b	,005	,009	,004^b	,002 ,005	
N of Valid Cases	90								

a. 15 cells (71,4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,33.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 624387341.

c. The standardized statistic is 2,727.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ καταγωγής και του είδους των προβλημάτων που δημιουργήθηκαν ($\chi^2 = 5,946$, $df= 6$, $p = ,231 > ,05$)

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ καταγωγής και άποψης αν δημιουργήθηκαν προβλήματα ($\chi^2 = 33,274$, $df= 12$, $p = ,004 < ,005$)

«Πολλοί θεωρούν ότι ήρθαν εδώ και τους πήραν την περιουσία, στην οικογένεια μου ποτέ δεν σκέφτηκαν έτσι» Μ.Ζ.

«Στο χωριό των γονιών μου όλοι ντόπιοι είναι οπότε οι πρόσφυγες δε μας πήραν γη. Γενικά στα χωριά πάνω από την Έδεσσα δεν έχει τόσους πρόσφυγες όσο κάτω και γι' αυτό δεν έχουμε προβλήματα» Μ.Π.

«Ότι οι πρόγονοί μου έχασαν περιουσία εξ αιτίας των προσφύγων έχασαν, όμως θα μπορούσαν με τη δουλεία τους και τις ικανότητές τους να την πολλαπλασιάσουν.» Σ.Ν.

«Ο παππούς μου είχε αγοράσει χωράφια από τους τούρκους, αλλά τότε δεν κάνανε συμβόλαια. Αγράμματοι άνθρωποι ήταν έδινες τα λεφτά το αγόραζες δεν είχαν χαρτιά και τέτοια. Εδώ στο χωριό δεν έχουμε ούτε χάρτες, ούτε κτηματολόγιο, ούτε τίποτα. Κανένας δεν είχε τέτοια χαρτιά και ήρθαν εδώ οι πόντιοι και μας τα πήραν αυτά που αγοράσαμε.» Γ.Τ.

«Στη δική μας περιοχή δεν έκαναν κακό, γιατί δεν είχαν εδώ κλήρο, μόνο κάτω κάτω στα χωριά κάνανε κακό, σε μας δεν κάνανε ζημιά» Ν.Α.

«Η γιαγιά μου έλεγε με τους τούρκους πιο καλά περάσαμε, όταν ήρθαν αυτοί πολλά μας έκαναν, αυτοί, έλεγε, ήταν χειρότεροι απ' τους Τούρκους. Μας πήραν τους κλήρους και τώρα οι πόντιοι είναι πιο στηριγμένοι από την κυβέρνηση γενικώς. Τους δικούς μας πουθενά δεν τους βάζαν ούτε στο στρατό, ούτε λοχίες τους βάζαν, τους είχαν για Βούλγαρους, για Σκοπιανούς κι ακόμα τώρα, Σκοπιανούς μας φωνάζουν τώρα. Μας έχουν ξένους στον τόπο που ήμασταν πάππου προ πάππου πόσες γενιές οι παππούδες μας. Παιδάκι ήμουν θα 'μουν δε θα 'μουν 10 χρονών, στο σχολείο ερημιά εκεί το 62 – 63 και πηγαίναμε στα ζύλα με τον πατέρα μου μπροστά αυτός πίσω εγώ και βλέπω ένα γκρεμισμένο σπίτι και τον ρωτάω μπαμπά το σπίτι αυτό ποιανού είναι; Του παππού του τάδε μου λέει, και ρωτάω που είναι ο παππούς; Α λέει έφυγε επάνω. Πώς έφυγε ρωτάω, λέει ένα βράδυ τότε με τον εμφύλιο πόλεμο ήρθαν οι αντάρτες – δε φυλαγόταν το χωριό απ' το στρατό – μπήκαν στο σπίτι με τα όπλα, τους τάισε, του 'σφάζαν το γουρούνι, κάναν γλέντι, ότι περίσσεψε τα πήραν, φύγαν οι αντάρτες, την άλλη μέρα ήρθαν οι «πατριώτες» και για αντίποινα που φιλοξένησε τους αντάρτες του καίνε το σπίτι, και μάζεψε τα πράγματά του και έφυγε.» Κ.Ν.

«Γενικώς έχω ακούσει ότι οι πρόσφυγες που ήρθαν ενώ δεν είχαν κτήματα δικά τους, τελικά με το που ήρθαν πήραν καλύτερα κομμάτια γης από εμάς που ήμασταν εδώ, αλλά είναι αυτά που άκουσα, δεν ξέρω αν είναι αλήθεια.» Μ.Β.

«Πρόβλημα με την έλευση των προσφύγων όχι ίσως μικροπροβλήματα καθημερινότητας. Μας ταρακούνησαν ως ένα βαθμό, αλλιώς γιόρταζαν κάτι οι μεν αλλιώς οι δε και θα έπρεπε να μάθουμε σε διαφορετικές καταστάσεις. , αλλά από τη στιγμή που είχαν ίδια εθνικότητα, ίδια θρησκεία δε νομίζω να δημιουργήσαν προβλήματα.» Τ.Π.

«Ο πόντιος πήρε κλήρο, ο παππούς μου τα είχε αγορασμένα τα δικά μας τα χώματα αυτή είναι η διαφορά μας.» Τ.Τ.

«Ο κόπος μας, οι δικοί μας να σκάβουν να σκάβουν, ήρθαν αυτοί από 'κει να χωράφια, να σπίτια, να δεν ξέρω τι. Εμείς είχαμε ένα χωράφι, έτυχε να είναι δίπλα στα Καισαριανά με κάτι καρυδιές για παραγωγή και το πήραν οι πόντιοι και δε φτάνει που τα πήραν μας ανέβηκαν και στην πλάτη. Αν μας λένε Γύφτους να πάνε από κει που ήρθαν, δεν τους αρέσουν να γυρίσουν από κει που ήρθαν. Υπήρχαν και σπιούντοι τι γλώσσα μιλούσαμε, τι τραγούδια ακούγαμε» Μ.Τ.

«Πολλά κτήματα που τα πληρώσαμε χάσαμε. Το χειρότερο όμως είναι η έπαρση που έχουν. Δε φτάνει που ήρθαν ξένοι, μας κατηγορούν κι από πάνω. Στην Τουρκία που ήταν οι Τούρκοι καλύτερα τους φερόντουσαν και ήρθαν εδώ τώρα και είναι και νταήδες;» Α.Γ.

«Έγιναν πολλές αδικίες στους καταμερισμούς των κτημάτων. [...] και με ενοχλεί τώρα που πουλάνε τα χωράφια τους.» Π.Τ.

«Το πρόβλημα με την έλευση ήταν οικονομικό και χωροταξικό. Που θα έμεναν, αλλά ήταν Έλληνες που ήρθαν στην πατρίδα. Προβλήματα φυσικά δημιουργήθηκαν, ίσως και εντάσεις μεταξύ των κατοίκων.» Γ.Κ.

«Εδώ στην περιοχή υπήρχαν προβλήματα από πολλούς ντόπιους, καθώς υπήρχαν ντόπιοι που πίστευαν ότι δεν είναι Έλληνες υπάρχουν και ντόπιοι που θεωρούνται πιο Έλληνες. Αυτοί που θεωρούσαν τον εαυτό τους «σλάβους», αυτοί ήταν πολύ πιο αντίθετοι με τους πρόσφυγες απ' ότι οι άλλοι» Γ.Γ.

«Θεωρώ ότι η διανομή της γης, η διανομή των παλαιών κατοικιών που άφησαν οι μουσουλμάνοι, όλα αυτά ήταν ένα πρόβλημα γι' αυτούς – τους ντόπιους – γιατί πάρα πολλοί αγόρασαν κομποχρονιά τη γη με εικονικά συμβόλαια όταν έφευγαν οι μουσουλμάνοι, κι όταν ήρθαν οι πρόσφυγες οι ντόπιοι εύλογα θεωρούσαν ότι ήταν δικά τους και το κράτος τα μοίρασε στους μικρασιάτες. Αυτό από μόνο του είναι ένας λόγος να υπάρξει μια ένταση ανάμεσά τους [...] με το που ήρθαν οι πόντιοι οργανώθηκαν. Όταν λοιπόν οργανώνεσαι σε μια περιοχή που είναι τελείως ανοργάνωτη αυτομάτως αποκτάς δύναμη και μπορείς να διεκδικήσεις κι ενώ για αυτούς αυτό δεν είναι μειονέκτημα, στα μάτια των άλλων είναι πρόβλημα, οι οργανωμένοι πρόσφυγες

που διεκδικούσαν συμφέροντα γι' αυτούς και στη λογική τους και στα μάτια τους ενάντια των ντόπιων.» Ε.Κ.

«Πρόβλημα; Οι πρόσφυγες ερχόμενοι στην Ελλάδα ένωσαν την πείνα, ένωσαν τη δίψα, ένωσαν την κακουχία, ένωσαν το «φτύσιμο» από τους ντόπιους, οι οποίοι θεωρούσαν «Α! Ηρθαν οι κακοί και μας πήραν τα χωράφια και τις περιουσίες.» Ποια χωράφια τους πήρανε; Τα χωράφια που αφήσαν οι Τούρκοι; Ανταλλαγή πληθυσμών έγινε, οι τούρκοι αφήσαν εδώ περιουσίες. Ποιος έπρεπε να τις πάρει αυτές; Οι ντόπιοι; Και κατ' αρχήν για να τις πάρουν οι ντόπιοι έπρεπε να τις δώσει το κράτος, το κράτος έκανε τη μοιρασιά. Θα έδινε στους ντόπιους τα χωράφια; Οι πρόσφυγες ήρθαν και μείναν στα τσιφλίκια και τις καλύβες των τούρκων και όσοι μείναν στην πόλη στα προσφυγικά μείναν.» Ξ.Π..

«Νομίζω όταν ήρθαν οι πόντιοι δεν κάνανε άσχημα πράγματα» Χ.Σ

9) Β Η νοοτροπία

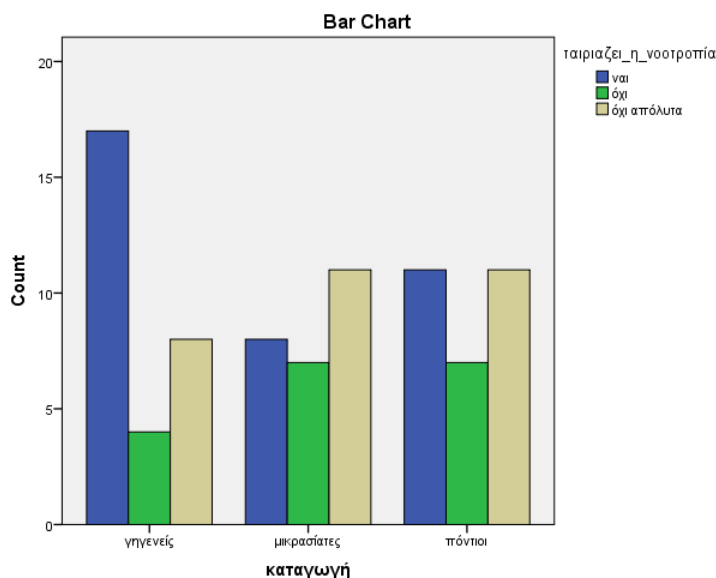
A) Αν η νοοτροπία γηγενών και προσφύγων ταιριάζει

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * ταιριάζει _η νοοτροπία	84	93,3%	6	6,7%	90	100,0%

καταγωγή * ταιριάζει _η _νοοτροπία Crosstabulation

			ταιριάζει _η _νοοτροπία			Total
			ναι	όχι	όχι απόλυτα	
καταγωγή	γηγενείς	Count	17	4	8	29
		% within καταγωγή	58,6%	13,8%	27,6%	100,0%
	μικρασιάτες	Count	8	7	11	26
		% within καταγωγή	30,8%	26,9%	42,3%	100,0%
	πόντιοι	Count	11	7	11	29
		% within καταγωγή	37,9%	24,1%	37,9%	100,0%
Total		Count	36	18	30	84
		% within καταγωγή	42,9%	21,4%	35,7%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1-sided)			
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	4,880 ^a	4	,300	,318 ^b	,306	,329			
Likelihood Ratio	4,920	4	,296	,323 ^b	,311	,335			
Fisher's Exact Test	4,808			,316 ^b	,304	,328			
Linear-by-Linear Association	1,768 ^c	1	,184	,215 ^b	,205	,226	,109 ^b	,101	,117
N of Valid Cases	84								

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,57.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 2000000.

c. The standardized statistic is 1,330.

Στο αν η νοοτροπία γηγενών και προσφύγων συγκλίνει ή αποκλίνει απάντησαν οι 84 από τους πληροφορητές.

Από τους γηγενείς που απάντησαν οι 17,δηλαδή το 58,6% πιστεύουν ότι οι νοοτροπίες γηγενών και προσφύγων ταιριάζουν. Οι 4, δηλαδή το 13,8% πιστεύουν ότι δεν ταιριάζουν, ενώ οι 8, δηλαδή το 27,6% πιστεύει ότι ταιριάζουν, αλλά όχι απόλυτα.

Από τους μικρασιάτες οι 8, δηλαδή το 30,% θεωρούν ότι υπάρχουν συγκλίσεις στις νοοτροπίες γηγενών – προσφύγων. Οι 7, δηλαδή το 26,9% θεωρούν ότι αποκλίνουν οι νοοτροπίες γηγενών – προσφύγων. Ενώ οι 11, δηλαδή το 42,3% θεωρούν ότι αν και ταιριάζουν οι νοοτροπίες, ωστόσο δεν είναι απόλυτο.

Από τους πόντιους από 11, δηλαδή από 37,9% διαπιστώνει ότι υπάρχει σύγκλιση στη νοοτροπία γηγενών – προσφύγων και αν και υπάρχει σύγκλιση αυτή δεν είναι απόλυτη αντίστοιχα. Ενώ οι 7, δηλαδή το 24,1% πιστεύουν ότι υπάρχει απόκλιση στις νοοτροπίες τους.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της καταγωγής και της άποψης περί του αν η νοοτροπία γηγενών και προσφύγων ταιριάζει ($\chi^2 = 4,880$, $df = 4$, $p = ,109 > ,05$)

«Δεν έχουμε διαφορές με τους πόντιους δεν είμαστε χωρισμένοι. Νομίζω δεν υπάρχουν χαρακτηριστικά πόντιος – ντόπιος, όλοι είμαστε ένα τώρα. Παλιά στους παππούδες μας είχε διαφορά τους θεωρούσαν ξένους τους πόντιους» Κ.Ν.

«Οι σχέσεις των δύο ομάδων είναι μαζί δεν κάνουμε και χώρια δεν μπορούμε. Επειδή εμείς είμαστε στραβοί ψάχνουμε να βρούμε τα στραβά στην άλλη ομάδα.» Τ.Π.

«Είναι ίδιοι στη νοοτροπία, παλαβοί είναι πόντιοι, παλαβοί είναι και οι ντόπιοι.» Π.Τ.

«Η μητέρα της μητέρας μου έχει τελείως διαφορετική νοοτροπία από την άλλη μου γιαγιά, είναι πιο ανοιχτός άνθρωπος, πιο κοινωνική, δεν έχει πρόβλημα να συναναστρέφεται ανθρώπους, είναι παραδοσιακή και οικογενειακή. Σε κάθε γιορτή θέλει τους πάντες μαζεμένους. όμως εξαιτίας του πατέρα μου προσπάθησε να ενστερνιστεί και τις παραδόσεις των ντόπιων, κράτησε και υιοθέτησε ότι της άρεσε περισσότερο από τους ντόπιους. όταν μας τα πέρασε όπλα αυτά όμως πάντα μας τόνιζε από ποια πλευρά το κρατάει» Δ.Δ.

«Αυτό που έκανε εντύπωση στην γιαγιά μου ήταν ο τρόπος που ζούσαν, δηλαδή ήταν σε ένα δωμάτιο, σε ένα σπίτι και ήταν τα ζώα και οι άνθρωποι ήταν μαζί και τους χώριζαν ως πούμε ένα μικρό τοιχίο αυτό ήταν που τους έκανε εντύπωση. Βέβαια μην ξεχνάμε ότι αυτοί οι άνθρωποι που ήταν εδώ πέρα ήταν απομονωμένοι από την υπόλοιπη Ελλάδα, ήταν υπό κατοχή έζησαν κι αυτοί διάφορα, ναι ωραία εντάζει αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι τώρα που οδεύουμε στο 2020 θα υπάρχουν τέτοιες συμπεριφορές που υπάρχουν και το κακό είναι ότι το κακό διαιωνίζεται σε πολλά χωριά της περιοχής μας με ντόπιος που δεν παντρεύονται ποντίους, οικογένειες έχουν να μιλήσουμε χρόνια γιατί έγινε το λάθος.[...] Έχουμε τελείως διαφορετικές νοοτροπίες, ένα

πολύ μικρό ποσοστό σύγκλιση, αλλά πάρα πολύ μικρό δηλαδή εγώ δεν ξέρω να υπάρχει άνθρωπος που να έχει ανοίξει δουλειά και να είναι συνέταιροι ας πούμε από διαφορετική ράτσα δεν έχω ακούσει ποτέ ένας ντόπιος να είναι με έναν πόντο ή Μικρασιάτη. Αυτό είναι άσχημο, είναι πράγματα που διαιωνίζουν την κατάσταση την κάνουν ακόμα χειρότερη και εύχομαι αν δεν το πιστεύω. εύχομαι όμως κάποια στιγμή να αλλάξει όλο αυτό και να μπορούν τα παιδιά των παιδιών μας, για τα παιδιά μας δεν το βλέπω να είναι πιο καλά τα πράγματα. Πρέπει να μάθουμε πλέον ότι είμαστε Έλληνες πολίτες, κάποιοι δεν το πιστεύουν αυτό και θεωρούν ότι είναι μόνο Μακεδόνες είναι κάποια πράγματα που πρέπει να λυθούν και από τη μια και από την άλλη πλευρά να υπάρξει επικοινωνία με όλους.» Χ.Ψ

«Βέβαια υπάρχουν κάποιοι που σιγοτραγουδούν τα αλυτρωτικά τραγούδια των Μετσκών, αλλά ίσως προέρχεται από την καταπίεση που δέχτηκαν τη γλώσσα τους. Έχουν συγκλίνει πάρα πολύ οι πρόσφυγες με τους ντόπιους αλλά ίδιοι δε θα γίνουν ποτέ, ο Μικρασιάτης θα είναι Μικρασιάτης, ο πόντιος - πόντιος και ο ντόπιος- ντόπιος. Υπάρχει αφομοίωση, αλλά και τώρα ακούγεται το αυτή πήρε νεσνάμη. Σε θέμα παρέας έχω φίλους ντόπιους, ο ντόπιος, όμως στην ηλικία μου θα κοιτάζει να κάνει φίλο ντόπιο, βλέπω βέβαια τη νέα γενιά, την ηλικία των 20 βλέπω οι περισσότεροι δεν ξέρουν ντόπια, δεν κοιτάν τα ποντιακά και τα ντόπια .» Ι.Α.

«Πάντα ρωτάνε ακόμα και παρέα να σου κάνουν τι είσαι; Δικός μας είσαι; Αυτή είναι φράση που ρωτάνε. Αν δεν είσαι δικός τους και δεν έχουν συμφέρον δε σε ζυγώνουν» Ε.Χ.

«Παλιότερα δεν ταίριαζε καθόλου η νοοτροπία του πρόσφυγα με αυτή του ντόπιου, τώρα όσο περνάν τα χρόνια αρχίζουν κάπως να ταιριάζουν, που να ταίριαζε η περηφάνεια και η εντιμότητα του πρόσφυγα με τον ντόπιο;» Ξ.Π.

«Διαφορές σε συμπεριφορές και νοοτροπία ασφαλώς υπάρχει. Θα έλεγα πως οι πρόσφυγες έχουν πιο έντονο ταπεραμέντο σε σχέση με τους ντόπιους. Ίσως είναι λίγο πιο οξύθυμοι σε αντίθεση με το ντόπικο στοιχείο που είναι πιο πράο και όχι τόσο δυναμικό.» Ν.Γ.

«Σαν χαρακτήρες όμως μου φαίνεται τώρα να μοιάζουν. Νομίζω πλέον δεν υπάρχει ούτε μίσος, ούτε τίποτα» Γ.Σ.

«Οι νοοτροπίες των πόντιων και των Μικρασιατών σχεδόν ταυτίζονται ενώ των ντόπιων δεν.... Οι ντόπιοι είναι πιο κλειστοί δεν ανοίγονται εύκολα.» Ε.Κ

«Έχω ακούσει τώρα για τραγικές καταστάσεις δηλαδή όταν ήρθαν η γιαγιά μου με την οικογένειά της ότι εντόπιοι του χωριού που οι περισσότεροι από αυτούς ήταν «γύφτοι» σε εισαγωγικά που τους για δούλου , οι τούρκοι αυτοί κοιμόντουσαν στο μαντρί με τα ζώα δεν είχαν σπίτι και κοιμόντουσαν με τα ζώα ήρθαν οι δικοί μας πόντιοι. Μάθανε πάρα πολλά γενικώς για το νοικοκυριό κάνανε τη δική μας σπίτια ήταν καθαροί λοιπόν ήταν πάρα πολύ καθαροί οι δικοί μας, και μου έλεγε ιστορίες η γιαγιά μου που όταν ήρθαν είχαν μαζί τους ένα νεογέννητο μωρό και είχαν ζεστάνει κατσαρόλες για να το λούσουν. Σε αντίθεση με αυτά που βρήκανε όταν ήρθαν εδώ με την κατάσταση των ντόπιων, είχαν πάθει πολιτισμικό σοκ.» Ο.Χ.

«Νομίζω πώς θα μπορούσαν να ταιριάζουν οι νοοτροπίες, όλοι ούτως ή άλλως άνθρωποι είμαστε, αν οι ντόπιοι μας ήθελαν και δε μας σνόμπαραν νομίζω δε θα είχαμε κάποιο πρόβλημα.» Γ.Α.

Β) Που οφείλονται οι συγκλίσεις ή οι αποκλίσεις της νοοτροπίας

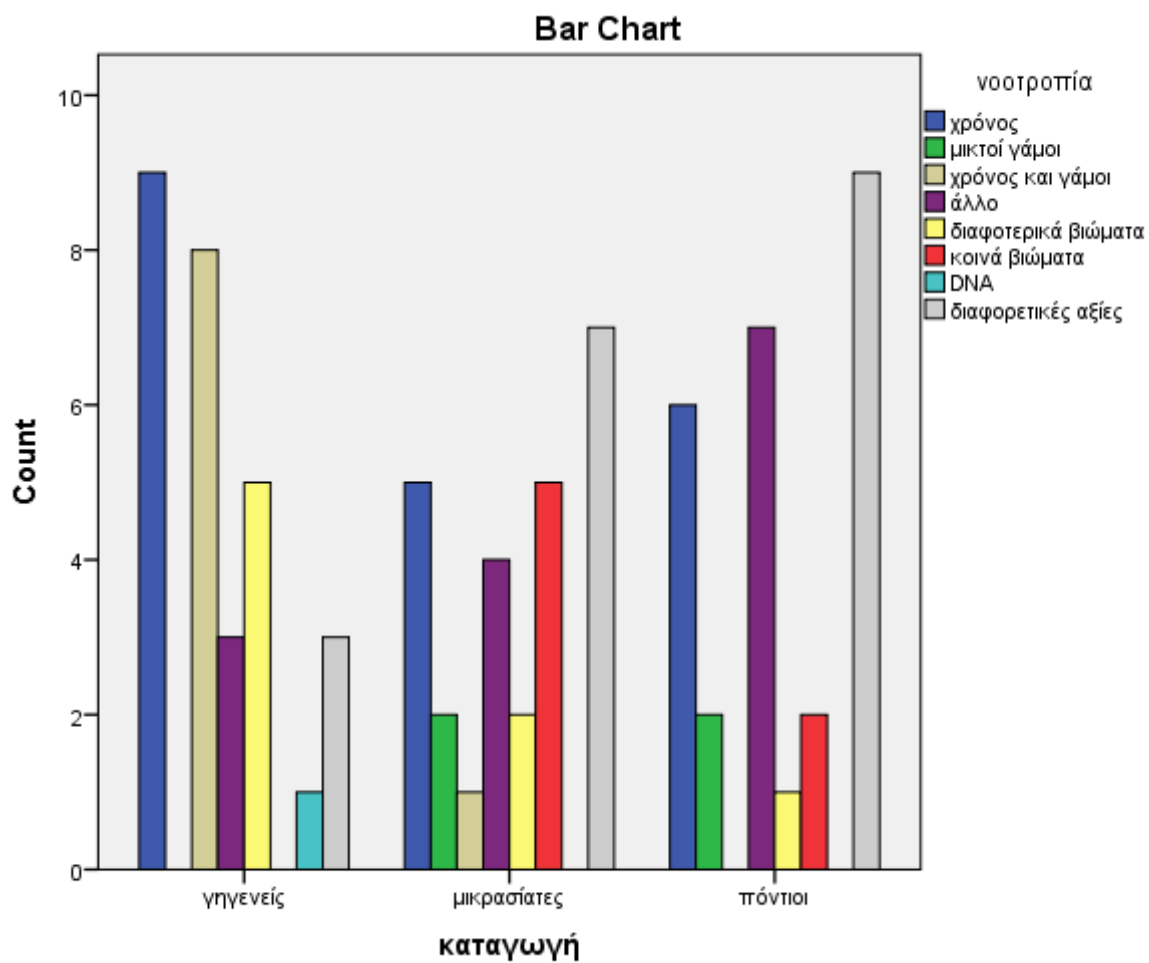
Στο που αποδίδουν τις συγκλίσεις και τις αποκλίσεις στη νοοτροπία απάντησαν οι 82 από τους πληροφορητές. Σε αυτό το ζήτημα έγινε διπλή ανάγνωση. Από τη μια πλευρά εξετάστηκε που αποδίδουν τις συγκλίσεις και τις αποκλίσεις με βάση την καταγωγή και από την άλλη που αποδίδεται η σύγκλιση ή η απόκλιση.

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * νοοτροπία	82	91,1%	8	8,9%	90	100,0%

καταγωγή * νοοτροπία Crosstabulation

		νοοτροπία								Total
		χρόνος	μικτοί γάμοι	χρόνος και γάμοι	άλλο	διαφορικά βιώματα	κοινά βιώματα	DNA	διαφορετικές αξίες	
καταγωγή γηγενείς	Count	9	0	8	3	5	0	1	3	29
	% within καταγωγή	31,0%	0,0%	27,6%	10,3%	17,2%	0,0%	3,4%	10,3%	100,0%
μικρασιάτες	Count	5	2	1	4	2	5	0	7	26
	% within καταγωγή	19,2%	7,7%	3,8%	15,4%	7,7%	19,2%	0,0%	26,9%	100,0%
πόντιοι	Count	6	2	0	7	1	2	0	9	27
	% within καταγωγή	22,2%	7,4%	0,0%	25,9%	3,7%	7,4%	0,0%	33,3%	100,0%
Total	Count	20	4	9	14	8	7	1	19	82
	% within καταγωγή	24,4%	4,9%	11,0%	17,1%	9,8%	8,5%	1,2%	23,2%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1-sided)			
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	30,601 ^a	14	,006	,004 ^b	,002	,005			
Likelihood Ratio	35,242	14	,001	,003 ^b	,002	,005			
Fisher's Exact Test	28,112			,004 ^b	,002	,006			

Linear-by-Linear Association	3,166 ^c	1	,075	,080 ^b	,073	,087	,042^b	,037	,047
N of Valid Cases	82								

a. 18 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,32.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 92208573.

c. The standardized statistic is 1,779.

Από τους γηγενείς τις συγκλίσεις οι 9, δηλαδή το 31% τις αποδίδουν στον χρόνο. Οι 8, δηλαδή το 27,6% όχι μόνο στο χρόνο, αλλά και στους μικτούς γάμους. Από τους γηγενείς που μιλούν για αποκλίσεις, οι 5 δηλαδή το 17,2% τις αποδίδουν στα διαφορετικά βιώματα. Οι 3, δηλαδή το 10,3% στις διαφορετικές αξίες και ο ένας, δηλαδή το 3,4% στο DNA, ενώ άλλοι 3, 10,3% αποδίδουν τις συγκλίσεις και τις αποκλίσεις σε άλλες αιτίες.

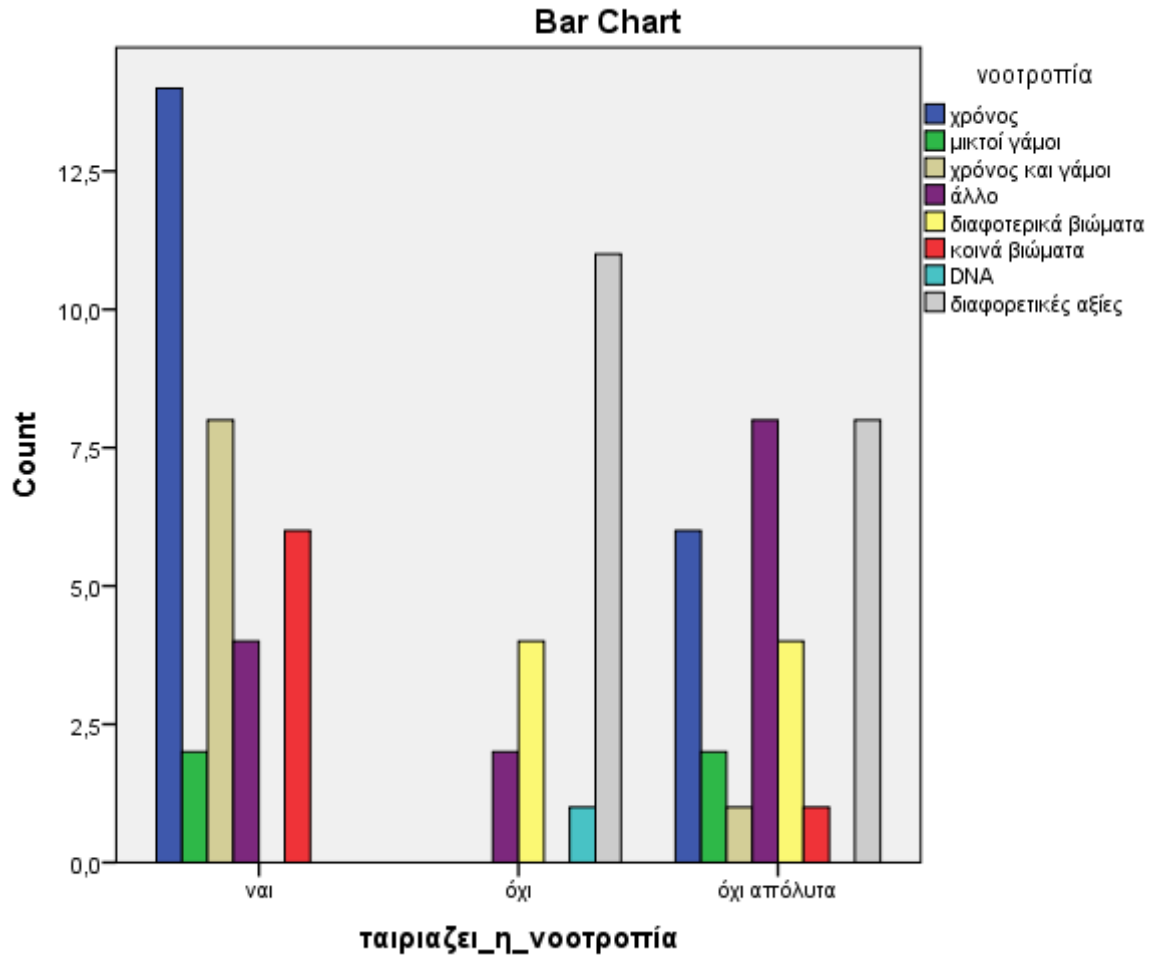
Από τους μικρασιάτες οι 7, δηλαδή το 26,9% θεωρούν ότι η απόκλιση της νοοτροπίας οφείλεται στις διαφορετικές αξίες. Από 5, δηλαδή από 19,2% αποδίδουν στο χρόνο και στα κοινά βιώματα τη σύγκλιση. Από 2, δηλαδή από 7,7% αποδίδουν τις συγκλίσεις στους μικτούς γάμους και τις αποκλίσεις στα διαφορετικά βιώματα. Ο ένας, δηλαδή το 3,8% αποδίδουν τις συγκλίσεις στον μικτό γάμο και οι 4, δηλαδή το 15,4% τόσο τις συγκλίσεις, όσο και τις αποκλίσεις σε άλλες αιτίες.

Από τους πόντιους οι 9, δηλαδή το 33,3% αποδίδει τις αποκλίσεις στις διαφορετικές αξίες. Οι 6, δηλαδή το 22,2% αποδίδουν τις συγκλίσεις στον χρόνο. Από 2, δηλαδή από 7,4% αποδίδουν τις συγκλίσεις στους μικτούς γάμους και στα κοινά βιώματα. Ο ένας, δηλαδή το 3,7% αποδίδει τις αποκλίσεις στα διαφορετικά βιώματα. Τέλος 7, δηλαδή 25,9% αποδίδουν συγκλίσεις και αποκλίσεις σε άλλες αιτίες.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ καταγωγής και του που οφείλονται οι συγκλίσεις ή οι αποκλίσεις στη νοοτροπία ($\chi^2 = 30,601$, $df = 14$, $p = ,042 < ,05$)

ταιριαζει η νοοτροπία * νοοτροπία Crosstabulation

		νοοτροπία								Total
		Χρόνος	μικτοί γάμοι	Χρόνος και γάμοι	άλλο	διαφορικά βιώματα	κοινά βιώματα	DNA	διαφορετικές αξίες	
ταιριαζει η νοοτροπία ναι	Count	14	2	8	4	0	6	0	0	34
	% within ταιριαζει η νοοτροπία	41,2%	5,9%	23,5%	11,8%	0,0%	17,6%	0,0%	0,0%	100,0%
όχι	Count	0	0	0	2	4	0	1	11	18
	% within ταιριαζει η νοοτροπία	0,0%	0,0%	0,0%	11,1%	22,2%	0,0%	5,6%	61,1%	100,0%
όχι απόλυτα	Count	6	2	1	8	4	1	0	8	30
	% within ταιριαζει η νοοτροπία	20,0%	6,7%	3,3%	26,7%	13,3%	3,3%	0,0%	26,7%	100,0%
Total	Count	20	4	9	14	8	7	1	19	82
	% within ταιριαζει η νοοτροπία	24,4%	4,9%	11,0%	17,1%	9,8%	8,5%	1,2%	23,2%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	55,853 ^a	14	,000	,000 ^b	,000	,000			
Likelihood Ratio	69,070	14	,000	,000 ^b	,000	,000			
Fisher's Exact Test	54,808			,000 ^b	,000	,000			
Linear-by-Linear Association	7,854 ^c	1	,005	,005 ^b	,003	,007	,003^b	,001	,004
N of Valid Cases	82								

- a. 18 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,22.
- b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1993510611.
- c. The standardized statistic is 2,802.

Από αυτούς που δέχονται ότι η νοοτροπία γηγενών και προσφύγων ταιριάζει οι 14, δηλαδή το 41,2% αποδίδει τη σύγκλιση στον χρόνο. Οι 8, δηλαδή το 23,5% τόσο στον χρόνο, όσο και στους μικτούς γάμους. Οι 6, δηλαδή το 17,6% θεωρούν ότι οι συγκλίσεις οφείλονται στα κοινά βιώματα. Οι 4, δηλαδή 11,8% σε άλλες αιτίες. Και οι 2, δηλαδή το 5,9% αποδίδουν τις συγκλίσεις στις νοοτροπίες στους μικτούς γάμους.

Από αυτούς που θεωρούν ότι οι νοοτροπίες γηγενών και προσφύγων αποκλίνουν οι 11, δηλαδή 61,1% αποδίδουν στις διαφορετικές αξίες την απόκλιση. Οι 4, δηλαδή το 22,2% θεωρούν ότι οι αποκλίσεις οφείλονται στα διαφορετικά βιώματα της κάθε ομάδας. οι 2, δηλαδή το 11,1% σε άλλες αιτίες. Ενώ μόνο ένας, δηλαδή το 5,6% απέδιδε τη διαφορά στο DNA.

Από αυτούς που θεωρούν ότι μόνο εν μέρει συγκλίνουν οι νοοτροπίες γηγενών και προσφύγων οι 8, δηλαδή το 26,7% αποδίδουν τις αποκλίσεις στις διαφορετικές αξίες. Οι 6, δηλαδή το 20%, τις συγκλίσεις στους μικτούς γάμους. Άλλοι 4, δηλαδή το 13,3% αποδίδουν στα διαφορετικά βιώματα, ενώ οι 2, δηλαδή το 6,7% στους μικτούς γάμους τις αποκλίσεις και τις συγκλίσεις αντίστοιχα. Από ένας, δηλαδή από 3,3% αποδίδουν τις συγκλίσεις στους μικτούς γάμους και στα κοινά βιώματα αντίστοιχα. Τέλος άλλοι 8, δηλαδή 26,7% αποδίδουν τις συγκλίσεις ή τις αποκλίσεις σε άλλες αιτίες.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της άποψης αν οι νοοτροπίες συγκλίνουν ή όχι και του που οφείλονται οι συγκλίσεις ή οι αποκλίσεις στη νοοτροπία ($\chi^2 = 55,853$, $df = 14$, $p = ,003 < ,005$)

«Νομίζω ότι πόντιοι και ντόπιοι στην καθημερινότητα χάνονται. Έχουν τις δικές τους παραδόσεις, τα δικά τους ήθη και έθιμα, αλλά η κοινωνία της πόλης είναι τέτοια που υπάρχει αφομοίωση» Α.Π.

«Νομίζω ο χρόνος βοήθησε στη συγχώνευση των πληθυσμών και όχι οι σύλλογοι» Ν.Τ.

«Το φυσιολογικό είναι πλέον να υπάρχουν συγκλίσεις, πρέπει να βάζουν νερό στο κρασί τους γνωρίζω οικογένειες με μπαμπά ντόπιο και μαμά πόντια και αναγκαστικά ήρθαν σε σύγκληση ή αναγκαστικά έχουν απομακρυνθεί από τους συγγενείς τους. Και δημιουργήσαν μια νέα κατάσταση. Τις αποκλείσεις τις αποδίδω στο κακό τους το κεφάλι τις συγκλίσεις στη μακροχρόνια διαβίωση των δυο ομάδων και επιμένω ότι θα ήταν μια τρομερή (θετικά) λύση ο μικτός γάμος. Γιατί έτσι θα σπάσουν κάποιες κακές νοοτροπίες και θα διατηρηθούν μόνο τα καλά στοιχεία. Γιατί όταν έρχεσαι σε επαφή με άλλες κουλτούρες προτάσεις τα καλά στοιχεία και αυτά που σε ενώνουν.» Τ.Π.

«Οι ντόπιοι είναι φοβισμένοι ακόμα λες και έχει περάσει στο DNA, ενώ οι πόντιοι δεν έχουν ανάγκη» Θ.Τ.

«Παλιά ήταν αγράμματος κόσμος δεν είχε τηλεοράσεις, δεν ήξεραν να διαβάζουν.» Γ.Ν.

«Περνώντας τα χρόνια αυτά εξομαλύνθηκαν, ενώ τώρα τα νέα παιδιά τα περισσότερα είναι μικτών γάμων, οπότε δεν υπάρχει πια.» Α.Α.

«Ως προς τη νοοτροπία θεωρώ ότι οι άνθρωποι μοιάζουν μεταξύ τους καθώς μαζί έχουν μεγαλώσει με τα χρόνια και ότι σίγουρα δεν μπορείς να τους κρίνεις από την καταγωγή τους» Ν.Δ.

«Υπάρχει ένα μνημείο προσφυγικού ελληνισμού που δείχνει την Έδεσσα ως μια γυναίκα η οποία υποδέχεται τους πρόσφυγες και κάτω έχει τον πρόσφυγα τον μικρασιάτη, τον πόντιο, τον θρακιώτη με τη μητέρα πατρίδα να αγκαλιάζει αυτά τα παιδιά. Φυσικά δεν ήταν όλα τόσο ρομαντικά φτιαγμένα τότε εκείνη την εποχή γιατί ήτανε δύσκολα τα πράγματα, αλλά νομίζω ότι πια έχει περάσει αυτό έχουν γίνει γάμοι μεταξύ προσφύγων και γηγενών, έχουν μεταλλαχθεί πια οι πληθυσμοί, οπότε θέλω να πιστεύω πως δεν υπάρχει πια αυτή η αντιπαλότητα.» Δ.Γ.

«Όχι δεν υπάρχουν, εκεί που γίνανε μικτοί γάμοι λύνονται τα προβλήματα, εκεί που δε γίναν μικτοί γάμοι υπάρχουν ακόμη προβλήματα. [...] Οι νοοτροπία συγκλίνει περισσότερο λόγω των πολλών μικτών γάμων, αλλά υπάρχουν και αποκλίσεις, έτσι μεταξύ σοβαρού και αστείου ακούγονται κουβέντες» Γ.Γ.

«Οι νοοτροπίες των ανθρώπων παντρεύονται κι αφού παντρεύονται κάποτε ταιριάζουν» Α.Χ.

«Όχι έχει ομαλοποιηθεί πολύ σχέση γιατί ανακατευτήκαμε, οι ντόπιοι πήραν πρόσφυγες, οι πρόσφυγες πήραν ντόπιους. Αλλά τόσο πολύ οι ντόπιες δεν παίρνουνε πρόσφυγες δεν θέλουν, δεν μπορούν δεν τυχαίνει» Σ.Χ.

«Τις αποδίδω ίσως στο γεγονός πως όταν έφτασαν στην Ελλάδα από τη Μικρά Ασία- Πόντο, ήρθαν διωγμένοι, χωρίς περιουσία και έπρεπε να αποδείξουν ότι είναι ικανοί να φτιάξουν τις ζωές τους από την αρχή, πράγμα που το κατάφεραν με εντυπωσιακό τρόπο. Ίσως και στο ότι ζούσαν κοντά σε θαλάσσιες περιοχές, παραλία Μικράς Ασίας, Πόντο αλλά νομίζω η διαφορά έγκειται στο κομμάτι του διωγμού, του ξεριζωμού και της προσφυγιάς περισσότερο» Ν.Γ.

«Η δεύτερη γενιά εμείς δεν είχαμε τέτοια και δώσαμε κορίτσια και πήραμε κορίτσια γίναμε συμπότεροι» Β.Χ.

«Στην Έδεσσα έχουμε ντόπιους που μεγάλωσαν κοντά σε προσφυγικές οικογένειες και έχουν τελείως διαφορετική στάση ή παντρεύτηκαν πόντιες και έχουν αποβάλλει αυτή την προκατάληψη. από άλλους που μεγάλωσαν μακριά.» Ι.Γ.

«Σίγουρα η μικρασιατική καταστροφή και η γενοκτονία και οι στροφή στην Ελλάδα και το να έρθουν σε νέο κόσμο τους έκανε πιο ανοιχτόμυαλους, ενώ οι ντόπιοι δεν έφυγαν ποτέ από τον τόπο τους. Διατύπωσαν μάλιστα τις κατηγορίες ότι οι πρόσφυγες πήραν τα καλύτερα χωράφια και με αυτές τις κατηγορίες κλείνονταν περισσότερο στον εαυτό τους και δε δεχόντουσαν τους άλλους» Ε.Κ.

«Δεν ταιριάζουν οι νοοτροπίες πόντιων και ντόπιων γιατί δεν έχουν κοινά βιώματα, ούτε και τις ίδιες ανάγκες.» Φ.Μ.

«Πλέον έχουν κοινά βιώματα, δεν έχουν τα βιώματα που είχαν οι παλιοί, έχουν κοινές εμπειρίες.» Χ.Σ.

10) Γλωσσικά θέματα

A) Η στάση γηγενών και προσφύγων απέναντι στο τοπικό ιδίωμα

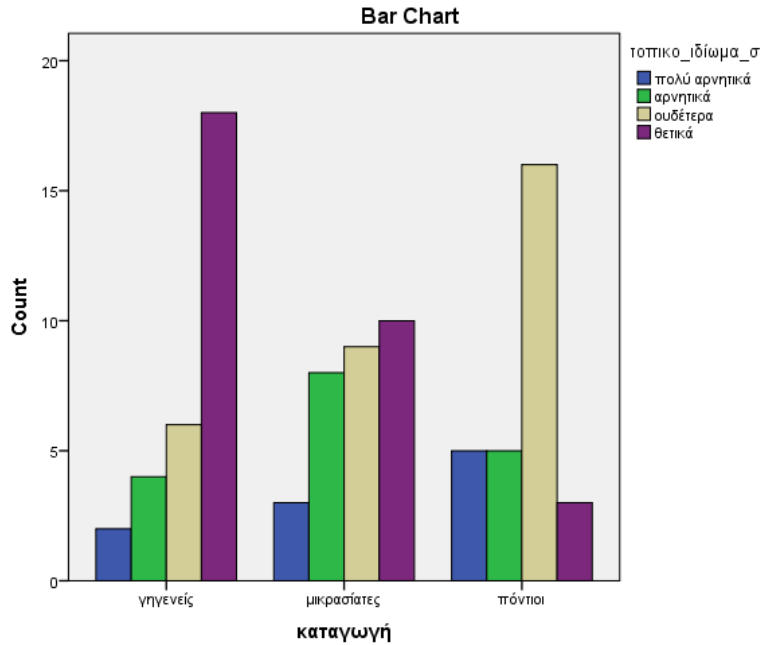
Σχετικά με το πώς τοποθετούνται οι πληροφορητές απέναντι στο τοπικό ιδίωμα απάντησαν οι 89 από τους πληροφορητές.

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * τοπικο_ιδίωμα_σ	89	98,9%	1	1,1%	90	100,0%

καταγωγή * τοπικο_ιδίωμα_σ Crosstabulation

			τοπικο_ιδίωμα_σ				Total
			πολύ αρνητικά	αρνητικά	ουδέτερα	θετικά	
καταγωγή	γηγενείς	Count	2	4	6	18	30
		% within καταγωγή	6,7%	13,3%	20,0%	60,0%	100,0%
	Μικρασιάτες	Count	3	8	9	10	30
		% within καταγωγή	10,0%	26,7%	30,0%	33,3%	100,0%
	πόντιοι	Count	5	5	16	3	29
		% within καταγωγή	17,2%	17,2%	55,2%	10,3%	100,0%
Total		Count	10	17	31	31	89
		% within καταγωγή	11,2%	19,1%	34,8%	34,8%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1-sided)			
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	19,011 ^a	6	,004	,002 ^b	,001	,004			
Likelihood Ratio	19,720	6	,003	,004 ^b	,003	,006			
Fisher's Exact Test	18,776			,003 ^b	,001	,004			
Linear-by-Linear Association	8,293 ^c	1	,004	,004 ^b	,002	,005	,002^b	,001	,003
N of Valid Cases	89								

a. 3 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,26.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 624387341.

c. The standardized statistic is -2,880.

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα από τους ντόπιους που ρωτήθηκαν πώς νιώθουν ακούγοντας το τοπικό ιδίωμα οι δύο, δηλαδή το 6,7% δήλωσε ότι το τοπικό ιδίωμα δεν τους ευχαριστεί και μάλλον τείνουν να νιώθουν πολύ αρνητικά. Οι τέσσερεις, δηλαδή του 13,3% δήλωσε ότι διακατέχονται από αρνητικά συναισθήματα ακούγοντας την τοπική διάλεκτο. Οι 6, δηλαδή το 20% δήλωσε ότι ναι μεν δεν τους προκαλεί αρνητικά, μα ούτε και

θετικά συναισθήματα, ενώ οι 18, δηλαδή το 60% δήλωσαν ότι τους προκαλεί θετικά συναισθήματα.

Από τους μικρασιάτες οι 8, δηλαδή το 10% των πληροφορητών δήλωσε ότι η τοπική διάλεκτος τους προκαλεί πολύ αρνητικά συναισθήματα. Οι 8, δηλαδή το 26,7% αρνητικά συναισθήματα. Οι 9, δηλαδή το 30% ουδέτερα συναισθήματα. Τέλος οι 10, δηλαδή το 33,3 δηλώνουν ότι τους αρέσει το τοπικό ιδίωμα.

Από τους πόντιους οι 5, δηλαδή το 17,2% δηλώνουν την πλήρη αποστροφή τους απέναντι στο τοπικό ιδίωμα, ενώ άλλοι τόσοι την ενόχληση τους. Οι 16, δηλαδή το 55,2 % ότι τους είναι αδιάφορη, ενώ οι 3, δηλαδή το 10% ότι τους προκαλεί θετικά συναισθήματα.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της της κάθε ομάδας και της στάσης τους στο τοπικό ιδίωμα. ($\chi^2 = 19,011$, $df = 6$, $p = ,002 < ,005$)

«Ντόπια άκουγα στο σπίτι, ήξερα να μεταφράσω τα πάντα, αλλά δε μιλούσα, αλλά τώρα έμαθα να μιλάω για να κρύβομαι από τα παιδιά. Όταν ήμουν μικρή και οι γονείς μου μιλούσαν με τις γιαγιάδες και τους παππούδες με ενοχλούσε πάρα πολύ να τα ακούω γιατί δεν καταλάβαινα τίποτα.» M.Z.

«Γενικά ναι και στη γειτονιά μου μιλάμε «ντόπικα» και στο χωριό. Βασικά εγώ καταλαβαίνω κάτι λίγα επειδή μιλούσε η γιαγιά και ο παππούς και ελληνικά μιλούσαν μόνο μαζί μας, ενώ με τους γονείς μας και τους θείους μιλούν αν μόνο ντόπικα μετά κάτι λίγα πιάναμε και ρωτούσαμε τον μπαμπά τι σημαίνει αυτό ή τι σημαίνει εκείνο. Δεν μιλούσαν ντόπικα για να μου αποκρύψουν πράγματα, αλλά γιατί δεν ξέρουν καλά ελληνικά γιατί μεγάλωσαν την εποχή του πολέμου και δεν πήγανε πολύ σχολείο έτσι και γονείς μου και τα αδέρφια τους μάθανε μόνο αυτή τη γλώσσα. Πολλές φορές για να συνεννοηθούν με άλλους ο παππούς και η γιαγιά το λένε σε μας στα ντόπικα και εμείς στα ελληνικά, ενώ πιο μικρά όταν ήμασταν το ίδιο έκανα οι γονείς μας, μας έλεγαν στα ελληνικά τι λένε κι στον παππού και τη γιαγιά τι λέμε εμείς. Επίσης και εγώ και η αδερφή μου πηγαίναμε 4 χρόνια χορευτικό και μάθαμε αρκετές λέξεις στα ντόπια.» M.Π.

«Γνωρίζω κάποιες λίγες λέξεις από το τοπικό ιδίωμα, που άκουγα όσο ζούσε η γιαγιά μου δύο λέξεις για την ακρίβεια. Οι παππούδες μου δε διώχτηκαν για το θέμα της γλώσσας. Όταν

ακούω το τοπικό ιδίωμα νιώθω λίγο περίεργα γιατί δεν καταλαβαίνουν τι μου λένε. Εκνευρίζομε πάρα πολύ όταν μιλάνε σε μια γλώσσα που δεν καταλαβαίνω» Δ.Σ.

«Δεν μιλάω ούτε γνωρίζω το τοπικό ιδίωμα, οι παππούδες μου μιλούσαν το τοπικό ιδίωμα, όμως δεν έχουν διωχθεί ουδέποτε, γιατί ήταν της βασιλικής παράταξης οπότε δεν υπήρχε λόγος να κατηγορηθούν. Ουσιαστικά δεν ήταν το πρόβλημα τόσο γλωσσικό, όσο πρόβλημα της πολιτικής τοποθέτησης αν θα εκδιωχθεί ή όχι μια οικογένεια, οι γιαγιάδες μου και τα αδέρφια τους μιλάνε αδιάκοπα και χωρίς πρόβλημα, ποτέ δεν ένιωσαν φόβο. Άλλοι ένιωθαν φόβο γιατί τους εξαρχικούς μέχρι και την απελευθέρωση της περιοχής μετά την απελευθέρωση της περιοχής και την ενσωμάτωση στο ελληνικό κράτος τους προσεταιρίστηκε η αριστερά, η οποία αριστερά ήταν αντίθετη προς τις θέσεις του επίσημου ελληνικού κράτους.» Σ.Ν.

«Το τοπικό ιδίωμα το γνωρίζω και το μιλάω, πότε δεν ενοχλήθηκα προσωπικά, ναι μέλη της οικογένειάς μου είχαν βασανιστεί που μιλούσαν και η μαμά μου αναγκάστηκε να μένει πολλές ώρες στο σχολείο να μάθει ελληνικά, αλλά εγώ προσωπικά όχι ούτε η μια, ούτε η άλλη γιαγιά μου ήξεραν ελληνικά, η μια πετούσε κανένα ελληνικό, η άλλη καθόλου.» Π.Π.

«Δεν μιλάω ντόπικα, ούτε καταλαβαίνω, οπότε όταν τα ακούω μου φαίνεται παράξενο, ξένη γλώσσα» Α.Π.

«Μιλάω ντόπια, καταλαβαίνω, αλλά ο παππούς μου δεν ήθελε να μιλάμε, δε μας άφηνε γιατί σκεφτόταν αν μιλάμε θα πάμε στο σχολείο και δε θα ξέρουμε ελληνικά και θα σας κοροϊδεύουν και δε θα προχωρήσετε. Δε νομίζω ότι θα έπρεπε να διδάσκεται, είναι μπερδεμένες οι λέξεις από πολλές γλώσσες.» Κ.Μ.

«Περισσότερο όμως μιλούσαν γιατί είχαν τη γιαγιά και η γιαγιά δεν ήξερε πολύ καλά ελληνικά γιατί τους ανάγκαζαν να πηγαίνουν σε βουλγαρικό σχολείο, όμως τις νύχτες πήγαιναν και στο ελληνικό να μην ξεχάσουν τη γλώσσα τους. Στα παιδιά δε μάθαμε ντόπια.» Ρ.Α.

«Δεν μιλάω ντόπια, καταλαβαίνω λίγα και θεωρώ ότι δε θα έπρεπε να διδάσκονται, το κακό είναι ότι χάνεται, αλλά υπάρχει και το εθνικό θέμα στη μέση» Κ.Μ.

«Μου έκανε εντύπωση, σαν ξένη γλώσσα ήταν και νομίζω τη χρησιμοποιούσαν για να μην καταλαβαίνουμε» Σ.Μ.

«Όταν το εντόπιο ιδίωμα περιορίζεται σ' αυτό ακριβώς που είναι, εντόπιο ιδίωμα και στις μεταξύ τους επαφές ας το έχουνε, αλλά όταν είναι μπροστά άλλοι άνθρωποι που δεν το καταλαβαίνουν, θεωρώ ότι δεν πρέπει να το κάνουν, όπως εγώ δε χρησιμοποιώ τα μικρασιάτικα ή η γιαγιά μου που ήξερε τουρκικά έτσι πρέπει να κάνουν κι αυτοί, δεν θεωρώ ότι πρέπει να καταργηθεί» Γ.Κ.

« ...έλεγαν κάτι για μένα, ότι με βρίζανε, ότι δεν ήμουν καλοδεχούμενος και τα λοιπά, ακόμα και τώρα έχω την αίσθηση ότι όταν θέλει κάποιος να πει κάτι για σένα το λέει αυτό το τοπικό ιδίωμα το κάνει για να μην το καταλάβεις, το έχουν αυτό. Και είναι ας πούμε τόσο χαζούλικο αυτό που το κάνουν μπροστά σου, σα να μας προκαλούν» Χ.Ψ

«Γενικότερα οι ντόπιοι έχουν το συναίσθημα του είμαι ντόπιος και θέλω να μιλάω ντόπια, παρά το συναίσθημα του Έλληνα.» Ι.Α.

«... θα μπορούσε το ντόπιο ιδίωμα να μιλιέται μέσα στο σπίτι. Το ντόπιο ιδίωμα δε σημαίνει ότι όποιος το μιλάει δεν είναι Έλληνας, αυτό μάλλον θα έπρεπε να σημαίνει. Όπως και οι δικοί μου οι πρόσφυγες από την Καισάρεια μιλούσαν αναγκαστικά τουρκικά δεν θέλησαν όμως ποτέ να τα μεταδώσουν, ούτε και να επιμείνουν σ' αυτά, η καρδιά τους ήθελε να μιλάν πάντα Ελληνικά και γι' αυτό όταν ήρθαν εδώ προσπάθησαν όλοι παρ' όλες τις δυσκολίες να μιλήσουν Ελληνικά. Το ντόπιο ιδίωμα σαφώς μιλούσαν κι από ανθρώπους εδώ μακεδονομάχους, οι οποίοι αναγκαστικά μιλούσαν το ντόπιο ιδίωμα, αλλά ήταν Έλληνες στη συνείδηση, δυστυχώς από πολιτικές ανευθυνότητες και επιδιώξεις άλλων κρατών προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν αυτό το ντόπιο ιδίωμα για να πουν ότι κάποιος υπάρχει εδώ πέρα οι οποίοι θέλουν να βρισκονται αλλού κτλ. Γι' αυτό έχουμε περισσότερες αντιδράσεις με το ντόπιο ιδίωμα. Θα μπορούσε να αποφευχθεί να μιλιέται έξω, αλλά χωρίς κανόνες και νόμους κτλ. από μόνοι θα μπορούσαν να το κάνουν αυτό το πράγμα. Βέβαια και να μην το κάνουν δεν υπάρχει κάποιο θέμα. [...] με την τοπική διάλεκτο υπάρχει ένα σοβαρό θέμα με το γειτονικό κρατίδιο το οποίο το εκμεταλλεύεται και προσπαθεί να δημιουργήσει άλλα πράγματα που δεν υπάρχουν. [...] Δεν καταλαβαίνω όμως την επιμονή του να το μεταφέρουν αυτό στον γιο, στον εγγονό, αυτό δεν το καταλαβαίνω.» Δ.Γ.

«Θεωρώ πως ήταν τεράστιο λάθος του ελληνικού κράτους που εκδίωκαν αυτούς που μιλούσαν αυτή τη γλώσσα. Προσωπικά δε με ενοχλούν καθόλου, τα ακούω σχεδόν στο σπίτι μου

καθώς μένουμε με τον πεθερό μου πάνω κάτω, χωριστά μεν, αλλά τους βλέπω κάθε μέρα, δε μ' ενοχλεί καθόλου. Μετά την κατοχή την περίοδο του εμφυλίου ο πεθερός μου έμενε πίσω απ' τον μέγα Αλέξανδρο εκεί υπήρχε μια κυρία η οποία ήταν κόρη μακεδονομάχου, δηλαδή δεν μπορούσε κανείς να την αμφισβητήσει σαν Ελληνίδα ο μπαμπάς της πολέμησε και σκοτώθηκε για να απελευθερωθεί η Μακεδονία από τούρκους και Βούλγαρους, όταν καθόντουσαν στο ζύλο οι γειτόνισσες και συζητούσαν μόλις περνούσε ο χωροφύλακας σταματούσαν να μιλάνε για να μην τις ακούσει να μιλάνε ντόπικα γιατί τους κυνηγούσε. Αν ήταν αυτή η κυρία εκεί συνέχιζαν να μιλάνε ελεύθερα κι αν κοίταζε στραβά ο χωροφύλακας τον έβαζε αυτή στη θέση του» Γ.Γ.

«Μου προκαλεί ωστόσο αρνητική αίσθηση, η γιαγιά μου, ενώ ήταν ντόπια συνειδητά δεν μιλούσε δεν τις άρεσε που μιλούσε η μητέρα και τα αδέρφια της, πήγαινε εξάλλου στο ελληνικό σχολείο, όπως και τα αδέρφια της, όμως όταν ήταν μπροστά τα παιδιά τους μιλούσαν αυτή τη γλώσσα και η γιαγιά μου καθόλου δεν το ήθελε, δε συμφωνούσε. Ωστόσο και οι γονείς μου που ήταν και οι δυο μικρασιάτες αυτή τη γλώσσα χρησιμοποιούσαν όταν ήθελαν να πούνε κάτι μυστικό από μένα» Κ.Χ.

«Τα ντόπια δεν είναι ελληνικά κι έτσι δεν έχουμε ένα σημείο αναφοράς, φυσικά κατανοώ ότι όταν ομιλούνταν αυτή η γλώσσα εδώ κάλυπτε μια ανάγκη καθώς ήταν μια πολυπολιτισμική κοινωνία επί οθωμανικής κυριαρχίας υπήρχε ανάγκη ύπαρξης ενός γλωσσικού ιδιώματος που να μπορούν όλοι να το μιλούν, τότε είχε νόημα, τώρα όμως δεν έχει κάποιο νόημα, ώστε να συνεχίσει να μιλιέται.» Μ.Μ.

«Όσο για τα ντόπικα δε θα με πείραζε καθόλου αν δεν υπήρχε το πρόβλημα το αλτρωτισμού στο παρελθόν της Βουλγαρίας και σήμερα των Σκοπίων, το οποίο οποιαδήποτε στιγμή μπορεί να φουντώσει, γενικά όμως το θεωρώ περιττό να μιλιούνται, αλλά δεν με πειράζει αν δεν αποτελούν αλτρωτικό μοχλό.» Α.Χ.

«Αλλά άμα ακούω τα ντόπικα εκεί δεν τα καταλαβαίνω και εκεί ψιλοεκνευρίζομαι.. Το τοπικό ιδίωμα, αν είναι τόσο μεγάλη ανάγκη να το μιλήσουν ας το κάνουν, αλλά μεταξύ τους.» Ι.Σ.

«Δεν ενοχλούμε όταν ακούω ντόπια, καταλαβαίνω τουλάχιστον το 70% αυτών που λένε να μην πω και το 90%, αλλά να τα μιλήσω δεν μπορώ, αλλά όπως και ποντιακά έτσι και ντόπια

δεν πρέπει να μαθαίνουν τώρα γιατί βρισκόμαστε μέσα στον ελλαδικό χώρο και πρέπει να μιλάμε την ελληνική γλώσσα.» Β.Χ

« Όταν πήγα στο χωριό όλοι ντόπια μιλούσαν και είχαν μια γιαγιά εκεί που ήταν 80 χρονών και τους έλεγε «να μιλάτε ελληνικά να μην νιώθει ξένος». Η γιαγιά επειδή δεν ήξερε πολύ καλά τα ελληνικά αισθανόταν άσχημα δεν καταλάβαινε όλα όσα έλεγα, ούτε εγώ καταλάβαινα και μου λέει συγγνώμη, εμείς μάθαμε τα εντόπια γιατί όταν ήμουνα μικρή ήταν ακόμη εδώ επί τουρκοκρατίας ήταν οι Βούλγαροι και μας ανάγκαζαν να πάμε στο βουλγαρικό σχολείο κι αν δε μας στέλναν οι γονείς μας υπήρχε μεγάλος διωγμός, αλλά επειδή ήμασταν Έλληνες μας στέλνανε το βράδυ στο κρυφό σχολείο με μεγάλο φόβο να μάθουμε λίγα ελληνικά, γι' αυτό δεν ξέρω καλά ελληνικά. Μόνο η γιαγιά έκανε προσπάθειες να μιλάει ελληνικά. Η γυναίκα μου με τους γονείς της και σήμερα μόνο ντόπια μιλάνε. Ναι τα πεθερικά μου ξέρουν ελληνικά, τώρα ελληνικά μιλάμε, αλλά τότε και μπροστά μου ντόπια μιλούσαν.» Π.Κ

«Το τοπικό ιδίωμα σαν ξένη γλώσσα μου φαίνεται δεν θέλω να το ακούω. [...] Το ντόπιο ιδίωμα δεν θα έπρεπε ούτε να διδάσκεται, ούτε να μιλιέται γιατί μετά θα έχουνε οι σκοπιανοί πατήματα για τις διεκδικήσεις τους.» Ε.Κ.

Β) Η στάση γηγενών και προσφύγων απέναντι στην ποντιακή διάλεκτο

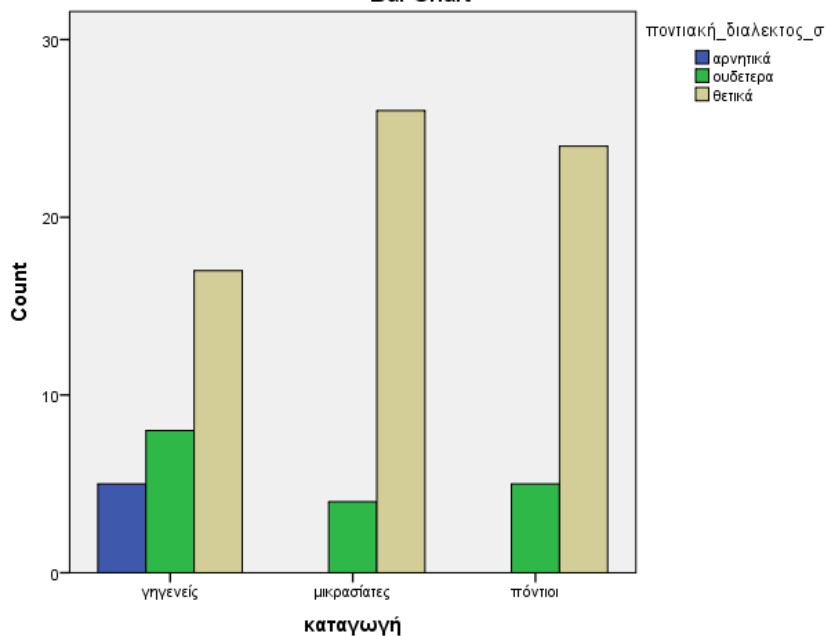
Σχετικά με το πώς τοποθετούνται οι πληροφορητές απέναντι στην ποντιακή διάλεκτο απάντησαν οι 89 από τους πληροφορητές.

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή ποντιακή διαλεκτος σ *	89	98,9%	1	1,1%	90	100,0%

καταγωγή * ποντιακή διαλεκτος σ Crosstabulation

			ποντιακή διαλεκτος σ			Total
			αρνητικά	ουδετερα	θετικά	
καταγωγή	γηγενείς	Count	5	8	17	30
		% within καταγωγή	16,7%	26,7%	56,7%	100,0%
	μικρασιάτες	Count	0	4	26	30
		% within καταγωγή	0,0%	13,3%	86,7%	100,0%
	πόντιοι	Count	0	5	24	29
		% within καταγωγή	0,0%	17,2%	82,8%	100,0%
Total		Count	5	17	67	89
		% within καταγωγή	5,6%	19,1%	75,3%	100,0%

Bar Chart

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	13,420 ^a	4	,009	,007 ^b	,005	,009			
Likelihood Ratio	14,525	4	,006	,007 ^b	,005	,009			
Fisher's Exact Test	10,841			,014 ^b	,011	,017			
Linear-by-Linear Association	8,348 ^c	1	,004	,003 ^b	,002	,005	,002 ^b	,001	,003
N of Valid Cases	89								

a. 3 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,63.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 624387341.

c. The standardized statistic is 2,889.

Από τους γηγενείς οι 5, δηλαδή το 16,7% έχει διατηρεί αρνητική στάση απέναντι στην ποντιακή διάλεκτο. Οι 8, δηλαδή το 26,7% κρατάει ουδέτερη στάση απέναντι στην ποντιακή διάλεκτο. Οι 17, δηλαδή το 56,7% έχει θετική στάση απέναντι στην ποντιακή διάλεκτο.

Από τους μικρασιάτες οι 4, δηλαδή το 13,3% διατηρεί ουδέτερη στάση απέναντι στην ποντιακή διάλεκτο, ενώ οι 26, δηλαδή το 86,7% στέκεται θετικά απέναντι στην ποντιακή διάλεκτο. Ενώ από τους πόντιους οι 5 δηλαδή το 17,2% έχει ουδέτερη στάση και οι 24, δηλαδή το 82,8% θετική στάση απέναντι στην ποντιακή διάλεκτο.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της κάθε ομάδας και της στάσης τους απέναντι στην ποντιακή διάλεκτο. ($\chi^2 = 13,420$, $df= 4$, $p = ,002 < ,005$)

«Τα ποντιακά δεν με ενοχλούνε» Μ.Ζ.

«Τα ποντιακά μου τη δίνουν στα νεύρα» Γ.Τ.

«Με ενοχλεί όμως να ακούω ποντιακά με εκνευρίζουν σαν γλώσσα, ναι φυσικά και καταλαβαίνω ποντιακά» Π.Π.

«Ποντιακά που ακούω, όχι ότι πάλι καταλαβαίνω τι λένε, αλλά μου ακούγονται πιο εύηχα» Α.Π.

«Εμάς δε μας ενοχλεί να ακούμε ποντιακά, αυτούς τους ενοχλεί να μιλάμε ντόπια» Κ.Ν.

*«Τα ποντιακά δε με ενοχλούνε, αλλά με κουράζει να τα ακούω γιατί δεν καταλαβαίνω.»
.Χ.Α.*

«Τα ποντιακά μου είναι ξένα μπορώ να τα ανεχτώ μέχρι ένα σημείο, αλλά δεν μπορώ να τα πολύ ακούω» Κ.Μ.

«Τα ποντιακά μου φαίνονται ακριβώς σαν να ακούω ντόπια, μη σου πω ότι κάποιες φορές μπορεί και να τα καταλαβαίνω περισσότερο γιατί έχω συναναστραφεί περισσότερο με ανθρώπους που μιλούσαν ποντιακά και καταλαβαίνω και περισσότερα πράγματα» Α.Μ.

«Η ποντιακή είναι η διάλεκτος του τόπου τους δεν δημιουργήθηκε κατ' ανάγκη σαν τα ντόπια, ούτε αποτελεί κράμα γλωσσών. Είναι κάτι δικό τους και από τη στιγμή που έγινε η γενοκτονία θα έπρεπε να διατηρήσουν τη γλώσσα τους.» Δ.Δ.

«Τα ποντιακά είναι αρχαία ελληνική διάλεκτος και για μένα θα έπρεπε να διδάσκονται στα σχολεία.» Ι.Α.

«Τα ποντιακά δε με ενοχλούν, είναι η αρχαία ελληνική, είναι ένας πλούτος που κάνει μια ευθεία παραπομπή στα αρχαία ελληνικά δεν μπορώ καν να συγκρίνω τα ποντιακά, που είναι αρχαία ελληνικά με το σλάβικο ιδίωμα.» Ε.Κ.

«Τα ποντιακά δεν είχα καμιά δυσκολία να τα κατανοήσω, γιατί καθώς γνωρίζω αρχαία ελληνικά καταλάβαινα, βέβαια δεν μπορώ να τα μιλήσω» Μ.Μ.

«Κατ' αρχάς μη συγκρίνεις τα ντόπια με τα ποντιακά δεν συγκρίνονται το ένα είναι ελληνική διάλεκτος και νομίζω περιττεύει η συζήτηση.» Α.Χ.

«Ανακαλύπτοντας την ποντιακή διάλεκτο τώρα που μεγάλωσαν πραγματικά έτσι μαζί με τη μάνα μου πια μιλάει ακόμα τα ποντιακά, πραγματικά νιώθω πολύ - πολύ συγκινημένος, ενθουσιασμένος που μπορέσαμε ... βασικά είναι η ταυτότητά μας η ποντιακή διάλεκτος η ταυτότητα του λαού μας. Νομίζω ότι μέσα της περικλείει έντονα τα νοήματα , την ιστορία όλη ψυχρόσυνηση του ποντιακού λαού. Και χαίρομαι πάρα πολύ που ακούω κι εγώ ιστορίες στα ποντιακά από τη μάνα μου που όσο μπορώ τη μαθαίνω, αλλά νομίζω ότι χάσαμε πάρα πολύ αυτό τον πλούτο αυτό πλέον γιατί από ένα σημείο και μετά για ποιο λόγο δε μεταφέρθηκαν όλα - όλα - όλα τα στοιχεία της ποντιακής διαλέκτου στις επόμενες γενιές. Τώρα προσπαθούμε να σώσουμε όσα μπορούμε να περισώσει κάποιος. Νομίζω ήταν και ήταν τρόπος λειτουργίας του επίσημου κράτους δηλαδή να ξεχαστούν όλες αυτές διάλεκτοι και να μιλούμε μόνο τα ελληνικά στο σχολείο ακόμα και στο χωριό αναγκαζόμασταν να μιλάμε μόνο τα ελληνικά και να αφήσουμε τα ποντιακά δυστυχώς έγινε, έγινε και νομίζω ότι συνέβαλε σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό στο να ξεχαστεί και να χαθεί μέρος της ποντιακής διαλέκτου. Χάνεται έτσι διάλεκτος και όλες οι διάλεκτοι που υπάρχουν που σώθηκαν που υπήρχαν και που είχαν οι Έλληνες. Τα μικρασιατικά νομίζω ότι έχουν κάποιους ιδιοματισμούς. Εγώ σας είπα μεγάλωσα με τη γιαγιά μου, που είχε κάποιους ιδιοματισμούς στον λόγο της, φυσικά ήταν πιο κοντά στην ελληνική γλώσσα χάθηκαν πολύ πιο γρήγορα. Έτσι όλος αυτός ο πλούτος της γλώσσας των μικρασιατών χάθηκε σε σχέση με την ποντιακή που κρατάει πολλά στοιχεία είναι δικά της. ακόμα και τώρα όπως είπαμε μιλιέται τουλάχιστον από τους μεγαλύτερους είναι και λίγο ελάχιστοι, οι 50 - 60 χρονών. Και μόνο σε κάποια χωριά μιλάνε πιο μικροί ποντιακά αλλά νομίζω δεν μπορούν να έχουν πλούσιο διάλογο μεταξύ τους στην ποντιακή διάλεκτο, ίσως κάποιες εκτός από εξαιρέσεις. Γίνονται και μαθήματα ποντιακής διαλέκτου.» Κ.Τ.

«Στο σπίτι των παππούδων μου (από του μπαμπά μου τη μεριά) μιλούσαν ποντιακά, αλλά ούτε οι γονείς μου μάθανε να μιλάνε, ούτε κι εμείς μιλάμε. Τα ποντιακά δεν με πειράζει να τα ακούω γιατί τα καταλαβαίνω λίγο, είναι και πιο κοντά στα νέα» Ι.Σ.

«Δεν μιλάω ποντιακά στην καθημερινότητά μου, αλλά με τους πόντιους που δε μιλάνε πολύ ελληνικά μιλάω ποντιακά. Βεβαίως και μου αρέσει να τα ακούω. Και μου αρέσουν και τα τραγούδια. Θα ήθελα να ξέρει η κόρη μου ποντιακά, της έλεγε καμιά κουβέντα η μάνα της, με τη γυναίκα μου δεν μιλάω ποντιακά. Με τους γονείς μου μιλούσα πάντα ποντιακά και με τα αδέρφια μου μέχρι που έγινα 16 χρονών και έφυγα από το χωριό, τότε περίπου όλος ο κόσμος άρχισε ελληνικά να μιλάει και έτσι πρέπει, να αφήσουμε τις άλλες γλώσσες Έλληνες δεν είμαστε;

Ελληνικά να μιλάμε. Αν μιλάς ποντιακά και ο άλλος δεν ξέρει, σκέφτεται κάτι λέει για μένα, μίλα ελληνικά να σε καταλαβαίνει ο άλλος.» Β.Χ.

«Τα ποντιακά μ' αρέσει να τα ακούω. Τα ποντιακά ναι θα έπρεπε να μιλιούνται, όχι στο επίσημο κράτος μεταξύ τους οι άνθρωποι και σε συλλόγους..» Ε.Κ.

Γ) Η στάση γηγενών και προσφύγων απέναντι στη μουσική των γηγενών

Σχετικά με το πώς οι πληροφορητές τοποθετούνται απέναντι στα τραγούδια των γηγενών που έχουν σλαβόφωνο στίχο απαντούν 83 πληροφορητές.

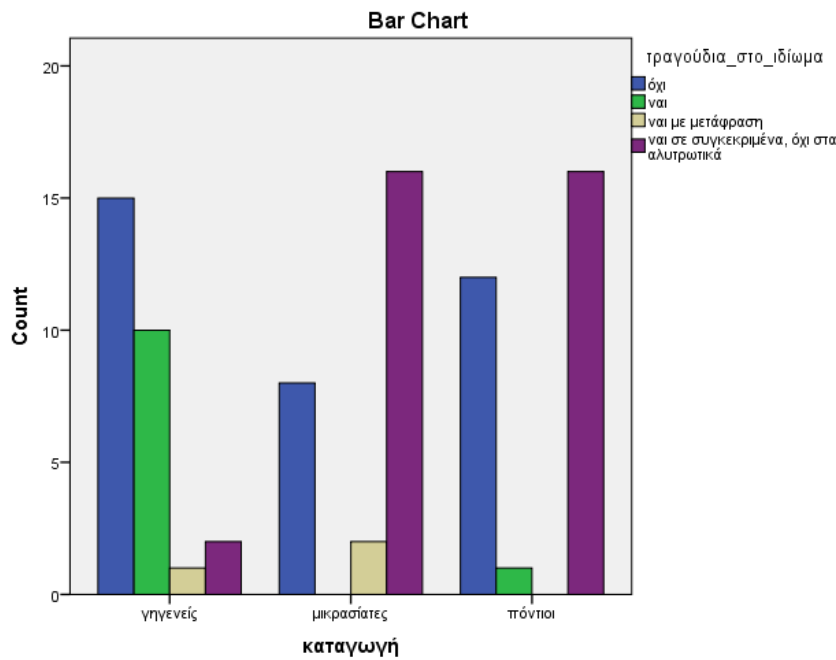
Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή τραγούδια στο ιδίωμα *	83	92,2%	7	7,8%	90	100,0%

καταγωγή * τραγούδια στο ιδίωμα Crosstabulation

			τραγούδια στο ιδίωμα				Total
			όχι	ναι	ναι με μετάφραση	ναι σε συγκεκριμένα, όχι στα αλυτρωτικά	
καταγωγή	γηνεείς	Count	15	10	1	2	28
		% within καταγωγή	53,6%	35,7%	3,6%	7,1%	100,0%
	Μικρασιάτες	Count	8	0	2	16	26
		% within καταγωγή	30,8%	0,0%	7,7%	61,5%	100,0%
	πόντιοι	Count	12	1	0	16	29
		% within καταγωγή	41,4%	3,4%	0,0%	55,2%	100,0%
Total		Count	35	11	3	34	83

% within καταγωγή	42,2%	13,3%	3,6%	41,0%	100,0%
-------------------	-------	-------	------	-------	--------

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1-sided)			
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	32,056 ^a	6	,000	,000 ^b	,000	,000			
Likelihood Ratio	37,381	6	,000	,000 ^b	,000	,000			
Fisher's Exact Test	32,149			,000 ^b	,000	,000			
Linear-by-Linear Association	8,839 ^c	1	,003	,003 ^b	,002	,005	,001^b	,000	,002
N of Valid Cases	83								

a. 6 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,94.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1993510611.

c. The standardized statistic is 2,973.

Σχετικά με τη στάση των γηγενών και των προσφύγων απέναντι στα τραγούδια με στίχο στο τοπικό ιδίωμα από τους γηγενείς οι 15, δηλαδή το 53,6% είναι αρνητικοί στο να

ακούγεται το σύνολο των τραγουδιών που δεν έχουν ελληνικό στίχο. Οι 10, δηλαδή το 35,7% θεωρούν ότι το σύνολο των τραγουδιών πρέπει να ακούγονται με στίχο στο τοπικό ιδίωμα. Ο ένας, δηλαδή το 3,6% θεωρεί ότι τα τραγούδια πρέπει να ακούγονται στο τοπικό ιδίωμα, αλλά οπωσδήποτε πρέπει να υπάρχει μετάφραση, ώστε όλοι να γνωρίζουν τους στίχους αυτών που ακούνε. Ενώ οι 2, δηλαδή το 7,1% συμφωνούν στο να ακούγονται τα τραγούδια με στίχο στην τοπική διάλεκτο, ωστόσο διευκρινίζουν σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να ακούγονται τραγούδια που το περιεχόμενο των στίχων έχουν αλτρωτικό περιεχόμενο.

Από τους μικρασιάτες οι 8, δηλαδή το 30,8% δε συμφωνούν καθόλου με το ακούγονται τραγούδια με στίχο στο τοπικό ιδίωμα, οι δηλαδή το 7,7% συμφωνούν υπό την προϋπόθεση να υπάρχει μετάφραση των τραγουδιών στην ελληνική γλώσσα. Ενώ οι 16, δηλαδή το 61,5% διευκρινίζουν ότι όσων τραγουδιών οι στίχοι έχουν αλτρωτικό περιεχόμενο δεν πρέπει να ακούγονται, αλλά συμφωνούν με το ακούγονται όλα τα υπόλοιπα.

Από τους πόντιους που τοποθετήθηκαν επί του συγκεκριμένου θέματος οι 12, δηλαδή το 41,4% διαφωνεί με το να ακούγονται οι στίχοι των τραγουδιών στο τοπικό ιδίωμα. Ο ένας δηλαδή το 3,4% πιστεύει ότι όλα τα τοπικά τραγούδια πρέπει να συνοδεύονται και από τον στίχο, ενώ οι 16, δηλαδή το 55,2% θεωρούν ότι πρέπει να ακούγονται με τον στίχο στο τοπικό ιδίωμα, αλλά από αυτόν τον γενικό κανόνα εξαίρεση πρέπει να αποτελούν τα τραγούδια με αλτρωτικό περιεχόμενο.

Πρέπει να τονιστεί εδώ ότι ένα μεγάλο μέρος των πληροφορητών διευκρίνισε τη θέση του πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα πριν ακόμα ερωτηθεί, καθώς μόνοι τους το θεωρούσαν αναπόσπαστο μέρος του γλωσσικού ζητήματος της περιοχής.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της κάθε ομάδας και της στάσης τους απέναντι στη μουσική των γηγενών. ($\chi^2 = 32,056$ $df= 6$, $p = ,001 < ,005$)

«Θεωρώ ότι είναι καλύτερα στα δικά μας να μην υπάρχουν λόγια γιατί είναι κάποια τραγούδια που μιλάνε για αλτρωτισμό, αλλά και για θέμα ρυθμού δε μου αρέσουν οι στίχοι ή για τον ίδιο χορό υπάρχουν διαφορετικά τραγούδια με άλλο ρυθμό που με μπερδεύουν.» Μ.Π.

«Γι' αυτό και τα τραγούδια δεν πρέπει να έχουν στίχους το θεωρώ λίγο υβριστικό όχι μόνο το περιεχόμενο, αλλά και την πράξη, παίρνω ως παράδειγμα ότι τώρα το Πάσχα είχα πάει

σε σε ένα σπίτι με ντόπιους οι οποίοι άκουγαν το «Μακεδονία ζακουστή» αλλά με τοπικό στίχο. Οι χοροί μας μου αρέσουν, τους έμαθα από τον παππού μου, που δεν του έλειπαν οι στίχοι. Προτιμούσε τη μελωδία. Δεν νομίζω να μου προκαλέσουν κάτι ακόμα και αν τα ακούσω με ελληνικό στίχο.» Δ.Σ.

«Αναφορικά με τα τοπικά τραγούδια αν οι στοίχοι έχουν μπει από κάποιες ομάδες που θέλουν να κάνουν προπαγάνδα δεν θα πρέπει να υπάρχουν στοίχοι, δεν ξέρω όμως αν όντως ο στοίχος είναι προπαγανδιστικός απαραίτητα γιατί πρώτα απ' όλα δε γνωρίζω και το ιδίωμα, δηλαδή όντως να υπήρχε στοίχος και να τον έβγαλαν. Αλλά για τη μουσική αυτό που έχω να πω είναι ότι απ' όλα τα είδη της μουσικής που έχουμε ως έθνος είναι το περισσότερο ξενότροπο, δηλαδή έχει μείνει ακόμη στη σλαβική μουσική, δεν έχει εξελληνιστεί..» Σ.Ν.

«Θα ήθελα όμως τα τραγούδια να έχουν στίχους. Πολύ παλιά είχαν.» Θ.Π.

«Όσα τραγούδια είναι επιστημονικά αποδεδειγμένο – γιατί μπορεί να γίνει επιστημονική έρευνα- ενυπάρχουν στην περιοχή πολύ πριν αρχίσει η δημιουργία του βόρειου κρατιδίου θα ήμουν θετικός στο να ακούγονται τα λόγια, όσα τραγούδια όμως έρχονται από πάνω με συγκεκριμένο αλυτρωτικό στίχο ενάντια στους Έλληνες και με μια τάση δήθεν Μακεδόνων που δεν είναι Έλληνες, θα πρέπει όχι απλά να σταματήσουν, αλλά να τα κυνηγούμε κιόλας. Είμαι υπέρ στο πανηγύρι αυτά που μπορούν να ακουστούν να ακούγονται με στίχο και μάλιστα να υπάρχει κάποιος που να διαβάξει στο μικρόφωνο τη μετάφραση στην ελληνική γλώσσα, να ξέρει δηλαδή και αυτός που δε γνωρίζει ντόπια τι ακούνε. Τα άλλα που ο στίχος είναι απαράδεκτος όποιος θέλει να τα τραγουδήσει να πάει βόρεια.» Τ.Π.

«Να μ' αφήσουν και μένα όπως οι τουρκόφωνοι μιλάνε τα δικά τους τα ποντιακά να λέω κι εγώ τα δικά μου τραγούδια. Τι ωραία λόγια έχουν τα δικά μας τραγούδια μιλάμε για λόγια αγάπης δε λέμε βλακειές.» Μ.Τ.

«Προτιμώ τα τραγούδια μας χωρίς στοίχους» Κ.Μ.

«Δεν είμαι ενάντια στο να τραγουδάνε κάποια τραγούδια που εντάζει είναι και λίγο ας πούμε του γάμου.» Χ.Ψ

«Τα τραγούδια τους θα ήταν ωραίο να έχουν στίχο, βέβαια αυτά που έχουν αποσχιστικό χαρακτήρα δεν τα αποδέχονται ούτε οι ίδιοι.» Ι.Α.

«Τα τραγούδια για χάρη της παράδοσης θα ήταν καλό να υπάρχουν με τους στίχους, αλλά όχι να υπάρχει φανατισμός και αλυτρωτικό περιεχόμενο, ούτε να θίγει η μια την άλλη πλευρά.»
I.Σ.

«Τα τραγούδια δεν τα θέλω με λόγια, δεν ξέρω τι λένε και αν αυτό που λένε είναι σωστό, επίσης τα λόγια νομίζω θα κατέστρεφαν τη μελωδία» Γ.Σ.

«Τα τραγούδια των ντόπιων για τους ίδιους λόγους καλό θα ήταν όχι και τόσο να τραγουδούν τα τραγούδια τους, όχι γιατί η γλώσσα τους έχει κάποιο πρόβλημα, αλλά για να μην υπάρχει θέμα με τους γείτονες, στους άλλους που δεν έχουμε θέματα φυσικά με στίχους» Ε.Κ.

Δ) Η στάση γηγενών και προσφύγων απέναντι στο τι γλώσσα θα χρησιμοποιείται στην περιοχή.

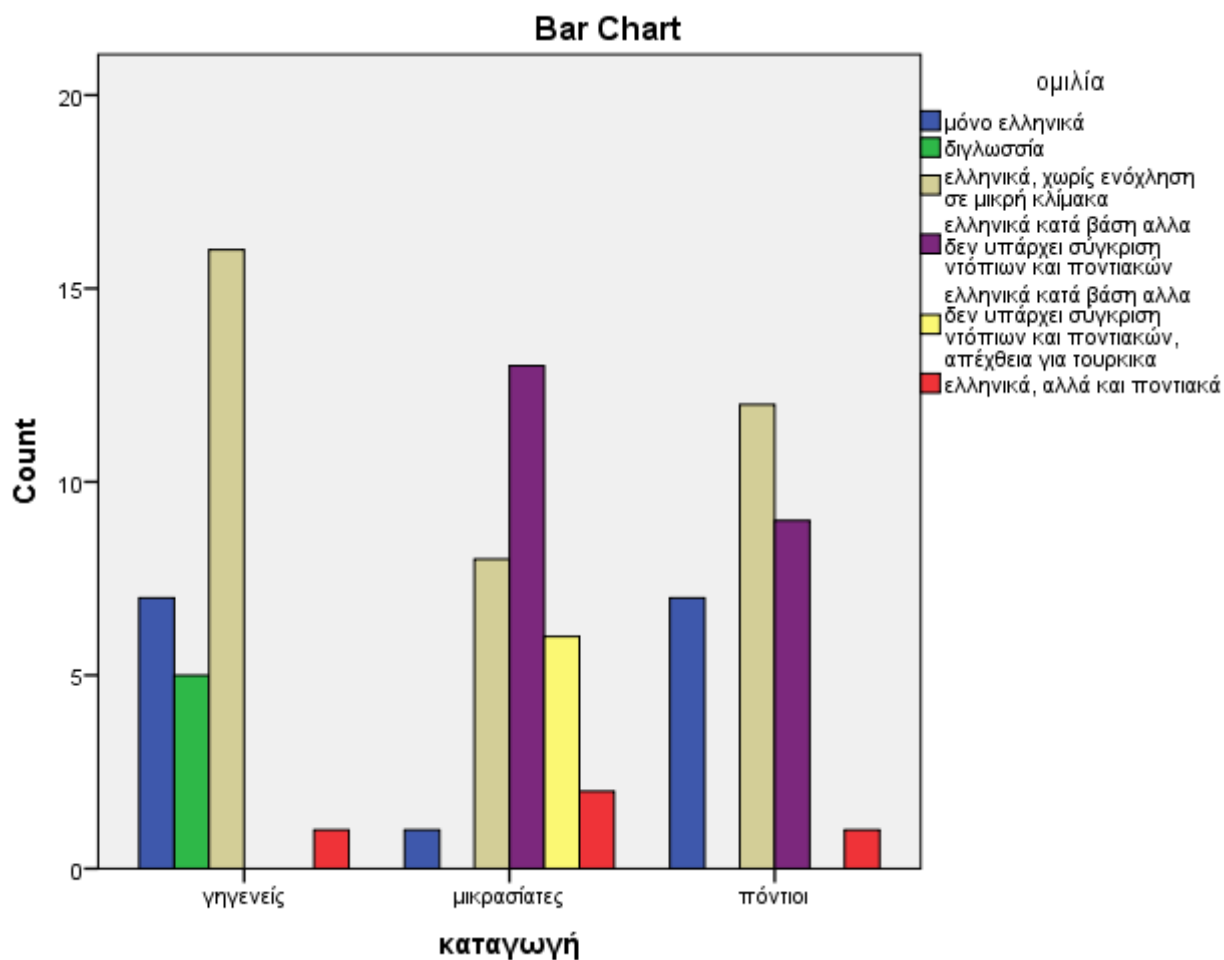
Στο ερώτημα αν εκτός από τα ελληνικά πρέπει να χρησιμοποιούνται το τοπικό ιδίωμα, η ποντιακή διάλεκτος ή οποιαδήποτε άλλη πρόταση απάντησαν 88 πληροφορητές.

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * ομιλία	88	97,8%	2	2,2%	90	100,0%

καταγωγή * ομιλία Crosstabulation

			ομιλία					Total	
			μόνο ελληνικά	διγλωσσία	ελληνικά, χωρίς ενόχληση σε μικρή κλίμακα	ελληνικά κατά βάση αλλά δεν υπάρχει σύγκριση ντόπιων και ποντιακών	ελληνικά κατά βάση αλλά δεν υπάρχει σύγκριση ντόπιων και ποντιακών, απέχθεια για τουρκικά		ελληνικά, αλλά και ποντιακά
καταγωγή	γηγενείς	Count	7	5	16	0	0	1	29
		% within καταγωγή	24,1%	17,2%	55,2%	0,0%	0,0%	3,4%	100,0%
	Μικρασιάτες	Count	1	0	8	13	6	2	30
		% within καταγωγή	3,3%	0,0%	26,7%	43,3%	20,0%	6,7%	100,0%
	πόντιοι	Count	7	0	12	9	0	1	29
		% within καταγωγή	24,1%	0,0%	41,4%	31,0%	0,0%	3,4%	100,0%
Total		Count	15	5	36	22	6	4	88
		% within καταγωγή	17,0%	5,7%	40,9%	25,0%	6,8%	4,5%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	41,881 ^a	10	,000	,000 ^b	,000	,000			
Likelihood Ratio	52,110	10	,000	,000 ^b	,000	,000			
Fisher's Exact Test	40,886			,000 ^b	,000	,000			
Linear-by-Linear Association	2,019 ^c	1	,155	,175 ^b	,165	,184	,089 ^b	,082	,096
N of Valid Cases	88								

a. 11 cells (61,1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,32.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 79654295.

c. The standardized statistic is 1,421.

Ένα άλλο θέμα που απασχόλησε την έρευνα ήταν το πια γλώσσα πρέπει να μιλιέται στην περιοχή, αλλά και την στάση των πληροφορητών απέναντι στο τοπικό ιδίωμα. Από αυτή την ερώτηση αναδείχτηκε από τους μικρασιάτες πληροφορητές και η στάση τους απέναντι στην τουρκική γλώσσα.

Από τους γηγενείς που τοποθετήθηκαν οι 7, δηλαδή το 24,1% θεωρούν ότι η μόνη γλώσσα που πρέπει να ακούγεται στην περιοχή πρέπει να είναι τα ελληνικά, πρέπει εδώ να διευκρινιστεί ότι οι 4 από τους 7 που τοποθετήθηκαν μόνο υπέρ της ελληνικής γλώσσας δεν μιλούν το τοπικό ιδίωμα οι ίδιοι, αλλά ούτε και κάποιος από το περιβάλλον τους, ενώ ο ένας πιστεύει ότι πλέον δεν έχει χρησιμότητα, οπότε δεν υπάρχει λόγος να χρησιμοποιείται. Οι πέντε, δηλαδή το 17,2% θεωρεί ότι η περιοχή θα έπρεπε να είναι δίγλωσση και στα σχολεία να διδάσκεται τόσο το τοπικό ιδίωμα, όσο και η ελληνική γλώσσα, ενώ οι συναλλαγές ακόμα με τον δημόσιο τομέα θα έπρεπε να είναι δίγλωσσες. Οι 16 θεωρούν ότι η επίσημη γλώσσα της περιοχής πρέπει να είναι τα ελληνικά, ωστόσο σε φιλικό επίπεδο, σε επίπεδο οικογένειας και σε μικρή κλίμακα θα πρέπει να διατηρηθούν τόσο το τοπικό ιδίωμα, όσο και η ποντιακή διάλεκτος τονίζοντας πως κάθε γλώσσα (με την έννοια του ιδιώματος και της διαλέκτου) που χάνεται αποτελεί παράλληλα και πλήγμα για τον πολιτισμό. Τέλος ένας, 3,4% θεωρεί ότι η μόνη γλώσσα που πρέπει να ακούγεται πρέπει να είναι η ελληνική, ωστόσο είναι υπέρ της διατήρησης της ποντιακής διαλέκτου αποκλειστικά και μόνο ως παραχώρηση, καθώς αποτελεί τμήμα της παράδοσης των αλησμόνητων πατρίδων «οπότε προκειμένου να μην λησμονηθούν ας διατηρηθεί» (Σ.Ν.)

Από τους μικρασιάτες μόνο ο ένας δηλαδή το 3,3% τάσσετε υπέρ της χρήσης αποκλειστικά της Ελληνικής γλώσσας. Οι 8, δηλαδή το 26,7% θεωρεί ότι μολονότι τα ελληνικά πρέπει να είναι η κύρια γλώσσα της περιοχής, είναι αναγκαίο να διατηρηθούν τόσο το τοπικό ιδίωμα, όσο και η ποντιακή διάλεκτος – όχι από το επίσημο κράτους, ούτε και σε δημόσιους χώρους – καθώς αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτισμού της περιοχής. Οι 13, δηλαδή το 43,3% δηλώνουν ότι η επίσημη γλώσσα είναι και πρέπει να είναι τα νέα ελληνικά, ότι συμφωνούν στη χρήση του τοπικού ιδιώματος και της ποντιακής διαλέκτου, τονίζοντας ωστόσο ότι η σύγκριση που γίνεται μεταξύ ιδιώματος και διαλέκτου είναι άτοπη – μάλιστα από κάποιους θεωρήθηκε ακόμα και προσβλητικό να γίνεται σύγκριση – τονίζοντας την σύνδεση των αρχαίων ελληνικών με την ποντιακή διάλεκτο. Από αυτούς οι έξι είχαν ακούσματα της τουρκικής γλώσσας στα σπίτια τους, ωστόσο δεν ένιωθαν αποστροφή γι’

αυτήν. Ακριβώς την ίδια στάση με τους παραπάνω είχαν ακόμη 6, δηλαδή 20%, όμως και αυτοί είχαν ακούσματα της τουρκικής γλώσσας στα σπίτια τους, ωστόσο πέρα από το ότι δεν γνώριζαν την τουρκική γλώσσα, δήλωναν και την πλήρη αποστροφή τους προς αυτή και την άρνησή τους να μάθουν τουρκικά. Τέλος δύο, δηλαδή το 6,7% θεώρησαν ότι η επίσημη γλώσσα πρέπει να είναι μόνο η ελληνική, όμως ενστερνιζόμενοι την θέση περί της σύνδεσης της ποντιακής διαλέκτου με τα αρχαία ελληνικά και με την μη συσχέτιση του τοπικού ιδιώματος με την ελληνική γλώσσα διατύπωσαν την άποψη της διατήρησης της ποντιακής διαλέκτου αποκλειστικά και μόνο σε οικογενειακό επίπεδο.

Από τους πόντιους οι 7, δηλαδή 24,1% τάχθηκαν υπέρ της χρήσης αποκλειστικά και μόνο της ελληνικής γλώσσας. Εδώ πρέπει να διευκρινιστεί ότι και οι 7 είναι γνώστες της ποντιακής διαλέκτου και ο ένας μάλιστα θεωρεί ότι γνωρίζει επαρκώς (ποσοστό 70 – 90%) και το τοπικό ιδίωμα, ενώ οι δύο από αυτούς μεγάλωσαν αποκλειστικά σε ποντιόφωνα σπίτια. Οι 12, δηλαδή το 41,4% πιστεύουν ότι επίσημη γλώσσα πρέπει να είναι η ελληνική, όμως θα ήταν καλό να διατηρούνται σε μικρή κλίμακα, όπως το φιλικό και οικογενειακό περιβάλλον τόσο το τοπικό ιδίωμα, όσο και η ποντιακή διάλεκτος, εκφράζοντας ωστόσο τον φόβο ότι η χρήση του ιδιώματος μπορεί να γεννήσει αλυτρωτικές σκέψεις. Οι 9, δηλαδή το 31% ενστερνίζονταν τις παραπάνω απόψεις, αλλά δεν παρέλειπαν να διευκρινίσουν ότι η ποντιακή διάλεκτος συνδέεται με τα αρχαία ελληνικά, επισημαίνοντας ότι η σύγκριση με το τοπικό ιδίωμα είναι ανορθολογική. Τέλος ο ένας δηλαδή το 3,4% πιστεύουν ότι εκτός της ελληνικής, μόνο το ποντιακό ιδίωμα είναι αυτό που πρέπει να διατηρηθεί.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της κάθε ομάδας και της άποψής τους σχετικά με τη γλώσσα που θα πρέπει σήμερα να μιλιέται στην περιοχή. ($\chi^2 = 41,881$ $df= 10$, $p = ,089 > ,05$)

«Είναι γλώσσες που μεγάλωσαν μ' αυτές, ούτε ο ένας, ούτε ο άλλος πρέπει να σταματήσουν να μιλάνε.» Μ.Ζ.

«Θεωρώ ότι εδώ η δική μας στην περιοχή, την Έδεσσα δεν θα ήθελα να ακούσω τα παιδιά της ηλικίας μου να μιλάνε το τοπικό ιδίωμα. Τώρα τα άκουσα από κάποιον όποιος είναι 80 χρονών εντάξει δεν μου κάνει καμία αίσθηση.» Δ.Σ.

«Η διγλωσσία σε καμιά περίπτωση δεν θα έπρεπε να ενισχυθεί., ούτε φυσικά και να διδάσκεται η σλαβική /βουλγαρική γλώσσα, γιατί μπορώ να κατανοήσω την ανάγκη μέχρι το 1912 κάποιοι πληθυσμοί αυτοί όλοι οι πληθυσμοί να αναγκάζονται να μιλούν αυτή τη γλώσσα , αλλά δεν μπορώ να καταλάβω την επιμονή τους 100 χρόνια μετά να τη μιλάνε. Επειδή είπα πριν για τον παππού μου, που δεν έχει από εδώ καταγωγή, ο παππούς μου ήρθε εδώ 16 χρονών και ήρθε εδώ από την Κορυτσά που μιλούσε και ελληνικά και αλβανικά και εδώ μιλούσε μόνο ελληνικά. Δηλαδή μεγάλωσε σε μια περιοχή που υπήρχαν δύο πληθυσμοί λογικό είναι να έμαθε δύο ή τρεις γλώσσες, αλλά είχε ελληνική εθνική συνείδηση, ελληνικά μιλούσε, στον ελληνικό στρατό υπηρέτησε επί μακρόν, οπότε αυτός ο οποίος δεν απελευθερώθηκε από το ελληνικό κράτος και αναγκάστηκε να έρθει στο ελληνικό κράτος για να γλιτώσει τη ζωή του έμαθε ελληνικά και μιλούσε ελληνικά και αυτοί που απελευθερώθηκαν από το ελληνικό κράτος δε θέλουν να μιλούν ελληνικά. Πώς εξηγείται αυτό; Άρα δε θέλουνε. Ο Πόντος ανήκει στις αλησμόνητες πατρίδες προκειμένου να μην λησμονηθούν, ας συντηρείται η ποντιακή διάλεκτος ως έναν βαθμό μικρό, όχι φυσικά σε κρατικό επίπεδο, αλλά σε επίπεδο συλλόγων. Όμως εδώ δεν έχουμε καμιά πατρίδα που θα έπρεπε να είναι αλησμόνητη, γιατί αυτή η πατρίδα έχει απελευθερωθεί. Και πέραν τούτου αυτή η γλώσσα είναι ξένη προς μια πατρίδα που θα ήταν δικιά μας και είναι σκλαβωμένη από κάποιους άλλους. Αυτοί δεν τα θεωρούν μια συνέχεια των ελληνικών, ούτε τα μιλάνε επειδή έχει ελληνικά στοιχεία. [...] Επειδή ακριβώς στην οικογένεια μου είχαμε ελληνική εθνική συνείδηση δεν ήταν υποχρεωτικό να πηγαίνουν οι δικοί μου περισσότερες ώρες σχολείο, παρά το γεγονός ότι η προγιαγιά μου στον πρώτο της γάμο είχε παντρευτεί με Βούλγαρο δάσκαλο κομιτατζή, ο οποίος σκοτώθηκε και πήρε Έλληνα άντρα.» Σ.Ν.

«Όμως νομίζω πρέπει να μιλάνε και το τοπικό ιδίωμα και ποντιακά και όχι μόνο την ελληνική γλώσσα στη Έδεσσα., θέλω να μιλάω ότι θέλω, δεν θέλω να μου απαγορεύσουν κάτι.» Π.Π.

« Στο δημόσιο όμως πρέπει να μιλάμε μόνο ελληνικά, αλλά μεταξύ μας ότι θέλουμε.» Θ.Π.

«...αλλά θα ήταν πιο σωστό όλοι να μιλάμε μόνο μια γλώσσα τα ελληνικά και να μην υπάρχουν οι διάλεκτοι» Α.Π.

«Ήρθε ο κορεσμός το τέλος αυτής της γλώσσας, δεν έχει νόημα να μιλιέται. Στο χωριό μου όλοι ντόπιοι είμαστε μα κανένας δε μιλάει τη γλώσσα, ούτε οι παππούδες. Εμείς σπίτι μας ποτέ δε μιλάμε ντόπια και η γυναίκα μου ντόπια είναι πότε στο σπίτι της δε μιλούσαν ντόπια. Μια εποχή

το 80 – 85 ερχόντουσαν από τα Μπίτολα, είχα μαγαζί και αγόραζαν και από κείνους έμαθα να μιλάω για να συνεννοούμαι και η κόρη μου αντιδρούσε, έλεγε να μάθουνε αυτοί ελληνικά.» Κ.Ν.

«Να διδάσκονται στο σχολείο! Ναι. Γιατί να μην υπάρχει διγλωσσία;» Θ.Τ.

«Η ουσία δεν είναι στη γλώσσα είναι να έχει ελληνική συνείδηση, είτε ντόπιος είναι, είτε πόντιος είναι, είτε είναι Μικρασιάτης, ας μιλάει και τούρκικα » Α.Α.

«Πρέπει τα παιδιά να διδάσκονται και τα ντόπικα και τα ποντιακά, γιατί όταν χάνεται μια γλώσσα χάνεται ένα κομμάτι του πολιτισμού. Βέβαια σε σύλλογο όχι στο σχολείο. Η γλώσσα μας είναι η ελληνική, αλλά πρέπει να διασώζονται και οι άλλες γλώσσες.» Ρ.Α.

«Ούτε τα ντόπικα ούτε τα ποντιακά μ' ενοχλούν, και τα ντόπικα και τα ποντιακά δε θεωρούνται γλώσσες το θέμα είναι ότι θα έπρεπε να θεωρούνται γλώσσες, να σπουδάζονται και τα δύο.» Π.Τ.

«Θα προτιμούσα εδώ που βρισκόμαστε να μιλάμε όλοι ελληνικά θα μπορούσε το ντόπιο ιδίωμα να μιλιέται μέσα στο σπίτι. [...] ποντιακά είναι κάτι διαφορετικό, είναι ελληνικά, δεν έχει σχέση μ' αυτό τα ποντιακά γλωσσολογικά η βάση τους είναι στα αρχαία ελληνικά, οπότε δεν έχω κάποιο θέμα. Θεωρώ όμως ότι είναι καλύτερα να μιλάμε την επίσημη ελληνική, τώρα το τι μιλάει κανείς στο σπίτι του δε μας απασχολεί και φυσικά με τα ποντιακά δεν υπάρχει το ίδιο θέμα όπως υπάρχει με το άλλο.» Δ.Γ.

«Εφ' όσον είναι Έλληνες πολίτες και ζούνε στην Ελλάδα οφείλουν να μιλάνε τα ελληνικά, τότε τα ντόπικα και τα ποντιακά τα κρατούσαν γιατί είχαν ανάγκη να συναλλάσσονται τώρα υπάρχει γλώσσα να μιλήσουν Αν θέλουν ας μαθαίνουν τη γλώσσα τους ο καθένας στα παιδιά και στα εγγόνια τους, αλλά για να μιλάνε μεταξύ τους.» Ι.Σ.

«Τα ελληνικά είναι πιο καλά.» Α.Χ.

«Να αφήσουμε τις άλλες γλώσσες Έλληνες δεν είμαστε; Ελληνικά να μιλάμε. Αν μιλάς ποντιακά και ο άλλος δεν ξέρει, σκέφτεται κάτι λέει για μένα, μίλα ελληνικά να σε καταλαβαίνει ο άλλος [...]και ντόπια δεν πρέπει να μαθαίνουν τώρα γιατί βρισκόμαστε μέσα στον ελλαδικό χώρο και πρέπει να μιλάμε την ελληνική γλώσσα.» Β.Χ.

«Το να ήταν δίγλωσση η περιοχή θα ήταν βλαβερό.» I.Γ.

11) Η συμβολή των συλλόγων

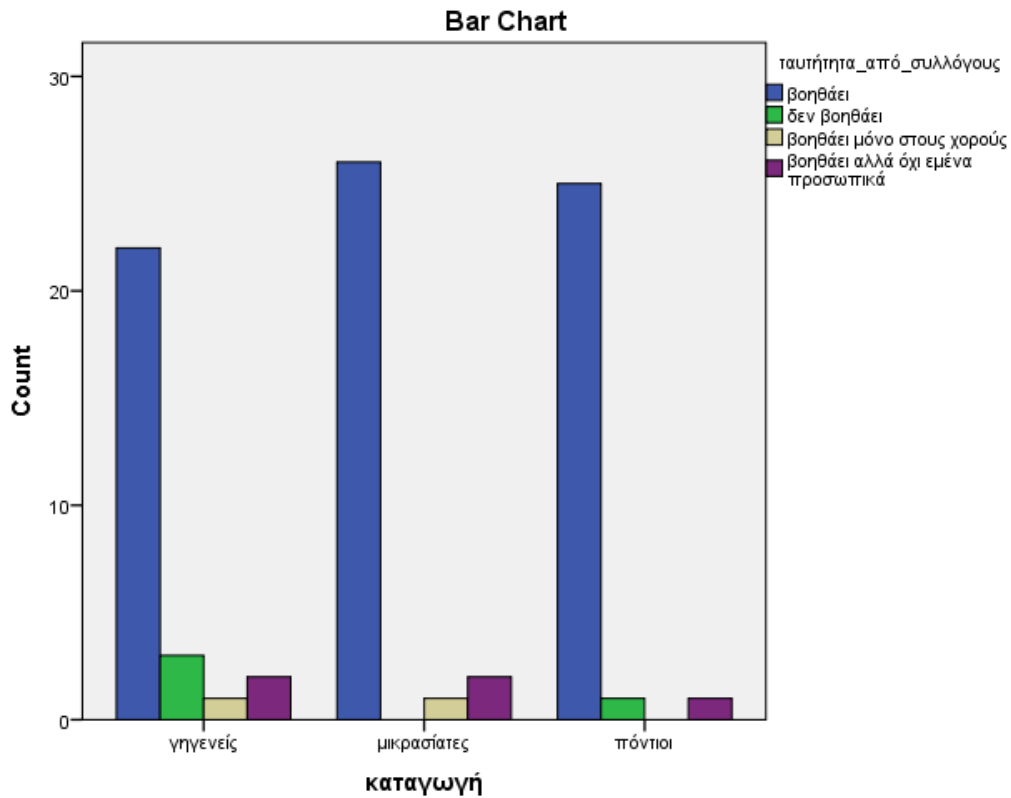
A) Στην ταυτότητα

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή ταυτότητα από συλλόγους *	84	93,3%	6	6,7%	90	100,0%

καταγωγή * ταυτότητα από συλλόγους Crosstabulation

		ταυτότητα από συλλόγους				Total
		βοηθάει	δεν βοηθάει	βοηθάει μόνο στους χορούς	βοηθάει αλλά όχι εμένα προσωπικά	
καταγωγή γηγενείς	Count	22	3	1	2	28
	% within καταγωγή	78,6%	10,7%	3,6%	7,1%	100,0%
Μικρασιάτες	Count	26	0	1	2	29
	% within καταγωγή	89,7%	0,0%	3,4%	6,9%	100,0%
πόντιοι	Count	25	1	0	1	27
	% within καταγωγή	92,6%	3,7%	0,0%	3,7%	100,0%
Total	Count	73	4	2	5	84
	% within καταγωγή	86,9%	4,8%	2,4%	6,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	5,165 ^a	6	,523	,559 ^b	,546	,572			
Likelihood Ratio	6,639	6	,356	,561 ^b	,548	,573			
Fisher's Exact Test	4,980			,561 ^b	,548	,573			
Linear-by-Linear Association	1,347 ^c	1	,246	,267 ^b	,255	,278	,138 ^b	,129	,147
N of Valid Cases	84								

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,64.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 2000000.

c. The standardized statistic is -1,161.

Αναφορικά με το κατά πόσο οι σύλλογοι βοηθούν στη συγκρότηση της ταυτότητας τοποθετήθηκαν οι 84 πληροφορητές.

Από τους γηγενείς οι 22, δηλαδή το 78,6% θεωρούν ότι οι σύλλογοι συμβάλλουν στην συγκρότηση της ταυτότητας. Οι 3, δηλαδή το 10,7% θεωρούν ότι οι σύλλογοι δε βοηθούν καθόλου στη συγκρότηση της ταυτότητας. Οι 2, δηλαδή 7,1% πιστεύουν ότι γενικά οι σύλλογοι βοηθάνε στη συγκρότηση της ταυτότητας, αλλά τους ίδιους δεν τους βοήθησε και 1, δηλαδή 3,6% ότι βοηθάνε μόνο στους χορούς .

Από τους μικρασιάτες οι 26, δηλαδή το 89,7% θεωρεί μεγάλη τη συμβολή των συλλόγων στη συγκρότηση της ταυτότητας, ο ένας, δηλαδή το 3,4% πιστεύει ότι βοηθάει αποκλειστικά στην εκμάθηση των χορών και δύο, δηλαδή 6,9% ότι αν και οι ίδιοι δεν βοηθήθηκαν καθώς είχαν ήδη συγκροτημένη ταυτότητα, γενικότερα βοηθούν.

Από τους πόντιους οι 25, δηλαδή το 92,6% πιστεύει ότι οι σύλλογοι βοηθούν στη συγκρότηση της ταυτότητας, ενώ από ένας, δηλαδή από 3,7% πιστεύουν ότι αν και σύλλογοι βοηθάνε, ο ίδιος είχε συγκροτημένη ταυτότητα πριν ακόμα έρθει σε επαφή με τον σύλλογο και ο άλλος ότι ο σύλλογος δεν τον βοήθησε να συγκροτήσει την ταυτότητά του.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της κάθε ομάδας και της άποψής τους σχετικά με το αν οι σύλλογοι βοηθούν στη συγκρότηση της ταυτότητας . ($\chi^2 = 5,165$ $df= 6$, $p = ,138 > ,05$)

«Συμμετείχα στο σύλλογο, αλλά δε νομίζω ότι βοηθάει να συγκροτήσεις ταυτότητα, ούτε οι χοροί μας μου άρεσαν. Πάω σε άλλο σύλλογο γιατί μου αρέσουν τα ποντιακά, αλλά ούτε εκεί διαμορφώνουν ταυτότητα, χορούς κάνουν.» M.Z.

«Στο σύλλογο στο τέλος της χρονιάς μια φορά κάναμε τα παραδοσιακά παιχνίδια της εποχής. Γενικά όμως ήθη και έθιμα δεν κάναμε» M.Π.

«Συμμετείχα σε σύλλογο, αλλά εκτός από την εκμάθηση χορών δεν έκανε κάτι άλλο. Δεν έμαθα ήθη και έθιμα, ούτε ένιωσα να ταυτίζομαι κάπως.» Δ.Σ.

«Δεν συμμετείχα ποτέ σε σύλλογο, αλλά πιστεύω ότι στο μόνο που βοηθάνε είναι να μάθουν τα παιδιά τους χορούς και δεν προσφέρουν κάτι πιο ουσιαστικό.»

«Σε συλλόγους δε συμμετείχα ποτέ. Η ζωή υπήρχε και πριν από μας, ζούσαν άνθρωποι εδώ και πριν το 1912 και είναι θεμιτό να αναδειχθεί το πώς ζούσαν, αλλά αν πας με νοοτροπία φυλάρχου σε έναν σύλλογο και να αμφισβητήσεις μέσα από τον σύλλογο την καθεστηκία τάξη δεν είναι θεμιτό. Καλύτερα βέβαια να μην υπήρχαν οι σύλλογοι, αν οι σύλλογοι είναι ένα όχημα προπαγάνδας, καθώς πολλοί χρησιμοποιούν τους συλλόγους ως τέτοιο (φυσικά μιλάω για τους συλλόγους των γηγενών).» Σ.Ν.

«Σε κάποιες περιπτώσεις οι σύλλογοι βοηθάνε ας πούμε όταν μέσα σε μια μικρή ηλικία πχ 5 6 χρονών και δε σου είπε κανείς τόσο πολύ για την παράδοση και το τι είσαι βοηθάνε. Μπορεί να πας σε μια κοινότητα και να καταλάβεις περίπου ότι οι άνθρωποι αυτοί που είναι γύρω σου κι έχουν κάποια κοινά με σένα ενισχύεται κατά κάποιο τρόπο ενισχύεται η ταυτότητά σου.» Ι.Ζ.

«Ήμουνα μέλος συλλόγου, αλλά είχα ήδη συγκροτημένη ταυτότητα, δε μου χρειαζόταν ο σύλλογος να τη συγκερατήσω» Κ.Π.

«Οι σύλλογοι οι άλλοι βοηθάνε, αλλά όχι οι ντόπιοι δε βοηθάνε πολύ, γιατί ενώ μαθαίνουν χορούς δε μαθαίνουν τραγούδια » Π.Τ.

«Οι σύλλογοι βοηθούν στην συγκρότηση της ταυτότητας της κάθε ομάδας, αλλά ορισμένοι σύλλογοι μπορεί να φανατίζουν, όχι οι μικρασιάτες, ούτε οι πόντιοι, όμως υπάρχουν σύλλογοι ντόπιοι στη Έδεσσα που είναι πιο φανατισμένοι, όσον αφορά τη δική τους καταγωγή.» Γ.Κ.

«Οι σύλλογοι βοηθάνε κυρίως με την έννοια ότι αν έχεις στοιχείο μέσα σου στο ζυπνάει» Κ.Σ.

«Θεωρώ οι σύλλογοι βοηθάνε να κρατηθούν τα ήθη και τα έθιμα και είναι καλό ο καθένας να έχει τα δικά του. Να θυμάται από που είναι και πως ήταν οι παππούδες του.» Α.Χ.

«Ήμουν μέλος συλλόγου, τη εποχή όμως που συμμετείχα δε νιώθω ότι με βοήθησε να συγκροτήσω ταυτότητα, δεν νιώθω ότι μου έδωσε κάτι. Αργότερα άρχισα να ενδιαφέρομαι για την ιστορία του πόντου και άρχισα ξανά να ακούω τη μουσική και ενδιαφέρθηκα. Νομίζω ότι οι σύλλογοι αν και λένε ότι θέλουν να διατηρήσουν ταυτότητα, πιο πολύ μαζεύονται για να γίνεται τζέρτζελος, όταν πήγαινα εγώ έκαναν μόνο μουσική και χορό άντε και μετά έκαναν κανένα μάθημα διαλέκτου κι έτσι, ιστορία όμως δεν έμαθα ποτέ από 'κει, αν δίδασκαν και τοπική ιστορία κι έτσι θα βοηθούσε.» Ε.Κ.

«Οι σύλλογοι ενώνουν τους ανθρώπους και τους υπενθυμίζουν τα στοιχεία της ταυτότητάς τους, όχι μόνο μέσα από την εκμάθηση παραδοσιακών χορών, αλλά και μέσα από την προώθηση των εθίμων και άλλων στοιχείων της εκάστοτε κουλτούρας» Ε.Ν.

«Οι σύλλογοι πλέον είναι ο φορέας της ταυτότητας λόγω του βάρους δεν είναι μόνο οι χοροί και τα τραγούδια. Για παράδειγμα στον σύλλογο των ποντίων του αγίου όρους Θεόδωρος Γαβράς που είναι στην πόλη μας, εκτός από τους χορούς και η γλώσσα διδάσκεται και η μουσική με κεμετζέ και λοιπά. Αν δεν με απατά η μνήμη μου και κάποια στιγμή είχαν επιχειρήσει να κάνουν και την κουζίνα να συνεχίζουν. Είναι κάποια πράγματα που πρέπει να πούνε τρανταχτά της ταυτότητας της πατρίδας, της χαμένης πατρίδας. Πιστεύω ότι συμβάλλουν στη διατήρηση της ταυτότητας.» Α.Δ.

«Ο σύλλογος κατά καιρούς έχει κάνει πολλά μέσα από το θέατρο με παραστάσεις που έχει ανεβάσει, μέσα από τη διάλεκτο καθώς γίνονται μαθήματα ποντιακής διαλέκτου, μέσα από τα έθιμα, αναβιώσαμε έθιμα, τον ποντιακό γάμο, το Δωδεκαήμερο της Πρωτοχρονιάς, έθιμα της σαρακοστής, μέσα απ' αυτές τις δράσεις πιστεύω μεταλαμπαδεύτηκε η παράδοση πέρα απ' τον χορό. Επίσης με τη χορωδία, υπάρχουν χρονιές που λειτουργούσε χορωδία στον σύλλογο.» Π.Κ.

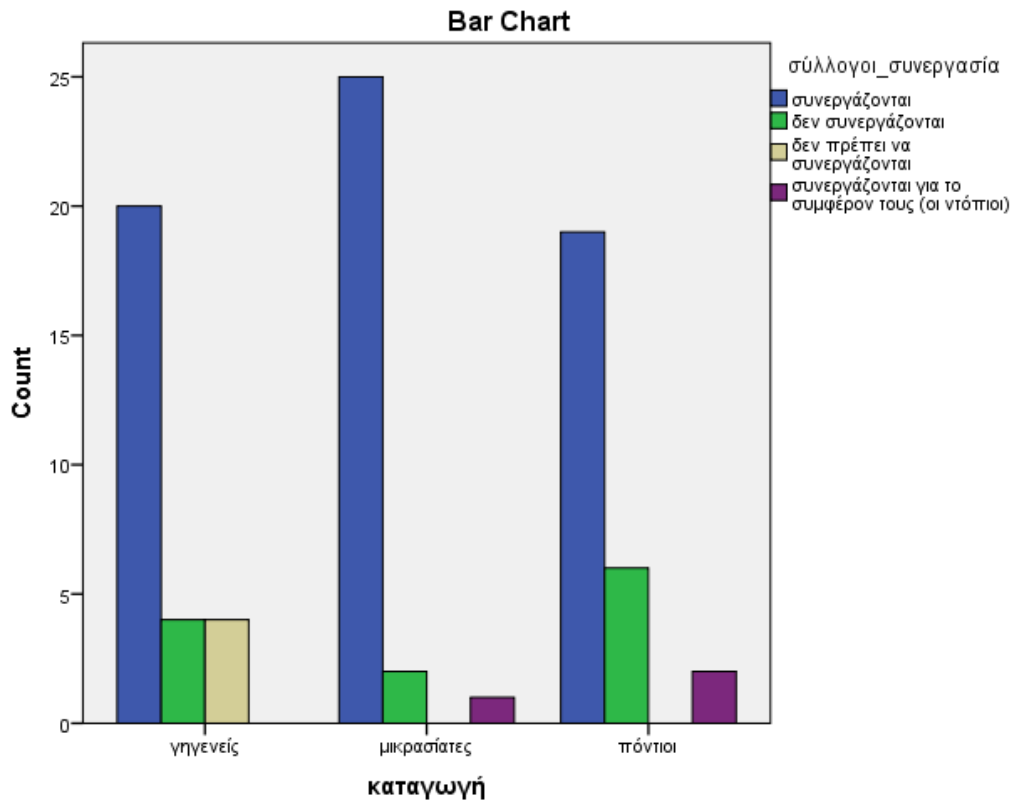
B) Στη συνεργασία μεταξύ των ομάδων

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * σύλλογοι_συνεργασία	83	92,2%	7	7,8%	90	100,0%

καταγωγή * σύλλογοι_συνεργασία Crosstabulation

			σύλλογοι_συνεργασία				Total
			συνεργάζονται	δεν συνεργάζονται	δεν πρέπει να συνεργάζονται	συνεργάζονται για το συμφέρον τους (οι ντόπιοι)	
καταγωγή	γηγενείς	Count	20	4	4	0	28
		% within καταγωγή	71,4%	14,3%	14,3%	0,0%	100,0%
	Μικρασιάτες	Count	25	2	0	1	28
		% within καταγωγή	89,3%	7,1%	0,0%	3,6%	100,0%
	πόντιοι	Count	19	6	0	2	27
		% within καταγωγή	70,4%	22,2%	0,0%	7,4%	100,0%
Total		Count	64	12	4	3	83
		% within καταγωγή	77,1%	14,5%	4,8%	3,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	12,921 ^a	6	,044	,031 ^b	,027	,036			
Likelihood Ratio	14,577	6	,024	,034 ^b	,030	,039			
Fisher's Exact Test	10,305			,048 ^b	,042	,053			
Linear-by-Linear Association	,004 ^c	1	,949	1,000 ^b	1,000	1,000	,516 ^b	,503	,529
N of Valid Cases	83								

a. 9 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,98.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 624387341.

c. The standardized statistic is ,064.

Σχετικά με το θέμα της συνεργασίας μεταξύ των συλλόγων απαντούν οι 83 πληροφορητές. Οι περισσότεροι από τους γηγενείς συγκεκριμένα οι 20, με ποσοστό 71,4% πιστεύουν ότι οι σύλλογοι συνεργάζονται μεταξύ τους. Από 4, δηλαδή από 14,3% θεωρούν ότι δε συνεργάζονται και ότι ακόμα και να συνεργάζονται, δεν θα έπρεπε να συνεργάζονται, καθώς η όποια συνεργασία πλήττει την ανάδειξη της ταυτότητας.

Από τους μικρασιάτες οι 25, δηλαδή 89,3% θεωρούν ότι οι σύλλογοι όχι μόνο συνεργάζονται, αλλά είναι και απαραίτητο να συνεργάζονται. Οι δύο, δηλαδή το 7,1% θεωρούν ότι δε συνεργάζονται. Ενώ ο ένας, δηλαδή το 3,6% ότι αν και γενικά όλοι οι σύλλογοι συνεργάζονται, οι γηγενείς όταν το κάνουν αποσκοπούν σε κάποιο όφελος.

Από τους πόντιους οι 19, δηλαδή το 70,4% πιστεύει ότι οι σύλλογοι συνεργάζονται. Οι 6, δηλαδή το 22,2% θεωρεί πως δε συνεργάζονται. Τέλος οι δυο, δηλαδή το 7,4% πιστεύει ότι αν και συνεργάζονται μερικές φορές κάποιοι από τους συλλόγους των ντόπιων προσδοκούν να αποκομίσουν κάποιο κέρδος.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της κάθε ομάδας και της άποψής τους σχετικά με το αν οι σύλλογοι προωθούν τη συνεργασία των ομάδων. ($\chi^2 = 12,921$ $df= 6$, $p = ,516 > ,05$)

«Οι σύλλογοι βοηθάνε να ανακατευτεί ο πληθυσμός και όχι να διαχωριστεί» Μ.Ζ.

«Νομίζω ότι οι σύλλογοι βοηθάνε στην αφομοίωση των ομάδων.» Δ.Σ.

«Ακόμα και το χορός είναι ζωή απλά γίνεται κάθε χρόνο, δεν έχει κάποιο υπόβαθρο που να προχωρά τη συνεργασία παραπέρα» Σ.Ν.

«Νομίζω ότι με τους συλλόγους η διαχωριστική γραμμή ενισχύεται, γιατί λίγο ο ένας πετάει λάσπη στον άλλο.» Ι.Ζ.

«Δε νομίζω ότι οι σύλλογοι απομακρύνουν, αλλά δε νομίζω κιόλας ότι ο δικός μας σύλλογος θα ερχόταν σε επαφή με τον ποντιακό σύλλογο, αλλά αν ήταν στο χέρι μου (είμαι πρώην μέλος του Δ/Σ) δε θα είχα πρόβλημα να κάνω συνεργασία, αν ήταν μόνο στο χέρι μου, αλλά νομίζω ότι τα

περισσότερα μέλη του παλιού Δ/Σ δεν θα συνεργαζόντουσαν, πολύ περισσότερο τα τωρινά μέλη»
Κ.Π.

«Δεν βοηθάνε στο να έρθουν σε επαφή οι ράτσες, όχι.» Κ.Ν.

«Οι σύλλογοι, ούτε βοηθάνε στη συνεργασία, ούτε και θα έπρεπε να βοηθάνε είναι για να αναδείξουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε λαού, αλλιώς θα ήταν πολιτική.» Α.Γ.

«Νομίζω είναι λίγο δύσκολη η συνεργασία μεταξύ συλλόγων, αλλά ανάλογα τη διοίκηση. Αν υπάρχει στο σύλλογο εθνικισμός θα συνεργαστούν, αν δεν υπάρχει δε θα συνεργαστούν. Αν είναι εθνικόφρονες θα συνεργαστούνε γιατί δε θα βάλει το δικό του συμφέρον μπροστά ή τη γλώσσα του, τον πολιτισμό του κι αυτά. Θα βάλει δηλαδή κάτω το συμφέρον του και την προσωπική του ιστορία για να προβάλλει με τους πόντιους και τους υπόλοιπους, αλλά αν κάποιος πραγματικά είναι ντόπιος και θέλει να δείξει τη γλώσσα, να βάλει τραγούδι στο χορό, κι όλα αυτά δεν θα τον αφήσουν και δε θα μπορέσει να συνεργαστεί με ποντιακό σύλλογο.» Θ.Τ.

«Ίσως οι σύλλογοι συμβάλλον στην απομάκρυνση γιατί όταν πηγαίνεις και είσαι μέλος ίσως απομακρύνεσαι γιατί γίνεσαι ομάδα με κάποιους. Μόνο οι δημιουργία μικτών συλλόγων θα βοηθούσε στη συνεργασία. Το «ο χορός είναι ζωή» δε νιώθω ότι βοηθάει στη συνεργασία των ομάδων.» Α.Μ.

«Νομίζω καλό είναι να υπάρχουν οι σύλλογοι, αλλά πιστεύω για χορό, καλύτερα να υπήρχαν μικτοί σύλλογοι που να μάθαινες όλους τους χορούς. Πάντως εκτός απ' το χορό κάνουν και εκδηλώσεις και φαίνεται να βοηθάνε στη διατήρηση της παράδοσης.» Σ.Μ.

«Δεν έχω όμως ποτέ μία κίνηση να γίνει κάτι κοινό ίσως αυτό να άλλαζε λίγο την κατάσταση. Όχι το χορός είναι ζωή το κάθε τμήμα κάθε γενιά είχε τη δικιά του μεριά. Τα τμήματα ξεκινούν από διαφορετικούς δρόμους και συναντιούνται από κάπου. Επίσης ο κάθε σύλλογος έχει το δικό του χρόνο, ο ένας ακολουθεί τον άλλον. Δεν έχει γίνει κάτι κοινό. Κάτι κοινό θα ήταν ας πούμε ότι μαζεύονται ας πούμε ντόπιοι από τη μια μεριά οι ντόπιοι, ένας ντόπιος σύλλογος, όχι οι «αρκούδες» με τον μικρασιατικό σύλλογο να οργανώσουν κάτι κοινό.» Χ.Ψ.

«Τα τελευταία χρόνια υπάρχει συνεργασία στους συλλόγους. Μας καλούν ντόπιοι σύλλογοι, εγώ πηγαίνω και στον ποντιακό και στον μικρασιάτικο σύλλογο. Πηγαίνουμε στις εκδηλώσεις τους,

μας καλούν κι αυτοί, όπως και σύλλογοι χωριών αμιγώς ντόπιων και καλούν. Έχουμε αποκτήσει και σε προσωπικό επίπεδο σχέσεις και όχι μόνο σαν σύλλογοι.» I.A.

«Οι σύλλογοι βοηθάνε, σε λογικά πλαίσια στη συγκρότηση της ταυτότητας, ενώ «κάποιο» σύλλογοι γηγενών έχουν στα σκοπό τη διατήρηση της αντιπαλότητας γηγενών και προσφύγων» Γ.Σ.

«Η συνεργασία μεταξύ συλλόγων νομίζω γίνεται με ισχυρό κίνητρο π.χ. να κερδίσουν χρήματα για κάποιον σκοπό, όχι σε άλλες περιπτώσεις» Ε.Π.

«Οι ντόπιοι συνεργάζονται με τον σύλλογο, αλλά πιστεύω ότι το κάνουν για συμφέροντα, λειτουργούν ανταποδοτικά» Ε.Π.

«Οι περισσότεροι σύλλογοι προωθούν τη συνεργασία καθώς κάνουν προσπάθειες γι' αυτό. Για παράδειγμα καλούν άλλους συλλόγους που εκπροσωπούν εντελώς διαφορετική κουλτούρα σε εκδηλώσεις που διοργανώνουν, τους καλούν σε συνελεύσεις για εθνικά ή τοπικά θέματα που προκύπτουν και άλλα.» Ε.Ν.

«Οι σύλλογοι βοηθάνε υπό την έννοια ότι σε διάφορες εκδηλώσεις βρίσκονται στο ίδιο σημείο, οπότε αυτομάτως υπάρχει μία επαφή πολιτισμών εντός εισαγωγικών η λέξη ή και εκτός αν θέλεις, η οποία βλέποντας η μία την άλλη λίγο πολύ λειαίνονται οι γωνίες στις μεταξύ μας σχέσεις και έχουν πιστεύω ότι πλέον έχουν λειανθεί αρκετά.» Α.Δ.

12) Επιγαμίες

A) Αν είναι οι ίδιοι μέλη μικτής οικογένειας

Σε αυτή την ενότητα θα εξεταστεί αν οι ίδιοι οι πληροφορητές είναι μέλη μικτής οικογένειας εξ αίματος ή εξ αγχιστείας. Στην ερώτηση αυτή απαντούν και οι 90 πληροφορητές.

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή μελος_οικογενειας *	90	100,0%	0	0,0%	90	100,0%

καταγωγή * μελος_οικογενειας Crosstabulation

			μελος_οικογενειας						Total
			όχι	ναι πόντιος μικρασιάτης	ναι μικρασιάτης ντόπιος	ναι ντόπιος πόντιος	ναι θρακιώτης μικρασιάτης	ναι ντόπιος θρακιώτης	
καταγωγή	γηγενείς	Count	12	0	1	16	0	1	30
		% within καταγωγή	40,0%	0,0%	3,3%	53,3%	0,0%	3,3%	100,0%
ες	Μικρασιάτ	Count	8	5	14	0	3	0	30
		% within καταγωγή	26,7%	16,7%	46,7%	0,0%	10,0%	0,0%	100,0%
	πόντιοι	Count	10	2	0	18	0	0	30

	% within καταγωγή	33,3%	6,7%	0,0%	60,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Total	Count	30	7	15	34	3	1	90
	% within καταγωγή	33,3%	7,8%	16,7%	37,8%	3,3%	1,1%	100,0%

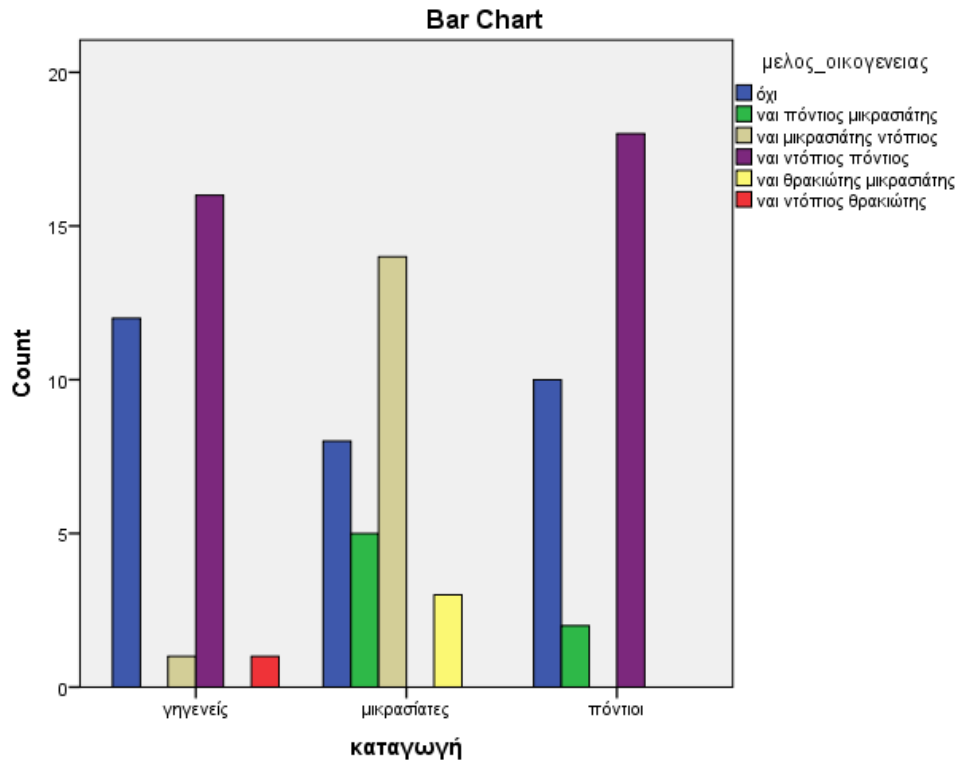
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	55,805 ^a	10	,000	,000 ^b	,000	,000			
Likelihood Ratio	69,899	10	,000	,000 ^b	,000	,000			
Fisher's Exact Test	57,639			,000 ^b	,000	,000			
Linear-by-Linear Association	,008 ^c	1	,927	,968 ^b	,964	,973	,484 ^b	,471	,497
N of Valid Cases	90								

a. 9 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,33.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 957002199.

c. The standardized statistic is ,092.

Από τους γηγενείς που πήραν μέρος στην έρευνα οι 12, δηλαδή το 40% δεν είναι τέκνα μικτής οικογένειας, αλλά ούτε οι ίδιοι ή τα παιδιά τους έχουν συνάψει μικτό γάμο. Οι 16, δηλαδή το 53,3%, είναι μέλος οικογένειας στην οποία έχει τελεστεί μικτός γάμος μεταξύ γηγενούς και πόντιου. Από ένας, δηλαδή από 3,3% είναι τέκνα οικογενειών τελέστηκε μικτός γάμος μεταξύ γηγενούς και μικρασιάτη και γηγενούς και ανατολικοθρακιώτη αντίστοιχα.

Από τους μικρασιάτες οι 8, δηλαδή το 26,7% δεν είναι μέλη μικτής οικογένειας. Οι 3, δηλαδή το 10% είναι τέκνα μικτής οικογένειας μικρασιατών και ανατολικοθρακιωτών. Οι 5, δηλαδή το 16,7% είναι είτε τέκνο μικτού γάμου μεταξύ μικρασιάτη και πόντιου, είτε ο ίδιος, είτε τα παιδιά του έχουν συνάψει μικτό γάμο. Ενώ οι 14, δηλαδή το 46,7% είναι μέλος μικτής οικογένειας μικρασιάτη και γηγενούς.

Από τους πόντιους οι 10, δηλαδή το 33,3% δεν είναι μέλος μικτής οικογένειας. Οι 2, δηλαδή το 6,7% είναι μέλη οικογένειας πόντιου και μικρασιάτη. Τέλος οι 18, δηλαδή το 60% είναι μέλος μικτής οικογένειας πόντιου και γηγενούς.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της κάθε ομάδας και αν τα μέλη της οικογένειάς τους έχουν συνάψει μικτό γάμο. ($\chi^2 = 55,805$, $df = 10$, $p = ,484 > ,05$)

Β) Αντιδράσεις για τους μικτούς γάμους που συνάφθηκαν μεταξύ γηγενών και προσφύγων.

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή αντιδάσεις μέλους *	60	66,7%	30	33,3%	90	100,0%

καταγωγή * αντιδάσεις μέλους Crosstabulation

			αντιδάσεις μέλους			Total
			υπήρχαν	δεν υπήρχαν	δε γνωρίζω	
καταγωγή	γηγενείς	Count	5	12	1	18
		% within καταγωγή	27,8%	66,7%	5,6%	100,0%
	Μικρασιάτες	Count	6	16	0	22
		% within καταγωγή	27,3%	72,7%	0,0%	100,0%
	πόντιοι	Count	3	15	2	20
		% within καταγωγή	15,0%	75,0%	10,0%	100,0%
Total		Count	14	43	3	60
		% within καταγωγή	23,3%	71,7%	5,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	3,102 ^a	4	,541	,585 ^b	,572	,598			
Likelihood Ratio	4,046	4	,400	,533 ^b	,520	,546			

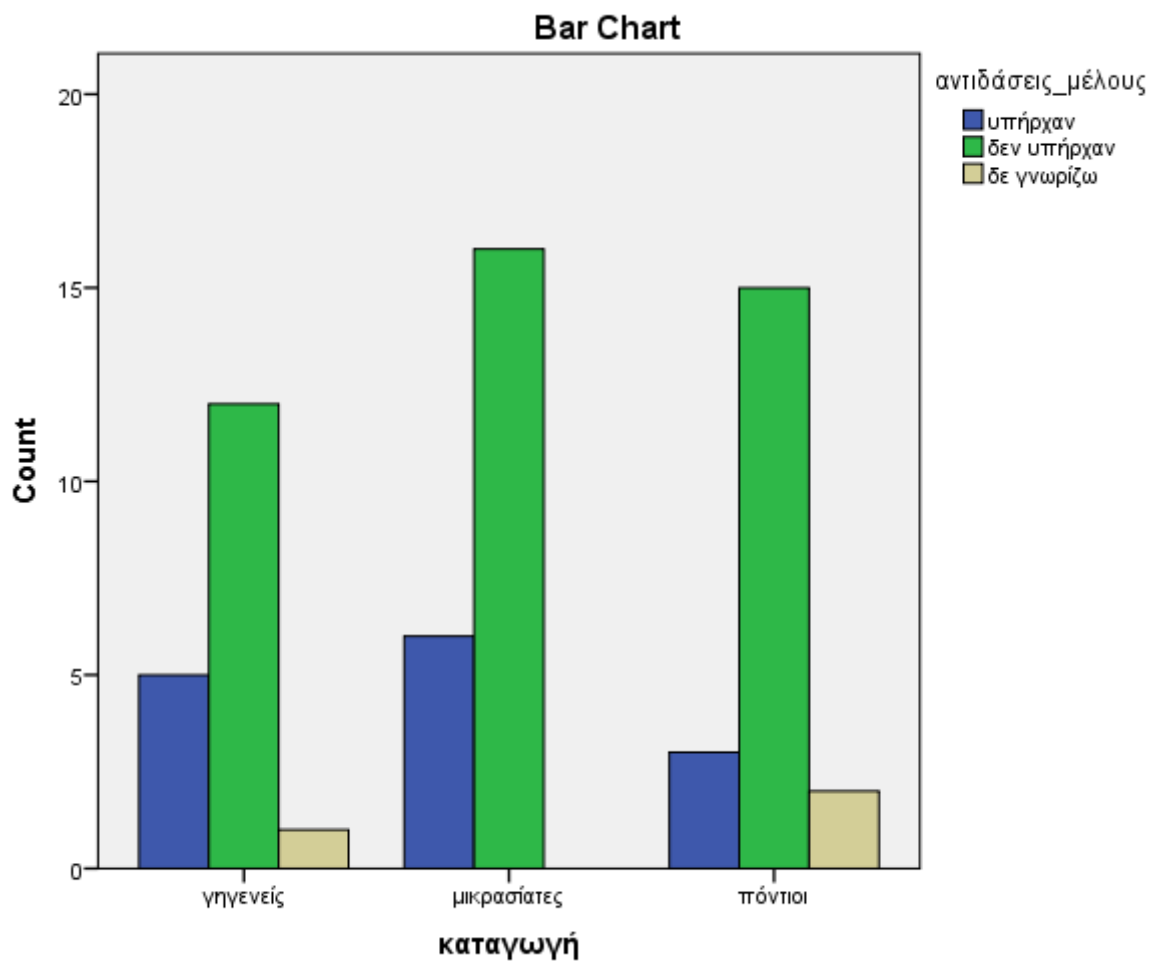
Fisher's Exact Test	3,091			,567 ^b	,554	,579			
Linear-by-Linear Association	1,177 ^c	1	,278	,347 ^b	,334	,359	,185 ^b	,175	,195
N of Valid Cases	60								

a. 5 cells (55,6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,90.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1993510611.

c. The standardized statistic is 1,085.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της κάθε ομάδας και αν τα μέλη της οικογένειάς τους έχουν συνάψει μικότο γάμο. ($\chi^2 = 55,805$, $df = 10$, $p = ,484 > ,05$)

Σε αυτή την ερώτηση απάντησαν οι 60 που στις οικογένειές τους συνάφθηκε μικτός γάμος μεταξύ γηγενών και προσφύγων απαντώντας σχετικά με το αν υπήρχαν ή όχι αντιδράσεις.

Από τους 18 γηγενείς που είχαν απαντήσει ότι μέλη της οικογένειάς τους είχαν δεχτεί αντιδράσεις είτε από την μια πλευρά, είτε από την άλλη οι 5 δηλαδή 27,8% δηλώνουν ότι δέχτηκαν αντιδράσεις. Οι 12, δηλαδή το 66,7% δηλώνει πως δεν υπήρχαν αντιδράσεις. Τέλος ο ένας, δηλαδή το 5,6% ποτέ δεν άκουσε ότι υπήρχαν αντιδράσεις και ούτε ενδιαφέρθηκε να μάθει.

Από τους 22 μικρασιάτες οι 6, δηλαδή το 27,3% δηλώνει ότι στους μικτούς γάμους που συνάφθηκαν στις οικογένειές τους δέχτηκαν αντιδράσεις, κυρίως ότι την πλευρά των γηγενών, ενώ οι 16, δηλαδή το 72,7% δηλώνει πως δεν υπήρξε καμία αντίδραση.

Από τους 20 πρόσφυγες που προχώρησαν σε μικτό οι ίδιοι ή μέλη της οικογένειάς τους οι 6, δηλαδή το 27,3% δέχτηκε αντιδράσεις – κυρίως και αυτοί από την πλευρά των γηγενών. Αντίθετα οι 16, δηλαδή το 72,7% δεν συνάντησε καμιά αντίδραση.

«Οι παππούδες είχαν παλιά κόντρες γιατί η μαμά μου ήταν Θρακιώτα και Τουρκάλα την έλεγαν και δεν την ήθελαν. Δηλαδή για νύφη την αγαπήσαν, αλλά τη φωνάζανε Τουρκάλα, ενώ τώρα οι σχέσεις είναι καλές. Ε εντάξει τους δέχτηκαν τους γονείς μου, αφού έκαναν 5 παιδιά» Γ.Ν.

«Τώρα αυτό δεν υπάρχει, η νύφη μου, η γυναίκα του αδερφού μου είναι πόντια. Όταν το πρωτοάκουσε η μαμά μου λίγο... είπε αυτές οι πόντιες/ Μικρασιάτες είναι ανήθικοι... Δεν μοιάζουν μ' εμάς. Βέβαια εντάξει μετά το αποδέχτηκε» Ρ.Α.

«Στην ξαδέρφη μου που παντρεύτηκε πόντιο εδώ και 10 χρόνια τα άλλα αδέρφια του μπαμπά μου δε μιλάνε ήταν πολύ αρνητικοί στο να γίνει αυτός ο γάμος και τα παιδιά τους τα χαρακτηρίζουν μπάσταρδα γιατί ήταν ανακατεμένα. Δεν υπάρχουν σχέσεις τα παιδιά μόνο εμείς τα ξέρουμε. » Κ.Μ.

«Ο γάμος έγινε πριν 18 χρόνια. Στη συνείδηση και του θείου μου, αλλά και της γιαγιάς μου είμαστε μικρασιάτες. Μόλις άκουσαν βέβαια ότι θα παντρευτούν και διαπίστωσαν ότι υπάρχει μια οικονομική ευχέρεια και ότι δεν ήταν τόσο οικονομικά στρωμωγμένοι, όσο εκείνοι αυτό από τη μεριά τους χαροποίησέ, αλλά από την άλλη φοβήθηκαν και την αντιμετώπιση.» Δ.Δ.

«Όταν πρωτοείχα έρθει πηγαίναμε στο χωράφι κι έφερνε οι πεθερά μου αυγοφέτες κι εγώ έβαζα πάνω ζάχαρη και μου 'λέγε ο άντρας μου μην τυχόν και βάλεις ζάχαρη και καταλάβουν ότι δεν είσαι ντόπια θα νομίζουν είσαι πόντια. Στο χωριό δεν έλεγα τι είμαι, δεν το έλεγα, έχουνε λίγο ... Δεν αντιμετώπισα πρόβλημα με τον γάμο ούτε απ' το ένα σόι, ούτε απ' το άλλο, αλλά στο χωριό δεν λέμε και τώρα ότι είμαι Μικρασιάτισσα.» Κ.Σ.

«Έχω ακούσει να αποκλήρωσαν την κόρη τους γιατί παντρεύτηκε πρόσφυγα, πολύ ακραία πράγματα.» Ι.Α.

«Είμαι παιδί μικτού γάμου αλλά δεν αντιμετωπίστηκε ο γάμος αυτός αρνητικά ούτε από τη μία πλευρά, ούτε από την άλλη πλευρά» Ν.Δ

«Εγώ είμαι παντρεμένος με ντόπια, αντιδράσεις απ' τους γονείς της δεν είχαμε υπήρχαν όμως αντιδράσεις οι οποίες δε φάνηκαν ευθέως, τις καταλάβαινες όμως από τις αντιδράσεις τους. Π.χ. όταν πήγα να γνωρίσω τη γιαγιά της, τη μητέρα της μητέρας της στην Κερασιά, αφού μιλήσαμε, έβλεπε ότι εγώ δε μιλούσα τα ντόπικα της κάνει σε μια δόση «είναι δικός μας;» και η γυναίκα μου με νεύμα είπε όχι με δυσκολία και της απαντάει η γιαγιά «έ καλά δεν πειράζει» Το δέχτηκε δεν μπορούσε να μην το δεχτεί, το δέχτηκαν αλλά θα προτιμούσαν έναν δικό τους.» Γ.Γ.

«Πριν από 30 χρόνια που ο θείος μου παντρεύτηκε τη θεία μου που ήταν ντόπια οι παππούδες μου δε θέλανε με τίποτα και τελικά δέχτηκαν και έτσι πρέπει να γίνεται.» Ε.Κ.

«Η γιαγιά μου ήταν ντόπια και ο παππούς μου πρόσφυγας, ο παππούς ήταν έμπορος και είχε καλό όνομα στην αγορά η γιαγιά από την άλλη αν και ήταν από πλούσια οικογένεια είχε πεθάνει ο πατέρας της και αυτό έφερνε ένα άγχος στην οικογένεια γι' αυτό και θεωρώ ότι ο γάμος τους έγινε χωρίς αντιδράσεις. Υπήρχε δηλαδή το άγχος μην τυχόν και μείνει η κόρη ανύπαντρη, αλλά και ο παππούς μου ήταν αποδεκτός από την κοινωνία της πόλης.» Κ.Χ.

«Ο πατέρας μου ήταν από τη Μικρά Ασία και η μητέρα μου ήταν Εδεσσαία και ήταν απ' τους πρώτους μικτούς γάμους, ίσως και ο πρώτος μικτός γάμος που έγιναν στην Έδεσσα. Δεν υπήρξαν αντιδράσεις για το γάμο, καθώς ο πατέρας μου ήταν ένας πολύ δραστήριος άνθρωπος και η μητέρα μου από οικογένεια πιο υψηλής τάξεως κι έτσι τους το συγχωρέσαν ας πούμε. Πάντοτε υπήρχαν αντιδράσεις στο κοινωνικό σύνολο όταν γίνονταν μικτοί γάμοι και από τη μια και από την άλλη πλευρά. Είχα μια αδελφή που παντρεύτηκε το 1954 με έναν νέο ντόπιο όταν έμαθε μια

πολύ στενή συγγενής της πεθεράς της αντέδρασε λέγοντας στο τοπικό ιδίωμα «χαζοί είστε; Σε Ματζίρηδες τον γιο σας;» και αυτό έγινε 32 χρόνια μετά την έλευση και εγκατάσταση των προσφύγων.» Α.Χ.

«Δεν ήθελαν οι ντόπιοι τα κορίτσια μας γιατί ήταν φτωχά. Μια φορά ήρθε στο σπίτι της κόρης μου τα πεθερικά όταν έμενε σ' εμένα και είδε το σπίτι δεν έχει προίκα πολύ, μικρή παντρεύτηκε λίγα πράγματα πρόλαβα να της κάνω και είπε «ε ματζήρκα» που θα πάρω δεν έχει προίκα.» Ε.Χ.

«Από τους δικούς μου δεν είχα αντιδράσεις που πήρα ντόπια, νομίζω πιο εύκολα δεχόμαστε εμείς το άλλο»

«Όταν αρραβωνιάστηκα ήρθε η πεθερά μου στο σπίτι και στο δρόμο βρήκε μια γειτόνισσα, Ουρανία της είπε έμαθα αρραβώνιασες τον γιό σου, πολύ χάρηκα, καλό κορίτσι είναι; Πολύ καλό κορίτσι λέει η πεθερά μου. Της λέει από που είναι; Λέει αυτή απ' το Μαυροβούνι. Ααα ματζήρκα είναι; Αχχ Ουρανία να τη διώξετε. Μακριά από ματζήρκα, μάγια τον έκανε τον γιό σου. Κι η δικιά μου η νύφη τέτοια ήταν και μάγια τον έκανε και καίκαμε όλοι.» Π.Σ.

«Αντιδράσεις πριν το γάμο υπήρχαν και απ' τους γονείς του και από το σόι του όλο, λίγοι ήταν αυτοί που ήθελαν να με γνωρίσουν και μετά να κρίνουν. Ήταν πάρα πολλές οι αντιδράσεις.» Ε.Π.

«Όταν πρωτοπήγα στο χωριό ήμουν δακτυλοδεικτούμενη «ήρθε η πόντια», ένιωθα και μια αρνητική ενέργεια, αλλά στην πορεία άρχισαν να με βλέπουν διαφορετικά, τώρα πίσω από την πλάτη μου δεν ξέρω τι γίνεται. Σίγουρα υπάρχει αυτός ο αρνητισμός γιατί είναι κλειστή η κοινωνία, είναι κλειστόμυαλοι και γι' αυτούς παραμένω η πόντια νύφη που ήρθε στο χωριό μας. Αν καθόμουν όμως να ασχοληθώ θα είχαμε περισσότερα προβλήματα.» Γ.Α.

Γ) Αν οι ίδιοι θα προχωρούσαν σε μικτό γάμο

Case Processing Summary

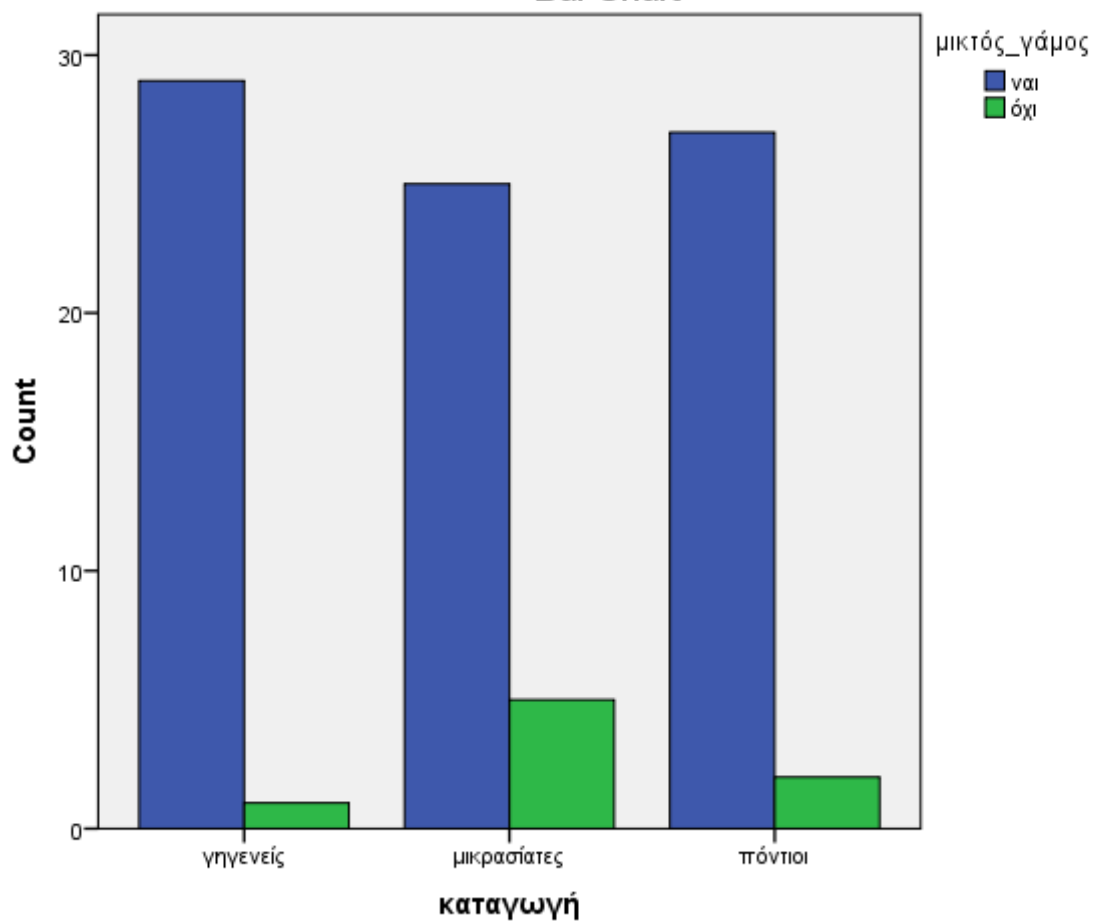
Cases

	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * μικτός γάμος	89	98,9%	1	1,1%	90	100,0%

καταγωγή * μικτός γάμος Crosstabulation

			μικτός γάμος		Total
			ναι	όχι	
καταγωγή	γηγενείς	Count	29	1	30
		% within καταγωγή	96,7%	3,3%	100,0%
	Μικρασιάτες	Count	25	5	30
		% within καταγωγή	83,3%	16,7%	100,0%
	πόντιοι	Count	27	2	29
		% within καταγωγή	93,1%	6,9%	100,0%
Total		Count	81	8	89
		% within καταγωγή	91,0%	9,0%	100,0%

Bar Chart

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)			Monte Carlo Sig. (1-sided)		
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	3,490 ^a	2	,175	,213 ^b	,203	,224			
Likelihood Ratio	3,448	2	,178	,213 ^b	,203	,224			
Fisher's Exact Test	3,062			,213 ^b	,203	,224			
Linear-by-Linear Association	,243 ^c	1	,622	,660 ^b	,648	,672	,404 ^b	,391	,417
N of Valid Cases	89								

a. 3 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,61.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 79654295.

c. The standardized statistic is ,493.

Οι 89 από τους 90 πληροφορητές απάντησαν αν έχουν οι ίδιοι συνάψει μικτό γάμο ή αν υποθετικά θα προχωρούσαν στην τέλεση μικτού γάμου.

Στην ερώτηση αν οι ίδιοι θα είχαν πρόβλημα να προχωρήσουν σε μικτό γάμο από τους γηγενείς οι 29, δηλαδή το 96,7% δηλώνουν ότι δεν θα είχαν κανένα πρόβλημα να προχωρήσουν σε μικτό γάμο οι ίδιοι, αλλά και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς τους και μόνο ο ένας, δηλαδή το 3,3% δηλώνει ότι θα είχε πρόβλημα να προχωρήσει σε μικτό γάμο τόσο ο ίδιος, όσο και τα μέλη της οικογένειάς τους.

Από τους μικρασιάτες οι 25, δηλαδή το 83,3% δηλώνει ότι δεν θα είχε πρόβλημα να συνάψει ούτε ο ίδιος, αλλά ούτε και τα μέλη της οικογένειάς του μικτό γάμο, ενώ οι 5, δηλαδή το 16,7% δηλώνει ότι δεν θα ήθελε να προχωρήσει σε μικτό γάμο ούτε ο ίδιος, ούτε και μέλη της οικογένειάς τους.

Από τους πόντιους, οι 27, δηλαδή το 93,1% θα προχωρούσε σε μικτό γάμο, ενώ οι 2, δηλαδή το 6,9% δηλώνει ότι θα είχε πρόβλημα να προχωρήσει σε μικτό γάμο, τόσο ο ίδιος, όσο και τα μέλη των οικογενειών τους.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της κάθε ομάδας και αν οι ίδιοι οι πληροφορητές θα προχωρούσαν στη σύναψη μικτού γάμου. ($\chi^2 = 3,490$, $df = 2$, $p = ,404 > ,05$)

«Ούτε κι εγώ ήθελα να παντρευτώ πόντια» Γ.Τ.

«Αν ήταν να προχωρήσω σε μικτό γάμο ούτε καν θα το σκεφτόμουν ζούμε στο 2020!» Δ.Τ

«Όχι δε θα προχωρούσα σε μικτό γάμο» Γ.Σ.

«Ναι, θα έκανα μικτό γάμο» Β.Κ.

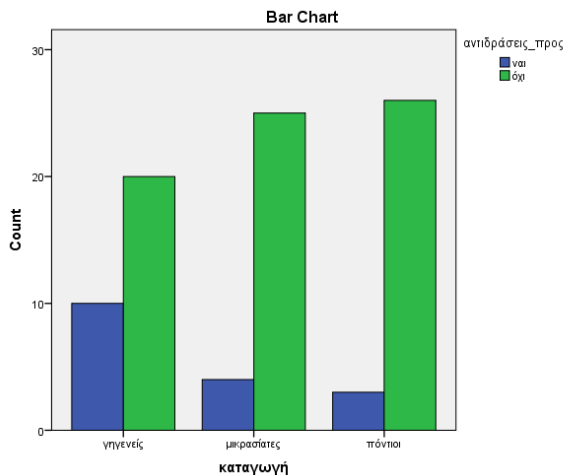
«Ασφαλώς και χωρίς κανέναν ενδιασμό θα προχωρούσα σε μεικτό γάμο.» Ν.Γ.

Δ) Αν πιστεύει ότι θα δεχόταν αντιδράσεις σε περίπτωση που προχωρούσε σε μικτό γάμο

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * αντιδράσεις_προς	88	97,8%	2	2,2%	90	100,0%

καταγωγή * αντιδράσεις_προς Crosstabulation					
		αντιδράσεις_προς		Total	
		ναι	όχι		
καταγωγή	γηγενείς	Count	10	20	30
		% within καταγωγή	33,3%	66,7%	100,0%
	Μικρασιάτες	Count	4	25	29
		% within καταγωγή	13,8%	86,2%	100,0%
	πόντιοι	Count	3	26	29
		% within καταγωγή	10,3%	89,7%	100,0%

Total	Count	17	71	88
	% within καταγωγή	19,3%	80,7%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1-sided)			
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	5,847 ^a	2	,054	,058 ^b	,052	,064			
Likelihood Ratio	5,631	2	,060	,072 ^b	,066	,079			
Fisher's Exact Test	5,304			,072 ^b	,066	,079			
Linear-by-Linear Association	4,982 ^c	1	,026	,034 ^b	,029	,039	,021 ^b	,017	
N of Valid Cases	88								

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,60.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 475497203.

c. The standardized statistic is 2,232.

Στη συνέχεια ρωτήθηκαν αν σε περίπτωση που οι ίδιοι τελούσαν μικτό γάμο αν θα συναντούσαν αντιδράσεις από τους οικείους τους.

Στην ερώτηση αν θα είχαν αντιδράσεις από το περιβάλλον τους σε περίπτωση που τελικά προχωρούσαν σε μικτό γάμο απάντησαν όλοι οι γηγενείς πληροφορητές, ενώ από τις δύο προσφυγικές ομάδες απάντησαν από 29 πληροφορητές.

Από τους γηγενείς οι 10, δηλαδή το 33,3% δηλώνει ότι θα είχε αντιδράσεις, ενώ οι 20, δηλαδή το 66,7% ότι μάλλον δεν αντιμετώπιζαν κάποιο πρόβλημα. Από τους μικρασιάτες οι 4, δηλαδή το 13,8% πιστεύει ότι θα υπήρχε κάποιο πρόβλημα, ενώ οι 25, δηλαδή το 86,2% ότι δεν θα δεχόταν κάποια αντίδραση. Τέλος από τους πόντιους, οι 3, δηλαδή το 10,3% πιστεύει ότι το περιβάλλον του θα αντιδρούσε αρνητικά αν προχωρούσε σε μικτό γάμο, ενώ οι 26, δηλαδή το 89,7 πιστεύει ότι δεν θα συναντούσε κάποια αντίδραση.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της καταγωγής και αν οι πληροφορητές θα συναντούσαν αντιδράσεις αν προχωρούσαν στη σύναψη μικτού γάμου. ($\chi^2 = 5,847$, $df = 2$, $p = ,021 < ,05$)

«Αν τύχαινε θα έκανα μικτό γάμο, οι γονείς μου δε θα είχαν αντίρρηση, αλλά ο αδερφός μου θα είχε.» M. Z.

«Αν παντρευόμουν πόντια ο πατέρας και ίσως και η μάνα μου μου θα με έδιωχνε από το σπίτι.» Γ.Τ.

«Η γιαγιά μου αν έκανα μεικτό γάμο θα είχε μια πικρία σίγουρα δεν ξέρω γενικά έχουν θέμα με το ποντιακό και το μικρασιάτικο, δεν ξέρω για ποιο λόγο δεν ξέρω τι τους ενοχλεί ακριβώς, αλλά στο τέλος θα το αποδεχόντουσαν» I.Z.

«Είχα σχέση με πόντιο και μόνο που ήταν πόντιος όλοι αντέδρασαν και από την οικογένεια και οι πιο έξω. Δεν θα δεχόντουσαν τη σχέση. [...] αλλά αν κι εγώ παντρευόμουν πόντιο κι ο μπαμπάς μου θα είχε αντιδράσει, όχι δε θα το δεχόταν τελικά, αλλά θα στράβωνε η μαμά μου όχι.» K.M.

«Όταν ήμουν μικρός... πριν 250 χρόνια (κάνει χιούμορ) μου έλεγε η μαμά μου μην μου φέρεις, μην τυχόν φέρεις ποτέ στο σπίτι κοπέλα που είναι ντόπια και που θα καταλάβω; Απ' το επίθετο. Βέβαια οι περισσότερες κοπέλες που είχα ήταν ντόπιες, όταν διαπίστωσα από την πλευρά των γονιών τους δεν έδινα μέχρι που του έδινε σημασία ιδιαίτερη η κοπέλα στη γνώμη των γονιών

και τελικά χωρίζαμε. Πριν από χρόνια το μητέρα μου είπε στο γιο μου όταν ήταν μικρός, δηλαδή μιλάμε τώρα 3η γυμνασίου για πιο μικρό, δημοτικό μην τυχόν και φέρεις στο σπίτι ντόπια.» Χ.Ψ

«Αν παντρευόμουν ντόπια, οπωσδήποτε οι γονείς μου θα αντιδρούσαν, αλλά επειδή θα έκανα αυτό που ήθελα θα ηρεμούσαν γιατί ήθελαν το από τον τόπο σου αυτοί που ήρθαν από την Μικρά Ασία και τον Πόντο.» Β.Χ.

«Κατ' αρχήν δεν παντρεύονταν στην αρχή η πόντια ντόπιο και ο ντόπιος πόντια ήταν μεγάλη αμαρτία, αλλά στη συνέχεια έχουν αλλάξει όλα. Αυτό βέβαια πιάσαμε ήδη τη δεκαετία του 1960 κι έγινε, από κει και ύστερα αλλάζαν τα πράγματα. Οι πρώτοι γάμο δεν ήταν εύκολα αποδεκτοί κυρίως απ' τους πόντιους, εμείς αντιδράσαμε, σιγουρά κι αυτοί αντιδρούσανε γιατί λέγανε μαντζήριδες λέγαν μεταξύ τους ματζήρκα θα πάρεις; το θεωρούσαν κακό, αλλά αυτό ξεπεράστηκε με την πάροδο του χρόνου» Α.Π.

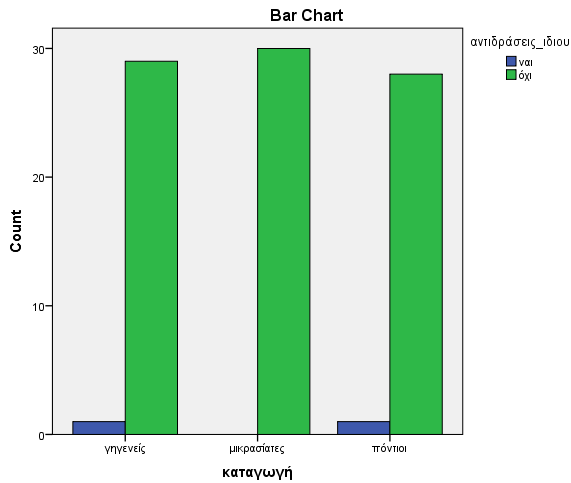
«Σήμερα οι γονείς μου δεν θα είχαν πρόβλημα να παντρευτώ κάποιον ντόπιο, αλλά η γιαγιά μου, από του μπαμπά μου τη μεριά δεν θα το δεχόταν, αφού και στη ίδια είχαν κάνει προξενιά με ντόπιους και τα είχε απορρίψει και μάλλον δύσκολα θα δεχόταν και νύφη ντόπια, αλλά δεν έτυχε για να είμαι και σίγουρη.» Ι.Σ.

Ε) Αν οι πληροφορητές θα αντιδρούσαν σε μικτό γάμο μέλους της οικογένειάς τους

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή αντιδράσεις ιδίου *	89	98,9%	1	1,1%	90	100,0%

καταγωγή * αντιδράσεις_ιδίου Crosstabulation

			αντιδράσεις_ιδίου		Total
			ναι	όχι	
καταγωγή	γηγενείς	Count	1	29	30
		% within καταγωγή	3,3%	96,7%	100,0%
	Μικρασιάτες	Count	0	30	30
		% within καταγωγή	0,0%	100,0%	100,0%
	πόντιοι	Count	1	28	29
		% within καταγωγή	3,4%	96,6%	100,0%
Total		Count	2	87	89
		% within καταγωγή	2,2%	97,8%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1-sided)			
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	1,041 ^a	2	,594	,768 ^b	,757	,779			
Likelihood Ratio	1,668	2	,434	,768 ^b	,757	,779			

Fisher's Exact Test	1,288			,768 ^b	,757	,779			
Linear-by-Linear Association	,000 ^c	1	,984	1,000 ^b	1,000	1,000	,658 ^b	,646	,670
N of Valid Cases	89								

a. 3 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,65.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 726961337.

c. The standardized statistic is -,020.

Στην ερώτηση αν οι ίδιοι οι πληροφορητές θα αντιδρούσαν αρνητικά σε περίπτωση που κάποιο μέλος της οικογένειάς τους θα προχωρούσε σε μικτό γάμο απάντησαν οι 89. Από τους γηγενείς μόνο ο ένας, δηλαδή το απάντησε ότι δε θα δεχόταν θετικά μικτό γάμο στην οικογένεια του, ενώ οι 29, δηλαδή το 96,7% δεν θα αντιδρούσαν αρνητικά. Από τους μικρασιάτες και οι 30, δηλαδή το 100% απάντησαν ότι δεν θα είχαν κανένα πρόβλημα να μέλη της οικογένειάς τους να προχωρήσουν σε μικτό γάμο. Από τους πόντιους ο ένας δηλαδή το 3,4% πιστεύει ότι δεν θα αντιδρούσε καλά αν μέλος της οικογένειάς του προχωρούσε σε μικτό γάμο, ενώ οι 28, δηλαδή το 96,6%, δεν θα αντιδρούσαν.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της καταγωγής και αν οι πληροφορητές θα αντιδρούσαν μέλος της οικογένειάς τους προχωρούσε στη σύναψη μικτού γάμου. ($\chi^2 = 1,041$, $df = 2$, $p = ,658 > ,05$)

«Δεν ξέρω αν θα είχα πρόβλημα να παντρευτούν ντόπιο τα παιδιά μου αν ήταν ντόπιος σαν τις εξαιρέσεις που λέω δεν θα είχα κανένα πρόβλημα αν ήταν σαν τους ντόπιους όπως είναι ντόπιοι στη μεγαλύτερη πληρότητα όχι. Δεν ξέρω αν θα αντιδρούσα αλλά μετά θα ήταν δική του απόφαση, αλλά αν θα μου άρεσε ή όχι είναι άλλο θέμα.» X.K.

«Αν η κόρη μου παντρευτεί ντόπιο καλά θα κάνει 2020 έρχεται.» Γ.Α.

«Δεν θα είχα πρόβλημα μάλλον φυσιολογικό το θεωρώ τα παιδιά μου να παντρευτούν ντόπιους μια και είναι η πλειοψηφία» K.K.

«Τώρα αν οι κόρες μου παντρευτούν ντόπιους δεν θα έχω κανένα θέμα, αρκεί να μην είναι από την Καρδιά» Μ.Π.

13) Σχέσεις γηγενών και προσφύγων

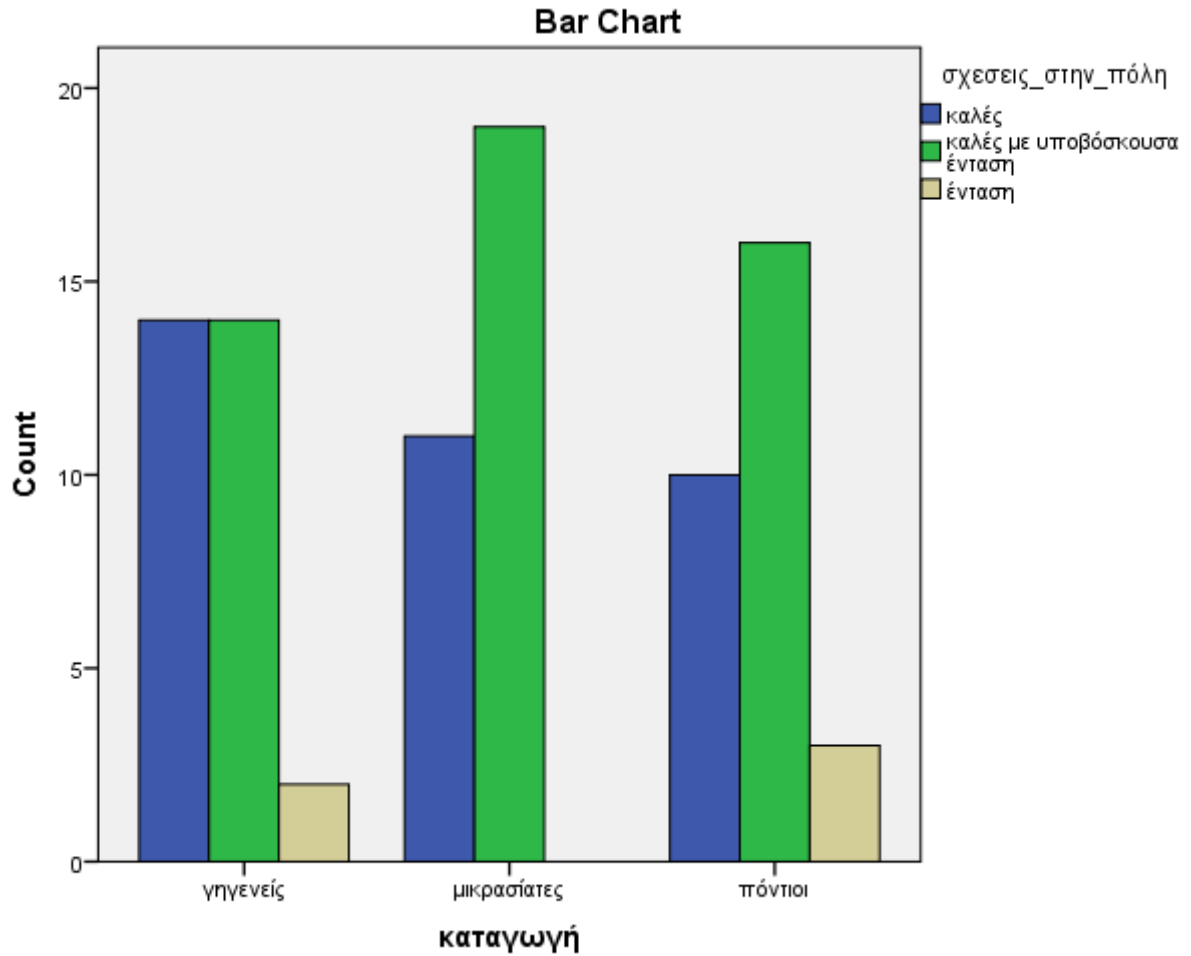
A) Η εικόνα των πληροφορητών για τις σχέσεις γηγενών και προσφύγων

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * σχέσεις_στην_πόλη	89	98,9%	1	1,1%	90	100,0%

καταγωγή * σχέσεις_στην_πόλη Crosstabulation

			σχέσεις_στην_πόλη			Total
			καλές	καλές με υποβόσκουσα ένταση	ένταση	
καταγωγή	γηγενείς	Count	14	14	2	30
		% within καταγωγή	46,7%	46,7%	6,7%	100,0%
	Μικρασιάτες	Count	11	19	0	30
		% within καταγωγή	36,7%	63,3%	0,0%	100,0%
	πόντιοι	Count	10	16	3	29
		% within καταγωγή	34,5%	55,2%	10,3%	100,0%
Total		Count	35	49	5	89
		% within καταγωγή	39,3%	55,1%	5,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1-sided)			
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	4,292 ^a	4	,368	,370 ^b	,358	,383			
Likelihood Ratio	5,732	4	,220	,310 ^b	,298	,322			
Fisher's Exact Test	4,256			,372 ^b	,359	,384			
Linear-by- Linear Association	1,085 ^c	1	,298	,319 ^b	,307	,331	,178 ^b	,168	,188

N of Valid Cases	89								
------------------	----	--	--	--	--	--	--	--	--

- 3 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,63.
- Based on 10000 sampled tables with starting seed 957002199.
- The standardized statistic is 1,042.

Στην ερώτηση πώς οι ίδιοι οι πληροφορητές αντιλαμβάνονται τις σχέσεις γηγενών και προσφύγων απάντησαν οι 89 πληροφορητές. Από τους γηγενείς από 14, δηλαδή από 46,7% πιστεύουν ότι οι σχέσεις είναι καλές ή καλές, όμως υποβόσκει ένταση, ενώ οι 2, δηλαδή το 6,7% πιστεύουν ότι οι σχέσεις δεν είναι καλές.

Από τους μικρασιάτες οι 11, δηλαδή από 36,7% πιστεύουν ότι οι σχέσεις είναι καλές. Οι 19, δηλαδή το 63,3% καλές, όμως υποβόσκει ένταση.

Από τους πόντιους οι 10, δηλαδή το 34,5% πιστεύουν ότι οι σχέσεις είναι καλές. Οι 16, δηλαδή το 55,2% θεωρούν ότι οι σχέσεις είναι καλές, όμως υποβόσκει ένταση Τέλος οι 3, δηλαδή το 10,3% πιστεύουν ότι οι σχέσεις δεν είναι καλές.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της καταγωγής και της εικόνας που έχουν οι πληροφορητές για τη σχέση γηγενών – προσφύγων. ($\chi^2 = 4,292$, $df= 4$, $p = ,178 > ,05$)

«Υπάρχουν μεγάλες εντάσεις. Εδώ στο χωριό οι περισσότεροι δε θέλουν να ακούσουν τη λύρα με τίποτα» Μ.Ζ.

«Νομίζω ότι οι πόντιοι δε μας θέλουν τόσο και δε θέλουν τα τραγούδια μας. Έχει τύχει στο πανηγύρι του χωριού είχε παραγγείλει κάποιος ποντιακό χορό να παίζουμε ή ακόμα και χωρίς να παραγγείλει κάποιος παίζουν ποντιακούς χορούς, ενώ οι πόντιοι στα δικά τους πανηγύρια δεν το κάνουν αυτό. Μόνο εμείς είμαστε αυτοί που προσπαθούμε να τους πλησιάσουμε, οι πόντιοι δεν προσπαθούν, οι μικρασιάτες πιο πολύ προσπαθούν. Σε χορούς μας δε θα σηκωθούν εμείς πάντα σηκωνόμαστε, έχει τύχει να πάω σε γλέντι γάμου και να είναι η νύφη ντόπια, ο γαμπρός πόντιος και να παίζει η ορχήστρα ποντιακά και οι μεγάλοι και τα παιδιά οι δικοί μας να χορεύουνε, ενώ οι άλλοι όχι, απλά κάθονται και κοιτάνε δεν κάνουν προσπάθεια.» Μ.Π.

«Τόσα χρόνια δεν έχω ένα πρόβλημα επειδή εγώ είμαι ντόπια και οι φίλες μου πόντιες. Τόσα χρόνια δεν ένιωθα διαφορετικά για τους πόντιους και τους ντόπιους. Αλλά ως προς το μακεδονικό που προέκυψε τώρα νιώθω να υπάρχει διαφορά σε πόντιους και ντόπιους. Θεωρώ όμως ότι ταυτίζονται γενικά και ότι δεν υπάρχουν αποκλείσεις στις συμπεριφορές.» Δ.Σ.

«Ακόμη και σήμερα υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ γηγενών και προσφύγων δεν υπάρχει βέβαια διχαστικό κλίμα και μόνο σε αυτούς που δεν έχουν νοοτροπία φυλής.» Σ.Ν.

«Στην Έδεσσα οι σχέσεις των ντόπιων και των πόντιων είναι καλές, σε άλλα μέρη είναι πιο φανατισμένοι, π.χ. αν πας Σκύδρα είναι αλλιώς, είναι πιο φανατισμένοι, γίνονται ώρες – ώρες φασαρίες μεταξύ τους» Α.Π.

«...αν ο άλλος προσπαθεί να σε πλησιάσει και όχι να σε αποπάρει, και ο πατέρας μου έχει φίλους πόντιους, αν θέλουν κι αυτοί να τα βρούμε, εμείς τα βρίσκουμε» Γ.Τ.

«Πάντα θα υπάρχουν συγκρούσεις των δύο μεγάλων πολιτισμών, δεν ξέρω ποιος έχει περισσότερο δίκαιο. Η αλήθεια είναι νομίζω ότι οι μικρασιάτες έχουν λίγο περισσότερο γιατί διώχθηκαν ας πούμε χωρίς τη θέληση τους. Νομίζω ότι για κάποια χρόνια υπήρχαν μετά σταμάτησαν όταν άρχισαν να δημιουργούνται συνοικισμοί να εμπλουτίζεται προς περιοχές, τώρα υπάρχουν περιοχές που μένουν μόνο μικρασιάτες και γι' αυτό το λόγο ας πούμε δεν υπάρχουν πολλές διαμάχες, πιστεύω έχει μειωθεί πολύ αυτό αλλά δεν έχει κλείσει κάθε θέμα. Στη γενιά μου νομίζω σεβόμαστε τις διαφορές, δεν έχουμε τέτοια στερεότυπα» Ι.Ζ.

«Νομίζω ότι μεταξύ ντόπιων και γηγενών υπάρχει και σχέση και διάσταση. Υπάρχουν πολλοί που δεν κάνουν και παρέα με πόντιους. Νομίζω η σχέση είναι καλή, εντάξει μια κοντρίτσα υπάρχει μεταξύ αστείου και σοβαρού. Έχω διαπιστώσει πόντιος γαμπρός να λέει ε εσείς οι ντόπιοι, και οι άλλοι έ εσείς οι πόντιοι. Υπάρχει ένας τέτοιος διαχωρισμός και νομίζω έχει να κάνει με τα χαρακτηριστικά του κάθε λαού» Κ.Π.

«Δε βλέπω κανένα λόγο να είναι κακές οι σχέσεις των δύο ομάδων πλέον. Έχω πολλά ακούσματα ότι οι σχέσεις των δύο ομάδων δεν ήταν καλές στο παρελθόν. Δεν παντρεύαν τα παιδιά τους μεταξύ τους. Υπήρχε και η φράση «δικιά μας είσαι ή είσαι των άλλων» και με προφορά τα λέγαν κιόλας. Μην κάνεις παρέα μ' αυτούς είναι τέτοιοι» Τ.Π.

«Οι σχέσεις ποντίων και ντόπιων – εγώ επειδή ήμουν και οργανοπαίχτης είναι ήρεμες [...] Καλορίζικοι και καλώς ήρθαν, ήδη έχουμε συμπεθεριάσει με δαύτους όχι μόνο εμείς σε όλα τα χωριά, αλλά είναι ορισμένοι ανεγκέφαλοι που κατά κάποιον τρόπο κατηγορούνε με διάφορα τεχνάσματα και τα λοιπά.» Τ.Τ.

«Υπάρχει το μορφωτικός σύλλογος Ευζείνου πόντου Αριδαίας. Γιατί βάζεις το Αριδαίας; Κι εκείνα τα τραγούδια όταν τ' ακούω η πατρίδαμ' Πάνε στην πατρίδα σου. Την ρωτάνε την άλλη από που είσαι και λέει από την Έδεσσα και είμαι πόντια. Γιατί να λέει είμαι πόντια; Με το ίδιο καμάρι δεν μπορείς να πεις είμαι και Μακεδόνισσα Τώρα πολύ μας θύμωσαν με τα Σκόπια» Μ.Τ.

« Ούτε σήμερα είναι καλές οι σχέσεις. Και νιώθω και μια αδιαφορία, όταν πας να κάνεις συζήτηση με πόντιο και να εξηγήσεις τι ακριβώς γίνεται αν είναι κάποιος φανατικός θα σου πάει κόντρα, αν είναι πιο ήπιος αδιαφορεί. Αδιαφορεί, δεν πιάνει ούτε καν συζήτηση. [...] Υπάρχει θυμός από μας υπάρχει θυμός, από την άλλη πλευρά γιατί να υπάρχει θυμός.» Θ.Τ.

«Οι σχέσεις πόντιων και ντόπιων είναι περίεργες. Υπάρχουν άνθρωποι που είναι δεκτικοί να κάνουν παρέα με πόντιους και άλλοι που δε θέλουν καθόλου, είναι φανατισμένοι και με το που ακούσουν ότι είναι πόντιος είναι προκατειλημμένοι και συμβαίνει σε όλες τις ηλικίες. Πχ. Ένας ξάδερφός μου με το που ακούει ότι είναι πόντιος ο άλλος φεύγει μακριά και είναι 27 χρονών δεν είναι μεγάλος.» Κ.Μ.

«Θέλω να πιστεύω ότι δεν υπάρχει ένταση, κόντες, διαχωρισμοί στην πόλη, που ακούγεται πολύ παλιακό όλο αυτό.» Α.Μ.

«Ζουν αρμονικά με πρόσφυγες. Νομίζω ότι δεν υπάρχει έχθρα, τώρα από πίσω αν υπάρχει και δε φαίνεται... Πιο πολύ μοιάζουν στη νοοτροπία Σιγά το πράγμα ο παππούς μου μπορεί να είχε, οι παλιότερες γενιές μπορεί να είχαν, ο παππούς μου δεν είχε πολύ καλή γνώμη για τους πόντιους, αλλά δεν το αιτιολογούσε κιόλας. Τώρα όμως μόνο κάτι κολλημένα μυαλά που μένουν στο παρελθόν έχουν προβλήματα.» Σ.Μ.

«Νομίζω είναι καλές, αλλά μια καχυποψία υπάρχει.» Κ.Σ.

«Απ' όσο θυμάμαι για ένα διάστημα αρκετά μεγάλο δεν υπήρχαν μικτές σχέσεις, για παράδειγμα υπάρχουν αρκετά χωριά. Εδώ στην Έδεσσα που είναι χωρισμένο στα δύο είναι το τοπικό το χωριό ένα χωριό και το άλλο μισό είναι ποντιακό. Και βέβαια αυτό που σε πολλές υπηρεσίες γίνεται είναι ότι ακόμα και τώρα μπορεί να σε κοιτάζουν με μισό μάτι και μπορεί να σου προσάψουν διάφορα στο θέμα ότι εγώ δουλεύω, εσύ δεν δουλεύεις» Χ.Ψ

«Ε και πάντα ελλοχεύει μία από κει καχυποψία δηλαδή αυτό που ζούνε τώρα οι μετανάστες το ζήσαμε εμείς και χειρότερα από Έλληνες να υποδεχτούν Έλληνες» Ι.Α.

«Πιστεύω ότι οι σχέσεις είναι καλές» Ι.Α.

«Δεν θα έλεγα ότι έχω εντοπίσει κάτι το ιδιαίτερο σε κόντρες μεταξύ των δύο ομάδων Θεωρώ ότι ούτε σήμερα αλλά ούτε και παλιά μάλωναν οι άνθρωποι για την καταγωγή τους Εδώ στην Έδεσσα και γενικά στο νομό Πέλλας ήρθαν πολλοί πρόσφυγες πολύ μεγάλος αριθμός αλλά δεν δημιούργησαν προβλήματα Αλλά ούτε και αντιμετώπισαν από τους ντόπιους κάποιο πρόβλημα» Ν.Δ.

«Πιστεύω ότι οι σχέσεις πόντιων ντόπιων μικρασιατών μάλλον δείχνουν καλές παρά είναι καλές. Δεν θα έλεγα ότι είναι καλές, δεν είμαστε ανοιχτοί, η κοινωνία μας δεν είναι ορθολογική, υπάρχει μέσα το συναίσθημα, η εμπειρία κι αυτό είναι λογικό γιατί αυτά ξεκινάνε από την οικογένεια, όταν το παιδί έρχεται στο σχολείο ήδη έχει ακούσει από την οικογένεια, ήδη έχει πάρει τα πρώτα ερεθίσματα, τις πρώτες εμπειρίες από την οικογένεια οπότε είναι προκατειλημμένο.» Μ.Χ.

«Η εκτίμησή μου είναι ότι στη συντριπτική πλειοψηφία οι σχέσεις των ομάδων είναι αρμονικές, δεν βλέπω διαχωρισμούς ή ακόμα αν υπάρχουν δεν είναι αιτίες συγκρούσεων, άλλωστε έχουν γίνει πολλοί γάμοι με όλους τους δυνατούς συνδυασμούς και στην δεύτερη και στην τρίτη γενιά. Τώρα αν υπάρχει μια μικρή, απειροελάχιστη μειοψηφία η οποία στο μυαλό της έχει άλλα πράγματα νομίζω ότι το πολύ μικρό τους ποσοστό τους εξαφανίζει σε ανθρώπους που θέλουν και τα καταφέρνουν να ζουν αρμονικά» Δ.Τ.

«Σε γενικές γραμμές είναι καλές οι σχέσεις οι περισσότερες εντάσεις έχουν εξαλειφθεί» Α.Χ.

«Οπότε από ένα σημείο και μετά κι εκείνοι προσπάθησαν κι εμείς προσπαθήσαμε.» Δ.Θ.

«Οι σχέσεις των δύο ομάδων πέρασαν από πολλά κύματα. Από τον ρατσισμό και την καχυποψία στο παρελθόν, στην αφομοίωση και την φιλία στις μέρες μας. Μικρόψυχοι και ανώριμοι υπήρχαν ανέκαθεν αλλά θεωρώ ότι η μεγάλη πλειοψηφία προχωράει μπροστά με γνώμονα το συμφέρον όλων.» Ν.Γ.

«Σήμερα πιστεύω ότι υπάρχει ενσωμάτωση και δεν υπάρχει διάσταση στη σχέση ντόπιων και πόντιων. Οι εντάσεις είναι ελάχιστες ή δεν υπάρχουν, αλλά αν έρθει νέο κύμα προσφύγων θα ξεκινήσουν εντάσεις από την αρχή, είναι φαύλος κύκλος.» Ι.Σ.

«Γενικά καλές είναι οι σχέσεις των πόντιων με των ντόπιων, όχι στη δική μου την ηλικία, στη δική μου δεν κάνουν πολύ παρέα» Α.Χ.

«Θυμάμαι από μικρός είχαμε κάποιες διαφορές με τους σλαβόφωνους και δεν είχαμε τόσες επαφές. Είχαμε όμως δύο οικογένειες στη γειτονιά μας και μ' αυτούς είχαμε διαφορές. Μαλώναμε σαν πόντιοι με ντόπιους. Σαν παιδιά μαλώναμε, όχι οι μεγάλοι. Θυμάμαι όταν έγινε ο Β' παγκόσμιος πόλεμος (εγώ είμαι γεννημένος το 1936) άρχισαν να ενώνονται πιο πολύ για να πολεμήσουν τον κατακτητή. Από κει και ύστερα είχαμε πολύ καλές σχέσεις, ο ένας βοηθούσε τον άλλο. Στην Έδεσσα θεωρώ ότι οι ντόπιοι είναι απόμεροι, τους πλησίαζα και με όλους έχω καλές σχέσεις και σχέσεις εκτίμησης. Στην πραγματικότητα δεν υπάρχει ένταση, αλλά αποξένωση. Όμως νομίζω ότι σε κοινά γλέντια χορεύουν ο ένας τους χορούς του άλλου τους τιμάνε.» Β.Χ.

«Ακόμα και σήμερα υπάρχει ανταγωνισμός μεταξύ ποντίων, ντόπιων και Μικρασιατών. Πήγα στην παρέλαση και όταν παρελαύναν οι πόντιοι είπαν κάποιο πω - πω καθόλου ομορφιά οι πόντιοι. Παλιότερα όμως ήταν ακόμα χειρότερα τα πράγματα από τους ντόπιους, παλιότερα ο θεός μου ήταν βλάχος και ήρθε στην περιοχή της Αριδαίας να ανοίξει μαγαζί και ποτέ δεν έλεγε ότι ήταν βλάχος για να μην τον στοχοποιήσουν οι ντόπιοι και δεν δουλέψει το μαγαζί.» Ε.Κ.

«Προσαρμοστήκαν κι αυτοί, οι δικοί μας μετέφεραν αυτόν τον πολιτισμό και σήμερα έχουμε όλες τις προσμειξίεις. Αυτό βέβαια πιάσαμε ήδη τη δεκαετία του 1960 κι έγινε, από κει και ύστερα αλλάξαν τα πράγματα. Οι σχέσεις πόντιων και ντόπιων δεν είναι απόλυτα καλές. Αλλά τα νέα τα παιδιά τα ντόπια είναι πιο ήρεμα και δέχονται πιο εύκολα, αλλάζει η νοοτροπία. Είχαμε μια εκδήλωση ως σύλλογος και είχαμε κόλλυβα και ρωτάει μια κυρία αυτά τίνος είναι και λέει η άλλη αυτά τα κάνουν οι πόντιοι. Αμάν κι αυτοί οι πόντιοι δεν κάθονται στα αβγά τους συνέχεια από δω κι από κει μπλέκονται στα πόδια μας.» Α.Π.

«Νομίζω ότι στην ουσία πόντιοι και ντόπιοι συνυπάρχουν και απλά το αποδέχονται, όχι ότι συνυπάρχουν αλλά το γεγονός ότι πρέπει να συνυπάρξουν» Φ.Μ.

«Νομίζω ότι οι πρώτες γενιές ήταν πιο κλειστές, κλειστές κοινωνίες, κλειστές οικογένειες και δεν έβαζαν μέσα στην οικογένεια άλλες φυλές. Αυτό πλέον δεν ισχύει. Είναι πιο ανοιχτές οι οικογένειες. Το μεγαλύτερο κακό που κάνανε η μια ομάδα στην άλλη ήταν ο φανατισμός, το πείσμα, ο εγωισμός. Σήμερα νομίζω, ότι έχουν πέσει τα οχυρά και πιο πολλά σημεία τους ενώνουν, παρά τους χωρίζουν.» Χ.Σ.

«Τώρα αυτό που βλέπω εγώ είμαστε λίγο διχασμένοι.» Ο.Χ.

«Οι ντόπιοι λίγο μας μισούνε απ' ότι έχω καταλάβει εμάς τους πόντιους γενικά δε μας θέλαν από παλιά, συνεχίζουν ακόμα λίγες μέρες πριν το 2020 να μη μας θέλουνε και ειδικά στα χωριά που μένουν τους έχουν λίγο πιο απόμακρους δε θέλουν να έχουν σχέσεις. Στην Έδεσσα είναι καλά, αλλά πίσω από τις πλάτες των ποντίων γίνονται και λέγονται πράγματα, αλλά και μόνο που συνεχίζουν να μας λένε τούρκους και τουρκόσπορους ακόμα, μιλάνε πολλές φορές άσχημα και το έχω ζήσει, φαίνεται ότι δε μας θέλουν καθόλου. [...] Εγώ παλιότερα δεν έβλεπα τέτοια προβλήματα, τώρα τα βλέπω στους νέους ανθρώπους, στους ντόπιους κυρίως να μιλάνε άσχημα, δεν είχα τέτοια προβλήματα, όσο τα ζω τώρα. [...] Απλά οι πόντιοι δεν ασχολούνται καθόλου με τους ντόπιους, οι ντόπιοι όμως ασχολούνται μαζί μας.» Γ.Α.

«Οι σχέσεις προσφύγων και ντόπιων δεν είναι όπως παλιά που οι σχέσεις ήταν πολύ πιο δύσκολες ήταν απομονωμένοι, θα έλεγα ότι ήταν εχθρικές πριν 30 χρόνια, οι παρέες των ντόπιων ήταν οι ντόπιοι δεν μπορούσες εύκολα να μπει σε μια παρέα ντόπιων σε βλέπανε ξένο, δε σε βάζαν στα σπίτια τους νομίζω πως αυτό με τους μεικτούς γάμους έχει εξαλειφθεί εν μέρει, νομίζω είναι πολύ καλύτερες όμως οι σχέσεις. Νομίζω όμως ότι δεν έχουμε να χωρίσουμε τίποτα, τα προβλήματά μας είναι κοινά» Κ.Κ.

«Πάντως γενικά πιστεύω ότι η Έδεσσα είναι ένας τόπος πολύ αρμονικής συμβίωσης των δύο καταγωγών. [...] Νομίζω στην πόλη μας οι σχέσεις είναι απόλυτα αρμονικές» Κ.Κ.

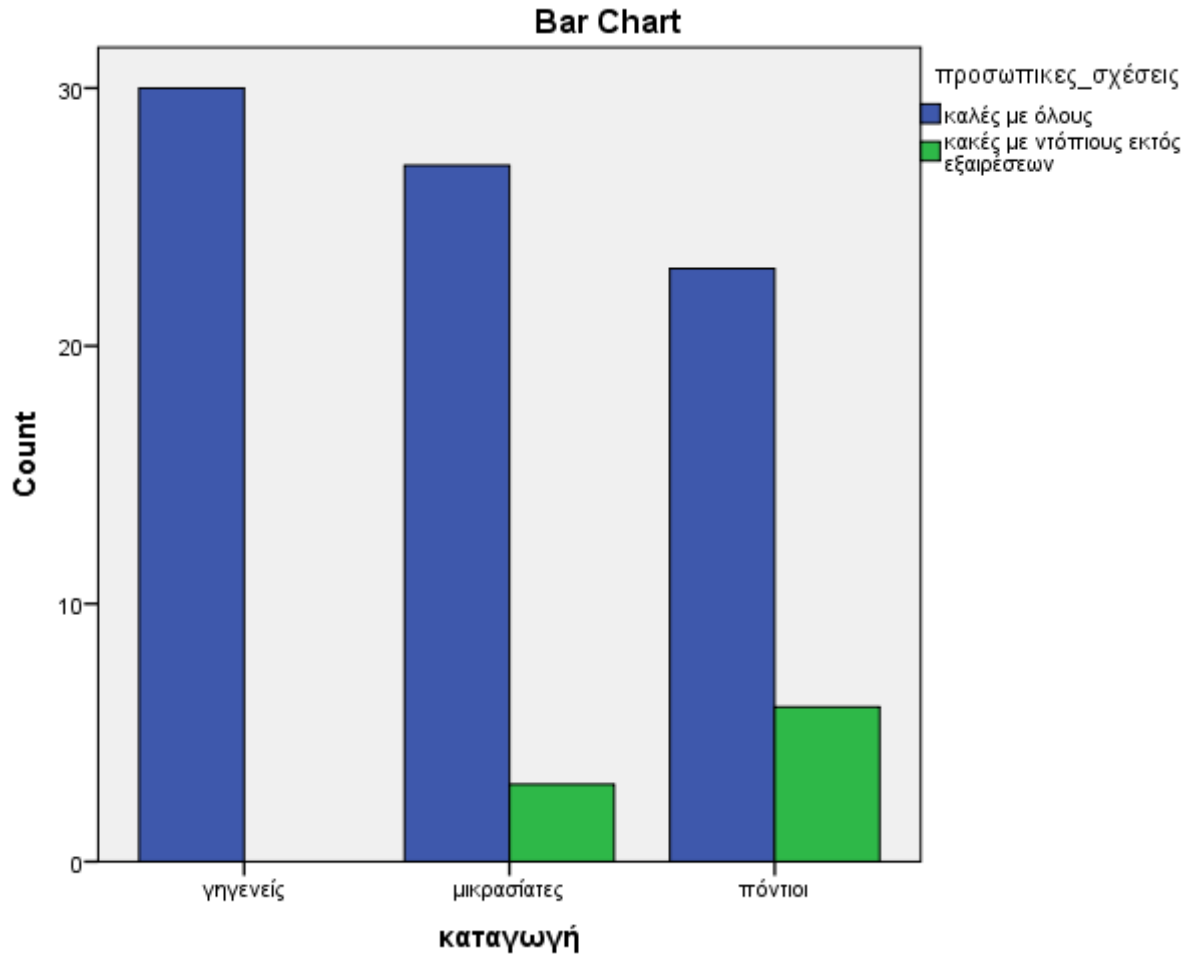
Β) Οι προσωπικές σχέσεις των πληροφορητών

Case Processing Summary		
Cases		
Valid	Missing	Total

	N	Percent	N	Percent	N	Percent
καταγωγή * προσωπικές σχέσεις	89	98,9%	1	1,1%	90	100,0%

καταγωγή * προσωπικές σχέσεις Crosstabulation

			προσωπικές σχέσεις		Total
			καλές με όλους	κακές με ντόπιους εκτός εξαιρέσεων	
καταγωγή	γηγενείς	Count	30	0	30
		% within καταγωγή	100,0%	0,0%	100,0%
	Μικρασιάτες	Count	27	3	30
		% within καταγωγή	90,0%	10,0%	100,0%
	πόντιοι	Count	23	6	29
		% within καταγωγή	79,3%	20,7%	100,0%
Total		Count	80	9	89
		% within καταγωγή	89,9%	10,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		Monte Carlo Sig. (1-sided)			
				Significance	99% Confidence Interval		Significance	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound		Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	6,945 ^a	2	,031	,024 ^b	,020	,027			
Likelihood Ratio	9,229	2	,010	,016 ^b	,013	,020			
Fisher's Exact Test	7,035			,024 ^b	,020	,027			
Linear-by-Linear Association	6,864 ^c	1	,009	,009 ^b	,006	,011	,006^b	,004	,008

N of Valid Cases	89								
------------------	----	--	--	--	--	--	--	--	--

- 3 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,93.
- Based on 10000 sampled tables with starting seed 624387341.
- The standardized statistic is 2,620.

Στην ερώτηση πώς είναι οι σχέσεις των πληροφορητών με τα μέλη των ομάδων απάντησαν οι 89 πληροφορητές. Από τους γηγενείς οι 30, δηλαδή το 100% πιστεύουν ότι οι σχέσεις τους είναι καλές με τους πρόσφυγες.

Από τους μικρασιάτες οι 27, δηλαδή το 90% δηλώνει ότι έχει καλές σχέσεις με όλους, όμως οι 3, δηλαδή το 10% ότι οι σχέσεις τους δεν είναι καλές με εξαίρεση κάποιους γηγενείς.

Από τους πόντιους οι 23, δηλαδή το 79,3% δηλώνει ότι έχει καλές σχέσεις με όλους, όμως οι 6, δηλαδή το 20,7% ότι οι σχέσεις τους δεν είναι καλές με εξαίρεση κάποιους γηγενείς.

Από τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική εξάρτηση μεταξύ της καταγωγής και προσωπικών σχέσεων των πληροφορητών με τα μέλη της άλλης ομάδας. ($\chi^2 = 6,945$, $df= 2$, $p = ,006 < ,01$)

«Όταν ταυτίζονται οι άνθρωποι ως ντόπιοι οι ως πρόσφυγες δεν είναι ιδιαίτερα καλές οι σχέσεις μου μαζί τους, όταν δηλαδή προτάσσουν το «εγώ είμαι» ντόπιος κι ως τέτοιο πρέπει να με αντιμετωπίζεις δυσκολεύομαι να συνεργαστώ μαζί τους.» Τ.Π.

«Η δική μου σχέση είναι καλή, αλλά νομίζω υπάρχει ένταση.» Δ.Γ

«Βασικά έχω πάρα πολλά χρόνια να ρωτήσω τι είσαι εσύ; Πόντιος ντόπιος κτλ. Το λέγαμε μόνο στο σχολείο, που ρωτούσαμε εμείς είμαστε ντόπιοι εσείς τι είστε. Το καταλάβαινες πιο πολύ που το επίθετο του τέλειωνε σε – ίδης / -ίδου, αλλά και αυτό δεν επηρέαζε τις σχέσεις μας καθόλου. Όλοι όμως ήμασταν μια παρέα, δεν βγάζαμε κάποιον λόγο καταγωγής.» Α.Μ.

«Η δική μου σχέση τόσο με πρόσφυγες, όσο και με γηγενείς είναι άριστες» Δ.Γ.

«Η δική μου σχέση είναι άριστη διότι έχω μεγαλώσει με παιδιά γηγενών και η φιλίες αυτές κρατάνε μέχρι σήμερα όπως και πολλά μέρη του κοινωνικού μου περιγύρου που είναι γηγενείς. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ένας συγκερασμός γηγενών και προσφύγων, όταν με κάποιους ζεις, γίνεται φίλος, και συναναστρέφεται αρκετό διάστημα μπαίνουν απ' τη ζωή του ενός στη

ζωή του άλλου όπως στη διασκέδαση, στα τραγούδια, τον χορό, τη μαγειρική και παρατηρούνται φαινόμενα οι γηγενείς να μαγειρεύουν προσφυγικά φαγητά, οι πρόσφυγες να μαγειρεύουν φαγητά γηγενών, να διασκεδάζουμε όλοι με κοινά τραγούδια, ενώ τα πρώτα χρόνια δεν ίσχυε κάτι τέτοιο.» Α.Μ.

«Από παλιά η σχέση μου τόσο με ντόπιους, όσο και με πρόσφυγες ήταν άριστη» Α.Χ.

«Μπορώ να πω ότι η σχέσεις μου τους ντόπιους δεν είναι καθόλου καλές, εκτός από ορισμένες φωτεινές εξαιρέσεις.» Χ.Κ.

«Οι σχέσεις μου με προσφυγές και ντόπιους είναι πολύ καλές, προσωπικά δεν ξεχωρίζω κάποιον από το τι είναι, αλλά τι άνθρωπος είναι. Δεν θα καθίσω να ψάξω το γενεαλογικό δέντρο του καθενός. Υπάρχουν καλοί και κακοί άνθρωποι και στην Ελλάδα και παντού. Οπότε προσπαθώ να έχω καλές σχέσεις με όλους τους συνέλληνες.» Ν.Γ.

«Προσωπικά με όλους αγαπώ όλον τον κόσμο και δεν είχα, ούτε και σήμερα έχω με κανέναν τίποτα. Ούτε με πόντιους ντόπιους, το πιστεύω μου είναι πιστεύω και το πιστεύω τους πιστεύω, δεν θα μαλώσω με τον άλλον για τέτοια.» Β.Χ.

«Έχω και πολλούς φίλους γηγενείς που προσπαθώ να τους «στρώσω», δηλαδή να τους ανοίξω, τους τα λέω όλα στα ίσα και θέλω το ίδιο να κάνουν κι αυτοί.» Ι.Γ.

«Πρόβλημα με τον ντόπιους δεν έχω, έχω μόνο με αυτούς που έχουν αυτονομιστική νοοτροπία» Α.Δ.

«Προσωπικά δεν έχω τις καλύτερες σχέσεις» Ε.Π.

«Με τους ντόπιους υπάρχουν κάποια άτομα που οι σχέσεις μου είναι άριστες, αλλά είναι μετρημένα στο ένα χέρι, με τους υπόλοιπους είναι απλές τυπικές, δε θέλω πολλά – πολλά γιατί τους φοβάμαι.» Ε.Ζ.

5. Διαπιστώσεις

Στην έρευνα πήραν μέρος 90 πληροφορητές, γηγενείς, μικρασιάτες και πόντιοι, ισάριθμοι από την κάθε ομάδα. Σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνηθούν οι απόψεις και οι αντιλήψεις που έχει η κάθε ομάδα για τον εαυτό της, αλλά και για τις άλλες ομάδες. Για την εξέταση της εικόνας του εαυτού κάθε ομάδας οι πληροφορητές κλήθηκαν να απαντήσουν σε δύο ερωτήσεις: 1. Πώς θα χαρακτήριζαν την ομάδα τους και 2. ποια τα θετικά, αλλά και τα αρνητικά στοιχεία της ομάδας τους. Πρέπει να επισημανθεί ότι τόσο οι γηγενείς, όσο και οι προσφυγές όταν άκουγαν το θέμα της εργασίας αντιλαμβάνονταν αμέσως περί τίνος πρόκειται. Το ζήτημα δεν προξένησε σε κανέναν απορία, καθώς το φαινόμενο του διαχωρισμού γηγενών και προσφύγων στην πόλη είναι ακόμα υπαρκτό, ακόμα και αν για τον καθένα ξεχωριστά ίσως να μην υφίσταται. Τόσο οι γηγενείς, όσο και οι δυο προσφυγικές ομάδες – Μικρασιάτες και πόντιοι – κατά βάση έχουν καλή εικόνα για τους εαυτούς τους, όπως είχαν δείξει και τα αποτελέσματα παλιότερων ερευνών. Ωστόσο όλοι οι πληροφορητές, όταν τους ζητήθηκε να προσδιορίσουν εκτός από τα θετικά και τα αρνητικά χαρακτηριστικά της ομάδας τους, απαριθμούσαν και αρκετά αρνητικά χαρακτηριστικά. Αυτό που φαίνεται να άλλαξε σε σχέση τις προηγούμενες έρευνες (Σόρτση, 2010; Φωτιάδης, Ηλιάδου Τάχου, & Αμαραντίδου, 2014) είναι ότι αρκετοί γηγενείς χρησιμοποίησαν ως επί το πλείστον αρνητικούς χαρακτηρισμούς για την ομάδα τους.

Αναφορικά με τους θετικούς χαρακτηρισμούς οι γηγενείς προσδίδουν στον εαυτό τους τον χαρακτηρισμό της εργατικότητας, της ηρεμίας, υπό την έννοια ότι δε θέλουν να προκαλούν εντάσεις, βοηθητικοί – από την παρατήρηση φάνηκε πως πράγματι ήταν πολύ πρόθυμοι να βοηθήσουν – καθώς και το ότι είναι οικονομοί. Θεωρούν ότι τα χαρακτηριστικά της ηρεμίας και της φιλησυχίας έχουν προκύψει κυρίως από την καταπίεση που έχουν υποστεί από το ελληνικό κράτος. Αναφορικά με τα αρνητικά τους χαρακτηριστικά, αυτοπροσδιορίζονται ως κρυψίνοες και άτομα που δεν είναι ιδιαίτερα φιλοπρόοδα. Εκτός αυτού κάποιοι από τους γηγενείς χαρακτηρίζουν την ομάδα τους ως τσιγκούνηδες και όχι απλά ως οικονομούς. Ενώ δυο άλλα αρνητικά χαρακτηριστικά που προσδίδουν στον εαυτό τους είναι το κουτσομπολιό και η ζήλια. Κάποιοι από τους γηγενείς – κυρίως οι πληροφορητές κάτω των 30 ετών, με μεταπτυχιακές σπουδές που έχουν ζήσει επί μακρόν στο εξωτερικό (καθώς και μια πληροφορήτρια άνω των 80 ετών), δεν αποδίδουν κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό στην ομάδα τους θεωρώντας ότι τα χαρακτηριστικά του κάθε ανθρώπου είναι μοναδικά και δεν εξαρτώνται καθόλου από την καταγωγή.

Οι Μικρασιάτες πληροφορητές στο σύνολό τους αποδίδουν ως επί τω πλείστον θετικά χαρακτηριστικά στην ομάδα τους. Μάλιστα είναι η ομάδα που από τις τρεις που εξετάστηκαν αποδίδει τα λιγότερα αρνητικά στον εαυτό της. Οι Μικρασιάτες θεωρούν τους εαυτούς τους ανοιχτόκαρδους, γλεντζέδες, ευέλικτους, φιλόξενους, ανοιχτοχέρηδες με έντονο το στοιχείο της προόδου και της αγάπης προς την πατρίδα και έντονη θρησκευτική συνείδηση, καθώς και άτομα που περιποιούνται πολύ τον εαυτό τους – στοιχείο που φάνηκε και από την παρατήρηση καθώς οι περισσότεροι κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων (που δεν ήταν πάντα προγραμματισμένες) ήταν ιδιαίτερα περιποιημένοι. Από τους λίγους πληροφορητές που απέδωσαν αρνητικά στοιχεία ήταν ότι λόγω της εξωστρέφειας τους συχνά έπεφταν θύματα εκμετάλλευσης, ενώ στους άντρες αποδίδονταν το χαρακτηριστικό του όχι και τόσο πιστού συντρόφου (ο χαρακτηρισμός αυτός δεν δόθηκε από καμιά μικρασιάτισσα γυναίκα, αλλά μόνο από άντρες).

Αναφορικά με τους πόντιους χαρακτηρίζουν τους εαυτούς τους ως ανοιχτόκαρδους, άτομα με έντονο το στοιχείο του χιούμορ (στοιχείο που προέκυψε μέσα από τις συνεντεύξεις, καθώς ήταν η μόνη ομάδα που αυτοσαρκάζονταν). Η φιλοπατρία και η αγάπη προς την εκκλησία ήταν χαρακτηριστικά που απέδιδαν στους εαυτούς τους. Ένα άλλο χαρακτηριστικό που απέδιδαν ήταν το αίσθημα της φιλοξενίας και η ευθύτητά τους. Οι πόντιοι πρόσφυγες στο σύνολό τους απέδωσαν επίσης τη μονολιθικότητα και το πείσμα – το δεύτερο τόσο ως θετικό όσο και ως αρνητικό χαρακτηριστικό τους. Ενώ ένα άλλο αρνητικό χαρακτηριστικό που αποδόθηκε στους πόντιους πρόσφυγες ήταν ο εγωισμός τους. Η μια πόντια πληροφορήτρια που απέδωσε περισσότερα αρνητικά χαρακτηριστικά για τους πόντιους αφορούσαν κυρίως τον χαρακτήρα και τη συμπεριφορά των πόντιων αντρών που πάλι απέρρεαν από τη μονολιθικότητα του χαρακτήρα τους, που όμως δεν είχε παρατηρήσει να ταυτίζονται με τα χαρακτηριστικά των ποντίων γυναικών.

Όλοι οι πρόσφυγες πληροφορητές, ανεξάρτητα από την ηλικία και το επίπεδο σπουδών τους μπορούσαν να αποδώσουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στις ομάδες τους που να σχετίζονται με την καταγωγή. Μάλιστα ακόμα και πρόσφυγες που έζησαν για πολλά χρόνια στο εξωτερικό δε φάνηκε να αποβάλλουν τόσο εύκολα το στοιχείο της προσφυγιάς από τον εαυτό τους. Όσον αφορά ακόμα την εικόνα του εαυτού φαίνεται ότι έχει εξάρτηση η καταγωγή με το πώς κάθε ομάδα βλέπει τον εαυτό της και ποια χαρακτηριστικά αποδίδει στον εαυτό της.

Σχετικά την εικόνα του άλλου γηγενείς και πρόσφυγες αποδίδουν στην άλλη ομάδα εξίσου θετικά, αρνητικά και ουδέτερα χαρακτηριστικά. Σε αντίθεση όμως με προγενέστερες έρευνες (Μανρογοδάτος, 1983; Κολιαδήμου, 2014; Κεσανίδης, 2015; Σόρτση, 2010; Φωτιάδης, Ηλιάδου Τάχου, & Αμαραντίδου, 2014) πλέον φαίνεται ότι τα θετικά χαρακτηριστικά που αποδίδουν στην άλλη ομάδα είναι πολύ περισσότερα σε σχέση με το παρελθόν. Ωστόσο δεν υπάρχει κάποια ομάδα που η συντριπτική της πλειοψηφία να έχει θετική ή αρνητική εικόνα για τον «άλλο».

Οι γηγενείς μιλώντας για τους πρόσφυγες ως θετικούς χαρακτηρισμούς τους αποδίδουν την επιχειρηματικότητα, τη φιλοπατρία και την τάση για διασκέδαση. Ενώ όσον αφορά τους αρνητικούς χαρακτηρισμούς σχετίζονται κυρίως με το ότι οι πρόσφυγες – και ειδικά οι πόντιοι προς τους οποίους και στρέφονται οι περισσότεροι αρνητικοί χαρακτηρισμοί - «καταλαμβάνουν πιο εύκολα το χώρο», υπό την έννοια ότι οι πρόσφυγες είναι πιο διεκδικητικοί ως άνθρωποι, κάτι που οδηγεί τους γηγενείς να θεωρούν ότι υπάρχει έλλειψη σεβασμού από την πλευρά των προσφύγων στο πρόσωπό τους. Διαπιστώθηκε ακόμα ότι είναι η ομάδα που χρησιμοποιεί πιο σκληρούς ή λιγότερο «εξευγενισμένους» χαρακτηρισμούς για τα μέλη της άλλης ομάδας.

Οι Μικρασιάτες πρόσφυγες χαρακτηρίζουν τους γηγενείς ως φιλήσυχους και άτομα που δεν αρέσκονται να δημιουργούν προβλήματα. Ωστόσο ως επί το πλείστον αυτά είναι και τα μόνα θετικά χαρακτηριστικά που τους αποδίδουν. Από εκεί και πέρα τους αποδίδουν το χαρακτηριστικό της φοβικότητας, το οποίο εν μέρει τουλάχιστον το δικαιολογούν και το αποδίδουν στη σκληρότητα που επέδειξε το ελληνικό κράτος απέναντί τους. Στα αρνητικά, σχεδόν όλοι οι μικρασιάτες αναφέρονται στην κρυψίνια και στο πόσο κλειστοί είναι οι γηγενείς και στο πόσο δύσκολα δέχονται και αποδέχονται τη διαφορετικότητα.

Στους θετικούς χαρακτηρισμούς που αποδίδουν οι πόντιοι στους γηγενείς αφορούν την εργατικότητα, την προστασία της οικογένειάς τους και το ότι είναι φιλήσυχoi. Όμως οι περισσότεροι πόντιοι αποδίδουν αυτή την τάση των ντόπιων να είναι φιλήσυχoi, περισσότερο σε δειλία και φόβο για την ανάληψη οποιασδήποτε ευθύνης, παρά ως θετικό χαρακτηριστικό. Στα αρνητικά στοιχεία η άποψη περί κρυψίνιας καθώς και το ότι δεν ανοίγονται εύκολα κυριαρχεί έντονα και στους πόντιους. Ένα άλλο αρνητικό είναι ότι θεωρούν ότι οι γηγενείς δεν είναι φιλοπρόδοι. Επιπλέον οι πόντιοι εντοπίζουν ότι οι γηγενείς είναι ιδιαίτερα ευαίσθητοι στο θέμα της καταγωγής τους και διαχωρίζουν έντονα τους ανθρώπους σε γηγενείς και μη γηγενείς επιδεικνύοντας και τελείως διαφορετική συμπεριφορά. Στις πολύ μικρές ηλικίες (κάτω των 24 ετών) των πόντιων πληροφορητών φάνηκε να μην υπάρχει διαχωρισμός γηγενών και προσφύγων, καθώς θεωρούν ότι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά είναι θέμα ανθρώπου. Πρέπει

ακόμα να σημειωθεί ότι τα άτομα που είχαν αυτή την άποψη ήταν άτομα αμιγώς ποντιακών οικογενειών, ενώ άτομα της ίδιας ηλικιακής ομάδας, αλλά τέκνα μικτού γάμου διαχώριζαν έντονα το ντόπιο από το ποντιακό στοιχείο.

Σημαντικό είναι να επισημανθεί ότι η ηλικιακή ομάδα 35 – 50 ετών, ανεξάρτητα από την καταγωγή είναι η ομάδα που ως κυρίαρχη έχει την αρνητική παρά τη θετική εικόνα του άλλου. Ακόμα τόσο οι γηγενείς, όσο και οι πρόσφυγες διατυπώνουν τον προβληματισμό τους κατά πόσο είναι αποδεκτοί από την άλλη ομάδα, καθώς θεωρούν ότι η άλλη ομάδα τους αντιμετωπίζει με σκεπτικισμό.

Όσον αφορά μικρασιάτες και πόντιους όταν αναφέρονται ο ένας στον άλλο κυριαρχούν οι θετικοί χαρακτηρισμοί, καθώς κατά κάποιον τρόπο αναγνωρίζουν ο ένας στον άλλο την ιδιότητα του «αδερφού». Από την άλλη τόσο οι μικρασιάτες, όσο και οι πόντιοι θεωρούν ότι οι μικρασιάτες έχουν ενταχθεί πολύ πιο εύκολα στην ελληνική πραγματικότητα, και ότι είναι πιο αποδεκτή ομάδα από τους γηγενείς, καθώς είναι πιο ευέλικτοι και ήπιοι στις σχέσεις τους. Αντίθετα θεωρούν ότι οι πόντιοι κάνουν πιο εύκολα και με μεγαλύτερη ένταση αισθητή την παρουσία τους, ενώ είναι πιο παραδοσιακοί, κάτι που εμποδίζει την ένταξή τους στην κοινωνία της πόλης, οξύνοντας έτσι την σχέση τους με τους γηγενείς.

Πέραν όλων των παραπάνω γηγενείς και πρόσφυγες θεωρούν ότι υπάρχουν διαφορές ακόμα και στην εμφάνιση. Έτσι λοιπόν γίνεται λόγος για τους ανοιχτόχρωμους γηγενείς και τους σκουρόχρωμους πρόσφυγες – διαχωρισμός που τονίζεται κυρίως από τους γηγενείς, οι οποίοι θεωρούν ότι από την εμφάνιση και μόνο μπορούν να καταλάβουν αν αυτός που έχουν απέναντί τους είναι γηγενής ή πρόσφυγας. Ακόμα από την πλευρά των μικρασιατών γίνεται μνεία στην ομοιότητα των ποντίων με τις μορφές που απεικονίζονται πάνω στα αρχαία ελληνικά αγγεία.

Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων διαπιστώθηκε ότι όταν οι γηγενείς αναφέρονταν και χαρακτηρίζαν τους πρόσφυγες δεν μιλούσαν για πρόσφυγες γενικά, αλλά για πόντιους και σε κάποιες λίγες περιπτώσεις γίνονταν αναφορά σε μικρασιάτες. Εξαιτίας αυτού έγιναν επιπλέον ερωτήσεις για να διερευνηθεί το αν οι γηγενείς αντιλαμβάνονται τις προσφυγικές ομάδες, όχι σαν ενιαίο σύνολο, αλλά σαν μεμονωμένες ομάδες (δηλαδή αν οι μικρασιάτες εξαιρούνται των χαρακτηρισμών ή αν αγνοούνται ως ομάδα). Διαπιστώθηκε λοιπόν ότι οι περισσότεροι γηγενείς αγνοούν την ύπαρξη της ομάδας των μικρασιατών - αν και υπάρχει στην πόλη ενεργός σύλλογος μικρασιατών, ο οποίος μάλιστα οργανώνει και αρκετές εκδηλώσεις. Έτσι λοιπόν αγνοούν τους μικρασιάτες και συλλήβδην χαρακτηρίζουν τους

πρόσφυγες πόντιους. Οι πρόσφυγες από την άλλη αποδίδουν τη στάση αυτή των γηγενών στη διεκδικητικότητα των ποντίων, οι οποίοι κάνουν έντονα αισθητή την παρουσία τους, καθώς και στην προσαρμοστικότητα και ευελιξία των μικρασιατών, οι οποίοι κατάφεραν να ενταχθούν πιο εύκολα στην κοινωνία της πόλης.

Από την άλλη μικρασιάτες και πόντιοι θεωρούν ότι έχουν τόσα κοινά βιώματα, του διωγμού και ξεριζωμού από την πατρίδα, την οριστική εγκατάλειψη των πατρογονικών εστιών, την προσφυγιά, την ένταξη στην πόλη καθώς και τις θετικές και αρνητικές αντιδράσεις από τους γηγενείς που θεωρούν ότι αυτά που τους ενώνουν είναι πολύ περισσότερα από αυτά που τους χωρίζουν. Μάλιστα για αρκετούς από τους μικρασιάτες και τους πόντιους του δείγματος οι δύο αυτές ομάδες είναι ένα ενιαίο σύνολο που οι διαφορές είναι περισσότερο γεωγραφικής προέλευσης, παρά ιδιοσυγκρασίας και νοοτροπίας. Βέβαια οι περισσότεροι πληροφορητές θεωρούν ότι οι ομάδες είναι διακριτές, παρ' όλα τα πολλά κοινά που υπάρχουν μεταξύ τους. Παρατηρήθηκε μάλιστα η έντονη παρουσία των μελών του μικρασιατικού συλλόγου στις δραστηριότητες του ποντιακού και το αντίστροφο, καθώς και η συμμετοχή στις διάφορες εκδηλώσεις.

Όσον αφορά τον τομέα της φιλοξενίας διαπιστώθηκε ότι κανένας πρόσφυγας δε θεωρεί τους γηγενείς ιδιαίτερα φιλόξενους και μόνο κάποιοι από τους γηγενείς πιστεύουν ότι είναι φιλόξενοι. Αυτό δε σημαίνει ότι οι προσφυγικές ομάδες θεωρούν ότι οι γηγενείς είναι αφιλόξενοι – τουλάχιστον η πλειοψηφία των προσφύγων, αλλά ότι οι ίδιοι είναι πιο φιλόξενοι. Μάλιστα ιδιαίτερα οι πόντιοι εστιάζουν την φιλοξενία ως χαρακτηριστικό της δικής τους ομάδας, αντίθετα με τους μικρασιάτες που θεωρούν τη φιλοξενία γενικά προσφυγικό χαρακτηριστικό. Από την παρατήρηση βέβαια διαπιστώθηκε ότι μέλη όλων των ομάδων όταν οι συνεντεύξεις γίνονταν στα σπίτια τους, όλοι ήταν ιδιαίτερα περιποιητικοί και φιλόξενοι, χωρίς να γνωρίζουν ότι επρόκειτο να ερωτηθούν σχετικά με τη φιλοξενία.

Σχετικά με το θέμα τις ηθικής αν και καμία ομάδα δεν απέδωσε στο εαυτό της περισσότερο ή λιγότερο την ιδιότητα παρατηρήθηκε εν τούτοις ότι οι άνω των τριάντα (και μεμονωμένη περίπτωση κάτω των τριάντα) προσπάθησαν να αιτιολογήσουν – δικαιολογήσουν γιατί στο παρελθόν είχε αποδοθεί ο χαρακτηρισμός της ανηθικότητας στους πρόσφυγες. Μάλιστα κάποιοι από αυτούς προσπάθησαν να αποδομήσουν τον παλιότερο χαρακτηρισμό περί ανηθικότητας ως αβάσιμο. Η ερώτηση περί ηθικής ξένισε τους νεότερους πληροφορητές και κυρίως όσους κατά τη διάρκεια των σπουδών τους δεν είχαν ακολουθήσει θεωρητικές επιστήμες, μάλιστα η ερώτηση τους φάνηκε πολύ ξένη σε σχέση με τη φύση της έρευνας και ζήτησαν να μάθουν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το ζήτημα. Στο ζήτημα της

εντιμότητας, οι γηγενείς σε μεγάλο βαθμό θεώρησαν ότι είναι εντιμότεροι σε σχέση με τους πρόσφυγες, ενώ οι υπόλοιποι θεώρησαν ότι η εντιμότητα με την καταγωγή δε σχετίζονται, αλλά ότι πρόκειται για ζήτημα ανατροφής.

Το ζήτημα της διαχείρισης των οικονομικών εξετάστηκε με δύο ερωτήσεις: ποια ομάδα είναι πιο σπάταλη και ποια ομάδα είναι πιο φειδωλή. Από τους πληροφορητές κανένας δεν απέδωσε στους γηγενείς τον χαρακτηρισμό του σπάταλου, ενώ σχεδόν όλοι οι πρόσφυγες, αλλά και οι περισσότεροι γηγενείς απέδωσαν στους γηγενείς τον χαρακτηρισμό του «τσιγκούνη», αιτιολογώντας μάλιστα την άποψή τους με εκθέσεις τραπεζών που έδειχναν ότι στο παρελθόν η Έδεσσα ήταν από τις πόλεις με τις περισσότερες καταθέσεις. Μάλιστα οι περισσότεροι όταν τους ζητήθηκε να βάλουν σε κλίμακα τους πιο «ανοιχτοχέρηδες» στους πιο φειδωλούς ακολούθησαν το σχήμα: πόντιοι – μικρασιάτες – γηγενείς, αξιολογώντας τους μικρασιάτες ως πιο «σοφούς» και ισορροπημένους στη διαχείριση των οικονομικών. Ένα άλλο ζήτημα που αναδείχτηκε ήταν ότι οι γηγενείς, ως επί τω πλείστον δε διστάζουν τόσο να ξοδέψουν χρήματα, αλλά πολύ περισσότερο να φανεί ότι ξοδεύουν χρήματα, ενώ αντίθετα οι πόντιοι θεωρούνται πιο πολύ ότι «επιδεικνύουν» την καλή τους οικονομική κατάσταση. Αυτή η συμπεριφορά θα μπορούσε ωστόσο να αποδοθεί από τη μια στην κρυψίνοια των γηγενών, η οποία ίσως και να οφείλεται στη σκληρότητα που επέδειξε προς αυτούς το ελληνικό κράτος, ενώ από την άλλη η «επιδειξιμανία» των ποντίων ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι θέλουν να αποδείξουν ότι παρ' όλο που υπέστησαν τη γενοκτονία κατάφεραν όχι μόνο να επιβιώσουν, αλλά και να φτάσουν στην ίδια, αν όχι σε καλύτερη οικονομική κατάσταση από αυτή που είχαν στις ιδιαίτερες πατρίδες τους.

Σχετικά με το αν η έλευση των προσφύγων βοήθησε τη χώρα ή είχε αρνητικές επιπτώσεις υπάρχουν πολύ διαφορετικές απόψεις. Από τη μια πλευρά ο μεγάλος αριθμός γηγενών θεωρεί ότι οι πρόσφυγες με την έλευση τους έκαναν περισσότερο κακό στην περιοχή παρά καλό, ενώ κάποιοι άλλοι ότι η έλευσή τους ήταν αδιάφορη για την περιοχή. Βέβαια ο μεγαλύτερος αριθμός των πληροφορητών (γγενών και προσφύγων) θεωρεί ότι συνέβαλλε πολύ θετικά στην ανάπτυξη της περιοχής. Μάλιστα κάποιοι απέδωσαν στους πρόσφυγες την εθνική ομογενοποίηση της περιοχής, καθώς στο σύνολό τους οι πρόσφυγες είχαν ελληνική εθνική συνείδηση. Άλλοι την συμβολή τους στο πολιτισμικό/ πολιτιστικό επίπεδο με την ανάπτυξη τεχνών, γραμμάτων, μουσικής, φαγητού και άλλοι στον τομέα της οικονομίας, με τις τεχνικές γνώσεις που εισήγαγαν στην περιοχή, την εισαγωγή νέων καλλιεργειών το άνοιγμα νέων επιχειρήσεων και την στελέχωση των τοπικών επιχειρήσεων και την αύξηση του γυναικείου εργατικού δυναμικού στην περιοχή – γεγονός που επηρέασε και τις γηγενείς

γυναίκες να βγουν στην αγορά εργασίας – κάτι που η μέχρι τότε νοοτροπία τους δεν επέτρεπε. Οι περισσότεροι πληροφορητές θεώρησαν ότι η συμβολή των προσφύγων ήταν ενισχυτική στον ήδη υπάρχοντα πολιτισμό και οικονομική ανάπτυξη, ενώ κάποιιοι θεωρούν ότι η συμβολή αυτή ήταν ριζική για την περιοχή.

Τόσο οι γηγενείς όσο και οι πρόσφυγες θεωρούν ότι οι πρόγονοί τους αδικήθηκαν από την άλλη ομάδα. Οι γηγενείς πιστεύουν ότι οι πρόγονοί τους αδικήθηκαν λιγότερο απ' όσο πιστεύουν οι πρόσφυγες, ωστόσο δεν θεωρείται καθόλου αμελητέο το ποσοστό των γηγενών που νιώθουν ότι υπέστησαν αδικίες. Θεωρούν ότι οι πρόγονοί τους έπεσαν θύματα ρατσισμού από τους πρόσφυγες, καθώς οι πρόσφυγες προβάλλοντας τη δική τους ελληνικότητα, μείωσαν τους γηγενείς. Αυτό συνέβη κυρίως με το να δεχτούν χλευασμό από τους πρόσφυγες για τη χρήση του τοπικού ιδιώματος και ενδεχομένως και καταπίεση, ώστε να μην το χρησιμοποιούν.

Παρατηρήθηκε ότι οι περισσότεροι από τους γηγενείς που μίλησαν για καταπίεση αναφορικά με το γλωσσικό ζήτημα θεώρησαν υπεύθυνο εκτός από το ελληνικό κράτος και τους πρόσφυγες και απέδωσαν την καταπίεση που υπέστησαν στην έλευση των προσφύγων, καθώς θεώρησαν ότι συνεργάστηκαν με το ελληνικό κράτος με σκοπό να τους στερήσουν τη γλώσσα τους. Δε διστάζουν καθόλου μάλιστα να δηλώσουν ότι είναι συχνά θύματα άδικης συμπεριφοράς από τους πρόσφυγες, ενώ πιστεύουν ότι ακόμα και σήμερα το κράτος παραχωρεί στους πρόσφυγες της μικρασιατικής καταστροφής περισσότερα προνόμια σε σχέση με τους γηγενείς κατοίκους.

Στο κράτος οι γηγενείς προσάπτουν ακόμη τον αποκλεισμό τους από δημόσιες θέσεις, αλλά και το ότι μέχρι σήμερα τον δεν έχει αναλάβει κανένας γηγενής επίσκοπος τον εκκλησιαστικό θώκο της Μητροπόλεως Εδέσσης, Πέλλης και Αλμωπίας, αν και η ανάδειξη επισκόπων και Αρχιεπισκόπου γίνεται από την Ιερά Σύνοδο σε δύο εκλογικές διαδικασίες. (ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ , 2003, σ. 131) Μια άλλη κατηγορία που οι γηγενείς προσάπτουν στο κράτος, αλλά θεωρούν ότι αυτό υποβοηθήθηκε από τους πρόσφυγες, ήταν η καταστροφή των μνημείων τους και πιο συγκεκριμένα η καταστροφή των πλακών των ταφικών μνημείων των γηγενών – γραμμένες με σλαβική γραφή και η κατεδάφιση του Μητροπολιτικού ναού των Αγίων Αναργύρων που είχε υποστεί εκτεταμένες ζημιές κατά τη διάρκεια της κατοχής και η ανέγερση νέου Μητροπολιτικού ναού της Αγίας Σκέπης. Η κατηγορία δεν αφορά τόσο την κατεδάφιση, όσο το ότι στο νέο ναό δεν επιτράπηκε στους αγιογράφους να χρησιμοποιήσουν σλαβική γραφή στις τοιχογραφίες του ναού. Τέλος οι κατηγορίες προς το κράτος σχετίζονται με την κατάργηση των παλιών σλαβικών τοπωνυμίων και την αντικατάστασή τους με ελληνικά, που σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα σχετιζόνταν και με προσφυγικά. Για τους

γηγενείς η στάση του ελληνικού κράτους και των προσφύγων ταυτίζονται. Η εγκατάσταση τους στην Έδεσσα – στη συνείδηση των γηγενών εντάσσεται σε ένα γενικευμένο σχέδιο εκρίζωσης του γηγενούς στοιχείου από την περιοχή και την αντικατάστασή του από πρόσφυγες.

Και οι πρόσφυγες, ωστόσο εκφράζουν τόσο παράπονα κατά του κράτους, όσο και κατά των γηγενών. Θεωρούν ότι η αποκατάστασή τους ήταν ελλιπής και ότι δεν πήραν όση περιουσία δικαιούνταν, καθώς το ελληνικό κράτος δέχτηκε την καταπάτηση – από πλευράς γηγενών – της ανταλλάξιμης περιουσίας. Οι πρόσφυγες μιλούν για την θερμή υποδοχή που τους επεφύλαξαν μέλη της εδεσσαϊκής κοινωνίας, οι οποίοι φρόντισαν για την παροχή βοήθειας. Μάλιστα για τιμήσουν οι πρόσφυγες της Έδεσσας τους γηγενείς προχώρησαν στην ανέγερση του μνημείου του προσφυγικού ελληνισμού στην Έδεσσα. Το μνημείο απεικονίζει μια μητέρα με τα τρία παιδιά της, συμβολικά αναφέρεται στη μητέρα Έδεσσα, που αγκαλιάζει το παιδί ανατολικοθρακιώτη, μικρασιάτη και πόντιο. Όμως το μνημείο αυτό αποτελεί μόνο ένα μέρος της αλήθειας, καθώς πραγματικά επιφανή μέλη της κοινωνίας καλοδέχτηκαν τους πρόσφυγες. Αρκετοί ωστόσο από τους πρόσφυγες κλονίστηκαν από τη στάση των γηγενών, καθώς δεν περίμεναν από τους ομοεθνείς τους Έλληνες να μην τους φερθούν με σεβασμό και αγάπη. Πολλοί λοιπόν πρόσφυγες θυμούνται ότι οι πρόγονοί τους δέχτηκαν επιθέσεις ή ακόμα κάποιοι τους αρνήθηκαν τη φιλοξενία, αν και βρίσκονταν σε μεγάλη ανάγκη. Οι λεκτικές επιθέσεις και χαρακτηρισμοί, όπως «Ματζίρης» και «τουρκόσπορος» είναι ένα φαινόμενο που αντιμετωπίζουν ακόμα και σήμερα και όχι μόνο οι ηλικιωμένοι, αλλά ακόμα και άτομα σε νεαρή ηλικία (βέβαια οι νεότεροι διευκρινίζουν ότι τις επιθέσεις δεν τις δέχονται από συνομηλίκους τους, αλλά από άτομα της ηλικιακής ομάδας 40 – 60 ετών).

Οι περισσότεροι πληροφορητές θεωρούσαν ότι οι πρόσφυγες με την έλευσή τους δεν δημιούργησαν κάποιο ουσιαστικό πρόβλημα στην κοινωνία και τα όποια μικροπροβλήματα οφείλονταν στο μεγάλο όγκο των προσφύγων που σε μικρό διάστημα έπρεπε να αποκατασταθεί. Ωστόσο κάποιοι από τους γηγενείς εκφράζουν παράπονα καθώς στους πρόσφυγες δόθηκε γη δωρεάν. Επιπλέον πολλοί από τους γηγενείς θεωρούσαν ότι κατά κάποιον τρόπο οι πρόσφυγες τους άρπαξαν τα κτήματα που είχαν αγοράσει από τους μουσουλμάνους, όταν αυτοί έφυγαν εξαιτίας της ανταλλαγής με αφορμή την έλλειψη τίτλων ιδιοκτησίας. Στο ζήτημα των κτημάτων ως πρόβλημα αναφέρονται και οι πρόσφυγες, οι οποίοι όμως διατυπώνουν την άποψη ότι το ζήτημα των κτημάτων ήταν πρόβλημα των γηγενών και ότι από την πλευρά τους δίκαια πήραν τα κτήματα. Ακόμη διατυπώθηκε η άποψη ότι οι γηγενείς συνυπήρχαν πιο αρμονικά με το μουσουλμανικό στοιχείο που προϋπήρχε στην

περιοχή, παρά με τους πρόσφυγες. Επιπλέον το γλωσσικό ζήτημα και η στάση που επέδειξαν οι πρόσφυγες απέναντι στο τοπικό ιδίωμα θεωρήθηκε εκτός από αφορμή αδικιών και πρόβλημα για τους γηγενείς, καθώς σύμφωνα με όσα άκουγαν από τους προγόνους τους, οι πρόσφυγες προχωρούσαν σε καταγγελίες κάθε φορά που άκουγαν τους γηγενείς να μιλούν στο τοπικό ιδίωμα.

Ένα άλλο ζήτημα που αναδεικνύουν οι γηγενείς είναι η έλλειψη σεβασμού από την πλευρά των προσφύγων προς τους ντόπιους. Ασέβεια την οποία θεωρούν ότι σχετίζεται με την έλλειψη ευγνωμοσύνης και αναγνώρισης των όσων στερήθηκαν οι γηγενείς (χωράφια) εξαιτίας των προσφύγων. Η έλλειψη σεβασμού απορρέει επίσης και από τη μη αποδοχή του τοπικού ιδιώματος ως ίσου γλωσσικά, αλλά και η μη υποστήριξη από την πλευρά των προσφύγων, του τοπικού ιδιώματος απέναντι στο ελληνικό κράτος, καθώς και η μη αναγνώριση της πρωτοκαθεδρίας και της ανωτερότητας των γηγενών από τους πρόσφυγες. Οι πρόσφυγες από την πλευρά τους (μικρασιάτες και πόντιοι) ερμηνεύουν τα προβλήματα των γηγενών ως προβλήματα που απορρέουν από βαθύτερα αίτια που σχετίζονται με την οργάνωση των ποντίων σε συλλόγους και την εμπορική – οικονομική ανάπτυξη των μικρασιατών στην πόλη, γεγονότα που ενόχλησαν ιδιαίτερα τους γηγενείς, καθώς θεώρησαν ότι έτσι χάνουν μέρος της δύναμης – κυριαρχίας τους στην πόλη.

Οι περισσότεροι πληροφορητές συγκλίνουν ότι η νοοτροπία γηγενών και προσφύγων ταιριάζει αρκετά, γεγονός που οφείλεται στη μακροχρόνια συνύπαρξη στον ίδιο τόπο, αλλά και στον μεγάλο αριθμό γάμων που έχουν συναφθεί μεταξύ των πληθυσμιακών ομάδων, άποψη που όμως δεν συμμερίζονται αρκετά τέκνα μικτών γάμων, καθώς πολλές φορές μιλούν για δυο διαφορετικούς κόσμους στις δυο οικογένειες. Από αυτούς που πιστεύουν ότι οι νοοτροπίες συγκλίνουν διευκρινίζεται ότι δεν ταυτίζονται απόλυτα, καθώς πάντα θα υπάρχουν διαφορετικά βιώματα, τα οποία έχουν περάσει στη μνήμη της κάθε ομάδας αποτρέποντας την πλήρη ταύτιση των νοοτροπιών. Φυσικά δε λείπουν και αυτοί που θεωρούν ότι η νοοτροπία δεν ταυτιζόταν, ούτε και πρόκειται ποτέ να ταυτιστεί καθώς τα διαφορετικά αυτά βιώματα έχουν περάσει στο DNA της κάθε ομάδας.

Το γλωσσικό ζήτημα αναδείχτηκε ένα από τα κυριότερα ζητήματα, πολλές φορές οι πληροφορητές έθιγαν μάλιστα το ζήτημα αυτό πριν ακόμα τεθούν ερωτήσεις σχετικές με το θέμα, κάτι που περίτρανα αποδεικνύει το πόσο σημαντικό είναι για την πόλη το θέμα αυτό. Μάλιστα παρ' όλο που στον αρχικό σχεδιασμό του ερωτηματολογίου δεν υπήρχε η πρόνοια για θέματα εκτός της γλώσσας, αυτής καθ' αυτής στη συνέχεια και από τη ροή των

συνεντεύξεων αναδείχτηκε και το θέμα των τραγουδιών με στίχους στο τοπικό ιδίωμα. Αυτή η εξέλιξη είχε ως συνέπεια την αναπροσαρμογή του ερωτηματολογίου, ώστε να συμπεριλαμβάνονται και ερωτήσεις σχετικές με αυτό το ζήτημα.

Οι περισσότεροι γηγενείς νιώθουν θετικά απέναντι στο τοπικό ιδίωμα, ωστόσο υπάρχουν και γηγενείς που αποστρέφονται, οι ίδιοι ή τα μέλη της οικογένειάς τους το τοπικό ιδίωμα. Οι περισσότεροι γηγενείς, θεωρούν ότι μπορούν να επικοινωνήσουν ικανοποιητικά στο ιδίωμα και πιστεύουν ότι τους είναι πολύ χρήσιμο, ώστε να επικοινωνούν με τους κατοίκους των πόλεων Σκόπια και Μοναστήρι τις οποίες δηλώνουν ότι επισκέπτονται συχνά, ενώ κατά τη δεκαετία του 1980 που η πόλη δεχόταν τουρισμό από Βαλκανικές χώρες, η γνώση του ιδιώματος βοηθούσε πολύ στην επικοινωνία. Επιπλέον οι περισσότεροι από τους γηγενείς γνώριζαν και μιλούσαν το τοπικό ιδίωμα από την παιδική τους ηλικία. Αντίθετα κάποιοι άλλοι έμαθαν το ιδίωμα σε μεγαλύτερη ηλικία, στην παιδική τους ηλικία δεν έμαθαν καθώς οι γονείς τους χρησιμοποιούσαν το ιδίωμα μόνο για να συνεννοούνται, χωρίς τα παιδιά να αντιλαμβάνονται τι λένε οι γονείς, ενώ έμαθαν το ιδίωμα εκ των υστέρων. Κάποιοι από τους γηγενείς ανέφεραν ότι οι πρόγονοί τους πήγαιναν σε «κρυφό» σχολείο για να μάθουν ελληνικά (κυρίως πριν την ενσωμάτωση της περιοχής στον ελλαδικό κορμό), ενώ άλλοι ότι οι γονείς ή οι παππούδες τους δε συμφωνούσαν να γνωρίζουν τα παιδιά ή τα εγγόνια τους το τοπικό ιδίωμα, καθώς θεωρούσαν ότι θα τους πήγαινε «πίσω» μορφωτικά. Σχεδόν όλοι οι γηγενείς πιστεύουν ότι οι πρόσφυγες δεν εγκρίνουν τη χρήση του τοπικού ιδιώματος και μάλιστα πολλές φορές νιώθουν ότι τους εκφράζουν και ενόχληση. Ακόμα κάποιοι από τους γηγενείς, όχι μόνο δε γνωρίζουν το τοπικό ιδίωμα, αλλά τους φαίνεται εντελώς ξένο.

Από την πλευρά τους οι πρόσφυγες αναγνωρίζουν ότι το τοπικό ιδίωμα είναι η γλώσσα που παραδοσιακά μιλιέται στην περιοχή, όμως κρατούν επιφυλακτική στάση, καθώς θεωρούν ότι οπότε χρησιμοποιείται υπό την παρουσία των προσφύγων, η χρήση είναι εσκεμμένη και γίνεται μόνο για να τους αποκρύψουν κάτι. Σε γενικές γραμμές, όμως δεν τους ενοχλεί και είναι υπέρ της διατήρησης του τοπικού ιδιώματος. Βέβαια υπάρχουν και φωνές που αναρωτιούνται για την εμμονή - από την πλευρά των γηγενών- της ομιλίας στο τοπικό ιδίωμα, καθώς οι ίδιοι απέβαλαν γρήγορα τη χρήση της τουρκικής γλώσσας και της χρήσης της νεοελληνικής από τα πρώτα ήδη χρόνια της εγκατάστασης τους. Αντιπαραβάλλοντας λοιπόν τη στάση τους, που με τη θέληση τους αποκόπηκαν από την τουρκική γλώσσα (που θεωρούν ότι τη χρησιμοποιούσαν, λόγω της επιβολής της από την τουρκική πλευρά) με τη στάση των γηγενών που χρησιμοποιούν το τοπικό ιδίωμα (το οποίο θεωρούν ότι επιβλήθηκε επίσης αφενός από την οθωμανική αυτοκρατορία και αφετέρου από τους Βούλγαρους που είχαν κατακτήσει την περιοχή), από τη σύγκριση αυτή αναρωτιούνται τι τους δένει τόσο έντονα με

το τοπικό ιδίωμα. Επικρίνουν ιδιαίτερα τη στάση του ελληνικού κράτους και τις διώξεις που υπέστησαν οι γηγενείς εξαιτίας του ιδιώματος. Επιπλέον υπάρχει διάχυτη η αντίληψη ότι στην περίπτωση που το ελληνικό κράτος δεν προχωρούσε στις παραπάνω ενέργειες και κρατούσε πιο διαλλακτική στάση ενδεχομένως και οι γηγενείς θα ήταν πιο διαλλακτικοί με το κράτος και δεν θα ένιωθαν - τουλάχιστον ένα μέρος των γηγενών - τόσο μένος.

Σχετικά με την ποντιακή διάλεκτο φαίνεται ότι η στάση των περισσότερων τουλάχιστον πληροφορητών είναι θετική. Σε πολλούς γηγενείς αρέσει ως γλώσσα- καθώς στα αυτιά τους ηχεί ευχάριστα- ιδιαίτερα σε αυτός που δε γνωρίζουν ή δε μιλούν το τοπικό ιδίωμα. Ενώ φυσικά δε λείπουν και οι επικριτές της ποντιακής διαλέκτου, καθώς κάποιοι θεωρούν ότι τους φαίνεται ότι εκνευριστική. Ωστόσο ιδιαίτερα οι μικρασιάτες πολύ περισσότερο απ' ότι οι Πόντιοι φαίνεται να θεώρησαν εντελώς περιττή την ερώτηση σχετικά με την ποντιακή γλώσσα, καθώς διατυπώνουν την άποψη ότι θα έπρεπε να διδάσκεται - άποψη που διατυπώνεται και από μέρος των γηγενών και το σύνολο των Ποντίων - παράλληλα με τα αρχαία ελληνικά καθώς αποτελεί ζωντανή - ομιλούμενη αρχαία ελληνική διάλεκτο στις μέρες μας. Διαπιστώθηκε επίσης ότι πολλοί από τους γηγενείς και τους μικρασιάτες γνωρίζουν να μιλούν και κατανοούν ικανοποιητικά μια συζήτηση στην ποντιακή διάλεκτο. Ωστόσο οι ίδιοι οι Πόντιοι δε φαίνεται να μιλούν ποντιακά στην καθημερινότητα τους - όπως οι ντόπιοι, γεγονός που έχουν παρατηρήσει ως φαινόμενο και οι μικρασιάτες της πόλης. Επιπλέον αρκετοί από τους Πόντιους - ιδιαίτερα από τους νεότερους (κάτω των 25) γνωρίζουν ποντιακά με έμμεσο τρόπο δηλαδή όχι από ακούσματα μέσα από το σπίτι τους, αλλά περισσότερο από το μάθημα των αρχαίων ελληνικών στο σχολείο και τη σύνδεση αυτών εκ των υστέρων με τα τραγούδια που ακούν σε ποντιακές εκδηλώσεις. Ακόμα αν και όλοι οι Πόντιοι κατανοούν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο την ποντιακή διάλεκτο εν τούτοις δεν πιστεύουν ότι μπορούν να μιλήσουν και να συμμετέχουν με επάρκεια σε μια συζήτηση στην ποντιακή διάλεκτο.

Ένα ακόμη ζήτημα που θίχτηκε ήταν αυτό των τραγουδιών των γηγενών με στίχο στο τοπικό ιδίωμα. Πολλοί γηγενείς ήδη από τη στιγμή που γινόταν λόγος για το τοπικό ιδίωμα έθιγαν αμέσως το θέμα των τραγουδιών, το ίδιο έγινε και με τους μικρασιάτες που όλοι έθιξαν το συγκεκριμένο ζήτημα, ενώ οι περισσότεροι Πόντιοι δεν έθιξαν το θέμα μόνοι τους και εξέφρασαν την άποψη τους μόνο αφού τους ζητήθηκε. Κάποιοι από τους γηγενείς όταν εξέφρασαν τα παράπονα τους σχετικά με τη στάση που επέδειξε το ελληνικό κράτος απέναντι στο ιδίωμα έκαναν ιδιαίτερη μνεία στο ποσό τους ενοχλεί που τα τραγούδια τους δεν έχουν στίχο. Τόνισαν ότι η έλλειψη τους φαντάζει στα αφτιά τους ως πληγή για τα τραγούδια, καθώς

και πόσο αδικημένοι νιώθουν που οι στίχοι των τραγουδιών δεν ακούγονται. Ένα μεγάλο μέρος των γηγενών επιθυμεί το σύνολο των τραγουδιών ανεξάρτητα με το περιεχόμενο να ακούγεται στο τοπικό ιδίωμα, ένα πολύ μικρό ποσοστό θεωρεί πως πρέπει να ακούγονται οι στίχοι των τραγουδιών, χωρίς ωστόσο να συμπεριλαμβάνονται αυτά που έχουν αλτρωτικό περιεχόμενο. Ενώ εκφράστηκε και η άποψη ότι πέρα από το ότι δεν πρέπει να ακούγονται τα αλτρωτικά τραγούδια σε όλα τα υπόλοιπα θα είχε ενδιαφέρον να δίνεται με κάποιον τρόπο και η μετάφραση στα νέα ελληνικά, ώστε ακόμα και σε όσους δε γνωρίζουν το ιδίωμα να κοινοποιείται το περιεχόμενο. Τέλος πάρα πολλοί γηγενείς δε θέλουν καθόλου στίχο στα τραγούδια τους καθώς κάποιιοι θεωρούν ότι χωρίς στίχο η μελωδία αναδεικνύεται πολύ καλύτερα, αλλά οι περισσότεροι δεν συμφωνούν με την ύπαρξη στίχων καθώς θεωρούν ότι οι στίχοι αποτελούν ερείσματα διεκδικήσεων από τις άλλες βαλκανικές χώρες.

Τόσο οι Μικρασιάτες, όσο και οι Πόντιοι - τουλάχιστον οι περισσότεροι εκφράζουν ότι τους αρέσουν πάρα πολύ οι χοροί των γηγενών, καθώς θεωρούν ευχάριστη τη μελωδία και το ρυθμό, ωστόσο σχετικά με το στίχο δεν έχουν πρόβλημα να ακούγεται, μόνο όμως με την προϋπόθεση ότι οι στίχοι δεν περιέχουν αλτρωτικό περιεχόμενο. Βέβαια αρκετοί Μικρασιάτες και πολύ περισσότεροι Πόντιοι δε θέλουν καθόλου να ακούγονται οι στίχοι στο τοπικό ιδίωμα, καθώς και αυτοί θεωρούν ότι οι στίχοι των τραγουδιών αποτελούν μέσο διεκδικήσεων από τα γειτονικά βαλκανικά κράτη.

Σχετικά με το αν στην περιοχή θα πρέπει να μιλούνται τα ελληνικά ή αν θα πρέπει να ομιλείται και το τοπικό ιδίωμα ή η ποντιακή γλώσσα πάλι στην ελληνική οι περισσότεροι συμφωνούν με τη διατήρηση της διαλέκτου και του ιδιώματος, ωστόσο με τις χρήσεις τους σε περιορισμένο επίπεδο. Ωστόσο διαφοροποιούνται αρκετά σχετικά με το τι ο καθένας θεωρεί μικρή κλίμακα. Έτσι λοιπόν κάποιιοι από τους πληροφορητές εκφράζουν ότι εξίσου περιορισμένα σε επίπεδο οικογένειας ή μεταξύ φίλων πρέπει να μιλούνται ιδίωμα και διάλεκτος. Κάποιοι άλλοι θεωρούν ότι αν και πρέπει να είναι περιορισμένη η χρήση του τοπικού ιδιώματος εν τούτοις τα ποντιακά έχουν άλλη θέση στη συνείδηση τους, καθώς συνδέονται με τα ελληνικά. Κάποιοι μάλιστα από τους μικρασιάτες σε αυτό το σημείο εκφράζουν μένος για την τουρκική γλώσσα, καθώς θεωρούν ότι οι πρόγονοι τους εξαναγκάστηκαν στη χρήση αυτής, με αποτέλεσμα οι νεότερες γενιές να αποστρέφονται τα τουρκικά. Μια πολύ μικρή μερίδα πληροφορητών πιστεύει ότι θα ήταν καλύτερο να μιλούνται τα νέα ελληνικά, αλλά και τα ποντιακά, καθώς έχουν ελληνικές ρίζες. Ενώ ένα καθόλου ευκαταφρόνητο ποσοστό πληροφορητών τάσσεται υπέρ της χρήσης της ελληνικής γλώσσας αποκλειστικά. Το ενδιαφέρον είναι ότι όταν η άποψη αυτή εκφράζεται από την πλευρά των

γηγενών, προέρχεται από νέους (κάτω των 30 ετών, οι οποίοι δεν έχουν γνώση του τοπικού ιδιώματος και αυτό τους φαίνεται ενοχλητικό). Αντίθετα η ίδια άποψη όταν εκφράστηκε από Πόντιους προερχόταν κυρίως από άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (75 και άνω) που γνωρίζουν με επάρκεια την ποντιακή διάλεκτο, αλλά και το τοπικό ιδίωμα και ήταν σε θέση να κάνουν διάλογο τόσο στη διάλεκτο, όσο και στο ιδίωμα και όχι απλά να μείνουν σε ρόλο θεατή. Ήταν δε περήφανοι για την ποντιακή διάλεκτο και μιλούσαν με ιδιαίτερη αγάπη γι' αυτή. Ωστόσο δεν έκαναν ιδιαίτερη προσπάθεια να τη μεταδώσουν στους απογόνους τους, καθώς στη συνείδηση τους βαραίνει η νέα ελληνική. Από τους γηγενείς επίσης εκφράστηκε η άποψη περί διγλωσσίας στην περιοχή και η διδασκαλία του τοπικού ιδιώματος στα σχολεία ή ακόμα η ύπαρξη σλαβόφωνων σχολείων. Ενώ υπάρχουν και φωνές που προχωρούν ένα βήμα παραπέρα και αιτούνται τέλεση της Θείας Λειτουργίας στη σλαβική γλώσσα.

Το ότι υπάρχουν σύλλογοι και ότι η συμβολή τους είναι θετική στη γνώση και διατήρηση της παράδοσης είναι σχεδόν καθολική. Ωστόσο κάποιοι από τους πληροφορητές πιστεύουν ότι πήγαν σε συλλόγους έχοντας ήδη διαμορφωμένη την ταυτότητα τους. Κάποιοι άλλοι θεώρησαν ότι συμβάλλουν κυρίως στην αφύπνιση αυτού του στοιχείου που ήδη έχει κανείς μέσα του, ενώ λίγοι ότι συμβάλλουν μόνο στην εκμάθηση χορών, χωρίς ωστόσο να βοηθούν στην περαιτέρω συγκρότηση της ταυτότητας.

Σχετικά με το αν οι σύλλογοι συνεργάζονται μεταξύ τους και βοηθούν στην επικοινωνία μεταξύ των ομάδων η συντριπτική πλειοψηφία θεωρεί πως οι περισσότεροι σύλλογοι συνεργάζονται, με εξαίρεση κάποιους ιδιαίτερα ακραίους τοπικούς συλλόγους. Ως κορωνίδα της συνεργασίας αναγνωρίζουν την εκδήλωση «ο χορός είναι ζωή» που συνδιοργανώνεται από μεγάλο μέρος συλλόγων της πόλης τα τελευταία χρόνια. Εκτός αυτού θεωρούν σημαντικό ότι σε κάθε εκδήλωση ενός συλλόγου εκτός των προσκλήσεων που αποστέλλονται στα Δ.Σ. των υπολοίπων συλλόγων και η παρουσία των μελών βοηθά στην κατανόηση και γνώση της ιστορίας, του πολιτισμού και της παράδοσης του άλλου με αποτέλεσμα τη δημιουργία διαύλων επικοινωνίας μεταξύ των ομάδων. Παρ' όλα αυτά κάποιοι από τους πρόσφυγες (κυρίως άτομα που δεν είναι ενεργά μέλη σε συλλόγους) αντιμετωπίζουν με καχυποψία τη συνεργασία των γηγενών, καθώς θεωρούν ότι αποσκοπούν σε κάτι περισσότερο, παρά θέλουν πραγματικά να συνεργαστούν. Ένα μικρότερο αν και καθόλου ευκαταφρόνητο μέρος των πληροφορητών, ωστόσο θεωρεί ότι στην πραγματικότητα οι σύλλογοι δεν συνεργάζονται και μάλιστα μέλη Δ.Σ. τοπικού συλλόγου εξέφρασαν την άποψη ότι ακόμα και οι ίδιοι να έκαναν προσπάθεια να συνεργαστούν με προσφυγικό σύλλογο θα ερχόταν αντιμέτωποι με τις αντιδράσεις άλλων μελών του Δ.Σ. του συλλόγου με αποτέλεσμα

να ανακόπτεται κάθε σκέψη συνεργασίας. Δεν βλέπουν ούτε την εκδήλωση «ο χορός είναι ζωή» ως συνεργασία, αλλά ως επίφαση συνεργασίας περισσότερο. Αιτιολογούν δε την άποψη τους αυτή με το επιχείρημα ότι ο κάθε σύλλογος ακολουθεί διαφορετική πορεία για να εισέλθει στο χώρο της εκδήλωσης, αλλά και παρουσιάζει το πρόγραμμα του σε διαφορετικό χρόνο. Ένα πολύ μικρό ποσοστό γηγενών κυρίως θεωρεί ότι όχι μόνο δε συνεργάζονται οι σύλλογοι, αλλά ούτε και θα πρέπει να συνεργάζονται καθώς έτσι θυσιάζεται η ανάδειξη του τοπικού στοιχείου για χάρη της εθνικής ταυτότητας.

Ακόμα και σήμερα ένα μεγάλο μέρος πληροφορητών είναι μέλος αμιγώς ντόπιας, μικρασιατικής ή ποντιακής οικογένειας. Όμως αρκετοί από τους γηγενείς είναι μέλη μικτών γάμων που τελέστηκαν μεταξύ γηγενών και Ποντίων, ενώ ελάχιστοι είναι μέλη μεταξύ γηγενών και Μικρασιατών ή ανατολικοθρακιωτών. Αντίστοιχα οι πιο συχνές επιγαμίες παρατηρούνται μεταξύ μικρασιατών και γηγενών και λιγότερο μεταξύ μικρασιατών και ποντίων ή ανατολικοθρακιωτών. Οι περισσότεροι πόντιοι σύναψαν μικτό γάμο με γηγενείς, ενώ ένα μικρό ποσοστό με μικρασιάτες.

Οι περισσότεροι μικτοί γάμοι που τελέστηκαν μεταξύ γηγενών και προσφύγων, πραγματοποιήθηκαν χωρίς ουσιαστικές αντιδράσεις και μάλιστα με μεγάλη χαρά οι περισσότερες οικογένειες – τόσο των γηγενών όσο και των προσφύγων – δέχτηκαν τους γάμους αυτούς. Αξιοσημείωτο είναι ότι διαπιστώθηκε ότι γάμοι τελέστηκαν ακόμα και μεταξύ γηγενών και προσφύγων κατά τα πρώτα χρόνια της άφιξης των προσφύγων, χωρίς αντίδραση, κυρίως όταν και οι δύο οικογένειες ανήκαν στις «υψηλές» τάξεις και είχαν οικονομική επιφάνεια. Οι πρόσφυγες δεύτερης γενιάς ήταν αυτοί που δέχτηκαν μεν τις περισσότερες αντιδράσεις, όμως οι γάμοι έγιναν αποδεκτοί με την πάροδο του χρόνου. Ωστόσο το φαινόμενο των αντιδράσεων αν και θα έπρεπε να φθίνει, συνεχίστηκε και με τους πρόσφυγες της τρίτης γενιάς. Διαπιστώθηκε μάλιστα ότι οι αντιδράσεις δεν ήταν πάντα ήπιες, αλλά υπήρχε λεκτική βία ή ακόμα και μερική ή πλήρης αποκοπή από την πατρική οικογένεια. Αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός ότι οι πρόσφυγες πέρα από επιφυλακτική στάση δεν επέδειξαν σημαντικά έντονες αντιδράσεις. Αντίθετα τόσο οι γηγενείς, όσο και οι πρόσφυγες πληροφορητές αναφέρουν αντιδράσεις κυρίως από την πλευρά των γηγενών.

Παρατηρείται επίσης ότι οι μικτοί γάμοι σήμερα δεν είναι θέμα ταμπού και με μεγάλη ευκολία θα τελούνταν ένας τέτοιος γάμος. Ωστόσο στις μεγαλύτερες ηλικίες (κυρίως από την πλευρά τον προσφύγων) διακρίνεται μια αρνητικότητα στο να συνάψουν οι ίδιοι μικτό γάμο.

Υπάρχει η αντίληψη, ότι δεν θα δεχόντουσαν αντιδράσεις από το οικογενειακό τους περιβάλλον, ωστόσο ένα καθόλου ευκαταφρόνητο ποσοστό πληροφορητές με σιγουριά θεωρεί ότι θα είχε αντιδράσεις. Όμως κρατούν πιο διαλλακτική στάση στην περίπτωση που κάποιο μέλος της οικογένειάς τους προχωρήσει στην τέλεση μικτού γάμου, καθώς σχεδόν όλοι πιστεύουν ότι δεν θα αντιδρούσαν.

Στο παρελθόν και για μεγάλο διάστημα οι σχέσεις γηγενών και προσφύγων ήταν τεταμένες, γεγονός που κάποιοι έζησαν ως βίωμα σε μεγάλο βαθμό και εύρος, ενώ άλλοι άκουσαν για την ένταση αυτή, χωρίς ωστόσο να είναι σε θέση να την εντοπίσουν. Από αυτούς που έζησαν την ένταση στο παρελθόν οι περισσότεροι πιστεύουν ότι οι σχέσεις γηγενών και προσφύγων δεν είναι καλές, ωστόσο είναι πολύ καλύτερες σε σχέση με το παρελθόν, όμως αν βρεθεί ακόμα και μια ασήμαντη αφορμή ξεσπά κόντρα.

Αρκετοί θεωρούν ότι οι εντάσεις ανήκουν στο παρελθόν και ότι οι όποιες διαφορές παραμερίζονται εύκολα. Μάλιστα πολλοί δεν αναγνωρίζουν καθόλου την ύπαρξη έντασης, ενώ ελάχιστοι πιστεύουν ότι η ένταση κυριαρχεί ακόμα στις σχέσεις γηγενών και προσφύγων. Παρ' όλο που οι περισσότεροι μιλούν για ένταση, θεωρούν ότι οι δικές τους προσωπικές σχέσεις με τους γηγενείς ή τους πρόσφυγες είναι άριστες και ελάχιστοι – κυρίως πρόσφυγες – δηλώνουν ότι οι σχέσεις τους με τους περισσότερους γηγενείς δεν είναι καλές, όμως υπάρχει και μια μερίδα γηγενών με τους οποίους έχουν καλές σχέσεις.

Στις έρευνες που διεξήχθησαν μέχρι σήμερα τα ζητήματα που εξετάστηκαν στις διακοινωνικές σχέσεις μεταξύ γηγενών και προσφύγων αφορούσαν κυρίως το ζήτημα των γαιών και λιγότερο αυτό των επιγαμιών. Αναφορικά με το ζήτημα των γαιών ακόμα και σήμερα υπάρχει διάσταση απόψεων μεταξύ γηγενών και προσφύγων, αφού η μια ομάδα υποστηρίζει ότι αδικήθηκε από την άλλη. Η φύση, όμως αυτής της έντασης έχει μεταβληθεί, καθώς πλέον κυριαρχεί η ανάμνηση της αδικίας, η οποία φαίνεται να ξεθυμαίνει με την πάροδο του χρόνου. Από την άλλη το ζήτημα των επιγαμιών που ήταν θεμελιώδες πρόβλημα φαίνεται να έχει ξεπεραστεί πλήρως. Σε προηγούμενες έρευνες εξετάστηκε εκτενώς η πολιτική συμπεριφορά σε σχέση με την καταγωγή, στην παρούσα έρευνα δεν εξετάστηκε η πολιτική συμπεριφορά, ωστόσο στους πληροφορητές που έγιναν σχετικές ερωτήσεις δεν φάνηκε η τάση να ακολουθούν συγκεκριμένη συμπεριφορά, που να σχετίζεται με την καταγωγή.

Ακόμα φάνηκε ότι σε προηγούμενες έρευνες το θέμα του εμφυλίου πολέμου ήταν κάτι για το οποίο οι γηγενείς αρνούνταν να συζητήσουν. Κατά τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας, αντίθετα τρεις από τους γηγενείς πληροφορητές και δύο από τους μικρασιάτες έκαναν λόγο για την περίοδο του εμφυλίου και την ένταση που γνώρισαν οι σχέσεις των δυο ομάδων. Επιπλέον πολλοί από τους γηγενείς, που αρνήθηκαν όμως να ηχογραφηθούν και επομένως δεν πήραν μέρος στην έρευνα έθιξαν το θέμα του εμφυλίου με μεγάλη άνεση κι αναφέρθηκαν στην περίοδο αυτή με μεγάλη ένταση χρεώνοντας στο κράτος, αλλά και στους πρόσφυγες τη φυγή μεγάλου μέρους συγγενών και φίλων τους στη Γιουγκοσλαβία. Το υλικό αυτό δεν χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα, καθώς ήταν περιορισμένος ο αριθμός των ατόμων που μίλησαν για το θέμα, αλλά και γιατί ζητήθηκε από τους δυο γηγενείς πληροφορητές να μην συμπεριληφθούν τα όσα ειπώθηκαν για την περίοδο αυτή.⁵

Το ζήτημα που κυρίως φάνηκε να απασχολεί τη σχέση γηγενών και προσφύγων σήμερα είναι το γλωσσικό, το οποίο αν και αναδείχτηκε και σε προηγούμενες έρευνες δε φάνηκε να αποτελεί θεμελιακό σημείο τριβής των δυο ομάδων. Αντίθετα στη σημερινή εποχή φάνηκε να απασχολεί ιδιαίτερα τους γηγενείς, οι οποίοι διατυπώνουν ότι καταπιέζονται από τους πρόσφυγες όταν μιλούν το τοπικό ιδίωμα, ενώ σε προγενέστερες έρευνες φάνηκε να θεωρούν ότι το κράτος ήταν η αιτία της καταπίεσης προς αυτό το ζήτημα. Επιπλέον δεν είχε φωτιστεί καθόλου το ζήτημα των τραγουδιών, αφού πλέον οι γηγενείς ξεκάθαρα διατυπώνουν τις επιθυμίες και τα παράπονά τους σε σχέση με το παρελθόν. Αυτά τα παράπονα, αλλά και τις απόψεις τους μάλιστα φαίνεται διατυπώνουν με σαφήνεια, κάτι που στο παρελθόν δίσταζαν να κάνουν, καθώς θεωρούσαν ότι το πολιτικό και κοινωνικό κλίμα δεν ήταν κατάλληλο για τη διατύπωση τέτοιου είδους απόψεων, δείχνουν την αλλαγή τόσο της ατμόσφαιρας στην πόλη, όσο και το «άνοιγμα» των γηγενών.

Στις προηγούμενες έρευνες που πραγματοποιήθηκαν οι απόψεις της μιας ομάδας απέναντι στην άλλη ήταν ιδιαίτερα επιφυλακτικές, σήμερα αν και η επιφυλακτικότητα υπάρχει, εντούτοις οι περισσότεροι είναι δεκτικοί προς το «άλλο», ενώ δε διστάζουν να διατυπώσουν με σαφήνεια και τα παράπονα που έχουν από τα μέλη της άλλης ομάδας (στο παρελθόν οι γηγενείς φάνηκε να δυσκολεύονται να εκφράσουν την άποψή τους για τους γηγενείς). Αυτό φυσικά σχετίζεται τόσο με την πάροδο του χρόνου και τις επιγαμίας, αλλά ένας ακόμα σημαντικός παράγοντας είναι και το μορφωτικό επίπεδο της σημερινής κοινωνίας,

⁵ Από τις μαρτυρίες προκύπτει ότι οι γηγενείς ένοιωθαν ότι κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου υπέστησαν πολλά δεινά από τους πρόσφυγες, μάλιστα οι απόψεις συγκλίνουν αρκετά με τις απόψεις των γηγενών της Εορδαίας, έτσι όπως καταγράφηκαν στην εργασία της Βάιας Γκέκα. (Γκέκα, 2010)

το οποίο φαίνεται να βοηθά στην εξάλειψη των εντάσεων. Γενικότερα όμως, όπως στις προηγούμενες έρευνες, έτσι και σ' αυτή φαίνεται να υπάρχει η επιθυμία απ' όλες τις πλευρές, ώστε να υπάρχει συνύπαρξη χωρίς εντάσεις, ενώ συνεχίζει να καλλιεργείται η ελπίδα ότι στις μελλοντικές γενιές δεν θα υπάρχουν διαχωρισμοί που να σχετίζονται με την καταγωγή, παρά μόνο στη διατήρηση των παραδόσεων της κάθε ομάδας.

6. Περιορισμοί της έρευνας

Όπως κάθε έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί στο παρελθόν, έτσι και αυτή, παρουσιάζει ορισμένους περιορισμούς.

Πρέπει λοιπόν να επισημανθεί ο σχετικά μικρός αριθμός του δείγματος (90 άτομα) ισάριθμα από κάθε ομάδα. Τα αποτελέσματα ίσως να ήταν διαφορετικά τόσο αν το δείγμα ήταν μεγαλύτερο, αλλά και αν το δείγμα επιλέγονταν κατ' αναλογία του πληθυσμού της πόλης.

Επιπλέον ειδικά για τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν στο χώρο των συλλόγων υπήρχε το πρόβλημα ότι παρόντες ήταν κι άλλοι άνθρωποι πέρα από τους πληροφορητές – που αν και δεν άκουγαν το περιεχόμενο της συνέντευξης – μπορεί η ύπαρξή τους να αποτελούσε ανασταλτικό παράγοντα έκφρασης.

Παρ' όλο που η έρευνα αφορούσε το σύνολο των προσφύγων στην έρευνα δεν συμπεριλήφθηκαν οι ανατολικοθρακιώτες πρόσφυγες, αυτό συνέβη από άγνοια σχετικά με την ύπαρξη της ομάδας των ανατολικοθρακιωτών στην πόλη, πρέπει λοιπόν και σε αυτή την περίπτωση να αφήσουμε ανοιχτό το ενδεχόμενο να είχαμε διαφορετικά αποτελέσματα.

Ο χρόνος διεξαγωγής της έρευνας αποτέλεσε έναν ακόμη περιοριστικό παράγοντα, καθώς οι συνεντεύξεις των γηγενών διεκπεραιώθηκαν ένα χρόνο μετά τη Συμφωνία των Πρεσπών και λιγότερο από έξι μήνες από την επικύρωση της από το ελληνικό κοινοβούλιο, κατά τη διάρκεια αυτή οι σχέσεις γηγενών και προσφύγων γνώρισαν αρκετές εντάσεις με αποτέλεσμα αυτό να αποτυπώνεται στις συνεντεύξεις. Ίσως λοιπόν αν οι συνεντεύξεις πραγματοποιούνταν σε προγενέστερο ή μεταγενέστερο χρόνο τα αποτελέσματα να ήταν διαφορετικά.

Ακόμα πρέπει να επισημανθεί ότι το αρχικό δείγμα ήταν διαφορετικό σε σχέση με το τελικό, κυρίως στην περίπτωση των ποντίων, καθώς μεγάλο μέρος των συνεντεύξεων των ποντίων (περί τις 15 συνεντεύξεις) χάθηκαν λόγω τεχνικού λάθους. Αυτό σε συνδυασμό με το ξέσπασμα της πανδημίας το COVID – 19 είχε ως αποτέλεσμα να χαθεί πολύτιμο μέρος απόψεων πληροφορητών που δε στάθηκε εύκολο να προσεγγιστούν εκ νέου, ενώ οι συνεντεύξεις από τους νέους πληροφορητές δεν είχαν όλες το πλήθος των πληροφοριών των αρχικών συνεντεύξεων. Σε αυτή την περίπτωση έχουμε οπωσδήποτε διαφορετικά αποτελέσματα.

7. Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η ανάδειξη των απόψεων και των αντιλήψεων των γηγενών και των προσφύγων για τον εαυτό τους τους άλλους στην Έδεσσα σήμερα.

Στο μέλλον, θα μπορούσε να ερευνηθεί με το ίδιο εργαλείο ένα μεγαλύτερο δείγμα πληθυσμού, και μάλιστα αναλογικά με το σύνολο τους στην πόλη με βάση τόσο την καταγωγή όσο και την ηλικία, με συμπερίληψη των ανατολικοθρακιωτών. Εκτός των παραπάνω θα μπορούσε η έρευνα να διευρυνθεί και στους μη εδεσσαίους κατοίκους της πόλης.

Ενδιαφέρον θα είχε η επέκταση μιας τέτοιας έρευνας όχι μόνο στην πόλη της Έδεσσας, αλλά και στα υπόλοιπα αστικά κέντρα του νομού (Γιαννιτσά, Σκύδρα, Αριδαία). Ακόμα θα ήταν χρήσιμο να γίνει μια συγκριτική προσέγγιση των σχέσεων από πόλη σε πόλη.

Από την έρευνα προέκυψε ότι σε όλες τις ηλικιακές ομάδες υπήρχε ως επί το πλείστον θετική άποψη για την εικόνα του άλλου. Εξάιρεση σ' αυτόν το κανόνα αποτελεί η ηλικιακή ομάδα 35 – 50. Σε περαιτέρω έρευνα θα μπορούσε να ελεγχθεί ποιοι ήταν οι παράγοντες εκείνοι που συνετέλεσαν να διαμορφωθεί η εικόνα αυτή για το διαφορετικό.

Επιπλέον θα μπορούσαν να γίνουν επιπλέον έρευνες στον τομέα των στίχων των τραγουδιών των γηγενών. Ακόμα θα είχε ενδιαφέρον να εξεταστεί η σχέση των ομάδων την περίοδο του εμφυλίου και ο αντίκτυπός του στις σχέσεις σήμερα, καθώς και το ζήτημα των πολιτικών προσφύγων που έφυγαν από τη χώρα εκείνη την περίοδο.

Τέλος θα μπορούσε να γίνει μελέτη για το μνημείο του προσφυγικού ελληνισμού, αλλά και της εκδήλωσης «ο χορός είναι ζωή» σε σχέση με τις αντιλήψεις γηγενών και προσφύγων σχετικά με αυτά.

Βιβλιογραφία

- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μετέχμιο .
- Glogg, R. (1995). *Σύντομη Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας*. Αθήνα : Καρδαμίτσα.
- Hirschon, R. (2006). Τα αποτελέσματα της ανταλλαγής. Στο Κ. Τσιτσελίκης, *Η Ελληνοτουρκική Ανταλλαγή Πληθυσμών. Πτυχές μιας εθνική σύγκρουσης* (σσ. 157-204). Αθήνα: Κριτική ΑΕ & ΚΕΜΟ.
- Hirschon, R. (2008). *Heirs of the Greek Catastrophe*. Oxford : Berghahn Books.
- Piadou - Tachou, S., & Andreou, A. (2018). Education, Urbanization And National Identity's Construction: The Development Of The Semi-Urban Centers Of Western Greek Macedonia (1912-1936). Στο *Τόμος προς τιμήν του καθηγητή Κωνσταντίνου Χατζόπουλου* (σσ. 115 - 139).
- Mavrogordatos, G. T. (1983). *Stillborn Republic: Social Coalitions and Party Strategies in Greece, 1922-1936*. Berkeley • Los Angeles • London: Univ of California Press.
- Mazower, M. (1992). The Refugees, The Economic Crisis And The Collapse Of Venizelist Hegemony, 1929-1932. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών* 9 , σσ. 119-134.
- Upward, A. (1908). *The East end of Europe*. London.
- Αλβανός , Ρ. (2011). Οι πρόσφυγες και η αγροτική επανάσταση του Μεσοπολέμου. Στο Α. Ψαρομηλίγκος , & Β. Λάζου, *Η ιστορία της Μικράς Ασίας: Οι πρόσφυγες στην Ελλάδα, εγκατάσταση και ενσωμάτωση. Τόμος 7* (σσ. 43 - 82). Αθήνα: Τεγόπουλος.
- Αλβανός, Ρ. (2019). *Σλαβόφωνοι και Πρόσφυγες. Κράτος και πολιτικές ταυτότητες στη Μακεδονία του Μεσοπολέμου*. Θεσσαλονίκη : Επίκεντρο .
- Αναγνωστοπούλου, Σ. (2006). Κοινωνικές και πολιτισμικές επιδράσεις από την εγκατάσταση των προσφύγων. Στο Κ. Τσιτσελίκης, *Η Ελληνοτουρκική Ανταλλαγή Πληθυσμών. Πτυχές μιας εθνική σύγκρουσης* (σσ. 249 - 267). Αθήνα: Κριτική ΑΕ & ΚΕΜΟ.
- Ανδρέου , Α., & Ηλιάδου - Τάχου , Σ. (2005). Τα κληροδοτήματα στη Μακεδονία ως το 1930. *Ελληνικός Ευεργετισμός και Κυθηραϊκά κληροδοτήματα* (σσ. 71 - 87). Κύθηρα: Δήμος Κυθήρων .
- Ανδρέου, Α. Π., & Ηλιάδου - Τάχου , Σ. (2020). *Διάλογοι για την Ιστορία*. Φλώρινα: Ε.Μ.Α.Ε.Φ.
- Ανδρέου, Α., & Ηλιάδου - Τάχου, Σ. (2008, 3). Οι απαρχές του Ψυχρού Πολέμου στα Βαλκάνια:"Ηγεμονικές" Εκπαιδευτικές Πολιτικές και "Εθνοτικά" Προβλήματα στη Μακεδονία τη Ματακατοχική Περίοδο. Το "Κράτος του ΕΑΜ" και το "Κράτος της Φρειδερίκης". *Επιστήμες της Αγωγής*, σσ. 7 -36.

- Ανδρέου, Α., & Ηλιάδου - Τάχου, Σ. (2011). Δημογραφικές Μεταβολές και Πολιτικές Συμπεριφορές στη Δυτική Μακεδονία (1915 - 1936). *Ιστορίας Μέρμνα*, (σσ. 53 -58). Αθήνα.
- Αρσέλ, Λ. Τ. (2014). *Με τον Διωγμό στην ψυχή Το τραύμα της Μικρασιατικής Καταστροφής σε τρεις γενιές*. Αθήνα: Κέδρος.
- Βούρη, Σ. (1992). *ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ*. ΑΘΗΝΑ: Παρασκήνιο.
- Βούρη, Σ. (2007). Βοδενά 1900: εθνικές και εκπαιδευτικές όψεις. Στο Γ. Ι. Κιουτούτσкас (Επιμ.), *Πρακτικά Α΄ Πανελλήνιου Επιστημονικού Συμποσίου Η Έδεσσα και η περιοχή της ιστορία και πολιτισμός* (σσ. 309 - 319). Έδεσσα: Στέφανος Βαγουρδής.
- Βουρνάς, Τ. (1997). *Ιστορία Της Νεώτερης Και Σύγχρονης Ελλάδας (Δεύτερος Τόμος) Από Την Έλευση Του Βενιζέλου Στην Ελλάδα (1909) Ως Την Έκρηξη Του Ελληνοϊταλικού Πολέμου*. Αθήνα: Πατάκη.
- Βουτυρά, Ε. (2006). Η "επιτυχής" αποκατάσταση των Μικρασιατών προσφύγων. Στο Κ. Τσιτσελίκης, *Η Ελληνοτουρκική Ανταλλαγή Πληθυσμών. Πτυχές μιας εθνική σύγκρουσης* (σσ. 238 - 248). Αθήνα: Κριτική Α.Ε. & ΚΕΜΟ.
- Γκέκα, Β. (2010). «Στάσεις των γηγενών Σλαβοφώνων κατοίκων της Εορδαίας απέναντι στους πρόσφυγες- από το 1922 έως σήμερα». Ανάκτηση από http://emfilios.blogspot.com/2011/07/blog-post_15.html: <http://emfilios.blogspot.com>
- Γκιζέλη, Β. Δ. (1999). Η Επίταξις Ακινήτων Κατοικουμένων Ή Οπωσδήποτε Χρησιμοποιουμένων. *Ο Ξεριζωμός Και Η Άλλη Πατρίδα Οι Προσφυγούπολεις Στην Ελλάδα (11 Και 12 Απρίλιου 1997)* (σσ. 69 -87). Εταιρεία σπουδών νεοελληνικού πολιτισμού και γενικής παιδείας.
- Γούναρης, Β. Κ. (1994). Οι σλαβόφωνοι της Μακεδονίας: η πορεία της ενσωμάτωσης στο ελληνικό εθνικό κράτος, 1870-1940. *Μακεδονικά* , σσ. 209 - 237.
- Γούναρης, Β. Κ. (1994). Οι σλαβόφωνοι της Μακεδονίας: η πορεία της ενσωμάτωσης στο ελληνικό εθνικό κράτος, 1870-1940. *Μακεδονικά*, 29, σσ. 209-237.
- Δεληγιάννης , Γ. (1997). *Η ανταλλαγή των πληθυσμών και η εγκατάσταση των Ελλήνων προσφύγων της Καππαδοκίας στη Μακεδονία*. Αθήνα: ΙΔΜΩΝ.
- Εξερτζόγλου, Χ. (2011). Η Ιστορία της προσφυγικής μνήμης. Στο Α. Λιάκος, *Το 1922 και οι πρόσφυγες μια νέα ματιά* (σσ. 191 - 201). Αθήνα: Νεφέλη.
- Ηλιάδου - Τάχου , Σ., & Ανδρέου , Α. (2005). Από το Σύλλογο προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων (1869) στη Μακεδονική Εκπαιδευτική Εταιρία (1925): Η παρέμβαση των

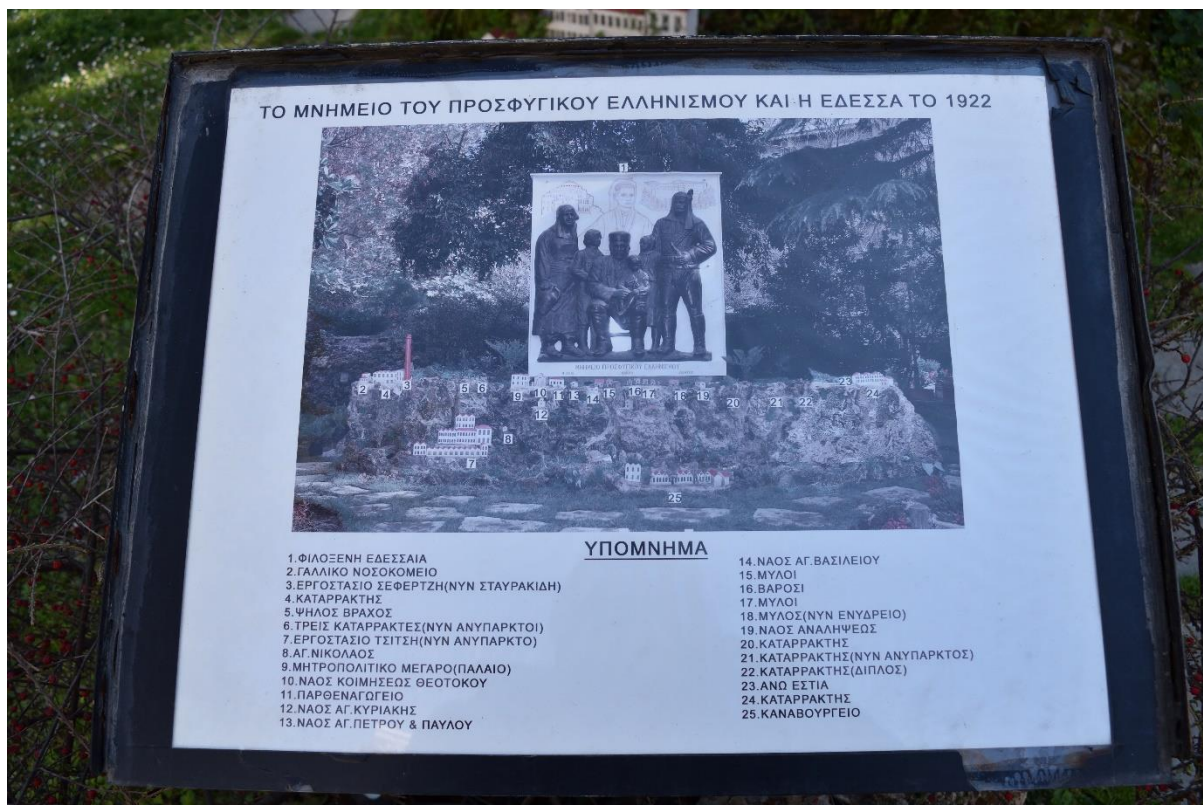
- ιδιωτικών σωματείων στην εκπαίδευση του μακεδονικού χώρου . *Η Ελληνική Παιδεία από τον 18ο ως τον 20ο αιώνα. Ερευνητικές συνιστώσες* , (σσ. 301 - 329). Φλώρινα .
- Ηλιάδου Τάχου , Σ., & Ανδρέου , Α. (2014). Όψεις της ΕΑΜικής εκπαιδευτικής πολιτικής στη Δυτική Μακεδονία: Οι θεσμοί της εκπαίδευσης των σλαβόφωνων. Στο Κ. Φωτιάδης, Σ. Ηλιάδου Τάχου , & Β. Βλασίδης, *Η Δυτική Μακεδονία: Από την ενσωμάτωση στο ελληνικό κράτος έως σήμερα*. Θεσσαλονίκη : Επίκεντρο .
- Ηλιάδου-Τάχου, Σ. (2004). Γλωσσικά, εθνικά και παιδαγωγικά ζητήματα στην εκπαίδευση της Μακεδονίας (1912-1936). Το παράδειγμα του νομού Φλώρινας. *3ο Διεθνές Συνέδριο Ιστορίας της Εκπαίδευσης*. Πάτρα.
- ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ , Ι. Χ. (2003). *Η εκλογή των επισκόπων κατά τους καταστατικούς χάρτες της Εκκλησίας της Ελλάδος*. Θεσσαλονίκη.
- Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2015). *Συλλογή/Παραγωγή Ποιοτικών Ερευνητικών Δεδομένων* . Ανάκτηση 2020, από Κεφάλαιο 4: Συλλογή/Παραγωγή Ποιοτικών Ερευνητικών: https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/5821/3/02_chapter_04.pdf
- Ισμουρλιάδου, Α. (2007). Η εγκατάσταση και ενσωμάτωση των μικρασιατών προσφύγων στη Έδεσσα. Μια πρώτη προσέγγιση. Στο Γ. Ι. Κιουτούτσкас (Επιμ.), *Πρακτικά Α΄ Πανελληνίου Επιστημονικού Συμποσίου Η Έδεσσα και η περιοχή της ιστορία και πολιτισμό* (σσ. 249- 354). Έδεσσα: Στέφανος Βαγουρδής.
- Καραδήμου-Γερολύμπου , Α. (1999). Προσφυγική Εγκατάσταση Στις Βορειοελλαδικές Πόλεις. *Ο Ξεριζωμός Και Η Άλλη Πατρίδα Οι Προσφυγουπόλεις Στην Ελλάδα (11 Και 12 Απρίλιου 1997)* (σσ. 89 - 118). Εταιρεία σπουδών νεοελληνικού πολιτισμού και γενικής παιδείας.
- Κατσάπης, Κ. (2011). Το προσφυγικό ζήτημα. Στο Α. Λιάκος, *Το 1922 και οι πρόσφυγες μια νέα ματιά* (σσ. 125 - 169). Αθήνα: Νεφέλη .
- Κεσανίδης, Λ. Η. (2015). *Η εκκλησιαστική, εκπαιδευτική, πνευματική και κοινωνική ζωή των προσφυγικών εγκαταστάσεων στην πόλη και την επαρχία Γιαννιτσών*. Θεσσαλονίκη: Διδακτορική Διατριβή.
- Κιτρομηλίδης , Π. Μ., & Γιαννακόπουλος , Γ. Α. (1992). *Προσφυγική Ελλάδα : φωτογραφίες από το αρχείο του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*. Αθήνα : Ίδρυμα Α. Γ. Λεβέντη. Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών .
- Κολιαδήμου, Α. Κ. (2006). *Από την Αζό της Καπαδοκίας στο Νομό Πέλλας: προσφυγικές διαδρομές (1890 – 1940)*. Θεσσαλονίκη.
- Κολιαδήμου, Α. Κ. (2014). *ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΠΕΛΛΑΣ: 1912-1967*. Θεσσαλονίκη: Διδακτορική Διατριβή.

- Κοντογιώργη, Ε. (1998). Σλαβόφωνοι και πρόσφυγες: κοινωνικές, δημογραφικές και εθνολογικές πλευρές του μακεδονικού ζητήματος κατά τη μεσοπολεμική περίοδο. *Βαλκανικά Σύμμεικτα*, 10, σσ. 197-224.
- Κωστόπουλος, Τ. (2000). *Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ*. Αθήνα: Μαύρη Λίστα.
- Λιάκος, Α. (2007). *Πώς το παρελθόν γίνεται ιστορία*; . Αθήνα: Πόλις.
- Μάντζαρη, Χ. (2019). *Οι σχέσεις προσφύγων-ενοπιτών στα μεικτά χωριά του Νομού Φλώρινας*. Φλώρινα.
- Μαραντζίδης, Ν. (2006). Οι τουρκόφωνοι Πόντιοι πρόσφυγες στην Ελλάδα: Προβλήματα ενσωμάτωσης. Στο Κ. Τσιτσελίκης, *Η Ελληνοτουρκική Ανταλλαγή Πληθυσμών. Πτυχές μιας εθνικής Σύγκρουσης* (σσ. 225 - 237). Αθήνα: Κριτική ΑΕ & ΚΕΜΟ.
- Μαυρογορδάτος, Γ. Θ. (2003). Οι εθνικές μειονότητες. Στο Χ. Χατζηιωσήφ, *Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα. Ο Μεσολόλεμος 1922 - 1940* (Τόμ. Β2, σσ. 9-36). Αθήνα: Βιβλιόραμα.
- Μαυρομάτης, Γ. (2006). Χριστιανοί πρόσφυγες και μουσουλμάνοι μειονοτικοί στην Ελλάδα: Το ζήτημα της εθνικής ομογενοποίησης και ο ρόλος της εκπαίδευσης. Στο Κ. Τσιτσελίκης, *Η Ελληνοτουρκική Ανταλλαγή Πληθυσμών. Πτυχές μιας εθνικής σύγκρουσης* (σσ. 258 -267). Αθήνα: Κριτική ΑΕ & ΚΕΜΟ.
- Μίντσης, Γ. Ι. (2007). Η ενσωμάτωση της Έδεσσας και της περιοχής της μετά το 1912. Στο Γ. Ι. Κιουτούτσкас (Επιμ.), *Πρακτικά Α΄ Πανελληνίου Επιστημονικού Συμποσίου Η Έδεσσα και η περιοχή της ιστορία και πολιτισμός* (σσ. 331 - 343). Έδεσσα: Στέφανος Βαγουρδής.
- Μπαλά, Ε. (2006). Ιστορία και ιστοριογραφία για τους ανταλλάξιμους. Στο Κ. Τσιτσελίκης, *Η Ελληνοτουρκική Ανταλλαγή Πληθυσμών. Πτυχές μια εθνικής σύγκρουσης* (σσ. 98-110). Αθήνα: Κριτική ΑΕ & ΚΕΜΟ.
- Παππού, Α. Ι. (2006). Τα ελληνικά σχοεία στον ναχιγιέ (περιφέρεια) του καζά Βοδενών κατά τον τελευταίο αιώνα της Τουρκοκρατίας. Στο Γ. Κιουτούτσкас, & Ν. Νικονάνος, *Β΄ Πανελλήνιο Επιστημονικό Συμπόσιο 19-21 Σεπτεμβρίου 1997. Η Έδεσσα και η περιοχή της. Ιστορία και πολιτισμός* (σσ. 187 - 204). Έδεσσα : Δήμος Έδεσσας .
- Παραδεισοπούλου, Π. Κ. (2012). *Διαδρομές ένταξης και διαμόρφωσης της ταυτότητας των Ποντίων προσφύγων*. Αθήνα.
- Πελαγίδης, Ε. (1993). *Η αποκατάσταση των προσφύγων στη Δυτική Μακεδονία (1923 - 1930)*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη α.ε.
- Πελαγίδης, Σ. (1997). *Προσφυγική Ελλάδα (1913 - 1930) ο πόνος και η δόξα*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη α.ε. .

- Πετμεζάς, Σ. Δ. (2003). Αγροτική Οικονομία. Στο Χ. Χατζηιωσήφ, *Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα. Ο Μεσοπόλεμος 1922 - 1940* (Τόμ. Β1, σσ. 189 - 250). Αθήνα: Βιβλιόραμα.
- Πολατίδης, Κ. (2016). *Η αποκατάσταση των προσφύγων στις επαρχίες Κοζάνης και Πτολεμαΐδας κατά την περίοδο 1922-1937*. Φλώρινα.
- Πρέκα, Μ. (2015). «Σύλλογος προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων (ΣΔΕΓ)». Στο Έ. Αβδελά, Χ. Εξερχζόγλου, & Χ. Λυριντζής, *Μορφές Δημόσιας Κοινωνικότητας Στην Ελλάδα Του Εικοστού Αιώνα* (σσ. 41 - 61). Αθήνα: ΑΝΑΓΡΑΜΜΑ.
- Σόρτση, Σ. (2010). *Ιστορική μνήμη της πόλης- επαγγέλματα και εθνοτισμός: η περίπτωση της Έδεσσας*. Βόλος.
- Σταλίδης, Κ. Γ. (2007). Ο ιερός ναός των Αγίων Αναργύρων στην Έδεσσα. *Πρακτικά Α΄ Πανελληνίου Επιστημονικού Συμποσίου Η Έδεσσα και η περιοχή της ιστορία και πολιτισμός* (σσ. 341 - 348). Έδεσσα: Στέφανος Βαγουρδής.
- Σταματοπούλου, Θ. (2017). «Μικρασιατική Στέγη Κορίνθου». Κόρινθος.
- Τομπαΐδης, Δ. (1992). Η τύχη των μικρασιατικών ιδιωμάτων στον ελληνικό χώρο. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 9.
- Τούντα - Φεργάδη, Α. (2006). Προτεινόμενα μέτρα για την αντιμετώπιση της δράσεως του Βουλγαρικού Κομιτάτου σε μακεδονικές περιοχές. Στο Γ. Κιουτούτσкас, & Ν. Νικονάνος, *Β΄ Πανελλήνιο Επιστημονικό Συμπόσιο 19 - 21 Σεπτεμβρίου 1997 Η Έδεσσα και η περιοχή της Ιστορία και πολιτισμός* (σσ. 231 - 254). Έδεσσα : Δήμος Έδεσσας.
- Τσακνρίδου, Ε. (2017). *Σημειώσεις στη μεθοδολογία και τεχνικές κοινωνικών ερευνών*. Φλώρινα.
- Φωτιάδης, Κ., Ηλιάδου Τάχου, Σ., & Αμαραντίδου, Κ. (2014). Από τα βουνά του Καυκάσου στον μεθοριακό οικισμό του Νέου Καυκάσου: "Και ξαν', πουλί μ', α στην αρχήν...". Στο Κ. Φωτιάδης, Σ. Ηλιάδου Τάχου, & Β. Βλασίδης, *Η Δυτική Μακεδονία: Από την ενσωμάτωση στο ελληνικό κράτος έως σήμερα*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- χ. (1931, 2 15). Σχόλια και Κρίσεις. *Ταχυδρόμος Εδέσσης*(95), 1,2. Ανάκτηση 9 9, 2020, από https://srv-web1.parliament.gr/display_doc.asp?item=38772&seg=6062
- Χεκίμογλου, Ε. (2002, 3 7). Η διανομή των κρατικών γαιών μετά το 1912. *Ιστορικά, της εφημερίδας ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, σσ. 177 - 182.

Εικόνα 1- Το μνημείο του προσφυγικού Ελληνισμού

Εικόνα 2 - Υπόμνημα του μνημείου

Η εκδήλωση «ο χορός είναι ζωή»⁶

Έγινε πρόταση από τον σύλλογο καρκινοπαθών να δημιουργήσουμε μια εκδήλωση όλοι οι σύλλογοι μαζί. Είναι μια τεράστια εκδήλωση που – προφανώς- κανένας σύλλογος μόνος του δε μπορεί να πραγματοποιήσει, χρειάζονται συνεργασίες γι' αυτά και το ότι κράτησε οκτώ χρόνια συνεχόμενα είναι μεγάλη υπόθεση. Συνεργαστήκαμε άψογα ο σύλλογος καρκινοπαθών αποφάσισε να αποχωρήσει. Εμείς συνεχίσαμε να τη δημιουργούμε την εκδήλωση αυτή, γιατί περί δημιουργίας πρόκειται. Είναι πέντε οι σύλλογοι που συμμετέχουν και είναι συν διοργανωτές είναι ο φιλοπρόοδος σύλλογος «Μέγας Αλέξανδρος», ο σύλλογος ποντίων Έδεσσας «ο Άγιος Θεόδωρος Γαβράς», ο σύλλογος μικρασιατών «Η Μπίγα», ο σύλλογος φίλων παραδοσιακής μουσικής και χορού, ο σύλλογος Ηπειρωτών «Απειρωτών », κάποια στιγμή μάλιστα συμμετείχε και ο σύλλογος κρητών. Στην ουσία είναι συν διοργάνωση. Έχουμε καλεσμένους πάρα πολλούς συλλόγους – γύρω στους 100 κάθε χρόνο που σημαίνει από 1000 μέχρι 2000 χορευτές, από όλες τις περιοχές της Ελλάδας. Κάθε σύλλογος που αντιπροσωπεύει μια παράδοση μια παράδοση, εδώ μέσα στην πόλη έχει αναλάβει και τα της δικής του παράδοσης, είναι υπεύθυνος να προσκαλέσει συλλόγους από άλλες πόλεις να συμμετέχουν και όλοι μαζί δημιουργούμε το πλάνο μέσα από το οποίο θα κινηθεί αυτή η εκδήλωση.

Το πλάνο τι είναι; Είναι αυτή η διαδρομή που γίνεται από τα διάφορα σημεία της πόλης, χορεύοντας με παραδοσιακές μουσικές και χρώματα και φορεσιές και παράδοση – σε όλο το μεγαλείο της για να καταλήξουν κάποια στιγμή στο γήπεδο της Έδεσσας, όπου εκεί θα κορυφωθεί όλη η εκδήλωση. Τα τελευταία χρόνια αποφασίστηκε – μετά από πρόταση δική μου – να κάνουμε και άλλα πράγματα μέσα στην εκδήλωση αυτή, όχι μόνο τον χορό και την παράδοση. Να προσθέσουμε μνήμη, να προσθέσουμε ιστορία. Το κίνητρο μας το έδωσε η επικαιρότητα, η επικαιρότητα τη μια χρονιά είχε να κάνει με το θέμα «Μακεδονία», οπότε κι εμείς αποφασίσαμε να δημιουργήσουμε τον χάρτη της Μακεδονίας με τα σώματα των χορευτών, όλων των προσκεκλημένων συλλόγων και τη δεύτερη χρονιά είχε να κάνει με τη συμπλήρωση των 100 χρόνων της επετείου μνήμης για τη γονοκτονία του ποντιακού ελληνισμού, οπότε εκεί «γράψαμε» με τα σώματα των χορευτών των αριθμό 353000, αριθμό των προγόνων μας που χάθηκαν τότε. Φυσικά υπήρχαν και δρώμενα, ιστορικές αφηγήσεις,

⁶ Απομαγνητοφώνηση προσωπικής συνέντευξης της προέδρου της οργανωτικής επιτροπής «ο χορός είναι ζωή», κυρίας Ροζαλίας Γαβριλίδου.

που έδεναν όλη αυτή την εκδήλωση. Φυσικά υπάρχει η στήριξη του Δήμου και της ΔΗ.ΚΕ.ΔΕ. και της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας και της αντιπεριφέρειας Πέλλας.

Η πόλη μας είναι μικρή, είναι πανέμορφη και περπατιέται όλη, έχει πολλά σημεία που μπορούμε να δείξουμε στον κόσμο. Εμείς τι κάνουμε; Φροντίζουμε κάθε χρόνο η κάθε παράδοση να αλλάζει διαδρομή, για να μπορέσουν οι καλεσμένοι μας να απολαύσουν τις ομορφιές τις πόλης μας. Σκεφτείτε να πηγαίναμε όλοι μαζί μόνο από μια μεριά. Κατ' αρχάς δε θα συμμετείχε όλη η πόλη, δε θα το χαιρόταν όλη η πόλη, δε θα το έβλεπε όλη η πόλη, άρα αυτό έπρεπε να γίνει κάπως έτσι. Επίσης ο χρόνος μας είναι περιορισμένος, είναι μία μέρα η εκδήλωση ξεκινάμε νωρίς το απόγευμα και καταλήγουμε κάπου και πρέπει να μη νυχτώσει κιόλας για να τελειώσει η εκδήλωση η οποία κρατάει στο σύνολό της πέντε ώρες. Αν γινόταν αλλιώς δε θα το χαιρόντουσαν όλοι. Η συνύπαρξη γίνεται – βρίσκεται μέσα στο γήπεδο, όπου καταλήγουμε όλοι μαζί κι έτσι φαίνεται η κοινή ιστορία μας, για να τη ζήσουμε και εμείς και οι θεατές μας.